

*0: EK
*1: 2012-2013
*2: 33
*3: WordXP
*4: 33ste vergadering
*5: Dinsdag 2 juli 2013
*6: 10.00 uur
**

Voorzitter: Franken

Tegenwoordig zijn 72 leden, te weten:

Backer, Barth, Beckers, Van Beek, Beuving, Van Bijsterveld, De Boer, Van Boxtel, Brinkman, Bröcker, Broekers-Knol, Bruijn, Van Dijk, Duivesteijn, Dupuis, Duthler, Elzinga, Engels, Essers, Ester, Faber-van de Klashorst, Flierman, Franken, Frijters-Klijnen, Gerkens, Thom de Graaf, Fred de Graaf, Marcel de Graaff, De Grave, Hermans, Hoekstra, Holdijk, Ter Horst, Huijbregts-Schiedon, Van Kappen, Kneppers-Heijnert, Knip, Koffeman, Kok, Koning, Koole, Kox, Kuiper, De Lange, Linthorst, Lokin-Sassen, Martens, Nagel, Popken, Postema, Quik-Schuijt, Reuten, Reynaers, Ruers, Schaap, Schouwenaar, Schrijver, Sent, Slagter-Roukema, Sörensen, Van Strien, Strik, Swagerman, Sylvester, Terpstra, Thissen, Vliegthart, Vlietstra, Vos, De Vries, De Vries-Leggedoor en Witteveen,

de heer Blok, minister voor Wonen en Rijksdienst, mevrouw Mansveld, staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, de heer Plasterk, minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de heer Weekers, staatssecretaris van Financiën,

en de heer Heijnen en de heer Langenhuizen.
**

*N

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Ganzevoort, Van der Linden en Scholten, wegens verblijf buitenslands.
**

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

*B
!Wet basisnet!

Aan de orde is de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet vervoer gevaarlijke stoffen en enige andere wetten in verband met de totstandkoming van een basisnet (Wet basisnet) (32862).**

De **voorzitter**: Ik heet de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu van harte welkom in de Eerste Kamer. Het is haar eerste optreden in deze

Kamer. Ik wens haar dan ook heel veel wijsheid toe.
**

De beraadslaging wordt geopend.

*N

Mevrouw **Martens** (CDA): Voorzitter. Graag heet ook ik de staatssecretaris van harte welkom in onze Kamer, een extra welkom omdat het haar eerste keer is in onze plenaire zaal voor een debat.

We spreken vandaag over de Wet basisnet. Dit betreft een wijziging van de Wet vervoer gevaarlijke stoffen. Een thema dat zeker na de ramp in Wetteren weer volop in de belangstelling staat.

Vervoer van gevaarlijke stoffen is een onontkoombaar gegeven in onze samenleving. Een kind kan begrijpen dat vervoer van gevaarlijke stoffen risico's met zich meebrengt. Zolang wij gevaarlijke stoffen om welke reden dan ook willen vervoeren, moeten wij dus accepteren dat er risico's zijn. De maatschappelijke opdracht is om deze risico's zo veel mogelijk te beperken en om mensen die wonen, werken en recreëren langs de transportroutes, een maatschappelijk aanvaardbaar beschermingsniveau te bieden.

De huidige nationale wetgeving en de Europese richtlijn geven daartoe goede aanknopingspunten. In Nederland is het ook niet slecht gesteld. De rijksoverheid meldt op haar site dat de kans op ongelukken met vervoer van gevaarlijke stoffen in Nederland zeer klein is. De vraag is dan ook welke voordelen deze nieuwe wet biedt in relatie tot de huidige mogelijkheden.

Het vervoer van gevaarlijke stoffen raakt een veelheid van belangen. Allereerst de veiligheid van burgers, maar ook economische belangen en de ruimtelijke ordening. Natuurlijk wil de industrie blijven vervoeren, natuurlijk willen gemeenten zo efficiënt mogelijk bouwen en natuurlijk willen mensen zich veilig kunnen voelen. De vraag is hoe je risico's kunt verkleinen, zonder het vervoer en de bebouwing te zeer te blokkeren.

Een basisnet houdt een netwerk in van voor het vervoer van gevaarlijke stoffen van belang geachte infrastructuur, waaraan een begrensde risicoruimte wordt gegund. De wet is nadrukkelijk niet bedoeld om het vervoer veiliger te maken.

Met de wet wordt op centraal niveau vastgesteld welk risico vanwege het totale vervoer op een traject maximaal is toegestaan. De risicoplafonds zijn niet op de individuele vervoerder gericht, maar hebben betrekking op het risico vanwege het totale vervoer van gevaarlijke stoffen over een bepaald traject.

Het wetsvoorstel richt zich op maatregelen met betrekking tot het spoor, waar overigens al routeringsmogelijkheden zijn, tot de weg, waar ook routing mogelijk is en tot het water, dat nog een factor 10 onder de norm ligt en waarvoor de wet dus nog lang niet nodig is.

De Europese richtlijn en de huidige wetgeving richten zich op de individuele vervoerder. Beide stellen eisen aan de wijze waarop een stof

wordt vervoerd zoals voertuigeisen, verpakkingseisen en opleidingseisen voor actoren in het vervoerstraject. De wet biedt ook mogelijkheden voor routing, dus echt gericht op de veiligheid. Deze eisen en routeringsmaatregelen richten zich zoals gezegd op de individuele vervoerder.

Op dit moment is er geen wetgeving met betrekking tot het collectieve risico van het vervoer. Het voorliggend wetsvoorstel wil daaraan iets doen. Daarom worden er risicoplafonds vastgesteld, dus een maximaal aanvaardbaar risico van de totale omvang van het transport op een bepaald traject. Meer precies gaat het dus om een wet om de kans te voorkomen dat een risicoplafond wordt overschreden.

Het klopt inderdaad dat we zo'n wet nog niet hebben. Maar dat maakt de wet op zichzelf nog niet zinvol. We willen ook niet een miljoen duiven op de Dam, maar daarmee wordt een wet om dat te verbieden nog niet zinvol, laat staan een wet om de kans op een miljoen duiven op de Dam te voorkomen. Bij het vervoer van gevaarlijke stoffen moet toch allereerst de vraag zijn in hoeverre zo'n regeling kan bijdragen aan een grotere mate van veiligheid. Daarop is de wet echter, zoals ook de staatssecretaris schrijft, niet gericht.

Een maximaal risico voor het totale transport roept allerlei vragen op, allereerst over de nationale kop. De staatssecretaris spreekt van nationaal beleid in plaats van een nationale kop. Maar juist omdat de Wet vervoer gevaarlijke stoffen de Europese richtlijn implementeert, omdat de richtlijn niet vraagt om deze invulling en omdat de wet ook de internationale vervoerssector raakt, kan onze fractie dit niet anders zien dan een nationale kop. Daarvan zijn wij geen voorstander.

Dan het rekenmodel. Er is veel kritiek op het model waarmee de risicoplafonds worden berekend. Dat is gebaseerd op aannames, verwachtingen en prognoses, niet op feiten. De staatssecretaris antwoordt op onze vragen daarover dat het model is aangepast en gevalideerd door het RIVM. Maar met die informatie is de kritiek allerm minst verdwenen, ook niet in het veld. Het is prima als het RIVM het model heeft gevalideerd, maar de vraag is hoe en wat er gevalideerd is. De Adviesraad Gevaarlijke Stoffen en anderen hebben de RBM II beoordeeld als niet robuust. Het is als met een broodje gezond. Je vraagt om een broodje ham, kaas en tomaat. Het RIVM checkt dan of er ham, kaas en tomaat op zit, maar vindt ook een kwalitatief goed broodje gezond als de ham bedorven is, de tomaat beschimmeld en de kaas zweet. Er is immers ham, kaas en tomaat.

Daarbij komt dat als de onderzoeksresultaten niet sporen met de verwachtingen van de betrokken partijen, de onderzoeken zo nodig opnieuw kunnen worden uitgevoerd, zo lezen wij in de memorie van antwoord. Kan de staatssecretaris bevestigen dat partijen alleen inzicht krijgen in het eindresultaat en niet in de berekening zelf en in de achtergronddocumenten, zoals in het veld te horen is? De wet beoogt discussies te voorkomen, maar de vraag is of het wetsvoorstel met deze

rekenmodules niet eerder zelf aanleiding tot discussies vormt dat het voorkomt. Gaarne een reactie van de staatssecretaris.

De risicoplafonds worden dus berekend aan de hand van modellen. Daaruit komen tabellen voort die het kader moeten bieden voor de afweging van belangen, waarbij maatwerk het uitgangspunt moet zijn. De berekeningen vinden per traject plaats. Hoe helder en eenduidig is dat? Hoeveel staf krijgt de staatssecretaris daarvoor? En kan zij nog eens uitleggen hoe hiermee discussies worden voorkomen? Als er een afweging van belangen dient plaats te vinden, dan gaat het toch juist om een gesprek tussen vervoerders, gemeenten en andere betrokkenen die alle eigen belangen hebben, temeer daar het bevoegd gezag altijd nog uitzonderingen mag toestaan waardoor de risico's toenemen?

Dinsdag 30 oktober jongstleden is er door de commissie IMRO een expertmeeting georganiseerd waarvoor twee hoogleraren veiligheid waren uitgenodigd, de heren Helsloot en Ale. Beiden schoten het wetsvoorstel compleet af. Het voorstel kreeg de kwalificatie "bizar". Het werd het resultaat genoemd van een reeks van compromissen waarbij de oorspronkelijke gedachten compleet uit beeld zijn geraakt. Het is beter een veilige afstand te benoemen van de routes, zo zeiden beide hoogleraren.

Dan over de norm. Het wetsvoorstel spreekt over een maatschappelijk acceptabel plaatsgebonden risico van 10^{-6} . Met andere woorden, het wordt een maatschappelijk haalbaar en aanvaardbaar risico gevonden dat er een kans is van één op de miljoen jaar dat één persoon overlijdt als gevolg van het transport van gevaarlijke stoffen. Voor een groepsrisico is de norm nog hoger, namelijk 10^{-8} , dus erg hoge normen. Als wij op de weg lopen, lopen wij al veel meer risico. De norm is ook hoger dan bijvoorbeeld de norm voor dijkverzwaring en tunnelveiligheid. Dit ontlokte een van beide hoogleraren de opmerking dat de norm wel zo hoog moest zijn omdat er anders geen probleem zou zijn en de wet overbodig zou zijn. Is de staatssecretaris het met ons eens dat er elders meer winst te halen is met dezelfde investering in tijd en geld? Tijdens de technische briefing door het ministerie werd het groepsrisico bovendien beschreven als een ingewikkeld en complex instrument waarop een aanpassing gewenst is. Die aanpassing wordt echter niet met dit wetsvoorstel geregeld. Gaarne de reactie van de staatssecretaris.

Dan een vraag over de handhaafbaarheid. Welke mogelijkheden heeft de staatssecretaris om in te grijpen als een risicoplafond wordt overschreden of dreigt te worden overschreden? Dan geeft het wetsvoorstel de minister de mogelijkheid om te overleggen met de sector en te zoeken naar oplossingen en is er de mogelijkheid van routeren. Maar deze bevoegdheden heeft de regering al en die heeft zij ook al succesvol gebruikt. Door overleg is er al een aantal maatregelen genomen waardoor bijvoorbeeld de overschrijding van de oriëntatiewaarde voor het groepsrisico is teruggebracht van 225 naar 41

kilometer en waardoor de overschrijding van meer dan tienmaal de oriëntatiewaarde voor het groepsrisico is teruggebracht van 41 naar 2 kilometer, zo lezen wij in de nadere memorie van antwoord. Kan de staatssecretaris bevestigen dat overleg en routing ook al mogelijk zijn zonder deze wet? Wat belet de staatssecretaris om daarbij een integrale risicobenadering te hanteren? Als we bereid zouden zijn een risico te lopen van eens in de 100.000 jaar, zouden we dan geen knelpunten meer hebben? Gaarne krijg ik een reactie van de staatssecretaris.

De risicoplafonds hebben betrekking op het totale vervoer, dus niet alleen op het vervoer door nationale vervoerders maar ook op het vervoer door internationale vervoerders. Zij zijn echter niet gehouden aan deze wet, maar het vervoer maakt wel deel uit van het totale transport waarop de risicoplafonds betrekking hebben. Kan de staatssecretaris nog eens uitleggen hoe zij de wet gaat implementeren bij dreiging van overschrijding --let wel, we spreken nog steeds over een plaatsgebonden risico van een kans op één op één miljoen per jaar -- richting vervoerders en hoe zij denkt de internationale vervoerders te binden aan de criteria, terwijl zij geen verplichtingen richting Nederland hebben in dezen? Wat betekent dit voor het level playing field? Wie is uiteindelijk echt verantwoordelijk en op welke wijze aanspreekbaar bij een dreigende overschrijding? Gaarne een reactie van de staatssecretaris.

Bij het risico gaat het enerzijds om de vervoerskant en anderzijds om de bebouwingskant. De wet regelt de vervoerskant. De kant van de ruimtelijke ordening wordt geregeld via het Besluit externe veiligheid transportroutes. Ook daarbij heeft onze fractie een aantal vragen. Op dit moment wordt nog gewerkt aan dat besluit. De inspraakreacties worden thans verwerkt, zo is te lezen in de nadere memorie van antwoord. Kan de staatssecretaris al iets zeggen over de inhoud van die reacties? Kan zij ook al iets meer zeggen over de inhoud van de reacties van IPO en VNG inzake de contouren van de beleidsregels voor de externe veiligheidsbeoordeling bij tracébesluiten? Het is immers de bedoeling dat die tegelijk met de voorliggende wet in werking treden.

Bij de ruimtelijke ordening is het probleem vooral gelegen in het feit dat steeds meer woonwijken en kantoren worden gebouwd langs trajecten waarover vervoer van gevaarlijke stoffen plaatsvindt. Kijk naar het Zwartboek van Rona, dat ik bij me heb, waarin schrikbarende voorbeelden worden genoemd en getoond van dergelijke situaties.

De wet wil werken met risicoplafonds, maar tegelijkertijd krijgt het bevoegd gezag, lees de gemeenten, de mogelijkheid om dicht bij de routes te bouwen, mits ze dat maar verantwoorden. Dat kunnen ze bijvoorbeeld al vanwege de reden "functiegebonden met infrastructuur" of vanwege "het opvullen van gaten in bestaand stedelijk gebied", zoals wij lezen in de nadere memorie van antwoord. Dan is bebouwing dus altijd mogelijk. Ook het Bouwbesluit 2012 maakt het mogelijk kwetsbare objecten te bouwen in het gebied. Dat

betekent dat we aan de ene kant eisen stellen aan de vervoerders en de situatie voor mensen veiliger willen maken en aan de andere kant via de ruimtelijke ordening de situatie weer onveiliger kunnen maken en dat roc's en verzorgingscentra tot boven de spoorlijn kunnen worden gebouwd.

Een kind kun je uitleggen dat vervoer van gevaarlijke stoffen risico's met zich meebrengt. Een kind snapt dat als je de bebouwing op grotere afstand houdt, het risico daalt. Een kind snapt ook dat als je het transport veiliger maakt, het risico afneemt. Maar het is niet goed uit te leggen dat je enerzijds bij het vervoer de risico's wilt voorkomen en die anderzijds bij de bebouwing wilt kunnen vergroten.

Dan nog een paar restvragen. In de nadere memorie van antwoord wordt gesteld dat moet worden voorkomen dat emplacementen als gevolg van een beperkte vergunning bottlenecks vormen voor doorgaand vervoer over het basisnet. Overleg zou op korte termijn plaatsvinden. Kan de staatssecretaris een toelichting geven op de stand van zaken?

Uit het veld horen wij dat er ook vanuit de veiligheidsregio's kritiek is op het wetsvoorstel, Kan de staatssecretaris dat bevestigen? Zo ja, kan zij aangeven waarop de kritiek betrekking heeft en hoe zij aan deze kritiek tegemoet wil komen?

Het ministerie kent een beleidskader met de titel "Nuchter omgaan met risico's". Wordt het niet tijd dat ook wij nuchter omgaan met risico's, zoals ook de hoogleraren veiligheid ons voorhielden tijdens de expertmeeting? Natuurlijk zijn mensen bezorgd langs de routes waarover gevaarlijke stoffen worden vervoerd. Maar is de samenleving niet meer gediend met een concrete inzet om de veiligheid van mensen te bevorderen die in de nabijheid van die routes wonen, werken en vertoeven dan met deze wet? Kunnen we met gewoon overleg ook niet veel bereiken? Zie de totstandkoming van de circulaire Risiconormering vervoer gevaarlijke stoffen en de afspraken die al met het spoor zijn gemaakt. Is het verantwoordelijkheidsgevoel van vervoerders, gemeenten en andere betrokkenen werkelijk zo dat men slechts met kaders en modellen met kansen van één op één miljoen tot overleg en een goede belangenafweging kan komen? Gaarne de reactie van de staatssecretaris.

Als al onze inzet erop gericht zou zijn om meer vervoer over water te laten plaatsvinden, als we harder zouden werken aan de noordelijke aftakking van de Betuweroute en zouden inzetten op meer scheiding van personen- en goederenvervoer, zijn we dan niet veel effectiever bezig dan met deze wet over een maximumvolume voor het totale transport? Als België een wet had gekend als deze, dan was daarmee de ramp in Wetteren niet voorkomen; als er een beter rioleringssysteem was geweest wel. Daaruit moeten we leren. Gaarne de reactie van de staatssecretaris.

Kortom, onze fractie heeft veel vragen bij de zin van deze wet. Ook na de technische briefing door het ministerie en de inbreng van de hoogleraren, kennisgenomen hebbend van de zorgen van de Commissie Transport Gevaarlijke

Goederen, de Stichting Spoorhinder en Koninklijk Nederlands Vervoer en na de reacties gehoord te hebben van de chemische industrie, gedeputeerden en anderen, houdt onze fractie twijfels. Dit komt doordat de wet geen bijdrage levert aan de veiligheid, vervoerders niet stimuleert om het vervoer veiliger te maken, een willekeurige norm hanteert, grote twijfels over de handhaafbaarheid bij ons oproept, negatieve effecten op het level playing field heeft, een nationale kop bevat, ons vraagtekens doet plaatsen bij het rekenmodel, omdat de sancties ook zonder deze wet nu al mogelijk lijken te zijn, vanwege de uitzonderingen die het bevoegd gezag -- lees de gemeenten en provincies -- in hun bouw- en woonbeleid mogen blijven maken, waardoor de veiligheidsrisico's voor mensen in de buurt toenemen. En omdat ook het veld spreekt van een wankelende basis die nog om veel uitwerking vraagt en vraagt zich af of de wet wel meer voordelen dan nadelen biedt.

In de samenleving klinkt vaak de klacht over de veelheid van onduidelijke, onnodige en tegenstrijdige regelgeving. Onze fractie snapt dat het niet gemakkelijk zal zijn een goed evenwicht te vinden tussen de verschillende belangen, zoals veiligheid voor burgers, de belangen van de industrie en de wensen met betrekking tot de stedelijke bebouwing. De wet kiest niet voor een strakke norm, maar voor een bestuurlijk afwegingskader. Daarvoor is op zichzelf iets te zeggen. De CDA-fractie is er voorstander van om zo veel mogelijk verantwoordelijkheid geven aan het veld, aan de betrokken partijen. Maar de vraag is uiteindelijk: geldt hier het motto "iets is beter dan niets", moeten we het steunen omdat het zo sneu is voor alle mensen die er jaren mee bezig zijn geweest, of is het middel erger dan de kwaal? Wij zien uit naar de reactie van de staatssecretaris en zullen daarna ons standpunt met betrekking tot deze wet nader bepalen.

*N

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Voorzitter. De staatssecretaris voert vandaag inderdaad voor het eerst hier een debat met ons. Ik heet haar daarom ook van harte welkom en steek haar, ook wel een beetje als mede-Groninger, een extra hart onder de riem.

Met dit wetsvoorstel beoogt deze staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu risicosturing mogelijk te maken op vervoerstrajecten waarover gevaarlijke stoffen worden verplaatst. Zij krijgt met deze wet de bevoegdheid tot aanwijzing van het basisnet, waarmee bedoeld wordt op de transportroutes voor doorgaand vervoer van gevaarlijke stoffen over weg, water of spoor met de daarbij behorende plaatsen, met risicoplafonds en referentiepunten. In de kern gaat het om het beheersen van de spanning die bestaat tussen drie belangen, te weten het vervoer van gevaarlijke stoffen over de infrastructuur, te weten water, weg en spoor, de ruimtelijke ontwikkelingen langs die infrastructuur en de veiligheid van de omwonenden.

Voor mijn partij is het transport van gevaarlijke stoffen sinds jaar en dag een punt van grote zorg. We hebben er in het hele land samen met burgers voor geijverd dat gevaarlijke transporten zo veel mogelijk beperkt en beveiligd worden. Met succes, want er zijn heel wat zaken verbeterd. Terecht ook, want in een zo dichtbevolkt land kan een ongeluk enorme gevolgen hebben. Dat dit ons tot nu toe bespaard is gebleven, mag ons niet verleiden tot de gedachte dat het allemaal wel mee zal vallen. Daarom is het ook goed dat we de veiligheid van de omwonenden en natuurlijk ook van het personeel van de transporteurs zo goed mogelijk garanderen door het vervoer zo doordacht mogelijk te organiseren. Wij denken dat dat met dit wetsvoorstel een stap dichterbij komt.

Het basisnet behelst de infrastructuur met de daaraan begrensde risicoruimtes. Langs of op elke (vaar)weg of hoofdspoorweg die deel uitmaakt van het basisnet worden plaatsen aangewezen waar het risico vanwege het vervoer van gevaarlijke stoffen niet meer mag bedragen -- uitgedrukt in risicoplafond en risicoruimte -- dan wat maatschappelijk aanvaardbaar is. In de wet wordt tot in detail aangegeven hoe dat berekend wordt. Samen vormen deze plaatsen -- denkbeeldige -- risicolijnen langs of op het basisnet die de voor het vervoer beschikbare risicoruimte aangeven. Daarnaast wordt duidelijkheid geschapen voor gemeenten met nieuwe instrumenten in de vorm van bouwbeperkingen in gebieden met de hoogste risico's en aanvullende bouwvoorschriften in gebieden met een verhoogde kans op een grote brand. De provinciale risicokaart geeft burgers inzicht in het basisnet. Door het intypen van de eigen postcode is direct inzichtelijk waar zich de kwetsbare plekken in de eigen omgeving bevinden.

De Socialistische Partij beoordeelt dit wetsvoorstel als een verbetering ten opzichte van de huidige wetgeving; onze fractie in de Tweede Kamer heeft dan ook voor gestemd. Toch hebben wij voor het debat van vandaag nog wel een aantal vragen aan de staatssecretaris die gaan over de complexiteit en daarmee gepaard gaande oncontroleerbaarheid van de gehanteerde rekenmethodes, de mogelijkheden om vervoerders te dwingen tot meer duidelijkheid over wat er vervoerd wordt en welke routes gekozen worden, de handhaafbaarheid en de zorgen van burgers en bestuurders naar aanleiding van het ongeval met een trein in Wetteren.

In de discussie in de Tweede Kamer en ook in het voorbereidend onderzoek in deze Kamer is er naar aanleiding van vragen van het CDA op gewezen dat de hoofdelementen van het basisnet en wat daarmee samenhangt nader geregeld worden in verschillende ministeriële regelingen en AMvB's. De memorie van antwoord geeft ons weliswaar een overzicht, maar mijn fractie beoordeelt dat als onvoldoende duidelijk en volledig.

Er komen regels die samenhangen met dit wetsvoorstel: regels die nadere invulling geven aan de begrippen risicoruimte en risicoplafonds. Er komen ook regels op basis van de Wet ruimtelijke ordening en de Wet milieubeheer: regels met

betrekking tot de wenselijkheid van de ruimtelijke ontwikkelingen langs het basisnet en tot slot regels met betrekking tot de veiligheid en de rechten van de omwonenden, bijvoorbeeld de saneringsregeling en mogelijkheden van inspraak/beroep.

Is de staatssecretaris bereid, deze Kamer een compleet en duidelijk overzicht te sturen van alle gedelegeerde regelgeving die te maken heeft met de invoering van het basisnet? En: wat is nog in voorbereiding, waar kijkt de Raad van State nog naar en wat is al voorgehangen? Wij willen graag inzicht krijgen in de samenhang van alle wet- en regelgeving rondom de invoering van het basisnet. De woordvoerder van het CDA wees er ook al op dat wat de samenhang betreft gekeken wordt naar de relatie met ruimtelijke ontwikkelingen en de bebouwing; ruimtelijke ontwikkelingen die zijn toegestaan in de risicoruimte van het basisnet. Ons inziens is een integraal beleid gewenst wat dit betreft. Dat is er voor ons gevoel niet. In ieder geval is het niet duidelijk. Graag krijgen wij hierop een toelichting van de staatssecretaris.

De Raad voor de Leefomgeving wees onlangs nog -- in een briefadvies aan de staatssecretaris over veiligheid, handhaving en toezicht bij bedrijven die vallen onder het Besluit risico's zware ongevallen -- op het gebrek aan expertise en gespecialiseerde deskundigheid bij zowel inspecteurs als het bevoegd gezag. Wat geldt voor het toezicht op bedrijven met risicovolle activiteiten, geldt dat ook voor het transport van gevaarlijke stoffen? En hoe kan de staatssecretaris de samenleving garanderen dat er voldoende kennis over gevaarlijke stoffen, vervoer en externe veiligheid bij de overheid aanwezig is en blijft? Dan wijs ik op het feit dat het berekenen van de risicoruimtes en de plafonds zo ingewikkeld is, dat wij ons afvragen hoe de gewone bestuurder en zelfs misschien de gewone toezichthouder dit kunnen doorgronden. Hoe kun je dan overschrijding vaststellen?

Al in 2003 voerde de SP onder het motto Rood sein voor de ammoniaktrein acties tegen het vervoer van grote hoeveelheden ammoniak door Nederland. Een ongeluk met een dergelijke trein zou vele levens hebben kunnen kosten. De acties maakten de mensen die rond het spoor woonden, waarlangs de ammoniak van Geleen naar Velsen-Noord werd vervoerd, bewust van de risico's en leidden er uiteindelijk toe, dat de regering in 2008 besloot DSM uit te kopen waardoor de productie naar Limburg werd verplaatst.

Toch maken bestuurders in Limburg zich -- zoals vorig weekend bleek uit een brief van de Roermondse burgemeester Cammaert -- nog steeds zorgen over de veiligheid op het spoor, vooral binnen de bebouwde kom. Door het ongeluk met een trein in België is de kwetsbaarheid van burgers weer volop in de belangstelling komen te staan. Mijn fractie is zich ervan bewust dat er al veel maatregelen genomen zijn om de veiligheid te verhogen. Productie en toepassing zijn dichter bij elkaar gebracht, zoals met de ammoniak gebeurde en ook met het chloor, dat van Twente naar Delfzijl verplaatst is. Daarnaast zijn er een aantal generieke maatregelen aan de vervoerszijde

genomen, zoals de aanleg van 350 extra ATB-Vv-installaties bij roodlichtseinen, waardoor ook bij een snelheid van minder dan 40 km/uur wordt ingegrepen en afspraken met het bedrijfsleven over het zo samenstellen van treinen dat de kans op een explosie van lpg-wagons wordt verkleind.

Toch hebben de bestuurders in Limburg wel een punt. Juist in Limburg zijn de overgangen niet veilig genoeg en er gaat nog jaarlijks een gigantische hoeveelheid ammoniak per spoor via Venlo naar Duitsland en via Maastricht naar België.

Hetzelfde geldt overigens voor de chloortransporten die AkzoNobel driemaal per week uitvoert van Delfzijl en Hengelo naar Rotterdam. Onveilig, zo oordelen bestuurders uit de 55 gemeenten die de trein aandoet, samen goed voor 2,5 miljoen inwoners. De VNG heeft erop gewezen dat vooral het gebrek aan openheid over tijdstippen en condities van de chloortransporten fnuikend voor het vertrouwen is. En niet alleen bij deze transporten, ook bij het vervoer van andere gevaarlijke stoffen per trein, weg of water klagen lokale autoriteiten, dat op het moment dat er een incident gebeurt zij niet direct weten wat voor gevaarlijke stoffen erbij betrokken zijn. Adequaat ingrijpen wordt hierdoor ernstig bemoeilijkt. Hoe beoordeelt de staatssecretaris in dit kader het verplicht stellen van een volgsysteem voor het vervoer van gevaarlijke stoffen? En een informatieplicht aan gemeenten?

In antwoord op de vraag van de leden van de commissie IMRO naar een commentaar op het ongeluk in Wetteren laat de staatssecretaris per brief van 18 juni onder andere weten dat met het basisnet de veiligheid wordt vergroot maar "dat er op enkele trajecten sprake is van toename van risico's". "Het creëren van bestuurlijk draagvlak vind ik uitermate belangrijk", zo stelt de staatssecretaris. Voor welke trajecten geldt dit en wat onderneemt de staatssecretaris om het draagvlak te vergroten? Is de staatssecretaris het met ons eens dat juist communicatie met burgers en bestuurders en transparantie over daadwerkelijke risico's belangrijk is? Vindt zij het ook een taak van de overheid om burgers duidelijk te maken dat volledige voorzorg met een risico van bijna nul uitgesloten is? Misschien moet ze hiervoor toch meer dan voorheen gebruikmaken van het gezond verstand van die burgers zelf?

Dat betekent overigens niet dat er niet nog stappen te zetten zijn als het gaat om de rol van de vervoerders. Kan de staatssecretaris met het basisnet in de hand de vervoerders verplichten om de veiligste route te nemen? Bijvoorbeeld door zo veel als mogelijk routing langs de Betuweroute te verplichten? Naast het feit dat dit een veiliger route oplevert heeft het ook nog als voordeel een betere benutting van de lijn en dat is bezien in het licht van de hoge aanlegkosten van de lijn toch alleen maar winst? Of te denken valt aan verplichte routing over water als de soort te vervoeren chemische stof dat toelaat. In zijn algemeenheid zijn er allerlei te verplichten verschuivingen tussen soorten van transport te bedenken als dat om veiligheidstechnische redenen beter is. Graag een reactie van de staatssecretaris.

Zoals gezegd, wij hechten groot belang aan optimale veiligheid op het spoor, op de weg en langs het water om de miljoenen omwonenden optimaal te beschermen. De instelling van het basisnet beoordelen wij als een stap in de goede richting maar niet het eindstation van deze route. Wij zien dan ook uit naar de beantwoording door de staatssecretaris.

*N

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): Voorzitter. Ook van onze zijde heet ik de staatssecretaris hartelijk welkom in de Eerste Kamer op deze schitterende, wellicht eerste echt zomerse dag. Wij spreken over het vervoer van gevaarlijke stoffen. Mijn collega's die voor mij spraken zeiden al dat dit gepaard gaat met risico's. Dat weten wij allemaal. Het Vlaamse Wetteren kan daarover meepraten, want op 3 mei verongelukte een goederentrein. De oorzaak was een wisselstoring en een te hoge snelheid met als gevolg één dode, ruim honderd gewonden en enorme maatschappelijke kosten.

Ook in Nederland hebben we ongelukken meegemaakt. Niet voor niets maken veel omwonenden van het spoor waar goederentreinen met gevaarlijke stoffen passeren zich regelmatig zorgen over hun veiligheid.

Het wetsvoorstel dat we vandaag bespreken, de Wet basisnet, voorziet in aanpassingen van de Wet vervoer gevaarlijke stoffen. De wet heeft tot doel om risicosturing door de minister van Infrastructuur en Milieu op bepaalde vervoerstrajecten mogelijk te maken. In verband daarmee krijgt de minister bevoegdheden tot aanwijzing van het basisnet, ofwel de aanwijzing van de transportroutes voor het vervoer van gevaarlijke stoffen over weg, water en spoor en de daarbij behorende risicoplafonds en referentiepunten. Met deze wet zou een duurzame oplossing voor de spanning tussen het vervoer van gevaarlijke stoffen, de ruimtelijke ontwikkelingen en de veiligheid van omwonenden geboden worden. Door de toename van vervoer van gevaarlijke stoffen én de toename van bebouwing in de buurt van doorgaande wegen, spoorlijnen en waterwegen is die spanning zeer relevant.

Toch bestaan er bij mijn fractie, maar ook bij deskundigen -- de fractie van het CDA noemde ze al: de hoogleraren Ben Ale en Ira Helsloot -- veel vragen over de meerwaarde van de Wet basisnet. Ira Helsloot, hoogleraar aan de Radboud Universiteit Nijmegen, zei in een gesprek met ons dat je niets aan het basisnet hebt. Hij zei: of er is niets aan de hand, of er gebeurt een ongeluk en dan heb je aan alle risicocriteria te weinig. Het begrip "veiligheidsafstand" suggereert veiligheid, maar bij een ongeluk is die veiligheidsafstand veel te klein, aldus Ira Helsloot. Graag een reactie van de staatssecretaris op dit commentaar.

Veiligheid is een lastig begrip. Veiligheid is niet te meten. Veiligheid is alleen te berekenen. Maar wat zeggen die berekeningen? Wat heeft een burger die vlakbij een spoorlijn woont, waar regelmatig goederentreinen met gevaarlijk spul langskomen, aan die berekeningen? En wat

betekenen de maatschappelijk aanvaarde risiconormen, die onder meer uit die berekeningen volgen? Mijn collega's van het CDA en de VVD hebben daar in de schriftelijke ronde uitgebreid naar gevraagd. Zeggen die normen iets over veiligheid? Of zeggen ze vooral iets over haalbaarheid en betaalbaarheid van maatregelen?

De staatssecretaris zegt met het systeem van een basisnet de risico's beheersbaar te maken. Wat bedoelt zij met "beheersbaar"? Beheersbaar suggereert veiligheid. Biedt het basisnet meer veiligheid? Graag een reactie van de staatssecretaris.

De kernvraag voor mijn fractie is: wat voegt deze Wet basisnet toe? Wat is de meerwaarde? In de schriftelijke voorbereidingsronde heeft de staatssecretaris toegelicht dat de huidige wetgeving zoals de Wet vervoer gevaarlijke stoffen alleen eisen stelt aan de individuele vervoerder, maar dat deze wet onvoldoende mogelijkheden biedt om het risico van het totale vervoer over een bepaalde route te beheersen. Ook schrijft zij dat gemeenten in onzekerheid verkeren over ruimte voor bebouwing in de buurt van infrastructuur die gebruikt wordt of gaat worden voor het vervoer van gevaarlijke stoffen. Daarom bieden risicoplafonds duidelijkheid, zowel voor de vervoerder als voor de gemeenten. Voor alle betrokkenen zal nu duidelijk zijn binnen welk normenkader nieuwe ontwikkelingen moeten blijven. Zo geeft de staatssecretaris aan wat de meerwaarde van deze wet is. Maar toch heeft de fractie van GroenLinks daar een aantal vragen bij.

Ook nu heeft de minister routeringsbevoegdheid; dat wil zeggen de mogelijkheid om het gebruik van een aantal tunnels uit te sluiten en bepaalde routes aan te wijzen voor het vervoer van gevaarlijke stoffen. Zal deze wet daar versterking in aanbrengen?

Ook nu bestaat er de circulaire Risiconormering vervoer gevaarlijke stoffen. In de bijlagen daarbij, zo schrijft de staatssecretaris ons, staan de risicoplafonds die het resultaat zijn van onderzoeken en intensief overleg met vertegenwoordigers van alle betrokken partijen. De risicoplafonds zijn er dus al. Wat voegt deze wet daaraan toe?

In het basisnet zit geen mechanisme om de risicoplafonds systematisch te verlagen en van sanering van risico's is dan ook geen sprake schrijft de staatssecretaris in antwoord op vragen van onze collega's van de Partij van de Arbeid. Waarom is er niet gekozen voor sanering van risico's?

De Wet basisnet stuurt niet op het volume van het vervoer van gevaarlijke stoffen. Waarom niet? Risico is kans maal gevolg of effect. Hoe groter het volume, hoe groter het risico. Op vragen van de Eerste Kamer antwoordt de staatssecretaris dat sturen op volume niet stimuleert tot vergroten van de veiligheid van het vervoer en dat sturen met risicoplafonds dat wel doet, omdat een deel van de veiligheidswinst die een vervoerder boekt ten goede komt aan de vervoerder. Ofwel de vervoerder mag meer gevaarlijke stoffen vervoeren of gevaarlijkere stoffen, mits het risicoplafond niet overschreden wordt. Waarom kiest de staatssecretaris er niet

voor om ook op volume te sturen? Mijn fractie overweegt een motie op dit punt. Sterker nog, deze wet en de vast te stellen risicoplafonds houden niet alleen rekening met de te verwachten groei van het vervoer van gevaarlijke stoffen, maar zelfs met extra groei. Heeft de staatssecretaris dan geen enkele ambitie om dit vervoer af te remmen en voor andere oplossingen te kiezen? Hoe stimuleert zij alternatieven voor het vervoer, zoals het centreren van de productie en verdere bewerking van gevaarlijke stoffen? Ruimte bieden voor de te verwachten groei is geen stimulans daarvoor; sturen op volume zou daar wel een bijdrage aan kunnen leveren. En als de staatssecretaris met deze wet zekerheid wil bieden aan vervoerders, biedt zij hen dan ook de zekerheid dat er altijd ruimte is voor die extra groei, bovenop de geprognosticeerde groei? Daar heeft mijn fractie zorgen over. Wij vragen de staatssecretaris dit op te helderen.

Wij hebben vragen over de handhaafbaarheid van het Basisnet Weg. De staatssecretaris schrijft dat de risicoplafonds worden gemonitord door tellingen en trendanalyses. Op deze wijze zou berekend kunnen worden of het vervoer op de aangewezen weg binnen het risicoplafond blijft. Wil zij nog eens toelichten hoe zij dit in de praktijk ziet? En als het totale vervoer toch te veel is en het risicoplafond overschreden wordt, hoe grijpt zij dan in? Welke maatregelen neemt zij om individuele wegvervoerders te beperken in het vervoer van gevaarlijke stoffen?

Een belangrijke vraag voor mijn fractie is de wijze waarop burgers geïnformeerd worden over veiligheidsrisico's ten gevolge van het vervoer van gevaarlijke stoffen. In de schriftelijke beantwoording geeft de staatssecretaris aan dat burgers zelf op de provinciale risicokaart kunnen kijken en zien hoe de basisroutes lopen. En dat er een verplichting voor het bestuur van de veiligheidsregio is om burgers te informeren over mogelijke rampen en de daarbij te volgen gedragslijn. Informatie over aanwezigheid en ligging van risicozones langs een basisroute vormt een daarvan voor de hand liggend onderdeel. Kan de staatssecretaris met een voorbeeld aangeven om wat voor informatie dit gaat en hoe deze informatie wordt gegeven?

Is de transparantie rond het vervoer van gevaarlijke stoffen voldoende geborgd op deze manier? Wij hebben daar vragen bij en wachten graag op een antwoord van de staatssecretaris. Ook vragen wij de staatssecretaris hoe de omwonenden betrokken zijn bij het vaststellen van risicoplafonds en de basisroute? De staatssecretaris heeft in antwoord op vragen van mijn fractie gesteld dat alle betrokkenen "water in de wijn" hebben moeten doen. De staatssecretaris doelt daarbij op de belangen van de verschillende betrokkenen. Hoe ervaren de burgers, de omwonenden dit "water in de wijn doen"? Zien zij dit niet als morrelen aan hun veiligheid? De Eerste Kamer heeft brieven ontvangen van het RONA, het Regionaal Overleg Noordelijke Aftakking. Het RONA laat in een zwartboek vele gevaarlijke situaties zien, waar huizen en andere kwetsbare bebouwing vlak langs het spoor staan waarover dit vervoer

plaatsvindt. Het RONA geeft aan dat de berekeningen voor het Basisnet Spoor qua vervoer mogelijk maken wat tot nu toe niet mocht. Een voorbeeld is de Volvotrein, langs het Twentekanaal in Goor en Delden, die eerder niet meer mocht rijden, maar nu met de nieuwe berekeningen weer wel. Graag een reactie van de staatssecretaris.

Ook de gemeenten Halderberge en Moerdijk protesteren tegen de forse toename van risico's in hun gemeenten, door de risicoplafonds van het Basisnet Spoor. Zij geven aan dat er nu bijna 6.000 ketelwagens met gevaarlijke stoffen door de kernen Oudenbosch en Zevenbergen gaan, dat dit door de Wet basisnet zal toenemen tot ruim 50.000, en in 2040 tot meer dan 100.000. Graag een reactie van de staatssecretaris. Ook horen wij graag van haar op welke wijze zij deze gemeenten -- burgemeester en wethouders maar ook de inwonenden -- ervan gaat overtuigen dat het risico van deze enorm toename van het vervoer van gevaarlijke stoffen binnen de perken blijft.

Overigens schrijft de staatssecretaris onze Kamer dat de risicoplafonds van de Brabantroute en de route Elst-Oldenzaal het gebruik beperken. Hoe valt dit te rijmen met de inbreng uit het RONA en de gemeenten Moerdijk en Halderberge? De staatssecretaris heeft ons geantwoord dat de regeling van de risicoplafonds pas wordt vastgesteld nadat iedereen in de gelegenheid is geweest op het ontwerp van die regeling te reageren. Welke ruimte is er voor aanpassingen? Graag een reactie.

In de oorspronkelijke berekeningen -- mijn collega's van de SP en het CDA spraken daar ook al over -- bleek het groepsrisico langs 225 km spoor rond 2020 hoger te zijn dan de oriëntatiewaarde, en langs 41 km zelfs tienmaal groter dan de oriëntatiewaarde. Vele bestaande of voorgenomen kwetsbare bebouwingen zouden binnen de plaatsgebonden risicocontour komen te liggen. Met een aantal maatregelen -- verandering van de samenstelling van treinen om de kans op explosie van lpg-wagens te verkleinen, extra ATB-Vv-installaties bij roodlichtseinen, en meer vervoer via de Betuweroute -- zou veiligheidswinst te behalen zijn en zijn de risico's opnieuw berekend. In plaats van langs 225 km spoor zou nog langs 41 km het groepsrisico hoger zijn dan de oriëntatiewaarde, en langs 2 km in plaats van 41 km zou het groepsrisico groter zijn dan tienmaal de hoogte van de oriëntatiewaarde. De staatssecretaris geeft aan dat in het bestuurlijk overleg met alle betrokken partijen overeengekomen is dat deze uitkomsten als risicoplafonds worden vastgelegd en dat daarnaast via aanvullende afspraken in de toekomst de risico's beperkt zullen worden, door zowel aan vervoerszijde als aan bebouwingszijde lokale maatregelen te nemen. Er blijft voorlopig dus 41 km met overschrijding groepsrisicowaarden, en 2 km met tienmaal die overschrijding. De vraag is allereerst: waar liggen deze 2 km? Welke garantie is er dat deze risico's beperkt worden? Kortom, hoe is hier de handhaafbaarheid van de te nemen maatregelen op basis waarvan de staatssecretaris heeft gezegd dat de risico's aanmerkelijk kleiner

zullen worden en er meer ruimte is voor vervoer? Graag een antwoord op deze vragen.

De Wet basisnet regelt alleen de vervoerscomponent. Juist de verbinding met de ruimtelijke-ordeningscomponent is cruciaal en zal ook winst opleveren. Hoe zal de verbinding tussen de Wet basisnet en de toekomstige AMvB Besluit externe veiligheid transportroutes, waarin de ruimtelijke aspecten geregeld worden, geborgd worden?

Ten slotte heb ik een vraag over de monitoring van dit hele systeem. Er zal minimaal eenmaal per vijf jaar onderzocht moeten worden of de vastgestelde risicoplafonds niet worden overschreden. De VNG vroeg in 2011 al om met name voor het spoor deze monitoring te intensiveren. Dat is niet gebeurd. Ik krijg graag een toelichting van de staatssecretaris waarom zij eenmaal per vijf jaar voldoende vindt. Biedt dit voldoende zekerheid dat het vervoer en de gehanteerde risiconormen voldoen aan de afgesproken veiligheidseisen?

Voorzitter. Mijn fractie wacht met belangstelling het antwoord van de staatssecretaris af op de vele vragen die zijn gesteld.

*N

De heer **Van Beek** (PVV): Voorzitter. Ook namens de fractie van de PVV een hartelijk welkom aan de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu vandaag in dit huis. Aan de orde is een wijziging van de Wet vervoer gevaarlijke stoffen met betrekking tot het vaststellen van een zogenoemd basisnet voor het vervoer van gevaarlijke stoffen over weg, water en spoor.

Een basisnet houdt een netwerk in voor het vervoer van gevaarlijke stoffen over van belang geachte infrastructuur. Aan dit netwerk van doorgaande wegen, spoorlijnen en waterwegen wordt een bepaalde begrensde risicoruimte gegeven. Binnen die risicoruimte worden grenzen gesteld aan de vervoerszijde en de ruimtelijke zijde. De Wet basisnet betreft de vervoerszijde en middels het Besluit externe veiligheid transportroutes worden regels en bepalingen ten aanzien van de ruimtelijke aspecten vastgelegd.

Met de Wet basisnet wordt beoogd, evenwicht te scheppen tussen soms conflicterende belangen, tussen de ruimtelijke belangen, vervoersbelangen en de veiligheid van mensen die verblijven in de nabijheid van de aangewezen infrastructuur. Langs of op elke route deel uitmakend van het basisnet worden plaatsen aangewezen waarbij het risico vanwege het vervoer van gevaarlijke stoffen niet meer mag bedragen dan hetgeen maatschappelijk aanvaardbaar wordt geacht. De fractie van de PVV is van mening dat dit wetsvoorstel in ieder geval de afweging die gemaakt wordt tussen de conflicterende belangen een goede is.

Met betrekking tot de risiconiveaus wordt uitgegaan van een plaatsgebonden en groepsgebonden risico met hieraan gekoppeld een kansberekening die een norm oplevert die niet overschreden mag worden omdat anders datgene

wat maatschappelijk aanvaardbaar geacht wordt te zijn, ook overschreden zou worden.

Het basisnet gaat uit van de risicobenadering zoals uitgewerkt in de nota Risiconormering vervoer gevaarlijke stoffen. Kort gezegd komt dat neer op de kans dat een ongeval zich voordoet vermenigvuldigd met het effect door dat ongeval op personen in de ruimte naast en boven de infrastructuur. Door bijvoorbeeld te spreken over een plaatsgebonden risico met een maximale kans van 10^{-6} is de kans om te overlijden voor een persoon niet meer dan één op de miljoen per jaar. Juist daarom wil mijn fractie de minister erop wijzen dat zelfs wanneer de kans op overlijden laag wordt ingeschat vanwege het risico dat de maatschappelijke onrust, als er toch een ongeval met dodelijke afloop te betreuren is, groot zal zijn ongeacht welke norm gekozen wordt.

Een algemeen verschijnsel doet zich voor op het moment van een ongeval met een grote impact op de samenleving en/of personen. Dat verschijnsel staat bekend als de incident-regelreflex. Dit betekent dat na een incident met maatschappelijke impact de politiek haast reflexmatig gaat roepen dat er meer en/of andere regels nodig zijn. Zelfs al kiezen we in het geval van het basisnet voor een nog kleinere kans op het zich voordoen van een dodelijk ongeval, dan nog zal de politiek en daarmee de samenleving roepen om actie voor nog meer en strengere regels. Nog meer regels en bepalingen die vaak veel geld kosten en nauwelijks meerwaarde bieden anders dan de tijdelijke schijnzekerheid bij burgers dat de overheid er wel voor zal zorgen dat hen nooit iets zal overkomen.

De fractie van de PVV is van mening dat een overheid helder en eerlijk moet communiceren wat de burgers in ons land mogen en kunnen verwachten met betrekking tot de rol van de overheid over de grenzen van haar verantwoordelijkheid met betrekking tot het lopen van risico's in het maatschappelijk verkeer. Wat ons betreft is het managen van de verwachtingen van burgers over de grenzen van de verantwoordelijkheid voor risico's belangrijker dan het blijven volgen van de incident-regelkramp waarin we ons steeds weer manoeuvreren na het zich voordoen van een ongeval.

Ik roep de staatssecretaris dan ook op, in haar communicatie helder en duidelijk te zijn over de grenzen van de verantwoordelijkheid die zij heeft inzake het zich kunnen voordoen van incidenten en de onmogelijkheid om altijd en overal elk incident te voorkomen. De fractie van de PVV staat in beginsel positief tegenover het voorliggende wetsvoorstel, maar heeft op het punt van de beheersbaarheid van het basisnet een aantal vragen aan de staatssecretaris. Deze vragen spitsen zich toe op mogelijke overschrijdingen van ingestelde risicoplafonds voor het wegverkeer over het basisnet en de frequentie waarmee gemonitord wordt omdat in het geval van het wegverkeer sterk afwijkend beleid wordt gevoerd ten opzichte van het Basisnet Spoor en Water. De frequentie van monitoren bij het spoor- en waternet liggen veel hoger dan bij het Basisnet Weg. Het is mijn fractie onduidelijk, anders dan het argument van

aansluiting vinden bij de bestaande praktijk, waarom slechts een vijfde deel van het Basisnet Wegverkeer jaarlijks gemonitord wordt en de spoor- en waternetten per kwartaal, dat laatste dus met een veel hogere frequentie.

Voor het vervoer van gevaarlijke stoffen over de weg betekent dit dat eens in de vijf jaar een complete cyclus doorlopen wordt ten aanzien van eventuele overschrijding van ingestelde risicoplafonds. Mijn fractie is van mening dat de frequentie van het monitoren van het Basisnet Wegverkeer wellicht onvoldoende waarborgt dat er snel en adequaat gereageerd kan worden bij dreigende overschrijdingen van ingestelde risicoplafonds.

De fractie van de PVV verzoekt de staatssecretaris met andere argumenten dan tot nu toe tijdens het schriftelijk overleg zijn aangevoerd, te onderbouwen waarom zij denkt dat het voldoet om het Basisnet Wegverkeer slechts eens in de vijf jaar volledig te monitoren. Tevens heb ik de vraag aan de staatssecretaris hoe zij na een ernstig incident op het Basisnet Wegverkeer aan de burgers denkt te kunnen uitleggen dat het voldoende was om eens in de vijf jaar het volledige basisnet te monitoren.

Over een periode van vijf jaar is naar onze mening overschrijding van de ingestelde risicoplafonds aannemelijk en zal mogelijkerwijs niet tijdig onderkend worden in de huidige monitoringssystematiek. In theorie zou een bepaald gedeelte van het Basisnet Wegverkeer vier tot vijf jaar de risicoplafonds kunnen overschrijden zonder dat de overheid dit opmerkt en/of maatregelen kan nemen.

Ik rond af. De fractie van de PVV staat welwillend tegenover het voorliggende wetsvoorstel, maar zal de antwoorden van de staatssecretaris zeker meenemen bij het bepalen van een definitief standpunt inzake dit wetsvoorstel. Zij ziet dan ook uit naar die antwoorden.

De **voorzitter**: Het woord is aan mevrouw Koning, die haar maidenspeech zal houden.

**

*N

Mevrouw **Koning** (PvdA): Voorzitter. Ook namens de fractie van de Partij van de Arbeid heet ik de staatssecretaris van harte welkom in de Eerste Kamer.

Namens de Partij van de Arbeid mag ik het woord voeren over dit wetsvoorstel. In dit wetsvoorstel wordt verhelderd dat risico's niet uitgesloten kunnen worden, maar wel gemaximeerd. Tot voor kort deed de heer Putters dit onderwerp namens de PvdA en het is me echt een eer in zijn voetsporen te mogen treden.

Een risicoloze samenleving bestaat niet. En de overheid zou ook niet moeten willen uitstralen dat alle risico's weggenomen worden. Moet de overheid alles dan maar overlaten aan de samenleving? Nee, naar de mening van de PvdA is het een verantwoordelijkheid van de overheid om

een afweging te maken tussen belangen van bewoners en werkenden, belangen van economische activiteit en de mogelijke maatschappelijke gevolgen van ernstige ongelukken. Bovendien is het belangrijk dat de rijksoverheid mensen in staat stelt, zelf een goed beeld te vormen van de risico's en het eigen gedrag daarop af te stemmen. Vooral voor de meer kwetsbaren zou dit een belangrijke afweging moeten zijn of je nu jong bent of oud.

Maatregelen om de risico's te beperken, kunnen hierbij zowel door vervoerders van gevaarlijke stoffen als door de ruimtelijke inpassing van kwetsbare objecten worden genomen. Het verminderen van de noodzaak, gevaarlijke stoffen te vervoeren is belangrijk, maar geen onderdeel van dit wetsvoorstel, zoals anderen vandaag ook al zeiden. Toch zijn wij benieuwd naar de antwoorden op de vragen die eerdere sprekers hierover hebben gesteld. Ook het beperken van de risico's die met het noodzakelijke vervoer samengaan, is een belangrijk onderwerp. Kan de staatssecretaris aangeven hoe er gestuurd wordt op het verminderen van risico's door het vervoer van gevaarlijke stoffen? Ik weet dat dit geen onderdeel is van het voorliggende voorstel, maar dit is wel erg relevant voor de context. Welke rol ziet zij in het omgaan met risico's rond het vervoer van gevaarlijke stoffen door vervoerders, maar door andere overheden, en door bewoners en werkenden die ook een verantwoordelijkheid dragen?

Ik ga terug naar het voorliggende voorstel. Het vastleggen van de routes waarlangs gevaarlijke stoffen mogen worden vervoerd, gecombineerd met de maximale risico's die dit vervoer op de omgeving mag hebben, past bij de taakopvatting die wij van de overheid hebben. Dit voorstel schept daarmee helderheid voor vervoerders van gevaarlijke stoffen en voor partijen die lokaal de ruimtelijke ordening en ruimtelijke invulling ter hand nemen. Met dit instrument kunnen dichtbebouwde gebieden meer worden ontzien.

Wij hebben geconstateerd dat het voorstel ons inziens past bij de taak van de rijksoverheid. Vervolgens is het de vraag of de risicoplafonds goed worden bepaald. Dat is het geval. Blijkens de antwoorden op vragen uit de Kamer wordt zorgvuldig omgegaan met de kennis over risicobeheersing. Over de systematiek zijn nog vragen te stellen. Ik begrijp dat er een andere rekenmethode wordt gevolgd dan bijvoorbeeld bij de brandweer of bij veiligheidsregio's wordt gehanteerd. Uiteindelijk gaat het erom dat de uitkomst van de risicoberekening niet als een gegeven wordt beschouwd, maar als input voor een bestuurlijke afweging. Om de risico's te bepalen, wordt een rekenmethodiek gehanteerd en worden er uitgangspunten vastgelegd. Het geheel geeft een geobjectiveerd beeld van de kans op en de effecten van incidenten. De uitkomst van de berekening is meer dan alleen een technisch gegeven en dient als input voor de afweging met betrekking tot de risicoplafonds. Dan mag ik als ingenieur verzoeken dat het gelukkig meer is dan een technische exercitie. De Partij van de Arbeid-fractie vraagt de staatssecretaris wel aan te geven hoe het precies

zit met de rekenmethode voor risico's RBM II en de uitgangspunten van de handleiding risicoanalyse transport (Hart). Wat als er nog betere methodes worden ontwikkeld? Waar wordt de methode vastgelegd? Wij begrijpen dat voor de brandweer en de veiligheidsrisico's andere methodes worden gehanteerd.

Ik wil de staatsecretaris nog twee andere vragen van meer inhoudelijke aard stellen. Allereerst een vraag over artikel 14 van het voorliggende voorstel. In het tweede lid wordt de minister de mogelijkheid gegeven om plaatsen aan te wijzen waar een lagere kans op overlijden mag zijn; namelijk een kans van 10^{-7} of 10^{-8} in plaats van 10^{-6} , eens in de miljoen jaar. Als wij dat goed begrijpen, tot welk maximum, welk plafond geldt dan in het derde lid van artikel 14 dat ook gaat over lagere risicoplafonds?

Mijn derde inhoudelijke of technische vraag is van een geheel andere orde. In artikel 25 is opgenomen dat Rijk en gemeenten borden plaatsen bij wegen waarover gevaarlijke stoffen mogen worden vervoerd. De provincie wordt daarin niet genoemd. Is vergeten dat ook langs het provinciale netwerk dat volgens artikel 23 moet worden aangewezen, borden moeten komen te staan om te vermelden dat gevaarlijke stoffen over die wegen mogen worden vervoerd?

Na deze drie inhoudelijke vragen wil ik nog een ander punt adresseren, te weten de communicatie over het basisnet met bestuurders en bewoners. Een probleem dat het wetsvoorstel niet vangt en ook eigenlijk niet kan vangen, is het veiligheidsgevoel van omwonenden en werkenden. Bewoners en bedrijven in de nabijheid van een route waarover gevaarlijke stoffen vervoerd mogen worden, zullen vermoedelijk niet overtuigd worden door de correcte constatering dat de risicoplafonds helpen om "op duurzame en robuuste wijze de spanning tussen vervoer ruimte en veiligheid beheersbaar te maken en voor langere tijd in balans te brengen".

Ik spreek dit vermoeden niet zo maar uit, maar na jarenlange ervaring op gemeentelijk niveau als volksvertegenwoordiger en bestuurder, en mede vanuit mijn huidige positie als lid van de Provinciale Staten van Zuid-Holland. Voorafgaand aan deze bespreking gaf ik de staatssecretaris aan dat in die provincie morgen over Odfjell, een Brzo-bedrijf, wordt gesproken; een onderwerp dat ook in dit opzicht relevant is. In de rollen die ik zojuist noemde, heb ik menig reactie langs gehad en menig gesprek gevoerd over maatregelen die als riskant voor de eigen leefomgeving werden beleefd. Of het nu gaat over een lpg-tank of, erger, over hoogspanningsleidingen, bij ruimtelijke-orderingsinstrumenten zoals bestemmingsplannen en provinciale structuurvisies komen altijd reacties over gevaarlijke locaties. En ook bij de voorbereiding van het dossier dat wij nu onderhanden hebben, kwam ik brieven tegen van bezorgde inwoners en bedrijven.

De PvdA las in de beantwoording dat de staatssecretaris aangeeft dat "het goed is om er bij stil te staan dat elk mensenleven telt en ieder dodelijk slachtoffer een pijnlijk gemis in zijn

omgeving achterlaat." Juist dat besef maakt mensen zo bezorgd en kwetsbaar. Juist dat maakt dat bewoners zich bij het vaststellen van bestemmingsplannen waarin de risicoplafonds vastgelegd worden, onveilig voelen. Zij beseffen dat er zich iets gevaarlijks zou kunnen voordoen.

Er speelt echter nog iets anders. Het feit dat de besluitvorming over het basisnet op rijksniveau genomen wordt, terwijl provinciaal de risicokaart wordt bijgehouden en de omgevingsvergunningen lokaal worden gegeven, is een opmaat voor mensen om het gevoel te ontwikkelen dat overheden zich achter elkaar verschuilen. Namens onze fractie vraag ik de staatssecretaris of zij een rol voor de rijksoverheid ziet in het communiceren over en het meer geaccepteerd krijgen van het basisnet, zowel ten opzichte van bewoners als van bestuurders. Welke rol ziet zij hierbij voor de provinciale en gemeentelijke overheid? Overigens stellen we deze vraag niet vanuit de opvatting dat communicatie pas goed is geweest als er geen enkele bewoner of geen enkel bedrijf meer is met een onprettig gevoel over de besluitvorming. Wij denken wel dat de technische insteek, de methode van berekening de suggestie kan wekken dat er geen oog is voor die zorgen en gevoelens, die wel in de memorie van antwoord zijn aangegeven. De communicatie over dit wetsvoorstel zou ons inziens een erkenning van deze gevoelens als insteek kunnen hebben.

Ik heb aangegeven dat dit voorstel in principe past bij onze opvatting over de taak van de overheid. Ik heb drie meer inhoudelijke vragen gesteld. Vervolgens heb ik gevraagd naar de communicatie over dit voorstel door de rijksoverheid. Met deze eerste bijdrage namens de Partij van de Arbeid heb ik geprobeerd, zowel het achterliggende doel en de kwaliteit van het voorstel als de meer uitvoerbare kanten er omheen te adresseren.

De voorzitter: Dank u, mevrouw Koning. Ik wens u graag van harte geluk met uw maidenspeech. Al twee weken na uw beëdiging -- het is altijd een voorrecht om een koning te beëdigen -- geeft u ons de gelegenheid om kennis te nemen van uw politieke stem in dit huis. Staat u mij toe om bij deze felicitatie kort iets van uw achtergrond te schetsen.

U studeerde bosbouw aan de Landbouwwuniversiteit van Wageningen. Van 1995 tot 1997 was u aan deze universiteit onderwijscoördinator. Van Wageningen stapte u over naar de Technische Universiteit Delft, waar u tot 2006 in diverse functies werkzaam was, eerst als managementtrainee en later als plaatsvervangend faculteitssecretaris en beleidsmedewerker.

Van 1994 tot 1997 was u voor de PvdA lid van de gemeenteraad van Wageningen. In 1995 was u enige maanden persoonlijk medewerker van Tweede Kamerlid Rob van Gijzel van de PvdA. Van 2002 tot 2006 was u lid van de gemeenteraad van Delft, alwaar u na de gemeenteraadsverkiezingen van 2006 tot wethouder werd benoemd. Hier hield u zich bezig met het project Spoorzone, ruimtelijke ordening, verkeer, handhaving en toezicht. En, u

zei het al, sinds 2011 bent u namens de PvdA lid van de Provinciale Staten van Zuid-Holland. Daar richt u zich op recreatie en natuurgebieden en geeft u er blijk van ook affiniteit te hebben met de ruimtelijke ordening in brede zin, het provinciaal fietsbeleid en het erfgoed. U zegt hierover dat u wilt meedenken, sparren en mensen uitdagen om iets te bereiken voor een mooiere openbare ruimte. In dat kader volgde u ook tussen 2010 en 2012 aan de Erasmusuniversiteit Rotterdam de master City Developer. Voor deze studie stedelijke ontwikkeling deed u onderzoek naar de vraag wat de belemmeringen zijn voor gemeenten om te investeren in buitenspelen, dus in kindvriendelijke buitenruimten. Via uw onderzoek raakte u betrokken bij Jantje Beton waar u tegenwoordig hoofd programma's bent. Het stimuleren van het welzijn van kinderen door hun de kans te geven in rust en veiligheid buiten te spelen, gaat u aan het hart. Zo heeft u zelfs een speciale website gelanceerd waarop ouders foto's kunnen plaatsen van leuke speelplekken waar zij met de kinderen zijn geweest. Ook bent u voorzitter van de raad van commissarissen van de Woningstichting Buitenlust Oegstgeest en voorzitter van de Stichting Veilig Spelen. Naast dit alles bent u ook werkzaam als zelfstandig adviseur op het gebied van stadsontwikkeling.

Welnu, uw pluraliteit aan maatschappelijke en politieke ervaring voorspelt boeiende verdere bijdragen aan het werk van deze Kamer. Wij wensen u daarmee heel veel succes.

Ik schors de vergadering om de collegae de gelegenheid te geven, u geluk te wensen met uw maidenspeech.

**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*N

De heer **Schaap** (VVD): Voorzitter. Ook wij wensen de staatssecretaris van harte welkom in de Eerste Kamer. Het is een boeiend onderwerp en ik hoop dat wij daar een fijne dialoog over kunnen voeren.

De Wet vervoer gevaarlijke stoffen ofwel Wet basisnet, oogt eenvoudig, direct en overzichtelijk. Dit lijkt uit te nodigen tot een korte en krachtige behandeling, dus tot weinig discussie. De realiteit is echter anders en dat blijkt ook wel uit de inbreng van de collega's. Ik verwijs ook naar de kritische opmerkingen in de schriftelijke inbreng van de VVD. Onze fractie wil vandaag dan ook nog eens indringend ingaan op enkele cruciale aspecten van deze wet. Wij zijn ontevreden over de beantwoording van onze vragen in de memorie van antwoord en in de nadere memorie van antwoord. Er is ontwijkend op onze inbreng ingegaan. Hopelijk reageert de staatssecretaris vandaag wel concreet en beargumenteerd. Vooraf meld ik dat het ons in essentie niet alleen gaat om allerlei technische aspecten in dit wetsvoorstel, maar ook om daarin meegenomen uitgangspunten inzake risico's, risicoanalyses en preventieve maatregelen ten behoeve van de veiligheid. Deze uitgangspunten

schieten tekort, zijn ondoorzichtig en nodigen niet tot een evenwichtige kosten-batenanalyse waar het gaat om het investeren in preventie.

Risico's en veiligheid zijn vaak al even gevoelige en tot de verbeelding sprekende kwesties als de daarmee samenhangende eisen die gesteld worden aan preventie. Soms is alleen al de dreiging van ongevallen of calamiteiten genoeg om emoties los te maken. Als ze zich dan werkelijk voordoen geldt dit in extremis. Voorbeelden te over. Denk aan natuurcatastrofes, zoals aardbevingen, tornado's, overstromingen, extreme droogtes, epidemieën, uitbarstingen van ziekten en plagen, maar ook aan terroristische aanslagen of vliegtuigcrashes. Dit kan zich in het groot voordoen met veel emotie in de publieke sfeer, veelal aangejaagd door de media of zelfs uit het parlement. Dit kan zich ook op kleinere schaal voordoen, met leed in de private sfeer. Schaal en emoties zijn sterk bepalend voor de reacties op de risico's waarmee de mens geconfronteerd wordt. Omwille van het onderhavige onderwerp is het zinvol hierop wat dieper in te gaan.

Als de mens al ergens irrationeel mee neigt om te gaan, is het wel de beoordeling van risico's. Dit bedreigt ook de daaropvolgende eisen ten behoeve van de veiligheid. Risico's in het eigen dagelijkse leven en de eigen invloedssfeer worden vaak argeloos of roekeloos ondergaan: denk aan blessures bij sport of wintersport, of de vele ongevallen in de huishoudelijke sfeer. Hetzelfde geldt voor verkeersongevallen van voetgangers, fietsers of zelfs automobilisten. Men accepteert een grote kans op dit soort ongevallen; het gebeuren is immers iets alledaags, iets waaraan men gewend is. Kansreductie in dit domein vraagt dan ook intensieve voorlichting of harde repressie.

Hoe anders is de reactie op ongevallen als de gevolgen spectaculair zijn; dan wordt de verbeeldingskracht actief, geven de media volop aandacht en blijkt men het gebeuren nauwelijks te kunnen bevatten. Dus luidt de reactie al gauw dat zoiets zich niet had mogen voordoen en zich zeker niet mag herhalen. Dergelijke reacties zijn het sterkst als er een overheidsverantwoordelijkheid in het geding is. Dan hoeft een calamiteit eigenlijk niet eens spectaculair te zijn om toch tot paniek en overspannen reacties te leiden. Denk aan terrorisme, de reacties op het gebruik van kernenergie of de beleving van het wonen in de nabijheid van hoogspanningsleidingen. Dan geldt een nultolerantie, zelfs als de kans op een ongeval miniem is en de gevolgen beperkt. Burgers, media en politiek versterken elkaar hierin vol emotie, vaak met irrationele argumenten en een zwaar overdreven weergave van feiten. Zo werkt het ook in domeinen zoals luchtvaart, tunnels en treinen, inbegrepen het vervoer gevaarlijke stoffen.

In het nu volgende deel van mijn betoog stel ik een aantal zaken aan de orde, evenwel niet steeds in de vorm van vragen. Ik zou het echter zeer op prijs stellen als de staatssecretaris zo concreet mogelijk op mijn inbreng wil reageren; dit om gezamenlijk tot een gedegen oordeel te komen over het vandaag te behandelen wetsvoorstel. Eerst een enkel woord over de risicokwestie. De

risicoanalyse hanteert een eenvoudige formule om het risico uit te drukken: namelijk risico als het product van kans en gevolgen. Gegeven de voorziene gevolgen moet de acceptabele kans op een calamiteit vervolgens worden uitgedrukt in een norm met daaruit voortvloeiende preventieve maatregelen. Wat het niveau van preventie te boven gaat; heet restrisico; daarvoor zijn dan andere maatregelen nodig, zoals verzekering. Als er niets meer aan te doen is, rest slechts het noodlot: pech gehad; een maar al te gewone reactie op risico's in de dagelijkse leefwereld.

Over de normering kom ik nog te spreken, eerst wat meer over het vaak buitengewoon moeilijk te meten complex van gevolgen, ook weer in relatie tot onderhavig wetsvoorstel. Wat betreft de gevolgen in de risicosfeer heerst er een sterke neiging, deze te beperken tot het domein van dodelijke menselijke slachtoffers. Daarbij wordt ook nog onderscheid gemaakt tussen het minder schokkende individuele overlijdensrisico en het veel sterker tot de verbeelding sprekende groepsrisico. Ook de Wet basisnet bevat een dergelijke benadering en stelt de normering daarop af.

Hier gaat veel mis. De realiteit aan de gevolgszijde is niet alleen anders dan in deze wet gesteld, maar ook nog aan snelle veranderingen onderhevig, dit in de context van onze moderne, in de sfeer van infrastructuur en economie zeer kwetsbaar geworden wereld. Hier wil ik nog wat uitgebreider op ingaan. Het overlijdensrisico spreekt tot de verbeelding, zeker als het om een spectaculair domein en grotere aantallen gaat. Een vliegtuigcrash is hiervan een aansprekend voorbeeld: veel emotie, evenveel media-aandacht. Opmerkelijk is dat dagelijkse, minder spectaculaire individuele doden, zoals verkeersslachtoffers, veel minder aandacht krijgen: ze onttrekken zich aan de publieke emotie. Dit mag zo zijn, boeiend studiemateriaal voor psychologen, maar het wordt bedenkelijk als de overheid deze reactie overneemt en vertaalt in normen. En dat doet dit wetsvoorstel, zoals ook andere veiligheidswetgeving. Dus wordt het groepsrisico tien keer zo ernstig aangeslagen als het individuele risico. De argumentatie sluit aan op de publieke reacties, voorop die van de media. Veel meer drama en dus emotionele ontwrichting bij honderd doden ineens dan bij honderd keer één dode, ook al is de som van beide dus gelijk. Deze redenering zou nog enige zin kunnen hebben als dodelijke slachtoffers het enige risico zouden vormen van een calamiteit. Maar wat te denken van zwaargewonden of mensen die levenslang invalide zijn geworden? Waarom worden zij niet in de gevolgsfeer meegenomen?

Er spelen aan de gevolgsfeer echter nog enkele wezenlijke factoren, met een toenemend niveau van ernst. Allereerst de directe fysieke schade, zoals roerende en onroerende goederen. Daarnaast het risico van een ontworpen infrastructuur, met als gevolg economische schade in directe, maar ook indirecte zin. En vooral deze schade krijgt de laatste jaren een sterk, soms zelfs exponentieel toenemend gewicht, zowel ruimtelijk als in de tijd. De schade als gevolg van de hurricane Katrina is hiervan een aansprekend

voorbeeld. Het aantal dodelijke slachtoffers in de regio New Orleans was ongeveer tweeduizend. Daarnaast was er sprake van een enorme regionale schade in direct fysieke zin. Erger nog echter was de economische ontwrichting. Deze liep niet alleen door tot ver in de USA, maar blijkt ook een grote nawerking in de tijd te hebben. De economische schade in het achterland van het geïnundeerde gebied was een paar jaar geleden al minstens tien keer zo groot als de gehele fysieke schade in het overstroomde gebied. En nog heeft het maatschappelijke leven zich niet hersteld. Waarom alleen het overlijdensrisico normeren als de overige schadeaspecten zo veel zwaarder wegen? Een soortgelijk beeld, zij het op kleinere schaal, laat de recente spoorramp in het Belgische Wetteren zien: een eenvoudige explosie van enkele treinwagons met één dode en een tiental ernstig gewonden. Intussen is het spoor al lange tijd ontworpen en is het herstel van de verbindingen nog niet in zicht. De economische schade zal dus enorm zijn.

Het onderhavige wetsvoorstel houdt hiermee in het geheel geen rekening. De nadere memorie van antwoord telt nog eens expliciet dat de norm het overlijden is en dat de weging wordt bepaald door de psychische impact op de omgeving. Stagnatie en economische schade worden gememoreerd, maar spelen niet mee in het risicomodel en dus ook niet in de vertaling in wetgeving. Vandaar nog maar eens mijn vraag aan de staatssecretaris: waarom worden naast de mogelijke doden niet ook de verschillende aspecten van de ontwrichting van de infrastructuur, inbegrepen de daarmee samenhangende economische schade, in de risicoafweging en normering meegenomen? Waarom de vermenigvuldigingsfactor voor het groepsrisico, terwijl de economische schade als gevolg van een tienvoudige individuele kans onnoemelijk veel groter is? Dat betekent immers tien keer de ontworpen infrastructuur met alle gevolgen van dien. In een risicoafweging die daarmee rekening houdt, zou tien keer één dode tien keer zo veel ontwrichting en dus schade geven als één keer tien doden. Vanuit een dergelijke redenering zou het gesommeerde individuele overlijdensrisico dus zwaarder moeten worden aangeslagen dan het groepsrisico. Waarom weegt de emotionele ontwrichting, veelal ook nog sterk bepaald door de berichtgeving in de media in dit wetsvoorstel, zo zwaar en wordt er aan de economische ontwrichting geen betekenis toegekend?

Het wetsvoorstel en de memories van antwoord melden weinig meer dan enige verbale erkenning. Waarom dan geen realistische integrale benadering van de gevolgszijde van het risico, dat wil zeggen doden en gewonden enerzijds en het gehele fysieke en economische schadepalet anderzijds? Het argument dat er dan sprake is van een dubbele standaard, kan gemakkelijk worden opgevangen, namelijk door ook mensenlevens en gewonden in geld te verdisconteren. In de gezondheidszorg gebeurt dit al. Daar geldt een verrekennorm voor investeringen: als ik het goed heb €20.000 voor een jaar levensverlenging. Zoiets kan ook toepassing krijgen in het fysieke domein,

zoals bij tunnels, vliegverkeer, overstromingen en dus ook het vervoer van gevaarlijke stoffen. Met zo'n benadering ben je overigens zo klaar met het voornemen, de bebouwing in de nabijheid van hoogspanningslijnen te verwijderen. Wettersen laat zien dat de norm die in dit wetsvoorstel staat niet adequaat is, immers geen relatie heeft met de werkelijke risico's waarmee dit vervoer gepaard gaat. Kan de staatssecretaris hierop reageren?

Een normering uitsluitend gebaseerd op het overlijdensrisico, zoals in dit wetsvoorstel, kan in de praktijk zelfs riskant uitpakken. Het ongeval bij Wettersen gaf één dode. Statistisch gezien vielen er die dag in het Belgische verkeer twee of drie doden. Dat gebeurde echter in het diffuse domein, dus weinig commotie en geen roep om extra maatregelen. Het treinongeval zou intussen wel aanleiding kunnen zijn voor extra maatregelen. Maar waarop is dat gebaseerd? Enige tijd geleden deed zich in Nederland een treinbotsing voor bij een snelheid van minder dan 40 km/u. Er viel één dode en voor het overige was er slechts geringe schade. Bij die snelheid functioneerde geen veiligheidssysteem. Het publiek gevoelige spektakel leidde wel tot een parlementair debat en tot het besluit een veiligheidssysteem voor alle snelheden te ontwikkelen. De Tweede Kamer beriep zich in het debat op een veronderstelde vrees van de treinreizigers voor de veiligheid. Deze vrees zou door een beter systeem weggenomen moeten worden. Van een dergelijke vrees blijkt uit onderzoek geen sprake te zijn. Kosten van het systeem? Een half miljard. Rendement? Nagenoeg onberekenbaar gering. Weggegooid geld dus als gevolg van verkeerde afwegingen en in feite als gevolg van een ontoereikende risicoanalyse en het ontbreken van harde criteria om gericht geld te steken in zinvolle preventie. Een gevolg ook van een sectorale in plaats van een integrale veiligheidswetgeving. Wat zegt "haalbaar en betaalbaar" eigenlijk als er geen harde vergelijkingsmaatstaven zijn en het rendement van een preventieve maatregel dus strikt binnen een enkel risicosegment moet worden vastgelegd?

Daarmee ben ik al aanbeland bij een ander punt van kritiek: het opsplitsen van het brede risicoterritoir in van elkaar gescheiden segmenten. Het risicospectrum is breed, maar vooral ook divers. Het daarop geënte beleid al evenzeer. In al deze segmenten wordt op een of andere wijze wel iets aan risicoanalyse gedaan en evenzeer aan preventie. Preventie is in feite kansreductie, namelijk het terugbrengen van de kans dat een calamiteit zich voordoet. Preventie kost geld, in de private of in de publieke sfeer. Geld is schaars. Het gaat er dan ook om, de analyses zo te hanteren dat duidelijk wordt waar het geld het meest renderend kan worden besteed, waar dus een maximum aan dreigende gevolgen kan worden voorkomen. Vandaar ook dat het zo belangrijk is duidelijk in kaart te brengen om welke gevolgen het gaat: mensenlevens, gewonden, schade in het fysieke domein, economische schade of milieuschade. Zonder harde analyses dreigt het geld te worden besteed aan segmenten die het meest tot de verbeelding spreken en die grote emoties oproepen,

of aan segmenten waar de lobby het effectiefst is. Denk aan de verwijdering van de bebouwing in de nabijheid van hoogspanningsleidingen: formidabele kosten ten behoeve van een nauwelijks meetbaar effect.

Vergelijkbaarheid wordt onmogelijk als geen gebruik wordt gemaakt van integraal toepasbare risicoanalyses. Zonder integrale vergelijking leidt een gesegmenteerd beleid tot wegvallende transparantie en dus tot een irrationeel veiligheidsbeleid. Aan een dergelijke vergelijking ontbreekt het. Ook in dit wetsvoorstel wordt alleen naar binnen gekeken. Vanuit zo'n werkwijze dreigt er buitensporig veel geld in het segment hoogspanningsleidingen te worden gestoken en moeten tunnels absoluut veilig worden gemaakt. Angst, verbeelding en suggestieve argumenten in de sfeer van mensenlevens werven nu eenmaal veel beter dan economische schade.

Vandaar een tweede punt van kritiek van de VVD-fractie op voorliggend wetsvoorstel. Het bevat niet alleen een gebrekkige risicoanalyse, maar onttrekt zich ook aan de vergelijkbaarheid van verschillende risicosegmenten. Een paar weken geleden behandelden we de tunnelveiligheid, nu behandelen we het basisnet en dit eigenlijk ook nog toegespitst op het spoor. Hoe kunnen we weten of de uit deze wet voortvloeiende restricties en investeringen renderen in vergelijking met andere segmenten? Waarom geld steken in een hoger veiligheidsniveau van het spoor en bijvoorbeeld niet in waterveiligheid, een veiliger vliegverkeer, terrorismebestrijding of een veiliger wegverkeer? Dan laat ik segmenten als voedselveiligheid, de vele aspecten van de volksgezondheid en risico's in de huishoudelijke sfeer, in de werkomstandigheden en in de welzijnssfeer nog achterwege.

Het ontbreekt de VVD-fractie aan voldoende objectieve gegevens en onderbouwde argumenten om deze wet te kunnen beoordelen. Er is geen adequaat inzicht geboden in de verschillende aspecten van de gevolgenzijde. Hoe moeten we dan beoordelen of investeringen in kansreductie verantwoord zijn? De verlegenheid die zich voordeed met betrekking tot de tunnelveiligheid herhaalt zich ten aanzien van de waterveiligheid. Vanwege het ontbreken van deze integraliteit heeft het behandelen van deze wet iets van tasten in het duister. Of, in termen van de memorie van antwoord: het ontbreekt aan inzicht in de vereiste proportionaliteit van de vele mogelijke preventieve maatregelen. De wet zal wel wat opleveren, maar in objectieve zin en als onderdeel van het totale veiligheidsbeleid weten we onvoldoende wat precies. Wat dus dreigt is ofwel een tekort aan maatregelen, ofwel onjuiste ingrepen of zelfs een teveel aan maatregelen. Dan had het geld beter aan iets anders besteed kunnen worden.

Wat we eigenlijk nodig hebben is een integrale veiligheidswet, een wet waarin beleidsafwegingen en besluiten gebaseerd zijn op een objectieve risicoanalyse waarin alle schade-elementen betrokken zijn in de beschouwingen en berekeningen. Je zou je kunnen afvragen of het niet beter is voorliggend wetsvoorstel even te laten liggen, in afwachting van het moment waarop er

objectieve afwegingen kunnen worden gemaakt. Ik schort dit oordeel op in afwachting van een toegespitste vraag. Is de staatssecretaris bereid zo'n integrale veiligheidswet in overweging te nemen? Is ze bereid een dergelijke suggestie ter bespreking in het kabinet te brengen? De VVD-fractie overweegt hierover een motie in te dienen. Ik stel het op prijs als de staatssecretaris indringend op mijn betoog ingaat en zich uitsprekt over de daarin geformuleerde vragen, punten van kritiek en suggesties. Ik wacht haar beantwoording af.

De heer **Van Boxtel** (D66): Wat uw laatste verzoek over een integrale veiligheidswet betreft: komt die in de plaats van het voorstel dat nu voorligt? Of staat uw oordeel daar los van?

De heer **Schaap** (VVD): Niet helemaal. Dit onderdeel is dan een nadere toespitsing van algemene uitgangspunten voor beleid waarvoor een kaderwet of zoiets dergelijks de basis vormt. Je kunt ook andere toespitsingen in de sfeer van de waterveiligheid of tunnelveiligheid meenemen. Zo'n wet moet in ieder geval een afwegingskader bieden waarbij de gevolgenzijde duidelijk in kaart is gebracht, net als het nut van kansreductie.

Mevrouw **Martens** (CDA): Als de staatssecretaris ontvankelijk is voor een wet over een integrale norm, dan stelt u voor om dit wetsvoorstel aan te houden, zodat de nieuwe wet daarin kan worden meegenomen. Begrijp ik dat goed?

De heer **Schaap** (VVD): Ik heb gevraagd of het wellicht zinvoller is om dit wetsvoorstel even te laten liggen, in afwachting van zo'n integrale wet. Er zijn echter veel meer vragen gesteld. Ik wacht eerst de beantwoording af alvorens tot een oordeel te komen.

*N

De heer **Van Boxtel** (D66): Voorzitter. Ook ik heet de staatssecretaris graag van harte welkom in ons midden. Verder feliciteer ik mijn collega Koning met haar maidenspeech. Haar betrokkenheid bij dit onderwerp bleek uit de inhoud van deze speech.

Met deze wet wordt de instelling beoogd van een wettelijk kader voor het vervoer van gevaarlijke stoffen. Het risico van vervoer wordt vastgelegd op basis van het instellen van een beschermingsniveau. Daarnaast wordt toegezien op ruimtelijke aspecten die hiermee samenhangen.

De fractie van D66 hecht grote waarde aan de veiligheid van vervoer over water, weg en spoor. Het beheersen en voorkomen van risico's op ongelukken, inclusief de impact hiervan op de omgeving, zijn haast een vanzelfsprekendheid voor een dichtbevolkt land als Nederland. Wij sympathiseren dan ook met de grondgedachte van de wet, maar wij hebben wel een aantal kritische vragen.

Mevrouw **Martens** (CDA): D66 hecht aan veiligheid, maar deze wet doet niets aan veiligheid.

De heer **Van Boxtel** (D66): Ik kom daar in mijn betoog nog op terug.

Mevrouw **Martens** (CDA): Dank u.

De heer **Van Boxtel** (D66): De integrale benadering van deze wet krijgt mede vorm door voor het basisnet een maximale waarde in te stellen voor zowel het plaatsgebonden als het groepsgebonden risico. In de memorie van toelichting kunnen we uitvoerig lezen hoe deze risico's zijn gedefinieerd en bepaald. Volgens de memorie van toelichting wordt de robuustheid van het evenwicht bereikt door bij de risicoruimte rekening te houden met de te verwachten groei van het vervoer, zodat in de toekomst nog risicoruimte beschikbaar is voor het vervoer. Niettemin acht het kabinet het nodig om de risicoplafonds bij te stellen, mocht de situatie dit noodzakelijk maken. Het wijzigen van de risicoplafonds geschiedt bij ministeriële regeling. In de Tweede Kamer zijn er amendementen ingediend om het wijzigen van zowel het plaatsgebonden risico als het groepsrisico via een AMvB vast te stellen, aangezien de plafonds zo robuust zijn vastgesteld dat een wijziging uitzondering zal zijn. Het bijstellen van risicoplafonds is van dusdanig groot belang voor de veiligheid dat dit een uiterst kwetsbare aangelegenheid is. Door dit te wijzigen via een ministeriële regeling komt het erg op afstand te staan van de politieke controle. Kan de staatssecretaris nog eens toelichten waarom gekozen is voor een ministeriële regeling en een AMvB ontraden is?

Eenzelfde vraag heb ik over de aanwijzing van de routes van het basisnet. In dit wetsvoorstel wordt de route aangewezen via een ministeriële regeling. Ook op dit punt is er in de Tweede Kamer een amendement ingediend om dit bij AMvB te regelen, overigens in lijn met het advies van de Raad van State. De aanwijzing van de route is van essentieel belang voor de werking van het basisnet. Waarom kiest de staatssecretaris ervoor, de politieke controle op afstand te zetten en niet tegemoet te komen aan het advies van de Raad van State en een deel van de Kamer?

De staatssecretaris is verplicht om met grote regelmaat te onderzoeken of de risicoplafonds worden overschreden. Daar waar de plafonds worden bereikt moeten de betrokken partijen onderzoeken hoe "onder het plafond" te komen. De structurele kosten van de monitoring door de infrabeheerders en de analyse hiervan komen voor rekening van het Rijk. Kan de staatssecretaris aangeven wat de verwachte kosten daarvan zijn?

Ik kom op de spanning met de economische ontwikkeling; ook de heer Schaap sprak er al over. Met dit voorliggende wetsvoorstel lopen wij naar mijn opvatting qua wetgeving voorop in vergelijking met de ons omringende landen. Met de Wet

basisnet wordt beoogd, een integrale afweging beter mogelijk te maken. De staatssecretaris meent een balans gevonden te hebben tussen de ruimtelijke ontwikkeling, de veiligheidsrisico's en de economische ontwikkeling. Mevrouw Martens heeft in haar bijdrage al gewezen op het feit dat we al allerlei regelingen hebben. Wat voegen die normen eigenlijk toe? Het is goed om het daar nog eens over te hebben.

Nederland is een distributieland. Die slogan hebben wij lang gehanteerd. Vervoer over de weg, over het water en over het spoor is een sterk punt van onze economie. De chemiesector is aangewezen als topsector en geldt als een belangrijke sector voor de Nederlandse economie. Welk effect hebben de vastgestelde risicoplafonds op de economische ontwikkeling van deze sector?

De staatssecretaris verwacht zonder instelling van dit basisnet de komende jaren een overschrijding van de risiconormen. Tot 2020 zullen vervoerders geen hinder ondervinden van de risicoruimte zoals voorgesteld in de Wet basisnet. Van 2020 tot 2040 wordt er echter een dusdanige toename van bulkvervoer van gevaarlijke stoffen verwacht dat vervoerders ofwel hun frequentie en lading van vervoer moeten verminderen ofwel dusdanig innovatief moeten worden dat ze enerzijds aan de gestelde eisen in deze wet voldoen en anderzijds toch economisch concurrerend blijven. Een stimulans voor vervoerders om innovatief te worden, noemde de minister dit in het debat met de Tweede Kamer. Maar in hoeverre levert dit ook belemmeringen voor het vervoer op?

Ik heb ook vragen in het licht van de Europese situatie. Wij zijn een doorvoerhaven. Ik zei het al, ook voor bulkvervoer wordt gebruikgemaakt van de Nederlandse infrastructuur. Wat zullen de consequenties zijn voor buitenlandse bedrijven indien ze gebruik maken van het Nederlandse basisnet? De minister licht in haar brief van juni 2012 toe dat zij gesprekken heeft gevoerd over de concentratie van goederenvervoer via Zevenaar/Emmerich en dat de Duitsers eraan hechten dat goederenvervoer afgewikkeld blijft worden via de bestaande gebruikelijke grensovergangen. Duitsland heeft Nederland verzocht om geen goederentreinen met gevaarlijke stoffen via het Ruhrgebied te laten rijden. Naast grensovergangen zijn er ook transporten vanuit Duitsland en Frankrijk waarvoor gebruik zal worden gemaakt van het basisnet in Nederland zelf. Hoe vaak zullen buitenlandse treinen naar verwachting gebruikmaken van het basisnet? Is er met landen als Duitsland, België en Frankrijk overleg geweest over de voorgenomen maatregelen die Nederland met dit wetsvoorstel neemt ten aanzien van het vervoer van gevaarlijke stoffen? Zo ja, wat waren de uitkomsten hiervan?

De treinramp in Wetteren heeft veel discussie losgemaakt en onrust veroorzaakt, ook in Nederland en ook onder gemeentelijke bestuurders, van diverse politieke pluimage. Ik heb op televisie zelfs wethouders horen roepen: ik wil dat het nu helemaal stopt in mijn gemeente. Ik denk aan Dordrecht. Gaat dit nu helpen? Wat is de reactie van de Europese Commissie op het ongeluk in

België? Is de Commissie voornemens met maatregelen te komen met betrekking tot het vervoer van gevaarlijke stoffen op Europees niveau? Is de staatssecretaris op de hoogte van dergelijke voornemens? Zo ja, hoe verhouden die eventuele voorstellen zich dan tot dit wetsvoorstel?

Ik rond af. Een belangrijke cynische spreuk luidt: "als je het niet belangrijk vindt om te investeren in veiligheid, probeer dan eens een ramp". Wij hechten groot belang aan de borging van veiligheid voor mensen die risico's lopen door eventuele ongelukken als gevolg van bulkvervoer met gevaarlijke stoffen over de Nederlandse infrastructuur. Wel vragen we ons af of we dit moeten faciliteren via deze integrale benadering met risicoplafonds. Gelet op de huidige economische crisis moet je ook afwegen wat het effect van deze wet is op al die bestaande transporten, of het nu gaat om vervoer over het water of om vervoer over de weg. Ik wil daarmee geen loopje nemen met de veiligheidsrisico's voor mensen. De risicoloze samenleving bestaat echter ook niet. Wij hebben nogal eens de neiging om zo mee te gaan in het beschermen tot in het oneindige dat wij andere ontwikkelingen niet meer mogelijk maken. Dat is de spanning rondom dit wetsvoorstel. Nogmaals, ik neem geen loopje met de veiligheid van mensen, maar mij is onvoldoende duidelijk of deze wet ook iets oplevert wat wij niet ook met al bestaande instrumenten kunnen handhaven. Ik laat mij graag overtuigen door de staatssecretaris, maar dan wil ik die spanning wel verwoord zien. Waarom gaat deze wet in de ogen van de staatssecretaris meer brengen dan de instrumenten die wij nu al hebben?

Mevrouw Martens maakte in het begin van dit debat een prachtige vergelijking met het aantal duiven op de Dam. In Amsterdam hadden ze vroeger een heel goede maatregel om het aantal duiven te beheersen. Je kon een tegel kopen met de tekst "houd uw stadsdeel schoon, eet een duif".

Mevrouw **Martens** (CDA): De heer Van Boxtel is het toch met mij eens dat de wet niet over veiligheid gaat? Ik proef de hele tijd die spanning ...

De heer **Van Boxtel** (D66): Het gaat wel over risicoplafonds.

Mevrouw **Martens** (CDA): Ja, maar met de wet wordt nadrukkelijk niet beoogd waar u zo aan zegt te hechten, namelijk het borgen van de veiligheid van burgers. De staatssecretaris schrijft in de memorie van antwoord: daar gaat de wet niet over, het is een kader voor het afwegen van belangen. Dat is de bedoeling van deze wet, niet de veiligheid.

De heer **Van Boxtel** (D66): Dat ben ik met u eens. Ik heb drie aspecten genoemd: kaderwetgeving is een balans vinden tussen veiligheid, ruimtelijke ordening en vervoer. Daaraan probeert deze wet te beantwoorden. In uw inbreng hebt u terecht gezegd: wij hebben op onderdelen al genoeg veiligheidsnormen. Die zijn echter alleen gericht op vervoerders. De vraag is wat deze wet doet on top of it.

De beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**: Dank u wel. Wij zijn wat vroeger geëindigd dan gepland. Daarmee kunnen wij de staatssecretaris faciliteren overeenkomstig haar verzoek. Zij heeft een dringende activiteit elders en daarvoor is zij nu keurig op tijd. Ik schors de vergadering voor de lunchpauze.

**

De vergadering wordt van 11.46 uur tot 13.30 uur geschorst.

De **voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst die in de zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan, dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

Zoals vorige week is besloten, komen wij vandaag terug op de procedure voor de verkiezing van de beide ondervoorzitters. Ik stel, gehoord het College van Senioren, voor dat de kandidaatstelling voor deze functies na deze openbare vergadering schriftelijk kan plaatsvinden tot uiterlijk vrijdag 5 juli 2013, te 12.00 uur. Kandidaten moeten duidelijk aangeven of zij zich kandidaat stellen voor het eerste dan wel het tweede ondervoorzitterschap, dan wel beide. Het laatste mogelijk voor het geval dat geen verkiezing tot eerste ondervoorzitter volgt. De Griffier zal de kandidaatstellingsbrieven dezelfde dag digitaal aan de leden doorzenden. In de plenaire vergadering van 9 juli krijgen de kandidaten voor het eerste ondervoorzitterschap, in alfabetische volgorde, maximaal vijf minuten de gelegenheid om een toelichting te geven op hun kandidatuur. Aansluitend daarop kan de Kamer vragen stellen aan de kandidaten. Tot slot volgt de stemming overeenkomstig artikel 113 en volgende van ons Reglement van Orde. Daarna volgt dan de procedure voor het tweede ondervoorzitterschap. Wenst een van de leden hierover nog het woord? Dat is niet het geval.

**

Daartoe wordt besloten.

*B

!Hamerstukken!

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Nieuwe regels voor een basisregistratie personen (Wet basisregistratie personen) (33219);**
- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wegenverkeerswet 1994 in verband met het wijzigen van de tellerstand van motorrijtuigen (33424).**

De **voorzitter**: De heer Marcel de Graaff vraagt om stemming bij zitten en opstaan over wetsvoorstel 33219. Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen vooraf.

**

*N

De heer **Van Dijk** (PVV): Voorzitter. In de Basisregistratie Personen zou de overheid de feitelijke situatie moeten vastleggen, zoals ook binnen de Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens gebeurde. Er verandert echter meer dan de naam. Er wordt afgeweken van het principe dat de feitelijke situatie wordt vastgelegd. Nationaliteiten naast de Nederlandse worden niet langer vastgelegd, wat om vele redenen zeer onwenselijk is. Daarnaast is de wet voor een groot deel slechts een geraamte waaraan later door twee Algemene Maatregelen van Bestuur de inhoud aan toegevoegd kan worden. Er ligt dus formeel een wet voor, maar de facto is het een machtiging om de wet later naar eigen inzicht in te vullen. Dat maakt het erg moeilijk om te voorspellen hoe de wet eruit gaat zien. Op deze manier kan de Kamer de wet moeilijk beoordelen, en ook voor iedereen die met de wet moet gaan werken zal dit veel onzekerheid opleveren. De fractie van de PVV zal om deze reden tegenstemmen.

In stemming komt het wetsvoorstel 33219.

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, de ChristenUnie, de SGP, GroenLinks, de SP, de PvdD, de OSF, 50PLUS, de VVD, de PvdA en D66 voor het wetsvoorstel hebben gestemd, en de aanwezige leden van de fractie van de PVV ertegen, zodat het is aangenomen.

**

Wetsvoorstel 33424 wordt zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

*B

!Stemmingen!

Aan de orde zijn de **stemmingen over moties**, ingediend bij het debat over **de inrichting van het openbaar bestuur**, te weten:

- de motie-Vliegenthart c.s. over een nadere analyse over nut, noodzaak en democratische wenselijkheid van de voornemens (CII, letter B);
- de motie-Engels c.s. over de financiële gevolgen van decentralisatietrajecten en gemeentelijke herindelingen (CII, letter C)
- de motie-Engels c.s. over een voorstel voor een geactualiseerde en meer richtinggevende invulling van Hoofdstuk 7 van de Grondwet (CII, letter D).

(Zie vergadering van 18 juni 2013.)

De **voorzitter**: Ik heet de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, die namens de regering bij de stemmingen aanwezig is, van harte welkom in de Eerste Kamer. Hebben alle leden de presentielijst getekend?

Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen vooraf over de motie-Vliegenthart c.s. (CII, letter B);

**

*N

De heer **Koole** (PvdA): Voorzitter. Wij zijn het eens met de overweging van de motie waarin staat dat de nota Bestuur in samenhang mager is. In het dictum van de motie wordt echter om een nadere analyse gevraagd. De minister heeft gezegd dat hij het dictum zo interpreteert dat de nadere onderbouwing per stap wordt gegeven. Wij gaan ervan uit dat de minister dat per stap zal doen in samenhang met andere voorstellen. Omdat de onderbouwing per stap wordt gegeven, is de motie naar het oordeel van mijn fractie overbodig. Wachten op een nieuwe nota waarin de samenhang tussen de voorstellen nader wordt onderbouwd, lijkt onze fractie ook een oefening in overbodigheid. Daarom zullen wij tegen de motie stemmen.

*N

Mevrouw **Van Bijsterveld** (CDA): Voorzitter. Deze stemverklaring leg ik mede af namens de fractie van de SP. Hoewel het niet gebruikelijk is dat de indieners van een motie een stemverklaring geven, is het dit keer wel op zijn plaats. Tijdens het beleidsdebat over de inrichting van het openbaar bestuur, verklaarde de minister naar aanleiding van de motie dat hij bij elk wetsvoorstel dat de Kamer bereikt, een nadere analyse van het voorstel geeft. Het is niet mogelijk om onomkeerbare stappen te zetten, zonder dat via een wetsvoorstel te doen. Met die woorden liet de minister het oordeel over de motie aan de Kamer.

De conclusie van de minister is sympathiek, maar zijn interpretatie strookt niet met de tekst van de motie waarin staat dat de visienota's weliswaar de voornemens van de regering toelicht, maar dat de onderbouwing ervan en het maatschappelijk draagvlak vooralsnog ontbreken. In dat licht roept de motie de minister op om met een nadere analyse te komen over het nut, de noodzaak en de democratische wenselijkheid van de door haar publiek gemaakt voornemens, en een nadere analyse van het voorziene tijdpad. Dat is iets anders dan een toelichting bij het wetsvoorstel op het moment dat het wordt ingediend. Daarom gaan wij ervan uit dat de minister zonder dralen aan de slag gaat met de uitvoering als de motie wordt aangenomen.

*N

De heer **Kuiper** (ChristenUnie): Voorzitter. We hebben twee weken geleden een debat gevoerd met de minister van Binnenlandse Zaken. Het debat toonde het belang van een nadere onderbouwing van de plannen die nodig zijn voor de ingrijpende herziening van het openbaar bestuur. De aangereikte argumenten zijn volgens mijn fractie ook in dit debat ontoereikend om voort te gaan op de ingeslagen weg. Bovendien ontbreekt het draagvlak in de provincies voor de provinciale herindeling. De motie vraagt om een pas op de plaats en een degelijker analyse te leveren voordat

verdere stappen worden gezet. Ik ben blij met de toelichting die zojuist is gegeven door twee van de indieners. Mijn fractie steunt de motie en ook deze interpretatie ervan.

*N

De heer **Engels** (D66): Voorzitter. Ik wil er even duidelijkheid over scheppen hoe mijn fractie tegenover dit dossier staat. In het debat hebben wij tegen de minister gezegd dat wij vinden dat het niet snel genoeg gaat en niet vergaand genoeg is. De motie vraagt om nog meer stappen terug te doen dan de minister al heeft gedaan. Ik denk dat zelfs de SP-fractie het niet zou begrijpen als wij deze motie zouden steunen. Vandaar dat wij dit ook niet zullen doen.

In stemming komt de motie-Vliegenthart c.s. (CII, letter B).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de PVV, het CDA, de ChristenUnie, de SGP, GroenLinks, de SP, de Partij voor de Dieren, de OSF en 50PLUS voor de motie hebben gestemd, en de aanwezige leden van de fracties van de VVD, de PvdA en D66 ertegen, zodat zij is aangenomen.

Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen vooraf over de motie-Engels c.s. (CII, letter C).

**

*N

De heer **Vliegenthart** (SP): Voorzitter. De SP-fractie zal niet kwaad met kwaad vergelden. Wij zullen voor de voorliggende motie stemmen, omdat wij ook denken dat het goed is als de regering nader onderbouwt welke financiële impact de decentralisatie zal hebben op de gemeenten en op het Rijk. Daarom kunnen wij de motie van harte ondersteunen.

*N

Mevrouw **Van Bijsterveld** (CDA): Voorzitter. Kan ik een stemverklaring over beide moties afleggen?

De **voorzitter**: Nee, er komt bij de volgende motie nog iets anders aan de orde.

**

Mevrouw **Van Bijsterveld** (CDA): Prima, dan houd ik het bij de eerste motie. Ook mijn fractie vindt het wenselijk dat de minister modellen ontwikkelt voor een stelsel van financiële verhoudingen tussen Rijk en gemeenten. Mijn fractie zal daarom ook voor de motie op letter C stemmen, met dien verstande dat mijn fractie daarmee niet zegt, zonder meer positief te staan tegenover de daarin gesignaleerde trends van gemeentelijke opschaling.

In stemming komt de motie-Engels c.s. (CII, letter C).

De **voorzitter**: Ik constateer dat deze motie met algemene stemmen is aangenomen.

Het woord is aan de heer Engels.

**

De heer **Engels** (D66): Voorzitter. De minister heeft op dit punt in het debat de toezegging gedaan dat hij in de voorbereiding van de beschouwing die hij zal uitbrengen over een aantal constitutionele aspecten uit de visienota, ook nadrukkelijk aandacht zal besteden aan de door mij geadresseerde problematiek van de actualiteit van Hoofdstuk 7. Mijn fractie vindt dat voorshands voldoende om de minister die ruimte te laten. Ik wil daarom graag de motie aanhouden.

De **voorzitter**: Op verzoek van de heer Engels stel ik voor, zijn motie (CII, letter D) aan te houden.

**

Daartoe wordt besloten.

*B

!Stemmingen!

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met het wetsvoorstel **Wijziging van de Kieswet houdende maatregelen om het eenvoudiger te maken voor Nederlanders in het buitenland om hun stem uit te brengen, wijziging van de wijze van inlevering van de kandidatenlijsten, aanpassing van de datum van kandidaatstelling en stemming, alsmede regeling van andere onderwerpen (33268)**, en over:

- de motie-Duthler c.s. over wijziging van het wetsvoorstel (33268, letter E).

(Zie vergadering van 25 juni 2013.)

De **voorzitter**: Het woord is aan mevrouw Duthler.

**

Mevrouw **Duthler** (VVD): Voorzitter. Wij hebben de vorige week een stevig debat gevoerd over een ogenschijnlijk onschuldig wetsvoorstel. Ik zeg "ogenschijnlijk", omdat in dit wetsvoorstel een bepaling is opgenomen die, als de grondwetswijziging die ook in deze Kamer wordt behandeld is aanvaard, het onwenselijke gevolg heeft dat niet-Nederlanders invloed krijgen op de samenstelling van de Eerste Kamer. Mijn fractie heeft samen met de CDA-fractie een motie ingediend, waarin de regering wordt opgeroepen om met een novelle te komen. De minister van BZK heeft vorige week uitvoerig aangegeven dat hij, als hij daaraan uitvoering moet geven, in tijdnood komt voor wat betreft het moment van de gemeenteraadsverkiezingen in maart. De minister heeft toegezegd dat hij bereid is om de betreffende bepaling, artikel 1, onderdeel EL van de Kieswet, niet in werking te laten treden en dat hij zo snel mogelijk met een aangepast wetsvoorstel zal komen waarin die bepaling is geschrapt.

Mijn fractie heeft aangegeven er erg veel moeite mee te hebben, een wetsvoorstel aan te

nemen dat zij eigenlijk niet wil. Wij willen duidelijke wetgeving en geen gekunstelde constructies. Mijn fractie is echter ook gevoelig voor het praktische en misschien democratische argument dat de gemeenteraadsverkiezingen op Aswoensdag of in de voorjaarsvakantie Noord- en Midden-Nederland zal vallen, als de novelle niet voor 1 november in deze Kamer is aangenomen. Mijn fractie is bereid om de motie, die zij mede namens de CDA-fractie heeft ingediend, in te trekken onder de uitdrukkelijke voorwaarde dat de minister zo spoedig mogelijk, maar uiterlijk voor 1 januari 2014, het aangepaste wetsvoorstel heeft ingediend. Als de minister deze toezegging kan doen, inclusief het buiten werking laten treden van de betreffende bepaling, kan mijn fractie, zij het schoorvoetend, akkoord gaan met dit wetsvoorstel.

De **voorzitter**: U hebt een uitgebreid verhaal gehouden. Dat lijkt op een vraag om een derde termijn. Ik stel vast dat de Kamer een derde termijn op prijs stelt.

**

De beraadslaging wordt heropend.

*N

De heer **Thom de Graaf** (D66): Voorzitter. Ik ga ervan uit dat dit het begin is van de derde termijn.

De **voorzitter**: Ja.

**

De heer **Thom de Graaf** (D66): Ik ben blij dat de motie wordt ingetrokken, omdat anders ook echt een probleem zou zijn ontstaan in de technische sfeer voor de eerstvolgende gemeenteraadsverkiezingen, begin 2014. De redengeving van de VVD-fractie is nog wel voor discussie vatbaar, zeker als de voorwaarde voor intrekking van de motie is dat de minister met grote spoed een nieuw wetsvoorstel moet invoeren om datgene wat net in deze wet wordt geregeld, er weer uit te halen. Daar is mijn fractie helemaal geen voorstander van. Kan de minister tenminste parallel, maar liefst daaraan voorafgaand, de toezegging tijdens het debat van vorige week gestand doen? Die was dat de minister de constitutionele varianten -- laat ik nu niet al te veel uitweiden, want dat is alleen maar tijdsverlies voor de Kamer -- rond de positie van de niet-Nederlanders die stemrecht hebben voor de eilandraden in beeld zou brengen, zodat wij aan de hand daarvan de beste mogelijkheid kunnen beoordelen. Dan kunnen wij ook bespreken hoe dit bestaande probleem, dat de VVD-fractie op zichzelf terecht aangeeft, kan worden opgelost.

*N

Mevrouw **Van Bijsterveld** (CDA): Voorzitter. De verklaring van de VVD-fractie van zojuist onderschrijven wij volledig. Ik voeg eraan toe dat de minister zijn inhoudelijke toezegging gestand kan doen door ofwel de regeling in dit wetsvoorstel

van het kiesrecht voor niet-Nederlanders voor de eilandraadsverkiezingen geheel te laten vervallen ofwel door het passief kiesrecht in zijn geheel te laten vervallen en de toekenning van het actief kiesrecht voor niet-Nederlanders van rechtswege te laten vervallen op het moment dat de eilandraden invloed hebben op de verkiezing van de leden van de Eerste Kamer. Daarnaast is voor onze fractie van belang dat de minister tijdens het debat heeft toegezegd, binnenkort met een notitie te komen waarin scenario's worden geschilderd voor een langetermijnconstructie waarin zowel recht wordt gedaan aan het kiesrecht voor de inwoners van de BES-eilanden, analoog aan dat van de gemeenteraadsverkiezingen in Nederland, als voorkomen wordt dat niet-Nederlanders via het kiesrecht invloed uitoefenen op de samenstelling van de Eerste Kamer.

*N

De heer **Vliegenthart** (SP): Voorzitter. Ik zal kort zijn. Ik zal niet alleen niet kwaad met kwaad vergelden, maar het kwade overwinnen door het goede te doen, namelijk mij geheel aan te sluiten bij de woorden van collega De Graaf.

*N

De heer **Koole** (PvdA): Voorzitter. Dit is een derde termijn die ook wel iets op een stemverklaring lijkt. Ik ben overtuigd door de redenering van mevrouw Duthler dat het nu vooral vanwege de tijdsdruk verstandig is om niet te vragen om een novelle. Ware er tijd geweest, dan was dit weliswaar het chicst en het mooist geweest, maar soms moet je kiezen uit twee kwaden. Principieel waren wij voor die novelle geweest, maar omdat deze niet op tijd kan worden gemaakt, zou daardoor zo veel in het gedrang zijn gekomen, ook vanwege de raadsverkiezingen. Dat is de reden om deze motie op dit moment niet aan de orde te laten komen. Ik steun mevrouw Duthler graag hierbij.

Bovendien heeft de minister twee toezeggingen gedaan. De eerste was dat hij zo snel mogelijk met wetgeving zou komen, die erop is gericht dat niet-Nederlanders geen invloed kunnen krijgen op de samenstelling van de Eerste Kamer. Bovendien heeft de minister toegezegd dat hij met een nota zou komen waarin de samenhang met de grondwetswijziging wordt uiteengezet en waarin allerlei varianten worden verkend. Het is daarom goed om dit debat zo spoedig mogelijk voort te zetten. Op dit moment had ik het liefst een novelle, maar daar is dus gewoon geen tijd voor. Wij moeten ons daar nu gewoon bij neerleggen.

*N

Minister **Plasterk**: Voorzitter. Allereerst dank aan mevrouw Duthler en mevrouw Van Bijsterveld voor hun bereidheid om de motie in te trekken. Ik voeg daar nog het volgende aan toe. Ik begrijp de aversie van de Kamer tegen deze gang van zaken volledig. Er ligt een wet voor waarvan een onderdeel niet in werking treedt. Ik waardeer de

coulance die de Kamer toont zeer. Om praktische redenen accepteert zij dat ik dit met een wetsvoorstel zal repareren in plaats van met een novelle. Ik zeg de Kamer toe dat ik dit zo snel mogelijk zal doen, en binnen de termijn die mevrouw Duthler noemde.

Aan de heer De Graaf en de heer Vliegenthart die zich bij hem aansloot, zeg ik ook toe dat ik uiterlijk op hetzelfde moment, of als dat kan daarvoor, met een notitie zal komen om in kaart te brengen wat de verschillende constitutionele varianten zijn met betrekking tot de positie van buitenlanders en het actief en wellicht passief stemrecht op de BES-eilanden. Dat zijn mijn twee toezeggingen.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: De heer Sörensen?

**

De heer **Sörensen** (PVV): Voorzitter. Even een stemverklaring, want wij hebben ons vrijwel niet met het debat beziggehouden.

De **voorzitter**: Wij zijn nu bezig met het wetsvoorstel 33268, niet zozeer met de motie-Duthler. Ik geef gelegenheid tot het afleggen van een stemverklaring vooraf over het wetsvoorstel.

**

*N

De heer **Sörensen** (PVV): Over het wetsvoorstel mag het wel? Ik wilde zeggen waarom wij tegen het wetsvoorstel gaan stemmen, omdat wij nu de kans hebben om niet-Nederlanders helemaal niet te laten meestemmen. Dat was het voorstel, dat hadden wij het liefst gezien. Wij hebben die kans voorbij laten gaan. Daarom stemmen wij tegen dit wetsvoorstel.

In stemming komt het wetsvoorstel.

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, de PvdA, het CDA, de SP, D66, GroenLinks, de ChristenUnie, de SGP, 50PLUS, de PvdD en de OSF voor dit wetsvoorstel hebben gestemd en de aanwezige leden van de fractie van de PVV ertegen, zodat het is aangenomen.

Aangezien de motie-Duthler c.s. (33268, letter E) is ingetrokken, maakt zij geen onderwerp van behandeling meer uit.

**

*B

!Stemmingen!

Aan de orde is de **stemming** over een motie, ingediend bij de behandeling van het wetsvoorstel **Het niet indexeren van het basiskinderbijslagbedrag in de Algemene Kinderbijslagwet per 1 juli 2013 (33525)**, te weten:

- de motie-Ester c.s. inzake het in beeld brengen van gevolgen van bezuinigingen voor gezinnen met kinderen (33525, letter F).

(Zie vergadering van 25 juni 2013.)

De **voorzitter**: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van een stemverklaring vooraf.

**

*N

De heer **Beckers** (VVD): Voorzitter. Aangezien wij de overwegingen van het verzoek aan de regering om de maatschappelijke gevolgen van de bezuinigingen te onderzoeken, in deze motie zwaar aangezet vinden en aangezien wij ervan uitgaan dat de gevraagde gegevens bij het volgende wetsvoorstel omtrent de kindregelingen bekend worden, vinden wij deze motie overbodig. Mijn fractie zal tegen deze motie stemmen.

In stemming komt de motie-Ester c.s. (33525, letter F).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, het CDA, de ChristenUnie, de SGP, GroenLinks, de SP, D66, de PvdD, de OSF, 50PLUS en de PVV voor de motie hebben gestemd en de aanwezige leden van de fractie van de VVD ertegen, zodat zij is aangenomen.

Ik schors de vergadering voor enkele minuten, in afwachting van de minister voor Wonen en Rijksdienst en de staatssecretaris van Financiën.

**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Wet verhuurderheffing!

Aan de orde is de gezamenlijke behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet verhuurderheffing (33515);**
- **het wetsvoorstel Invoering van een verhuurderheffing (Wet verhuurderheffing) (33407).**

De **voorzitter**: Ik heet de minister voor Wonen en Rijksdienst en de staatssecretaris van Financiën van harte welkom in de Eerste Kamer. Ik breng de Kamer in herinnering dat de afhandeling van het wetsvoorstel voor de Wet verhuurderheffing (33407) op 18 december 2012 is aangehouden totdat de novellewet huurvereffening (33515) gereed zou zijn voor plenaire behandeling, zodat de wetsvoorstellen gezamenlijk behandeld en afgehandeld kunnen worden.

Het woord is aan de heer Essers.

**

De beraadslaging wordt geopend.

*N

De heer **Essers** (CDA): Voorzitter. Vandaag behandelen we een novelle die tot stand is gekomen naar aanleiding van een motie met mijn naam (33407, letter F), waarin in de eerste plaats wordt aangedrongen op een splitsing van de verhuurderheffing in een verhuurderheffing over 2013 en een verhuurderheffing voor de daaropvolgende jaren. Met deze novelle voldoet de regering aan de eerste opdracht van deze motie, waarvoor onze dank.

De tweede opdracht van de motie is het maken van een nieuw voorstel voor een woningwaarderingssysteem en een verhuurderheffing vanaf 2014 dat binnen de gestelde budgettaire randvoorwaarden en inkomensafhankelijke huurverhoging "corporaties de mogelijkheid biedt op termijn te blijven investeren in onderhoud en nieuwbouw, en recht doet aan de draagkracht van huurders en corporaties". In de brief van de minister van 28 juni 2013 staat dat we dat voorstel pas op Prinsjesdag tegemoet kunnen zien. Het zal deel uitmaken van het fiscale pakket woningmarktmaatregelen, waarin tevens een aanpassing van de hypotheekrenteaftrek is opgenomen.

Gelet op de nog steeds zeer zorgelijke situatie op de woningmarkt betreuren wij het zeer dat dit pakket nog zo lang op zich laat wachten. De situatie schreeuwt om een integrale visie van het kabinet op de woningmarkt en om zeer snelle duidelijkheid over onverwijld te nemen maatregelen. Wachten tot Prinsjesdag is naar onze mening dan ook niet verantwoord. Overigens gaan wij er, gelet op het feit dat deze Kamer geen recht van amendement heeft, van uit dat dit woonpakket uit afzonderlijke wetsvoorstellen zal bestaan en dus geen onderdeel zal uitmaken van een verzamelwet, zoals het Belastingplan 2014. Dat is in overeenstemming met de algemene wens van de commissie voor Financiën van deze Kamer om ongelijksoortige wetsvoorstellen niet in een en dezelfde wet samen te brengen. Graag krijgen we een toezegging van de minister en de staatssecretaris op dit punt.

Dan ga ik in op de verhuurderheffing. Het standpunt van de CDA-fractie is steeds geweest dat deze heffing niet ten koste mag gaan van de investeringsruimte van de woningcorporaties. Naar onze mening houdt het kabinet veel te dogmatisch vast aan de beoogde budgettaire opbrengst van deze heffing van eerst 2,1 miljard en, na het woonakkoord met de ChristenUnie, D66 en de SGP, 1,7 miljard in 2017. Onze voorspelling dat alleen al de aankondiging van een dergelijke verhuurderheffing zou leiden tot het "on hold" zetten van investeringen van de corporaties, uitgerekend in een tijd waarin die investeringen hard nodig zijn, blijkt helaas uit te komen. Het antwoord hierop dient niet te zijn om dan maar de corporaties de schuld te geven, zoals sommige partijen doen, maar om zo spoedig mogelijk met creatieve oplossingen te komen voor de impasse waarin de woningmarkt verkeert.

Uit de brief van de minister van 20 juni blijkt dat de sector veel voorstellen heeft gedaan ter verzachting van de verhuurderheffing. Verschillende van deze voorstellen beogen de corporaties te verplichten om de investeringen te bevorderen in ruil voor een verlaging van de verhuurderheffing. Uit de brief van 20 juni krijgen wij echter niet de indruk dat de minister ook maar één van deze voorstellen wil overnemen. Veelzeggend is dat de minister al op de eerste pagina van zijn brief opmerkt dat "de weging van de regering is dat het voorstel voor de verhuurderheffing in zijn huidige vorm een evenwichtig voorstel is".

Het grootste knelpunt wordt gevormd door de door de minister bij de weging van de alternatieven gestelde strikte randvoorwaarden waaraan deze alternatieven moeten voldoen. Eén van deze randvoorwaarden is dat geen rekening wordt gehouden met mogelijke meeropbrengsten van andere belastingen of lagere uitgaven aan sociale zekerheid en andere inverdieneffecten. Daarbij wijst de minister op de begrotingsregels. Om die reden weigert hij zelfs varianten uit te werken die uitgaan van een financiering van eventuele faciliteiten of vrijstellingen vanuit verwachte inverdieneffecten. Het op deze wijze toepassen van begrotingsregels zet naar onze mening de wereld op zijn kop. Het doet denken aan de jaren dertig van de vorige eeuw, de crisisjaren, waarin de regering tegen beter weten in veel te lang bleef vasthouden aan de gouden standaard.

Niemand wil meer terug naar de tijden van kabinetten uit de jaren zeventig van de vorige eeuw, waarin men zich rijk rekende met inverdieneffecten van overheidsuitgaven. Wij hebben het hier echter over het voorkomen van verdere uitval van investeringen van woningcorporaties als gevolg van een te hoge verhuurderheffing met de bedoeling om de woningmarkt weer vlot te trekken. Het stug vasthouden aan de beoogde opbrengst van 1,7 miljard van de verhuurderheffing leidt er nu net toe dat dit bedrag niet zal worden gehaald; sterker nog, het zal ertoe leiden dat als gevolg van het voortduren van de malaise in de bouwwereld door verder tegenvallende belastingopbrengsten en toenemende sociale uitkeringen, het begrotingstekort alleen maar zal toenemen.

Naar onze mening is er dan ook alle reden om wel degelijk na te denken over een uitruil van een deel van de beoogde budgettaire dekking van de verhuurderheffing tegen de hogere belastingopbrengsten en lagere sociale uitkeringen als gevolg van het aantrekken van de investeringen van de corporaties. Daarmee zetten wij de financiële soliditeit niet op het spel; we pleiten er nu net voor dat die wordt gerealiseerd. Graag vernemen wij hierop de visie van de minister.

Ongetwijfeld komen we hierop terug bij de behandeling van het volgende woonpakket van dit kabinet. Dat geldt overigens ook voor onze andere bezwaren tegen onderdelen van de verhuurderheffing, zoals het van toepassing zijn van de verhuurderheffing op partijen die zich bezighouden met niet-DAEB-activiteiten. Dat zijn

activiteiten die geen diensten van algemeen economisch belang zijn. Over dit punt heb ik nog een motie aangehouden. Ook denk ik daarbij aan onze voorstellen met betrekking tot andere onderdelen van het woonpakket, waaronder het flexibeler maken van de aflossing op nieuwe hypotheek. De urgentie van de huidige situatie brengt echter mee dat we de minister oproepen om thans reeds in te gaan op onze vragen en vooral niet te wachten tot Prinsjesdag met het nemen van maatregelen. Wij kijken uit naar de beantwoording door de minister.

*N

De heer **Ruers** (SP): Voorzitter. Reeds in mijn eerste termijn, ruim zes maanden geleden, heb ik vastgesteld dat de primaire doelstelling van het wetsvoorstel inzake de verhuurderheffing volgens de regering het realiseren van belastingen is; geld dus. Om die reden stelde de Raad van State dan ook dat het duidelijker was om gewoon te spreken van een belasting in plaats van een heffing. Ik zal die door de Raad van State aanbevolen term dan ook in mijn bijdrage gebruiken. Dat het in casu om een forse belasting handelt, laten de cijfers zien. Aanvankelijk was de beoogde opbrengst van de verhuurderbelasting 800 miljoen euro per jaar, later werd dat verhoogd naar 2 miljard en weer later werd dat verlaagd naar 1,7 miljard. Daarvan moet 50 miljoen worden opgebracht in 2013 en 1,7 miljard in 2014 en volgende jaren.

Voor twee aspecten van deze belasting wil ik vandaag nader aandacht vragen. Ten eerste is dat het discriminerende karakter van de verhuurderbelasting en ten tweede zijn dat de effecten van de verhuurderbelasting op de corporaties, de bouwsector en de schatkist.

Betreffende het eerste punt stelt onze fractie vast -- de minister heeft dat ook niet weerlegd -- dat de verhuurderbelasting geheven wordt van verhuurders in de gereguleerde sector en voornamelijk neerslaat bij de huurders in deze sector. Daarmee is gegeven dat alleen deze huurders en verhuurders worden belast, zonder dat de minister kan motiveren waarom alle andere Nederlandse burgers en bedrijven van deze belasting gevrijwaard zijn. Dat getuigt van willekeur en is volgens onze fractie discriminerend tegenover deze huurders en verhuurders. In de nadere memorie van antwoord geeft de minister aan dat discriminatie geoorloofd is indien daarvoor een objectieve en redelijke rechtvaardiging bestaat. Welke dat is, is volgens de minister in de memorie van antwoord te vinden. Die heb ik opgezocht en ik stel vast dat in die memorie van antwoord twee argumenten worden genoemd. Alleen het eerste argument heeft betrekking op de huurders: dat gaat namelijk over de huurtoeslag. Dat argument van de minister is naar mijn mening echter niet houdbaar. Als het verkrijgen van de huurtoeslag een reden is om iemand direct of indirect een extra belasting op te leggen, dan is er alle reden om bijvoorbeeld ook eens grondig te kijken naar alle andere burgers die een financieel voordeel van het Rijk hebben gekregen of nog krijgen, bijvoorbeeld

naar eigenaren van woningen die een financieel voordeel genieten door de hypotheekrenteaftrek. Ook zou het naar onze mening voor de hand liggen om de eigenaren van premiekoopwoningen aan te slaan die in de jaren zeventig en tachtig met rijkssteun hun woningen hebben kunnen kopen. Zij hebben per woning zeker zo veel ontvangen als de corporaties en het ging om niet minder dan een half miljoen woningen, zoals de minister onlangs aan de overkant heeft toegegeven. Graag hoor ik van de minister waarom de regering die bevoorrechte groepen hier buiten beschouwing laat en niet met toepassing van ditzelfde systeem ook die groepen zou moeten belasten.

Daar komt bij dat een grote groep huurders die wel de dupe is van de verhuurderbelasting, helemaal geen huurtoeslag krijgt. Als, zoals de minister stelt, het ontvangen van huurtoeslag een argument voor de regering is om een extra belasting op te leggen aan huurders, dan moet de regering consequent zijn en in ieder geval alle huurders zonder huurtoeslag vrijstellen van de onderhavige belasting. Dat lijkt mij logisch. Dat zijn er zeker 500.000. Graag hoor ik of de regering daartoe alsnog bereid is.

Overigens is het mij niet duidelijk waarom de minister in zijn nadere memorie van antwoord, op pagina 2 in de eerste alinea, stelt dat het door ons aangevochten onderscheid dat de regering maakt, is terug te voeren op het feit dat -- ik citeer -- veel huurwoningen in het gereguleerde segment met objectsubsidies zijn gebouwd, maar iets verderop, in de vierde alinea, zegt dat de regering haar recht om de heffing op te leggen dan ook niet baseert op het gegeven dat corporaties of andere verhuurders in het verleden subsidies hebben gekregen. Het komt mij voor dat de minister zichzelf hier tegensprekt. Ik hoor daarom graag van hem of het feit dat de corporaties destijds objectsubsidies hebben ontvangen -- dat was voor 1992 -- wel of niet een argument voor de regering is om de corporaties en daarmee de huurders van deze corporaties nu extra te belasten.

Ik kom bij het tweede onderdeel van mijn bijdrage: de effecten van de verhuurderbelasting. De minister stelt weliswaar in zijn nadere memorie van antwoord dat naar de mening van de regering de verhuurderbelasting geen reden kan en mag zijn voor corporaties om minder te investeren in bouw en onderhoud, maar de harde werkelijkheid laat sinds eind vorig jaar zien dat de investeringen van de corporaties fors zijn gedaald. De vorige spreker heeft daarop al gewezen. Daardoor is de situatie in de bouwsector verder verslechterd, neemt het aantal faillissementen hand over hand toe -- elke dag verdwijnen er zeven bedrijven in de bouw -- en is de werkloosheid in de bouw in korte tijd fors gestegen, met 125 werkloze bouwvakkers per dag erbij. Daardoor begrijpen wij ook de berichten beter die wij gisteren hebben gelezen over UWV, namelijk dat de fondsen enorme tekorten hebben door alle werkloosheidpremies die moeten worden betaald. Bovendien heeft de extra huurverhoging tot gevolg dat de koopkracht van veel huurders verder afneemt, wat nadelig uitpakt voor de economie van ons land. Daarbij valt het op dat de minister geen

oog heeft voor de gevolgen van de cumulatieve verslechteringen die de regering over ons land uitstort. Op eerdere vragen in die richting verwijst de minister voor Wonen naar de minister van Sociale Zaken. Maar toen wij vorige week hier de minister van Sociale Zaken die vraag voorlegden, antwoordde hij dat we nog wat geduld moesten hebben. Misschien horen we daarover iets tegen het einde van het jaar. Het is mijns inziens evident dat tegen zo veel onheil en onduidelijkheid oproepen van de minister-president en de heer Samsom om vooral veel geld uit te geven, niet erg helpen, want waar het geld en het vertrouwen ontbreken, zullen de uitgaven onder druk blijven staan.

Dat de verhuurderheffing daarbij een belangrijke, negatieve rol speelt, is voor bijna iedereen helder. De hele bouwsector denkt er zo over en vele rapporten van deskundigen tonen aan dat de verhuurderbelasting averechts werkt. Alleen de regering houdt zich doof en dom en zet haar afbraakbeleid voort, met als gevolg niet alleen slechte vooruitzichten voor de corporaties en de huurders van deze corporaties, maar ook voor de bouwondernemingen en de bouwvakkers en ten slotte -- niet te vergeten -- ook voor de schatkist. De uitkomst is dat de verhuurderbelasting, primair bedoeld om belastinggeld op te halen, ertoe leidt dat de schatkist veel belastinggeld misloopt. Ik wil daarom graag van de regering weten waarom zij nog steeds aan de verhuurderbelasting vasthoudt, nu het ook voor haar duidelijk moet zijn dat deze belastingmaatregel niet werkt.

Nu kan de regering worden toegegeven dat zij onlangs in haar brief van 20 juni aan deze Kamer, als ik het goed geteld heb, acht varianten van de verhuurderbelasting en de effecten ervan heeft geformuleerd. De vorige spreker sprak er al over. Andere fracties in deze Kamer hebben, meen ik, ook om die varianten gevraagd. De brief bevat echter niet alleen varianten, maar ook randvoorwaarden. Die zijn bepaald niet onbelangrijk, want de minister merkt daarin op dat voor alle varianten in de eerste plaats het reeds bestaande budgettaire kader van het woonakkoord geldt, met een beoogde opbrengst voor de schatkist van 1,7 miljard in 2017. Dat betekent dat partijen wel allerlei varianten en misschien subvarianten en subsubvarianten voor de verhuurderbelasting mogen bepleiten, maar dat de belastingopbrengst ervan buiten kijf staat -- dat is een keihard gegeven -- en daarmee ook de schadelijke effecten ervan. Ik ben benieuwd wat de andere fracties in deze Kamer met hun mogelijke varianten nu, in september of later nog denken te bereiken, nu wat de regering betreft de belastingopbrengst ervan niet ter discussie staat.

Ook heeft de regering in dit verband opgemerkt dat de corporaties wel weer zouden gaan investeren als hun duidelijkheid zou worden geboden. Graag verneem ik van de minister of naar zijn mening de brief van 20 juni, met de varianten voor de corporaties en de randvoorwaarden, de duidelijkheid heeft gebracht en of naar zijn inschatting de corporaties op grond daarvan nu wel gaan investeren.

Ten slotte heb ik nog een vraag aan de minister over het scheefwonen. In de nadere memorie van antwoord van 17 juni jongstleden schreef de minister naar aanleiding van de vraag van onze fractie naar de definitie van de term "scheefwonen" dat beide Kamers der Staten-Generaal op 28 juni de resultaten van het onderzoek naar mogelijke definities van scheefwonen zouden ontvangen. Tijdens de voorbereiding van deze bijdrage hebben wij ons afgevraagd of wij die reactie ontvangen hadden. Ik heb dat nagekeken en men vertelde mij dat die niet was binnengekomen. Ik heb nog eens verder gekeken. Men vertelde mij gisteravond dat de minister wel degelijk een rapport heeft gemaakt. Het heet Analyse scheefwonen. Het is op 24 juni geproduceerd en is aan de Tweede Kamer gestuurd, maar niet aan deze Kamer. Dat lijkt mij een beetje slordig van de minister. Ik stel voor dat de minister dit rapport ook nog eens een keer aan deze Kamer stuurt.

Ik ben benieuwd naar de antwoorden van de minister.

*N

Mevrouw **De Boer** (GroenLinks): Voorzitter. Ik zal kort zijn. De fractie van GroenLinks heeft grote bedenkingen bij de verhuurderheffing. Deze bezwaren betreffen met name de nadelige effecten die een blijvende en omvangrijke heffing zullen hebben op de sociale huursector in Nederland.

Vandaag spreken wij echter niet over een blijvende, omvangrijke heffing. Vandaag spreken wij over een heffing van 50 miljoen voor 2013. Ook onze fractie steunde in december 2012 de motie waarin de minister werd opgeroepen met een novelle te komen waarin de verhuurderheffing werd beperkt tot 2013, en met nieuwe plannen te komen voor 2014 en verder. Met de novelle die we vandaag behandelen, komt de minister zonder meer aan het eerste deel van deze motie tegemoet. Wij zien dan ook geen reden tegen deze novelle en het door de novelle gewijzigde wetsvoorstel te stemmen. In casu achten wij ook de terugwerkende kracht van het wetsvoorstel tot 1 januari 2013 te billijken. Met het aannemen van de motie-Essers in deze Kamer was het namelijk voor de betreffende belastingplichtige verhuurders voor 1 januari 2013 duidelijk dat er over dit jaar een heffing zou komen en hoe hoog deze zou zijn.

Aan de oproep in de motie-Essers om voor 1 maart jongstleden het voorstel met betrekking tot de verhuurderheffing 2014 nader uit te werken en aan deze Kamer te sturen, heeft de minister niet voldaan. Pas onlangs ontvingen wij een brief inzake varianten rond de verhuurderheffing. Zonder nu uitgebreid op deze brief in te gaan -- dat zullen we ongetwijfeld doen wanneer wij het wetsvoorstel bespreken -- wil ik al wel vast aangeven dat de fractie van GroenLinks het uitermate betreurt dat in deze brief onverkort wordt vastgehouden aan de geplande opbrengst van de heffing zelf. Hierbij wordt dus geen rekening gehouden met mogelijke opbrengsten elders. Ik sluit mij dan ook graag aan bij het pleidooi van de heer Essers om ook

varianten waarbij wel rekening wordt gehouden met verhoogde belastinginkomsten en minder uitgaven aan uitkeringen, in de afweging te betrekken. Meer in het algemeen wil ik de minister uitnodigen om ons alvast iets te vertellen over zijn weging van de verschillende varianten. Dat antwoord wacht ik met belangstelling af.

*N

De heer **Van Strien** (PVV): Voorzitter. Het is op een treurige manier saai en onbegrijpelijk. Niet alleen de minister-president vindt dat we zo vrolijk moeten zijn als hijzelf, en een dure auto en een groter huis aan moeten schaffen, ook de heer Samsom van de Partij van de Arbeid roept nu voor de camera's dat we het geld moeten laten rollen. Tegelijkertijd wordt de ene na de andere bizarre heffing bedacht om de burger uit te knijpen, met als gevolg dat hij gewoon geen cent meer overhoudt om de economie een impuls te geven. In dit geval gaat het erom dat de huurder met een zodanige lastenverzwaring wordt opgezadeld dat hij bij voorkeur met een blok-aan-het-been-hypotheek, een koopwoning gaat aanschaffen om de koopmarkt van de grond te trekken. En dat alles onder het motto "onbegrijpelijker kunnen we het niet maken". Misschien kan de minister aangeven of er al banken zijn die de zogenaamde "Blok hypotheek" aanbieden?

Tegen beter weten in suggereert de regering dat met de Wet verhuurderheffing een groot aantal vliegen tegelijkertijd geslagen wordt: de huurverhoging zou extra geld in het laatje brengen, de woningcorporaties zouden ook nog wel extra kunnen investeren, de koopmarkt zou aangezwengeld worden. En wie weet wat er allemaal nog meer tot stand gebracht zou moeten worden met deze wetgeving. De praktijk is dat vrijwel de hele economie hierdoor zwaar wordt beschadigd. Het verhaal leidt in het bijzonder ook tot minder investeringsruimte van de woningcorporaties, waardoor de bouwsector en iedereen die daarin werkt, harde klappen krijgen.

Het zal duidelijk zijn dat mijn fractie tegen deze twee wetten zal stemmen. Of je nu je sociaal hart laat spreken of dat je de groei van de economie op de eerste plaats zet -- beide invalshoeken leiden overigens tot hetzelfde resultaat -- deze wetgeving, het zogenaamde woonakkoord met de daarin verwerkte lastenverzwaringen, leidt tot lastenverzwaring voor alle burgers. Je hebt echt geen 48 economen nodig om dat te concluderen. En het kan anders! Ik heb het eerder in dit huis gezegd en ik zeg het nogmaals: kijk naar KIK. De doorrekening van de verschillende verkiezingsprogramma's laat zien dat alleen lastenverlichting en dan minder geld naar Brussel, minder subsidies en minder ontwikkelingshulp, leidt tot economische groei. Mijn fractie roept de gelegenheidspartijen die voornemens zijn dit woonakkoord geheel of gedeeltelijk te steunen, op: komt tot inkeer!

*N

De heer **Duivesteijn** (PvdA): Voorzitter. De fractie van de Partij van de Arbeid kan kort zijn, in die zin dat we in deze Kamer al in een eerder stadium hebben aangegeven dat we op zichzelf, in principeel opzicht, niet tegen deze wet zijn als het gaat om 2013. De novelle wordt op dat punt positief beoordeeld door de fractie. We hebben wel een groot aantal kanttekeningen geplaatst bij het beleid zoals dat zich op dit moment ontwikkelt. Ik wil kortheidshalve verwijzen naar mijn maidenspeech in deze Kamer en samenvatten wat we vanuit de fractie van de Partij van de Arbeid heel nadrukkelijk hebben verzocht aan het kabinet. Daarbij gaat het om drie belangrijke vragen.

In de eerste plaats hebben we gesteld dat we het volgende tegemoet willen zien alvorens te komen tot een behoorlijke beoordeling van het woonakkoord en de toekomstige wetgeving op dit terrein. Ik citeer letterlijk: een samenhangende woonvisie op ons toekomstige woonstelsel, waarbij de verschillende maatregelen met elkaar in verband worden gebracht. Ik ondersteun overigens de gedachte van de heer Essers dat de verschillende maatregelen wel in afzonderlijke wetten naar de Kamer moeten worden gebracht en niet als één ondeelbaar pakket. Die samenhangende woonvisie is essentieel. We hebben van de minister inmiddels drie keer een brief ontvangen waarin hij aangeeft dat hij meer tijd meer nodig heeft om die woonvisie op papier te zetten. Op zichzelf is dat geen probleem. Op dat punt deel ik de opvatting van de heer Essers niet. Het is niet de vraag of het nou in augustus of september komt. Het gaat eerder om de vraag of er een woonvisie komt waar partijen in de samenleving zich mee kunnen identificeren omdat ze als het ware aan de slag gaan om de woningmarkt opnieuw betekenis te geven. Wij hechten dus zeer aan die samenhangende woonvisie. Gelet op datgene wat de minister vooral via management by speech pleegt te doen, is de invulling naar ons idee te veel en te eenzijdig gericht op een marktconform beleid. Dat is niet wat wij ons voorstellen bij een sociaal woonstelsel.

De heer **Essers** (CDA): We leven nu begin juli. Het duurt dus nog dik twee maanden voordat het Prinsjesdag zal zijn. Er is sprake van een ernstige situatie op de woningmarkt. Hierbij speelt psychologie een belangrijke rol omdat alle partijen willen weten waar ze aan toe zijn. Bovendien hangen de verhuurderheffing en die 1,7 miljard boven de markt. Is de heer Duivesteijn met mij van mening dat dit nu leidt tot een blokkade in de investeringen? Hoe eerder die blokkade wordt opgeheven, hoe beter dat is.

De heer **Duivesteijn** (PvdA): Jawel, maar het verschil tussen augustus en september is dan niet principeel. Principeel is veel meer de vraag of dit kabinet met een woonvisie komt waarmee partijen zich kunnen identificeren. Het gaat dan over de partijen waar de heer Essers ook over spreekt. Mijn tweede punt sluit aan op de vraag van de heer Essers. In de maidenspeech van ondergetekende is

heel nadrukkelijk gevraagd aan de minister en aan het kabinet om met een nationaal plan te komen voor herstel van de woningmarkt, teneinde een breder draagvlak voor afzonderlijke maatregelen te krijgen. We gaan er dus van uit dat de minister en het kabinet komen tot een maatschappelijk akkoord, en dan heel nadrukkelijk met de partijen die uiteindelijk de motors zijn in de woningmarkt. Wat dat betreft, deel ik de opvatting van de heer Essers.

De heer **Essers** (CDA): Dank u wel! Toch blijft het merkwaardig dat die visie er nu nog niet is.

De heer **Duivesteijn** (PvdA): Dat ben ik met u eens.

De heer **Essers** (CDA): We praten er al een hele tijd over. We roepen het kabinet op om met die visie te komen. Dan is het toch merkwaardig dat het tot Prinsjesdag moet duren?

De heer **Duivesteijn** (PvdA): Die opvatting deel ik helemaal met de heer Essers. We hebben dat verzoek gedaan. Gelukkig hebben we dat als Kamer inmiddels drie keer aan de minister laten weten. Ik denk dat dit de gelegenheid bij uitstek is om nog een keer aan het kabinet te laten weten dat we niet alleen over afzonderlijke maatregelen willen spreken -- ik vind natuurlijk dat de heer Essers op dat punt gelijk heeft -- maar dat we ook echt die samenhangende woonvisie willen en dat we willen dat er een nationaal akkoord is. We willen een nationaal plan dat is gekoppeld aan draagvlak van de verschillende partijen op de woningmarkt. Alleen dan is er hoop op een verbetering van de huidige situatie die ik, net als de heer Essers, als dramatisch ervaar.

De heer **Ruers** (SP): Ik hoor de heer Duivesteijn pleiten voor een nationaal herstelplan. Dat begrijp ik, maar uit de laatste brief van de minister blijkt dat hij heel hard vasthoudt aan die 1,7 miljard die opgebracht moet worden met de verhuurderheffing. We hebben dat zojuist ook besproken. In hoeverre is het nationaal herstelplan te combineren met het vasthouden aan deze heffing?

De heer **Duivesteijn** (PvdA): Dan komen we op het derde punt dat we in de maidenspeech aan de orde hebben gesteld. Dat sluit aan op de vraag zoals de heer Ruers die formuleert. We hebben heel nadrukkelijk verzocht om een uitwerking van de verhuurderheffing waarmee wordt aangetoond dat woningcorporaties, ook de corporaties die niet rijk zijn, bijvoorbeeld in krimpgebieden, in staat zijn en blijven om te investeren. Los van die 1,7 miljard, is het wat ons betreft veel belangrijker dat we ons afvragen of die investeringen veilig worden gesteld. Ik ondersteun overigens datgene wat de heer Essers hierover heeft gezegd. Hij had het over "penny wise, pound foolish". Als we niet kijken naar de positieve effecten van werkgelegenheid en het creëren van investeringen en alleen maar kijken naar de rijksinkomsten, hebben we een te smalle bril op. Ik heb dat volgens mij in mijn

maidenspeech op een zodanige manier gedaan dat heel Nederland het heeft gehoord. Volgens mij heb ik die drie punten toen heel nadrukkelijk geformuleerd. Ik stel het op prijs om dat vandaag nog een keer te kunnen doen in de richting van het kabinet.

Mevrouw **De Boer** (GroenLinks): Nog iets scherper graag. Ik herinner mij van de maidenspeech van de heer Duivesteijn dat hij toen ook duidelijk maakte dat het ging om de investeringsmogelijkheden van woningcorporaties. Hij heeft toen ook aangegeven dat wat hem betreft de opbrengst van de verhuurderheffing voor 2014 en verder als opbrengst niet bepalend was, maar dat een en ander in breder perspectief moest worden gezien, in die zin dat het ook ging om wat de investeringen zouden opbrengen. In de brief van de minister over de varianten zegt deze heel duidelijk dat de voorwaarde is dat de heffing dat bedrag moet opbrengen. Wat er elders wordt verdiend, wordt niet meegenomen. De minister verwijst ook naar de inbreng van de heer Duivesteijn. Is dit in lijn met zijn inbreng, of vindt de heer Duivesteijn ook dat belastingopbrengsten elders moeten worden meegenomen?

De heer **Duivesteijn** (PvdA): We hebben met elkaar afgesproken dat wij de brief over de scenario's niet behandelen in deze Kamer voordat de minister de woonvisie presenteert. Het is dan gek om elkaar onderling te bevragen over de betekenis van de verschillende scenario's. Dat kan, maar dat is contrair aan wat wij hebben afgesproken.

Ik heb heel nadrukkelijk drie punten aangegeven: de samenhangende woonvisie, het nationaal plan teneinde een breder draagvlak te krijgen, en een verhuurderheffing die mogelijkheden tot investeringen nadrukkelijk in zich houdt. Dat kan op allerlei manieren vorm worden gegeven. Ik ben niet degene die dat hoeft uit te werken. Dat doet het kabinet. Wij willen alleen maar duidelijk maken dat de boodschap die ik in mijn maidenspeech heb aangegeven nog steeds overeind staat.

Mevrouw **De Boer** (GroenLinks): Heel kort. Het is niet mijn bedoeling om de verschillende varianten nu te bespreken, want dit is inderdaad niet de plek daarvoor. Het kabinet formuleert in de brief randvoorwaarden voor de varianten, op basis waarvan het kabinet aan de slag gaat. Dit lijkt mij het moment om, als wij daar iets van vinden, dat nu mee te geven.

De heer **Duivesteijn** (PvdA): Dan had de Kamer moeten besluiten om de brief te behandelen. Dan hadden wij er een oordeel over kunnen geven. We hebben met elkaar, en mevrouw De Boer zat erbij, afgesproken om dat niet te doen, maar om in de richting van het kabinet duidelijk te maken dat het eerst met de woonvisie moet komen. Dan kunnen wij de verschillende maatregelen in een breder kader bezien. Voor mij is evident dat een verhuurderheffing een relatie moet hebben met

investeren. Voor mij is ook evident dat de situatie op dit moment nog nooit zo dramatisch was. Het is aan het kabinet om daar adequaat in te handelen. Daar zijn wij op dit moment zeker nog niet tevreden over. Vandaar de formuleringen die wij hebben gebruikt.

De **voorzitter**: Ik zie dat niemand meer het woord verlangt. Dan is het woord aan de regering. Ik zie dat de bewindslieden direct kunnen antwoorden. Ik geef het woord aan de minister voor Wonen en Rijksdienst.

**

*N

Minister **Blok**: Voorzitter. Ik dank de leden voor hun vragen. Het lijkt mij goed eerst nog even de samenhang te schetsen tussen deze wet en de andere wetten rond de verhuurderheffing. Het voorstel dat vandaag voorligt, betreft uitsluitend de novelle. Deze wijzigt de eerder voorgelegde Wet verhuurderheffing conform de wens, uitgesproken in de motie van de heer Essers. De novelle van nu voert dus uitsluitend voor dit jaar een verhuurderheffing in.

De heer **Ruers** (SP): De minister zegt dat vandaag alleen de novelle voorligt. Nee, er liggen twee wetsvoorstellen voor.

Minister **Blok**: Ik was ook nog niet aan het eind van mijn betoog. Daarmee wordt ook de stemming mogelijk over de wet waar de heer Ruers op doelt, de Wet verhuurderheffing zelf.

Wat betreft de vervolgwet op de verhuurderheffing, ingaand 2014 en verder, zal ik direct na de zomer bij de Tweede Kamer een wetsvoorstel indienen, waarin de fiscale maatregelen rond de woningmarkt worden behandeld. Dat zal geen onderdeel zijn van het Belastingplan. Dat wordt een afzonderlijke wet met fiscale maatregelen. Daarnaast heb ik de Kamer een aantal brieven gestuurd, onder meer met een nadere uitwerking van de verhuurderheffing. Daarover zijn vragen gesteld die ik nog zal beantwoorden. Ik neem aan dat wij bij de uitgebreide behandeling van de wet voor 2014 en verder ook nog uitgebreid zullen ingaan op de varianten.

Ik kom bij de vragen, eerst bij die van de heer Essers. Hij vroeg mij of bij de varianten over de verhuurderheffing ook rekening kan worden gehouden met de voorstellen uit het land en de eventueel verzachtende gevolgen van invandeneffecten. In de brief met varianten die ik aan de Eerste Kamer heb gestuurd, zijn doorrekeningen opgenomen van bijvoorbeeld wensen van de krimpregio's en van de grote steden. Die mogelijkheden zitten erin. Ik heb in het debat in de Tweede Kamer op verzoek van de meerderheid, de woonakkoordpartijen, beloofd dat ik in het uiteindelijke voorstel in ieder geval investeringsprijkkels zal voorleggen voor de krimpgebieden en Rotterdam-Zuid. Door vorige regeringen zijn namelijk meerjarige afspraken met

Rotterdam-Zuid gemaakt. Ik vind het juist dat wij die ook langs deze weg honoreren. Ik zal daarin ook de mogelijkheid opnemen om de ombouw van leegstaande kantoren, of breder leegstaande gebouwen naar sociale huurwoningen te kunnen voorzien van een prikkel in de verhuurderheffing. Het kan daarbij ook gaan om niet meer in gebruik zijnde verzorgingshuizen of ziekenhuizen. Ik zal met zo'n voorstel naar de Tweede Kamer gaan. Afhankelijk van de behandeling daar kom ik vervolgens bij de Eerste Kamer.

De heer **Ruers** (SP): De minister komt met een aantal voorstellen en varianten naar de Tweede Kamer. Is het juist dat de minister in de brief van 20 juni al een duidelijk voorschot daarop heeft genomen door te stellen dat er 1,7 miljard zal moeten worden opgebracht? Met andere woorden, dat geld moet in ieder geval naar de schatkist komen. Blijft dat onderdeel van het plan, ook als de minister na Prinsjesdag met zijn voorstel komt? Is dat een keihard gegeven waar hij aan vasthoudt?

Minister **Blok**: Wat betreft de totale opbrengst acht ik mij gebonden aan het regeerakkoord en het woonakkoord, als amendement daarop, dus inderdaad aan de 1,7 miljard. Daarbinnen breng ik mogelijkheden van differentiatie aan. Ik neem dat wij er nog uitgebreider over komen te spreken, maar ik heb een aantal onderzoeksrapporten aan de brief toegevoegd, onder meer van het Economisch Instituut voor de Bouw. Daarin wordt aangegeven dat er wel degelijk een impuls is te verwachten in de zin van werkgelegenheid en extra bouwactiviteiten van dit soort gerichte impulsen. Vandaar dat ik ervan overtuigd ben dat de vormgeving waar de Tweede Kamer mij om heeft gevraagd echt een wezenlijke toevoeging is aan de verhuurdersheffing.

Dan de vraag van de heer Essers hoe om te gaan met inverdieneffecten. Het is eigenlijk al heel lang gebruikelijk in Nederland, of dat nu in kabinetten met of zonder het CDA als deelnemer was, om niet te rekenen met inverdieneffecten, omdat die zo onzeker zijn. Er zijn wel eens berekeningen gemaakt, bijvoorbeeld door het CPB, van de inverdieneffecten die je zou kunnen verwachten bij een bouwuitgave, maar die bevestigen het beeld dat die niet leidt tot grotere opbrengsten dan de uitgaven die de rijksoverheid doet. Ook in het kader van deze wet houd ik vast aan de begrotingsspelregels die al lang in Nederland worden gehanteerd. Ik kan dus niet rekenen met inverdieneffecten.

De heren Essers en Van Strien vragen naar de flexibiliteit rond hypotheek. Ik heb op grond van het woonakkoord geschetst welke ruimte er is om een lening te sluiten naast een woninghypotheek, een lening zonder hypotheekrenteaf trek. Ik meen in het debat hier indertijd gezegd te hebben dat er wat mij betreft op een verantwoorde manier ruimte voor kon worden gegeven, maar dat het natuurlijk duurder is om een lening te sluiten die niet, zoals een annuïtaire lening, aftrek heeft. Er is echter niets tegen dat mensen een dergelijke lening sluiten als die in een

bepaalde levensfase past. De randvoorwaarden zijn bekendgemaakt en vervolgens is het aan marktpartijen om daarvan gebruik te maken. Sommige banken hebben daarvoor interesse, andere niet. Zo gaat dat in een vrij land. Het is niet aan de overheid om producten geforceerd in de markt te zetten.

De heer **Van Strien** (PVV): Ik begrijp goed wat de minister zegt. Hij heeft een handreiking geboden en dat is niet meer dan een randvoorwaarde, omdat het niet de taak van het ministerie is om die concreet te maken. Als hij echter een handreiking biedt waar niemand iets mee kan, is dat een loos gebaar. Is de minister dat met mij eens?

Minister **Blok**: De crux zit in de formulering "waar niemand iets mee kan". Niet alle financiers in Nederland hebben gezegd dat zij er niets mee kunnen. Sommige financiers hebben gezegd dat ze ermee aan de slag willen en andere niet. Dat past bij de manier waarop de overheid in een vrijemarkteconomie kaders aangeeft voor een verantwoorde financiële dienstverlening. Vervolgens is het aan financiers om daarvan gebruik te maken.

De heer Ruers is ingegaan op de vraag of de verhuurdersheffing niet discriminerend uitpakt. Ik ben ervan overtuigd dat dit niet het geval is. Wij hebben eerder gesproken over de inkomensafhankelijke huurverhoging, die weliswaar een financieringsbron biedt voor deze heffing, maar een zelfstandig beoordeeld wetsvoorstel betrof. Naar de overtuiging van de regering is daarbij een vorm gekozen voor een huurverhoging die recht doet aan de koopkracht van mensen met een kleine beurs en tegelijkertijd de broodnodige ruimte biedt om huren meer marktconform te maken voor mensen met een wat hoger inkomen.

Dan kom ik bij de heffing zelf. Wij kennen in de Nederlandse wetgeving op meerdere terreinen heffingen die specifiek op een bepaald type organisatie drukken. Wij kennen de assurantiebelaasting, die uitsluitend op gesloten assurantiepolissen drukt en daarmee ook op de achterliggende consument, maar die één sector bestrijkt. Er is een bankenbelasting ingevoerd, die uiteindelijk vaak zal worden doorbelast naar de afnemers van bancaire producten, maar die wel degelijk via één sector loopt. Een belasting die primair een bepaalde sector treft, is, zo weten wij proefondervindelijk, niet discriminerend, omdat daar een goede reden voor kan zijn. De heer Ruers bevraagt mij daar nogmaals op. Natuurlijk is er een budgettaire reden voor de heffing. Die levert net als veel andere lastige maatregelen die wij moeten nemen een bijdrage aan het oplossen van het algehele financiële probleem van de overheid. Tevens speelt echter de afweging dat de heffing drukt op sociale huisvesting die in het verleden objectsubsidies heeft gehad en waarvan de huurders tot op de dag van vandaag een huurtoeslag krijgen, indien zij daar op grond van hun inkomen recht op hebben.

Dat beantwoordt ook de vraag over de koopkrachteffecten van de heer Ruers. Ik heb in de schriftelijke beantwoording een overzicht daarvan

gegeven en dat laat duidelijk zien dat de groep die huurtoeslag krijgt met zeer beperkte inkomenseffecten te maken heeft. Dat is de bedoeling. De groepen daarboven hebben iets grotere inkomenseffecten, overigens nog steeds binnen verantwoorde marges. De grotere inkomenseffecten worden meegenomen in de berekening van de marktconforme huur, wat deels een prikkel zal zijn om een sociale huurwoning vrij te maken voor mensen met een laag inkomen.

Dan kom ik bij de vraag van het investeringsvermogen van de corporatiesector. De heren Ruers en Duivesteijn vragen daar aandacht voor. Ook die vraag zullen wij ongetwijfeld uitgebreid behandelen bij de behandeling van de verhuurderheffing voor de opvolgende jaren. Ik heb door verschillende onafhankelijke instituten berekeningen laten maken. Daaruit blijkt dat er ruimte is voor huurverhoging en dat er een enorme ruimte is om de kosten te drukken, iets wat door de koepelorganisatie van woningcorporaties, Aedes, wordt bevestigd. Aedes noemt een ruimte van 800 miljoen euro. Er is ook ruimte om woningen buiten de sociale huursector of bedrijfsonroerendgoed, waarin veel corporaties de afgelopen jaren hebben geïnvesteerd, te verkopen. Er is dus voldoende ruimte om tegelijkertijd de heffingen op te brengen en om te blijven investeren. Ik ben met alle sprekers eens dat het essentieel is dat er blijvend wordt geïnvesteerd. Ik zeg de heer Ruers graag toe dat ik het rapport over scheefwonen ook aan de Eerste Kamer zal sturen. Mijn verontschuldiging dat dit niet direct is gebeurd. De heer Ruers is natuurlijk helemaal thuis op het internet, maar ik zal het rapport officieel toesturen.

Mevrouw De Boer spreekt haar steun uit voor deze novelle, omdat zij van mening is dat die in lijn is met mijn belofte op grond van de motie-Essers. Dank daarvoor. Zij vraagt mij welke varianten op de verhuurdersheffing ik voor ogen heb. Ik heb gezegd dat ik conform de wens van de meerderheid van de Tweede Kamer de varianten, krimpgebieden Rotterdam-Zuid en verbouw van kantoren naar sociale huurwoningen, in het wetsvoorstel zal voorleggen. Wat ik hier ga voorleggen, is natuurlijk afhankelijk van de behandeling in de Tweede Kamer, maar het zijn varianten die ik zelf als goede impulsen beschouw.

De heer Van Strien hoop ik beantwoord te hebben op het punt van de hypotheek en het bouwen. Inzake de lastenverzwaring wijs ik er nogmaals op dat wij, doordat wij de mensen met de kleinste portemonnee kunnen ontzien via de huurtoeslag, de mensen die het financieel moeilijk hebben, kunnen ontzien. De groep daarboven voelt de lastenverzwaring, maar betaalt een huur die meer past bij het wooncomfort dat hoort bij die huurwoningen.

De heer Duivesteijn zegt de novelle in deze vorm te kunnen steunen en verwijst naar zijn maidenspeech. Dat biedt mij nogmaals de gelegenheid om hem daarvoor te prijzen. Hij wijst erop dat ik beloofd heb om een brief met de samenhang tussen de verschillende beleidsmaatregelen en mijn blik vooruit aan de Eerste Kamer te sturen. Ik heb vorige week om

uitstel gevraagd, omdat ik het wijs vind om die samenhang in het hele pakket rond de begroting mee te nemen. Dan kan ik immers een meer samenhangend beeld schetsen dan ik nu kan doen. Dank voor de gelegenheid om daarvoor iets meer tijd te nemen.

De heer Duivesteijn heeft nogmaals gewezen op zijn wens om een akkoord te bereiken met verschillende partijen in de woningmarkt. Ik doe mijn uiterste best, maar ik kan niets garanderen. Ik zou dat graag willen, maar het is een lastig speelveld. In het verleden is het niet gelukt om een breed akkoord tussen corporaties, bouwers en particuliere verhuurders te sluiten. Dat maakt de aantrekkelijkheid groter om dat als eerste te kunnen doen, maar het geeft ook aan hoe moeilijk het is. Ik doe mijn uiterste best. Over de derde voorwaarde van de heer Duivesteijn, uitwerking van de heffing die investeringen mogelijk maakt, heb ik in de Tweede Kamer een goed debat gehad. In die lijn ga ik het uitwerken. Ik kom daar uitgebreider op terug, met het opvolgende voorstel en met mijn brief waarin de samenhang wordt geschetst.

De **voorzitter**: We zijn toe aan de tweede termijn van de kant van de Kamer. Voordat ik de heer Essers het woord geef, roep ik sprekers op heel beknopt te zijn. Er zijn twee extra sprekers op deze lijst gekomen. Dan wordt men elders in het gebouw wat zenuwachtig, omdat een en ander wat uitloopt.
**

*N

De heer **Essers** (CDA): Voorzitter. Als CDA'er heb ik een positief mensbeeld, zodat we beginnen met de positieve punten. Om te beginnen heeft de minister gezegd dat het woonvoorstel geen onderdeel uit zal maken van het Belastingplan; het zal een afzonderlijk wetsvoorstel worden. Dat juichen wij toe. Verder ligt hier de door ons gevraagde novelle voor. Wij gaan daarmee instemmen, wat natuurlijk ook geldt voor het daaraan gekoppelde wetsvoorstel. Ook hebben we met genoegen kennisgenomen van het voornemen van de minister om investeringsprikkel in te bouwen voor bepaalde gebieden, en om leegstand van kantoren aan te pakken.

Maar wat ons echt gescheiden blijft houden, is het feit dat de minister blijft vasthouden aan de beoogde budgettaire opbrengst van 1,7 miljard voor de verhuurderheffing sec. Want als je voor bepaalde gebieden een verlaging van de verhuurderheffing toestaat, moet je in andere gebieden rekening houden met een verhoging. Daar hebben wij grote moeite mee. De minister zegt dat de inverdieneffecten onzeker zijn. Dat moge zo zijn, want alles is onzeker, maar ik durf de stelling aan dat het onbeperkt vasthouden aan de beoogde budgettaire dekking van 1,7 miljard met een nagenoeg aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid zal leiden tot een afname van de investeringen en van de belastingopbrengsten en tot een toename van de sociale uitkeringen. Als je dat weet, en we zijn het erover eens dat de situatie

op de woningmarkt uitermate ernstig is, dan vergt dat onorthodoxe maatregelen. Ik doe daarom nogmaals met klem een oproep aan het kabinet om niet penny wise, pound foolish te handelen, maar om flexibel om te gaan met de beoogde budgettaire dekking. De CDA-fractie is niet ten principale tegen de verhuurderheffing, maar wel tegen de budgettaire dwang die uitgaat van die 1,7 miljard.

*N

De heer **Ruers** (SP): Voorzitter. Ik dank de minister voor de beantwoording van de vragen.

Ik heb eerder vastgesteld dat in de argumentatie van de minister werd gewezen op objectsubsidies van voor 1992. Ik hoor het de minister nu weer zeggen. Hij zegt in feite: een van de argumenten om deze belasting toe te passen, is het feit dat de woningcorporaties voor 1992 rijkssubsidies en objectsubsidies hebben gehad. Ik heb de minister gevraagd waarom het principe van gelijke monniken, gelijke kappen niet wordt gehanteerd. Indertijd is er van staatswege heel veel geld in de premiekoopwoningen gestopt, waarmee mensen fantastische winsten hebben gemaakt. Het gaat om zo'n 500.000 huizen. Als we de lasten eerlijk moeten verdelen, is er toch alle reden om ook naar die groepen te kijken? Daar hoor ik de minister helemaal niet over, en dat verbaast mij.

De minister zegt in reactie op de heer Essers dat we geen rekening moeten houden met inverdieneffecten. Maar er zijn ook uitverdieneffecten: de schade die wordt toegebracht aan de markt is gigantisch, niet alleen in financiële zin, maar ook in emotionele zin en qua vertrouwen. Als dat vertrouwen er niet is, is dat heel slecht. De minister herhaalt dat die 1,7 miljard moet worden opgebracht. We zitten in een compleet teruglopende markt, en 2014 moet nog beginnen. In september komt de minister dan met zijn plan, op grond waarvan 1,7 miljard verhuurderheffing moet worden opgebracht. Je kunt op je vingers natellen dat het dan nog veel slechter gaat met de markt. Alle seinen die nu al op rood staan, worden dan nog roder. Het wordt slechter en slechter, ook als het gaat om de schatkist. De investeringsruimte voor corporaties is er gewoon niet, terwijl zij toch een heel belangrijke speler zijn. Als het zo doorgaat, zullen niet alleen de resultaten op de bouwmarkt verslechteren, maar wordt er ook grote sociale onrust in de samenleving veroorzaakt. Ik denk dat de bewindslieden dat ook moeten afwegen.

*N

De heer **Duivesteijn** (PvdA): Voorzitter. Dank voor de beantwoording, waarmee ik in grote mate instem.

Voor de verschillende scenario's die binnen de heel strikte randvoorwaarden van het regeerakkoord moeten worden uitgevoerd -- een regeerakkoord dat niet is ondertekend door de verschillende partijen in deze Kamer -- geldt dat het kabinet die randvoorwaarden heel strikt kan interpreteren. Zoals wij het op een afstand

beoordelen, is een en ander te mager als het gaat om investeringen. Ik zie dat de positie van de vier grote gemeenten niet voldoende is geborgd. Los van de scenario's zoals ze er liggen, zou je mogen verwachten dat de regering met een heel substantieel investeringsprogramma komt om ervoor te zorgen dat de crisis op de woningmarkt wordt aangepakt. Van onze kant de oproep om daar fundamenteeler naar te kijken dan de minister op dit moment namens het kabinet aangeeft.

*N

Minister **Blok**: Voorzitter. Ik dank de woordvoerders voor de aan mij in tweede termijn gestelde vragen.

De heer Essers dank ik voor de steun voor deze novelle en voor de interesse in de manier waarop ik investeringsprikkels wil gaan verwerken in het wetsvoorstel over de rest van de verhuurderheffing. De heer Essers blijft moeite houden met de 1,7 miljard, en hetzelfde geldt voor de heer Ruers. We hebben de doorrekeningen niet op tafel liggen, wat ongetwijfeld wel zo zal zijn als we hierover in het najaar verder spreken, maar daaruit blijkt dat op het totale investeringsvolume van corporaties geen sprake kan zijn van het stilvallen van investeringen. Ik betreur het zeer dat die suggestie circuleert. De investeringsruimte van corporaties was de afgelopen jaren gemiddeld zo'n 9 miljard. Daarbovenop komt ruimte voor huurverhoging, en voor de componenten efficiënter werken en waar nodig het verkopen van panden die niet tot de kernvoorraad behoren. Deze bedragen tegen elkaar afgezet geven aan dat er echt geen sprake van kan zijn dat er helemaal niet kan worden geïnvesteerd. De corporaties zelf geven aan dat ze die heffing natuurlijk liever niet hebben, maar niet dat er helemaal niet geïnvesteerd kan worden. Zij geven ook aan dat het punt van minder uitgeven aan nodeloze overhead, efficiënter werken en scherper aanbesteden nog honderden miljoenen kan opbrengen, geld dat we met zijn allen sowieso moeten willen ombuigen in de richting van een betere besteding.

De heer Ruers ging in op het thema discriminatie en hij zei dat de heffing alleen op corporaties drukt. Dat is echter een misverstand. De heffing drukt op alle verhuurders van sociale huurwoningen voor zover ze meer dan tien sociale huurwoningen hebben. Dit komt voort vanuit een aantal gedachten. Eén daarvan is het in het verleden beschikbaar zijn van objectsubsidie, die overigens niet alleen beschikbaar was voor corporaties, maar ook voor andere bouwers van sociale huurwoningen. De heer Ruers trok daarbij de vergelijking met premiewoningen. Dat voorstel ligt weliswaar niet voor, maar als ik over dat concept doordenk, zou die heffing op particulieren drukken. De onderhavige heffing drukt, nogmaals, niet op particulieren. Dat is nog los van de vraag hoe je, zover terug in de tijd, al deze mensen zou kunnen terugvinden.

Wat betreft het thema van de uitverdieneffecten en de vraag hoe we ervoor kunnen zorgen dat de bouw in deze moeilijke tijd

aan de slag kan blijven, wil ik benadrukken dat dit voor mij een grote zorg is. Ook de heer Duivesteijn ging daarop in. Ik ben blij dat we in het regeerakkoord, maar ook in het woonakkoord, belangrijke instrumenten hebben opgenomen om de bouw in deze moeilijke tijd toch een steuntje in de rug te kunnen geven. Ik kan daarmee echter niet de gehele teruggang laten verdwijnen. We kunnen wel constateren dat de bouw de afgelopen jaren heel goede jaren heeft gehad. Die tijd komt op het gebied van kantoren echt niet meer terug. Op het gebied van woningen zal er zeker nog vraag blijven, maar die vraag zal in delen van het land sterk uiteenlopen. We hebben te maken met het verschijnsel krimp. In grote delen van het land zal men heel sterk met verbouw te maken hebben, maar het nieuwbouwvolume zal daar nooit meer het volume van de afgelopen jaren bereiken.

Dat zijn allemaal macroafwegingen, waarmee de individuele bouwondernemer natuurlijk nog niet geholpen is. Dat is ook de reden waarom we bijvoorbeeld extra geld hebben uitgetrokken voor startersleningen, waarvoor ook veel belangstelling is. Verder hebben we de btw op verbouw gedurende een jaar kunnen verlagen en zijn we aan de slag gegaan met een fonds voor energiebesparing. Ik heb twee weken geleden een prachtig initiatief van een aantal bouwbedrijven en een aantal woningcorporaties kunnen ondersteunen, de "nul op de meter"-woningen. Dat geeft aan dat er ook echt belangstelling voor is. Natuurlijk blijft het in deze situatie schrapen op de bodem van de pan, zo zeg ik ook tegen de heer Duivesteijn. De tijden zijn extreem moeilijk, dus ik schraap en ik doe mijn uiterste best, maar ik heb niet zomaar heel grote extra bedragen beschikbaar. Zodra we echter een beetje ruimte zien, houd ik de bouw voor ogen.

De **voorzitter**: Ik neem aan dat de staatssecretaris van het woord wil afzien? Dat is inderdaad het geval.

**

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Wenst een van de leden stemming over de wetsvoorstellen of kunnen we ze zo afhandelen dat de leden aantekening vragen?

**

De wetsvoorstellen worden zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: De aanwezige leden van de fracties van de SP en de PVV wordt conform artikel 121 van het Reglement van Orde aantekening verleend dat zij geacht willen worden zich niet met de wetsvoorstellen te hebben kunnen verenigen.

Wij wachten even op de heer Heijnen en de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Initiatief-Heijnen wijziging Gemeentewet!

Aan de orde is de behandeling van:

- het Voorstel van wet van het lid Heijnen tot wijziging van de Gemeentewet in verband met het terugbrengen van het aantal gemeenteraadsleden tot op het niveau van voor de dualisering van het gemeentebestuur (33084).

De **voorzitter**: Ik heet de initiatiefnemer, de heer Heijnen, en de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, alsook de adviseur van de initiatiefnemer, de heer Langenhuizen, van harte welkom in de Eerste Kamer. Ik geef het woord aan mevrouw Van Bijsterveld.

**

De beraadslaging wordt geopend.

*N

Mevrouw **Van Bijsterveld** (CDA): Mijnheer de voorzitter. Allereerst wil mijn fractie de initiatiefnemer van dit wetsvoorstel van harte complimenteren met het gebruikmaken van de initiatiefmogelijkheid en met het feit dat dit initiatiefwetsvoorstel de Eerste Kamer bereikt heeft. Het is en blijft bijzonder als de Tweede Kamer gebruikmaakt van het recht van initiatief en als een medeparlementariër daarin het voortouw neemt.

Het wetsvoorstel is concreet, duidelijk en eenduidig. Die kwalificaties vallen niet ieder wetsvoorstel ten deel. Nadere toelichtende vragen of vragen ter verheldering van de inhoud zijn daarom ook helemaal niet nodig. Mijn fractie concentreert zich in deze korte inbreng op de opportuniteit van het voorstel. Waarom nu met dit voorstel komen? Voor de initiatiefnemer is het korte antwoord: het voorstel beoogt het aantal gemeenteraadsleden terug te brengen tot op het niveau van voor de dualisering van het gemeentebestuur. Daarmee heeft het ook invloed op het maximumaantal wethouders. Het is dus een dualiseringscorrectie, één die wat verlaat is.

Mijn fractie heeft in de eerdere schriftelijke behandeling naar voren gebracht dat inmiddels de context een geheel andere is geworden: het wetsvoorstel tot afschaffing van deelgemeenten is aangenomen, er zijn grote decentralisatieoperaties aangekondigd voor gemeenten en het regeerakkoord stuurt aan op gemeenten met een inwoneraantal van meer dan 100.000. De Raad van State heeft eerder al, voor de totstandkoming van het huidige regeerakkoord, geadviseerd om het wetsvoorstel van een zelfstandige, inhoudelijke motivering te voorzien en niet steeds te leunen op de dualiseringsmotivering. De indieners erkennen dat de context een andere is geworden, maar in de ogen van de CDA-fractie wordt als antwoord op elke vraag hierover toch voortdurend weer teruggegrepen op het argument van de dualiseringscorrectie. De CDA-fractie vraagt de indieners daarom naar een zelfstandige motivering, zoals geadviseerd door de Raad van State, waarbij

de eerder naar voren gebrachte kwesties niet steeds als geïsoleerde kwesties worden afgezet tegen het dualiseringsargument, maar in onderlinge samenhang worden gebracht. Daarbij heeft mijn fractie niet zozeer behoefte aan een terugblik naar het recente verleden, als wel aan een beantwoording die zich op het heden en de middellange termijn richt.

We stellen dezelfde vraag aan de regering. Daaraan voegen we nog de vraag toe of de minister bereid is om een evaluatie te laten uitvoeren naar de werking van het stelsel van de dualisering in de praktijk.

*N

De heer **Van Dijk** (PVV): Mijnheer de voorzitter. De PVV-fractie heeft met belangstelling kennisgenomen van het initiatiefwetsvoorstel van het lid Heijnen tot wijziging van de Gemeentewet in verband met het terugbrengen van het aantal gemeenteraadsleden tot op het niveau van voor de dualisering van het gemeentebestuur.

Het wetsvoorstel leunt op de gedachte dat het aantal gemeenteraadsleden ten onrechte niet teruggebracht zou zijn bij de dualisering. Er zou nu een fout gerepareerd moeten worden, maar die zogenaamde fout is, naar het oordeel van de PVV, nooit gemaakt en daarmee vervalt ook een groot deel van de argumentatie van de indiener. Bij de dualiseringsoperatie bij de Provinciale Staten bleek het aantal Statenleden namelijk wel gecorrigeerd te zijn. Met de voorgenomen samenvoegingen van gemeenten, zoals voorzien in het regeerakkoord, vindt de PVV het onverstandig om tegelijkertijd de omvang van de gemeenteraden terug te brengen. Samenvoegingen vergen extra aandacht en bovendien zal het aantal gemeenteraadsleden sowieso al afnemen als gemeenten worden samengevoegd.

Bij de dualisering was tevens de gedachte dat de afstand tussen burger en gemeenteraad zou worden verkleind. Voor het verkleinen van deze afstand is het belangrijkste bestanddeel de factor tijd. Een raadslid kan deze afstand alleen verkleinen als hij of zij tijd heeft om met burgers te spreken. Minder raadsleden leidt tot een zwaardere belasting en dus minder tijd voor contact met de burger. De indiener geeft in de nota naar aanleiding van het verslag aan dat met wat technische middelen, zoals het gebruik van sociale media, zo veel tijd wordt gewonnen dat er minder tijd nodig is voor het contact met de burgers. De PVV vindt dit een typische vorm van techno-optimisme. Sociale media kunnen een aanvulling zijn, maar ze vormen geen substituuut voor écht contact.

Daarnaast worden de taken voor de gemeenteraad steeds zwaarder door overheveling van taken vanuit de provincie en het Rijk. En juist nu de gemeenten extra taken krijgen, zien we een voorstel tot vermindering van het aantal raadsleden. Juist nu de controlerende taak van de gemeenteraad belangrijker wordt dan ooit, is een kritische volksvertegenwoordiging in onze ogen van groot belang.

Sinds de invoering van de dualisering in 2002 zijn er elf jaren verstreken. Wij vernemen graag van de heer Heijnen welk probleem we met deze wet, na al die jaren, op gaan lossen.

Ten slotte kan de indiener, naar onze opvatting, ook niet goed onderbouwen wat het ideale aantal gemeenteraadsleden dient te zijn. Het lijkt ons overigens dat het terugbrengen van het aantal gemeenteraadsleden gewoon een platte bezuinigingsoperatie is en niet veel te maken heeft met een principiële benadering. Aantallen leden van volksvertegenwoordigingen zijn meer historisch, cultureel, geografisch en politiek bepaald dan door gedegen onderzoek, zo leert een internationale vergelijking van de omvang van parlementen.

Wij nodigen de heer Heijnen graag uit om in zijn beantwoording op onze inbreng te reageren.

*N

De heer **Vliegenthart** (SP): Voorzitter. Allereerst een compliment aan de indiener van het wetsvoorstel, die het voorstel hier vandaag namens de Tweede Kamer verdedigt. We kennen de heer Heijnen als een kundig Kamerlid, dat op de valreep van zijn periode als volksvertegenwoordiger dit voorstel tot wet hoopt te verheffen. Of dat zal lukken, staat nog open. Mijn fractie is op voorhand eerder sceptisch over nut en noodzaak van het voorliggende wetsvoorstel, maar dat doet niets af aan het respect dat wij hebben voor de inspanningen die de indiener zich getroost heeft om deze plannen hier vandaag te mogen verdedigen. Het initiatiefrecht van de Tweede Kamer is een groot goed en iets wat de overkant grondwettelijk op ons voor heeft, wat ook maar goed is. Er is dus alle reden om vandaag inhoudelijk goed naar elkaar te luisteren.

Toen in 2002 het dualisme op lokaal niveau werd ingevoerd, nam het aantal lokale politici toe. Doordat wethouders niet langer lid waren van de gemeenteraad, maar het aantal gemeenteraadsleden wel gelijk bleef, kreeg elke gemeente er gemiddeld drie extra politieke ambtsdragers bij. In de jaren daarop ondernam oud-minister Remkes pogingen om het aantal gemeenteraadsleden weer terug te brengen. Dit voorstel haalde echter nooit de eindstreep en werd door Balkenende IV ingetrokken. Maar toen de regering haar voornemen liet varen, besloot de indiener het plan opnieuw aanhangig te maken in de Tweede Kamer. De indiener was er namelijk beducht voor dat het vorige kabinet, Rutte I, anders met verdergaande bezuinigingen op het lokale bestuur zou komen. Die zouden volgens de indiener minder gewenst zijn. Die plannen zagen echter nooit het licht, maar collega Heijnen zette door. De reden daarvoor is mijn fractie echter nog niet geheel helder, ook niet na het lezen van de memorie van antwoord. Dat komt vooral omdat de indiener zich bij de verdediging in de Tweede Kamer vooral bediende van de argumentatie dat met dit voorstel nog grotere kortingen zouden worden voorkomen. Of dit argument nog steeds geldt, is nog maar zeer de vraag. Denkt de indiener dat er een nieuw, slechter, plan komt als dit huis dit

voorstel vandaag wegstemt? Waarop baseert hij zich? Aan de minister stel ik dezelfde vraag. Heeft hij een nieuw voorstel in zijn achterzak, mocht dit wetsvoorstel het vandaag niet verder schoppen dan tot voorstel? Ik krijg hierop graag een toelichting van de minister.

Mijn fractie heeft sowieso enige moeite om de argumentatie van de minister op dit terrein te begrijpen. Ik sluit daarmee aan bij wat collega Van Bijsterveld daarover zei. De regering heeft het wetsvoorstel van de heer Heijnen omarmd en voor het gemak de geraamde besparing al als bezuiniging ingeboekt. Dat stuit overigens de VNG weer tegen de borst, die ervoor pleit om dit geld voor de lokale democratie te behouden en ergens anders in te zetten. Hoe kijkt de indiener daartegen aan? Vindt hij het lokale bestuur voldoende geëquipeerd? Of ziet hij goede grond om het geld dat met dit wetsvoorstel zou kunnen worden bespaard, op een andere wijze voor de verbetering van de democratie in te zetten?

De regering deelt deze insteek in ieder geval niet en dat roept bij mijn fractie vragen op. Als het regeerakkoord wordt uitgevoerd, krijgen de gemeenten de komende jaren veel meer taken op hun bordje, waaronder de AWBZ. Om dan, op dat moment, het aantal lokale volksvertegenwoordigers te verkleinen en daarmee op de lokale democratie te bezuinigen, begrijpt mijn fractie niet. "Meer met minder doen" is wellicht het adagium van de regering, maar wijs is het volgens ons niet. Diverse lokale volksvertegenwoordigers klagen nu al over een te hoge werkdruk. Kent de indiener deze geluiden en hoe waardeert hij die? Hoe kijkt de minister ertegenaan? Het lijkt ons sowieso een dom idee om onze democratie de rekening van de crisis te laten betalen. In tijden van crisis hebben we juist meer democratie nodig, niet minder. Het is namelijk een gebrek aan gemeenschappelijke zeggenschap over zaken die van publiek belang zijn die ons in de huidige problemen hebben gebracht. Dat vraagt om een uitbreiding van de democratische zeggenschap op tal van terreinen, niet op de terugdringing ervan. Mijn fractie ziet niet hoe dit voorstel een bijdrage levert aan een verbetering van de lokale democratie. Waarom staat de minister niet als eerste hoeder van onze democratie op bres voor ons democratische bestel, zowel nationaal als lokaal? Graag een reactie van de minister.

Volgens mijn fractie reflecteert het voorliggende voorstel een diepere, ambivalente relatie die ons land heeft met haar volksvertegenwoordigers. Hoewel Nederland in internationale vergelijking relatief weinig politici heeft, lijkt het wel een volkssport geworden om het aantal gekozenen verder te verkleinen. Al eerder werd het aantal leden van de Provinciale Staten teruggebracht en als het aan het vorige kabinet had gelegen, hadden we een derde van de Tweede en Eerste Kamer geamputeerd. Dat zou bestuurlijk efficiënter zijn, hoor je wel eens. De logica daarvan ontgaat mij echter. Het maakt het werk van de uitvoerende macht wellicht eenvoudiger, omdat er minder kritische controle is. Maar het ruimt bestuurlijke drukte niet op, want daar heeft het

niets mee te maken, tenzij het idee is dat volksvertegenwoordigers om werk verlegen zitten en daarom lopen te muggenziften. Ik hoop niet dat dit de mening van de indiener van het voorstel of van de regering is. Om eventuele misverstanden weg te nemen: soms kan democratische controle met minder dan het huidige aantal volksvertegenwoordigers, maar daarvoor moet wel een argumentatie op tafel worden gelegd. Die argumentatie ontbreekt bij het voorstel en volgens mijn fractie ook bij de visie van de regering. Wij sluiten ons aan bij wat collega Van Bijsterveld hierover zei.

Wellicht zijn voorstellen om met minder gekozen volksvertegenwoordigers te werken, ingegeven door het idee dat dit de kloof tussen de burger en de politiek zou verkleinen. Het effect lijkt echter averechts. Hoewel de meeste burgers vertrouwen hebben in de democratische instituties van dit land, hebben zij weinig vertrouwen in politici. Dat is niet vreemd. Als politici zelf pleiten voor minder controle op de uitvoerende macht, en daarmee voor het kortwieken van de democratie, is het niet verwonderlijk dat burgers denken dat de gekozen volksvertegenwoordigers niet zo veel doen. Daarmee bewijzen we onszelf een slechte dienst. Als er dan toch bezuinigd moet worden, is het wellicht zinvoller om een korting op het eigen salaris te overwegen. In Groot-Brittannië heeft de regering daar al het goede voorbeeld voor gegeven. Wellicht biedt het korten op de hoogte van de vergoedingen voor politici de regering een alternatief voor de bezuinigingen die zij misloopt als het wetsvoorstel hier vandaag sneuvelt. We denken op dit terrein graag met de minister mee. Dat lijkt ons wenselijker dan instemmen met het voorstel dat vandaag voorligt. We wachten de beantwoording met interesse af.

*N

De heer **Holdijk** (SGP): Vanzelfsprekend geef ik ook uiting aan mijn waardering voor de inspanningen die de initiatiefnemer heeft geleverd en die erin geresulteerd hebben dat wij het wetsvoorstel van de Tweede Kamer thans kunnen bespreken. De initiatiefnemer zal het mij echter niet kwalijk nemen als ik het vermoeden uitspreek dat het ontwerp van het voorstel en de daarbij behorende toelichting niet het uiterste hebben gevergd van zijn wetgevingsvermogen en van de creativiteit die daar soms voor vereist is. Hij kon immers terugvallen op hetgeen eerder door de wetgever was gepresteerd.

Op 5 december 2006 werd door de toenmalige minister van BZK, de heer Remkes, bij de Tweede Kamer wetsvoorstel 30902 ingediend: het voorstel tot wijziging van de Gemeente- en de Provinciewet in verband met de evaluatie van de dualisering van het gemeente- en provinciebestuur. Er werd eerder gevraagd naar de evaluatie van de dualisering. Dit voorstel sloeg op een vertaling van het evaluatievoorstel dat er destijds al lag.

Het wetsvoorstel werd op 3 maart 2009 in deze Kamer behandeld en heeft geleid tot de wet van 5 maart 2009, Staatsblad nr. 169. Het

wetsvoorstel was echter tijdens de Tweede Kamerbehandeling bij eerste nota van wijziging van 4 juni 2007 ontdaan van het eerste artikel. De toenmalige staatssecretaris, mevrouw Bijleveld-Schouten, deelde mee dat artikel 1, onderdeel A, waaronder de dualiseringscorrectie was opgenomen, kwam te vervallen.

In 2011 heeft de initiatiefnemer deze niet afgehechte draad weer opgepakt. De wijziging van artikel 8, eerste lid, van de Gemeentewet, dat betrekking heeft op de vermindering van het aantal gemeenteraadsleden, is exact in zijn voorstel 33084 overgenomen. Gedurende de behandeling in de Tweede Kamer heeft hij zijn voorstel bij nota van wijziging aangevuld met een wijziging van artikel 36 Gemeentewet betreffende het maximaal toegestane aantal wethouders. Het kabinet en de meerderheid van de Tweede Kamer waren het erover eens dat de dualiseringscorrectie niet noodzakelijk en niet wenselijk was. Toch heeft de huidige Tweede Kamer op 14 februari 2013 het voorliggende wetsvoorstel alsnog aanvaard. Tot zover iets over de voorgeschiedenis.

Zoals in het voorlopig verslag van de vaste commissie van BZK/AZ van deze Kamer is verwoord, heeft mijn fractie met belangstelling maar tevens met de nodige reserves kennisgenomen van het wetsvoorstel. Die reserves hebben zowel betrekking op de motivering als op de mogelijke gevolgen van het wetsvoorstel.

De motivering was oorspronkelijk gelegen in het onbedoelde neveneffect van de dualisering van het gemeentebestuur, waardoor er in 2002 "ineens" 1.500 bestuurders bij kwamen. Naderhand is meer accent gelegd op het gevolg dat een bezuiniging op de overheidsuitgaven behaald kon worden. Aanvankelijk was dit begroot op 18 miljoen euro, maar volgens de memorie van antwoord aan de Eerste Kamer zou het begrote bedrag wel eens 49 miljoen euro kunnen belopen. Hoe dan ook, wij mogen ervan uitgaan dat de begrote besparing op zichzelf geen doelstelling van en geen argument voor het wetsvoorstel is.

Het correctieargument blijft nog over. Dit zou als effect met zich meebrengen dat het huidige aantal gemeenteraadsleden met ongeveer 10% zou verminderen. Maar hoe deugdelijk is eigenlijk het correctieargument? Het staat immers vast dat er geen groter aantal gemeenteraadsleden is ná de dualisering dan vóór de dualisering. Het enige verschil is dat de wethouders vóór de dualisering in 2002 als gemeenteraadsleden meetelden en na de dualisering niet meer. Het aantal gemeenteraadsleden is echter exact gelijk gebleven. Er zijn bestuurders bij gekomen, maar géén raadsleden, eenvoudigweg omdat er geen raadszetels bij gekomen zijn. Deze stelling zal de initiatiefnemer toch niet willen weerspreken? Mocht dit wel zo zijn, dan verneem ik dat graag. Daarom vindt mijn fractie het correctieargument ondeugdelijk en ontoereikend als dragende grond voor het wetsvoorstel.

Daarmee kom ik op de mogelijke gevolgen van het wetsvoorstel, de vermindering van het aantal raadsleden met ongeveer 10%, wat ik op zichzelf niet direct rigoureuus zou willen noemen. In

de Tweede Kamer zijn tal van uiteenlopende bezwaren tegen de vermindering van het aantal raadsleden aangevoerd. Ze zullen waarschijnlijk ook vandaag weer ter tafel gebracht worden. De meeste daarvan zijn voor mij zeer invoelbaar. De woordvoerder van de VVD-fractie in de Tweede Kamer bracht ter ondersteuning van het wetsvoorstel naar voren dat zijn fractie voor een efficiënt en doelmatig werkende overheid is, met zo min mogelijk bestuurders en politici. In het algemeen gesproken, zou ik dat uitgangspunt wel kunnen bijvallen, maar we plegen in een democratie, dunkt mij, toch bepaalde randvoorwaarden te verbinden aan dat uitgangspunt? Want we zullen het er waarschijnlijk snel over eens zijn dat een democratische bestuursvorm als zodanig efficiënt noch doelmatig is.

Allerlei bezwaren zijn naar voren gebracht en zullen naar voren gebracht worden. Mijn voornaamste bezwaar is dat een van de effecten van het voorstel zal zijn een vermindering van de representativiteit en pluriformiteit van de gemeenteraden als gevolg van verhoging van de kiesdrempel. Het permanent voortgaande proces van gemeentelijke herindeling leidt daar overigens ook reeds toe. Bestaande kleine fracties zullen door de maatregel verdwijnen of gehalveerd worden. Het euvel van afsplitsingen, waardoor opnieuw kleine fracties ontstaan, zal, zolang er geen daarop toegesneden wetgeving bestaat, zich evenwel blijven voordoen, maar niemand zal dit verschijnsel als een positieve bijdrage aan de representativiteit bejegenen.

Het is verder mijns inziens ook niet zo dat minder raadsleden en vooral minder kleine fracties per definitie tot een effectiever en slagvaardiger bestuur leiden. De ervaring met de aanzienlijke vermindering van het aantal Statenleden heeft dat volgens mij in elk geval nog niet uitgewezen. Dit bevestigt de indiener naar ik meen ook in de memorie van antwoord. De woordvoester van de PvdA-fractie in de Tweede Kamer constateerde op dit punt terecht dat bijvoorbeeld in de gemeenteraden bij commissievergaderingen nog altijd twee of drie leden van de grootste fracties aanwezig zijn. Zonder de bijzondere betekenis van grote fracties naast kleine te miskennen, meen ik dat groot zijn als zodanig nog geen garantie is voor grotere efficiency.

Kortom, als gevolg van dit wetsvoorstel zouden de grootste fracties iets minder groot worden evenals de middelgrote fracties. De kleine fracties zouden met een derde of tot de helft worden teruggebracht en bestaande eenmansfracties zullen mogelijk verdwijnen. Het aantal "smaken" in de representatieve democratie zal teruglopen en dat beschouw ik niet als winst voor ons representatieve stelsel, dat nu eenmaal op evenredigheid is gebaseerd. Niet alleen vanwege de argumentatie achter het wetsvoorstel, maar dus ook vanwege de mogelijke en waarschijnlijke gevolgen loopt mijn fractie niet warm voor dit initiatief. Nochtans zullen wij met belangstelling kennisnemen van de reactie van de verdediger van dit voorstel.

*N

De heer **Engels** (D66): Voorzitter. Namens de fractie van D66 wil ik allereerst de heer Heijnen nadrukkelijk complimenteren met zijn initiatiefwetsvoorstel. Uit zijn inspanningen spreekt een grote betrokkenheid bij het lokaal bestuur. Dat waardeert mijn fractie bijzonder en in die zin is het een genoegen met de initiatiefnemer van gedachten te kunnen wisselen.

Mijn fractie begrijpt dat dit voorstel in de kern beoogt, een zogenaamde "dualiseringscorrectie" toe te passen. Maar wat is bij verder doordenken nu precies de aard van deze correctie? Het gevolg van de in 2002 gerealiseerde onverenigbaarheid van het raadslidmaatschap met het wethouderschap is dat de coalitiefracties de naar het college vertrokken wethouders kunnen vervangen. Wat mij betreft is dit een acceptabele consequentie, aangezien het uitgetreden fractielid, anders dan in het monistische stelsel, geen lid van de fractie blijft. Voor de andere fracties verandert er in kwantitatieve zin niets. De effecten van de dualisering doen zich met andere woorden slechts voor ten aanzien van een -- overigens wisselend -- deel van de raad. De voorgestelde maatregel is echter generiek van aard. Wat is in dat licht de betekenis van de term "dualiseringscorrectie"?

De initiatiefnemer legt voor de onderbouwing van zijn voorstel verder een relatie met de in het regeerakkoord opgenomen financiële taakstelling. Mijn fractie begrijpt de hiermee aangebrachte koppeling niet goed, mede in het licht van de naar verhouding geringe besparing van in totaal 49 miljoen euro, volgens de laatste berekening. Graag vraag ik de initiatiefnemer nog eens of hij dit verband meer dan tot dusver kan verduidelijken. Ook van de minister ontvang ik graag een reactie.

Voor de inhoudelijke onderbouwing van het voorstel verwijst de initiatiefnemer in de memorie van antwoord opnieuw naar het rapport Je gaat erover of niet, van de commissie-De Grave uit 2005. Dit rapport richt zich op een verbetering van de bestuurlijke coördinatie en een vermindering van de bestuurlijke drukte. Een van de adviezen van de commissie was om de omvang van de vertegenwoordigende organen te verkleinen. Dit voorstel is daarna hartstochtelijk door de VVD omarmd en vervolgens in twee regeerakkoorden vastgelegd, maar helaas is het een bijzonder slecht, zo niet pervers voorstel. Natuurlijk onderschrijft de D66-fractie het streven naar een betere beleidscoördinatie en minder bestuurlijke drukte, maar het ontgaat ons volkomen hoe een vermindering van het aantal volksvertegenwoordigers ook maar een begin van een bijdrage zou kunnen leveren aan die problemen. De hiermee samenhangende belemmeringen voor een slagvaardig en effectief bestuur manifesteren zich immers met name op het bestuurlijke niveau, dat wil zeggen binnen de vele interbestuurlijke bestuursvormen waarin vooral burgemeesters en wethouders actief zijn. Deze samenwerkingsfiguren staan in de praktijk op grote afstand van de direct gekozen organen.

De commissie-De Grave heeft de plank op dit punt dus behoorlijk misgeslagen. Bovendien wil ik hier ook wel mijn verbazing en verontrusting erover uitspreken dat de VVD nog steeds aan deze, in wezen de democratie uithollende koers vasthoudt. Wie het gebrek aan bestuurlijke coördinatie en bestuurlijke drukte wil bestrijden, moet in de ogen van mijn fractie met geheel andere voorstellen komen. Het is in dat licht moeilijk te begrijpen waarom de initiatiefnemer, na de in het verslag op dit punt afgegeven signalen, nog blijft vasthouden aan de actualiteit van dat advies. Zou het niet beter zijn deze argumentatie te laten voor wat zij is? Het zal de minister niet verbazen dat ik ook hem, met name tegen de achtergrond van het regeerakkoord, vraag om een reactie.

Ik kom dan nu op enkele argumenten die zijn ingebracht tegen dit voorstel. Een eerste belangwekkend aspect is dat sinds de eerste Gemeentewet van 1851 het aantal raadszetels in relatie tot het aantal inwoners niet gewijzigd is. Mijn fractie vindt dat toch wel opmerkelijk, nu zich in de aard en omvang van de lokale beleidsopgaven buitengewoon substantiële wijzigingen hebben voorgedaan. Bovendien hebben meer in het algemeen vele maatschappelijke, politieke en bestuurlijke ontwikkelingen het beeld en het profiel van de toenmalige gemeente ingrijpend veranderd. Deze ontwikkeling, zeker in het licht van de nu in aantocht zijnde grote decentralisatietrajecten, maakt duidelijk dat de betekenis van het in 1851 vastgestelde aantal raadszetels nogal relatief is, en een veel bredere overdenking behoeft dan de inzet op een eendimensionale dualiseringscorrectie. Aan de taken en rollen van de raad worden inmiddels geheel andere eisen gesteld en de vraag is of deze verantwoordelijkheden zonder kwaliteitsverlies kunnen worden gedragen door een verkleinde raad. De initiatiefnemer verwijst in de memorie van antwoord naar de Raad van State, die bij een eerder wetsvoorstel met deze strekking aangaf dat de omvang van de raad niet zou moeten fluctueren met de conjunctuur in de omvang van de lokale taken. Ik zou menen dat in de praktijk een dergelijke fluctuering zich tot dusver niet heeft voorgedaan. De lokale opgaven zijn in de loop van de tijd alleen maar structureel toegenomen en vooral ook complexer geworden. Dit uitgangspunt heeft dan ook weinig van doen met de realiteit in de functionaliteit van het lokaal bestuur. Graag hoor ik of de initiatiefnemer nu werkelijk vindt dat aan een in 1851 vastgestelde kwantitatieve norm eeuwigheidswaarde moet worden toegekend.

Op zichzelf genomen onderschrijft mijn fractie de door de initiatiefnemer in dit verband bepleite stabiliteit in het lokaal bestuur. In mijn ogen is een stabiel gemeentebestuur echter niet zozeer afhankelijk van de omvang van de raad, als wel van de politiek-bestuurlijke cultuur. Ik zou graag horen of de initiatiefnemer deze waarneming deelt. Ook de opvatting van de initiatiefnemer dat de wetgever bij de bepaling van het aantal raadszetels blijkbaar meer belang heeft gehecht aan de representativiteit van de bevolking in de raad dan aan de omvang van de taken van de raad lijkt voor betwisting vatbaar. Naar mijn oordeel kan

dit niet zonder meer worden afgeleid uit het feit dat de wetgever tot dusver niet in het aantal raadsleden heeft ingegrepen. Bijzonder ook is de stelling dat de dualisering een zodanige bevoegdheidsverdeling tot stand heeft gebracht dat de raad zich vooral, of zelfs uitsluitend, op zijn controlerende taak zou kunnen of moeten gaan richten. Deze gedachtegang blijft mijn fractie hoofdbreken bezorgen, gelet op de toch zeker niet onbelangrijke functies als vertegenwoordiging en sturing op hoofdlijnen. Het zou goed zijn als de initiatiefnemer ook op deze punten nader zou ingaan.

Een tweede ingebracht bezwaar tegen het wetsvoorstel is de al dan niet toegenomen werkdruk van raadsleden. Ik wil hier graag aangeven dat mijn fractie wel enig begrip kan opbrengen voor de wijze waarop de initiatiefnemer, onder verwijzing naar enkele onderzoeken, de toegenomen klachten over de werkdruk relateert en in perspectief plaatst. De beleving van werkdruk hangt ook in mijn ogen samen met meerdere factoren dan de aard en omvang van de taken en bevoegdheden. Uit verschillende onderzoeken rijst een mix op van persoonlijke, partijpolitieke, bestuursculturele, inhoudelijke en organisatorische redenen voor de door vele raadsleden beleefde werkdruk. Zelf kan ik mij daarnaast niet aan de indruk onttrekken dat veel raadsleden ook een grote werkdruk ervaren omdat zij niet altijd een goed inzicht hebben in de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de gemeenteraad. In dat licht is het vervolgens niet ondenkbaar dat zij een onevenwichtige invulling aan hun inspanningen geven, bijvoorbeeld door nog op de oude voet mee te willen besturen of structureel op detailniveau te opereren. In die zin zou er misschien iets te zeggen zijn voor een verkleining van de gemeenteraden, om raadsleden daarmee te dwingen meer op hoofdlijnen te sturen en met behulp van de beschikbare instrumenten als griffie, rekenkamer en accountant te controleren. Met de initiatiefnemer heb ik kortom de neiging de kwestie van de beleefde werkdruk in een genuanceerde context te plaatsen.

Maar er valt over de werkdruk van raadsleden nog wel wat meer te zeggen. Anders dan de initiatiefnemer, ziet mijn fractie toch wel degelijk een verband tussen een, bijvoorbeeld als gevolg van toenemende medebewindstaken, groeiend en vooral ingewikkelder takenpakket voor gemeenten enerzijds, en de omvang van een sturende en controlerende raad anderzijds. Met nadruk wil ik nogmaals wijzen op de toenemende signalen uit gemeenteland over de al enige tijd groeiende, en naar verwachting verder stijgende druk op de kwaliteit van de volksvertegenwoordigende, sturende en controlerende rollen die gemeenteraadsleden geacht worden te vervullen. Het meest recente signaal las ik vorige week in het interessante blad Lokaal Bestuur, waarin overigens ook nog, zij het in ander verband, fraaie foto's van zowel de initiatiefnemer als de minister zijn geplaatst. De initiatiefnemer houdt mijn fractie in de memorie van antwoord voor dat de aangehaalde

onderzoeken naar de werkdruk van raadsleden en de effecten van de dualisering op de positie van de raad, de door ons veronderstelde samenhang met toenemende en complexere lokale taken niet indiceren. Maar is in deze onderzoeken wel rekening gehouden met bijvoorbeeld de thans in voorbereiding zijnde substantiële decentralisaties? En werpt dit dan toch niet een ander licht op de zaak, zo vraag ik de initiatiefnemer.

De initiatiefnemer voert in dit verband verder nog aan dat ook de beoogde regionalisering van deze nieuwe taken tot een vermindering van de werkdruk zou leiden. Deze veronderstelling is voor mijn fractie minder goed te volgen. Niet alleen omdat de uitplaatsing van lokale bevoegdheden naar organen van verlengd lokaal bestuur in het algemeen grote problemen kent in termen van slagvaardigheid en transparantie. Meer in het bijzonder zetten samenwerkingsfiguren gemeenteraden op afstand en dat noodzaakt nu juist extra inspanningen om daar uit een oogpunt van democratische legitimatie en politieke controle nog enig zicht op te houden. Graag hoor ik daar een nadere reactie op, zowel van de initiatiefnemer als van de minister.

Hoewel mijn fractie, zoals hiervoor aangegeven, zeker niet voorop wil lopen in het dramatiseren van de werkdruk van raadsleden, zien wij in de toenemende en complexere lokale taken een serieus probleem voor het functioneren van de gemeenteraden. Ik heb het gevoel dat de initiatiefnemer dat probleem ook wel ziet, maar wellicht meent dat hier meer naar de kwaliteit van raadsleden moet worden gekeken dan naar de omvang van de raad. In dat geval heeft hij zeker een punt. Daarmee is ook de vraag gesteld naar de rekrutering van raadsleden. De PvdA-fractie heeft in het verslag de zorg uitgesproken dat de lokale taakverzwaring zal leiden tot een raad die bestaat uit leden zonder betaalde baan. Ook deze zorg staat, als ik het goed begrijp, in verband met de ontwikkeling in de kwaliteit van gemeenteraden. Er zijn toenemende signalen dat de kwaliteit van de raadsleden er in de laatste raadsperiodes -- laat ik het zo zeggen -- niet op vooruit is gegaan. Hier zou ook een relatie liggen met het verminderde imago van het lokaal bestuur, de afgenomen status van het raadslidmaatschap en de in verhouding geringe beloning. Met name voor hogeropgeleide burgers zou zich hier mogelijk een belemmering voordoen. Ik zou het op prijs stellen als de initiatiefnemer en de minister hierop eens zouden willen reflecteren en daarbij zouden kunnen aangeven in hoeverre een verkleining van de raad hierop van invloed zou kunnen zijn.

In het verslag heeft mijn fractie tot slot aandacht gevraagd voor de betekenis van dit voorstel voor de verhouding tussen raad en college. De dualisering van het gemeentebestuur richtte zich onder meer op een omkering van de jarenlange uitholling van de staatsrechtelijke positie van de raad als eindverantwoordelijk orgaan binnen het lokaal bestuur. De bevrijding van de naar het college getransporteerde bestuursbevoegdheden zou de raad de ruimte bieden voor een minder reactieve, dat wil zeggen een minder meeregerende

rol, een scherpere controle op het collegebestuur en een meer zichtbare en herkenbare invulling als volksvertegenwoordiging. In dat perspectief stelde mijn fractie dat uit een oogpunt van lokale democratie gewaakt moet worden voor een ontwikkeling waarin de raad opnieuw of verder in een achterstandspositie komt te verkeren ten opzichte van het college. Mijn fractie vroeg zich vervolgens af of een verkleining van de raad niet een dermate grote druk zet op een kwalitatief goede invulling van de verschillende rollen en verantwoordelijkheden van de raad of raadsleden, dat in de verhouding tussen raad en college opnieuw onevenwichtigheden gaan ontstaan, waarmee indirect de invloed van burgers op het lokaal bestuur zou verminderen. In de memorie van antwoord lezen wij dat de initiatiefnemer deze zorg niet deelt. Hij meent dat waar door de dualisering de raadsleden hun bestuurlijke taken hebben verloren, zij zich nu volledig op de controle van het college kunnen richten. Ik vrees dat hierbij sprake is van een misverstand. De raad heeft, zoals hiervoor al aangeduid, uiteenlopende taken en bevoegdheden. Deze hebben niet uitsluitend betrekking op de controlerende rol. Deze richten zich ook op de zogeheten kaderstellende of sturende rol, maar bijvoorbeeld ook op de agendering van maatschappelijke problemen vanuit de vertegenwoordigende functie. Al deze rollen hebben aan belang en complexiteit gewonnen, nu de raad niet meer zelf over de naar het college getransporteerde bestuursbevoegdheden beschikt. Bij de uitvoering van de komende decentralisaties zullen in de toepasselijke medebewindswetgeving vele bestuurlijke bevoegdheden bij het college worden neergelegd. Het is aan de raad om hiervoor richtlijnen vast te stellen en vervolgens op de uitvoering toezicht te houden. Gelet op de aard en omvang van de voorziene bevoegdheden legt dit een zware verantwoordelijkheid bij het college, maar zeker ook bij de raad. Het is in het belang van de lokale bevolking dat de toebedeelde taken op niveau en met kwaliteit zullen worden vervuld, waarbij de raad de eindverantwoordelijkheid draagt. Mijn fractie acht het niet denkbeeldig dat de raad deze verantwoordelijkheid moeilijker kan waarmaken als in de voorziene bevoegdheidsverdeling het college de raad onvoldoende betreft bij deze opgaven, dan wel de raad onvoldoende informeert. In die context ligt een verkleining van de raad op voorhand niet in de rede. Ik verzoek de initiatiefnemer en de minister hierop een reactie te geven.

Samengevat meent de D66-fractie dat de argumenten voor een verkleining van de raad betwistbaar zijn en dat ook de ingebrachte bezwaren tegen het voorstel niet in alle opzichten overtuigen. Alvorens het eindoordeel van mijn fractie te geven, hoor ik graag de antwoorden van de initiatiefnemer en de minister op mijn vragen en opmerkingen.

De heer **Vliegenthart** (SP): Ik heb toch een vraag aan de heer Engels, want hij keek zo provocatief naar links en rechts. Alle partijen hebben er ongeveer van langs gekregen. De conclusie zou

moeten zijn: de enige goede gemeenteraadsleden zijn van D66, want of die houden zich met te veel details bezig of die zijn te veel op hoofdlijnen aan het denken. Ik kom tot mijn vraag. De heer Engels zegt aan de ene kant dat de werkdrukdiscussie wat overdreven is en aan de andere kant dat er veel werk aan komt en dat de taak is veranderd, namelijk dat er meer op hoofdlijnen gestuurd zou moeten worden dan vroeger. Is het probleem dan niet dat wij een democratische kloof houden tussen de kaderstellende en de volksvertegenwoordigende functie? Ik heb hem niet horen spreken over het in het politiek orgaan van de gemeente brengen van zorgen, wensen en verlangens die op lokaal niveau leven. Geldt hiervoor niet ook het argument dat de kleine partijen vaak de smaakmakers zijn? De heer Holdijk gebruikte dit argument eerder al. Is dit ook een argument dat de D66-fractie weegt, of loopt de heer Engels hier helemaal overheen?

De heer **Engels** (D66): Ik denk dat ik in het laatste deel van mijn betoog heel helder heb aangegeven - ik gaf een analyse van de taken van de raad, die verder gaan dan alleen controleren -- dat in de vertegenwoordigende rol van de gemeenteraad de bevoegdheid en de plicht besloten liggen om maatschappelijke noden, behoeften en zorgen politiek te agenderen. Dit sluit naar mijn idee perfect aan bij wat de heer Vliegenthart net over dat aspect heeft gezegd. Daarover kan geen verschil van inzicht bestaan.

Ik heb ook nadrukkelijk gesproken over de eindverantwoordelijkheid van de gemeenteraad. Monistische denkers noemen dat hoofdschap; misschien begrijpt de heer Vliegenthart dat iets beter. De gedachte daarachter -- ik heb impliciet aangenomen dat dit helder was -- is dat de eindverantwoordelijkheid van de gemeenteraad is gelegen in het feit dat deze een direct gekozen orgaan is. De eindverantwoordelijkheid is daaraan verbonden. Het is ook bij uitstek de democratische legitimatie die aan die positie ten grondslag ligt. Ik ben zo vrij te constateren dat hierover geen verschil van mening tussen ons kan bestaan.

Bij het volgende punt ligt dat anders. Ik doel op de aard en omvang van de taken van het lokaal bestuur en de positie en verantwoordelijkheid van de gemeenteraad daarbinnen en de vraag naar de beleefde werkdruk bij raadsleden. Ik heb objectief bekeken wat de initiatiefnemer daarover heeft opgenomen in de memorie van antwoord. Ik vind dat hij eigenlijk wel een punt heeft: de beleefde werkdruk kan door veel verschillende oorzaken ontstaan, niet alleen door de aard en omvang van de lokale taken. Ik heb hier voorbeelden van genoemd: het zijn culturele aspecten, het heeft te maken met het niveau van raadsleden, het kan een verschil van inzicht zijn of onbegrip over wat een raadslid moet doen. Een raadslid kan dag en nacht met het raadslidmaatschap bezig zijn, maar de vraag is of dat handig is. Het is duidelijk dat er dan sprake is van enorme werkdruk. Het ligt dan echter aan de manier waarop een raadslid denkt aan het raadslidmaatschap invulling te moeten geven. Dit hoeft niet per definitie gekoppeld te zijn aan de

bevoegdheden van de gemeenteraad en de lokale taken en opgaven. Dat verschil heb ik nadrukkelijk duidelijk gemaakt. Voor zover de heer Holdijk heeft gerefereerd aan de betekenis van de vertegenwoordiging, met name gekoppeld aan pluriformiteit en kleine fracties, heb ik daar geen reactie op gegeven. De reden daarvoor is dat ik lid ben van een partij waarvan de fractiegrootte in de tijd nog weleens wil fluctueren. De ene keer komt het argument goed uit, de andere keer niet. Ik vind het fair, nu het ons iets beter gaat -- wie weet hoe lang het duurt -- dit argument nu niet te noemen. De heer Holdijk noemde met name het aspect van de lokale afsplitsingen. Ik vind wel dat er een soort natuurlijke grens is aan de omvang van de gemeenteraad en eenmansfracties, ook gelet op de vergadertijd en de nuttigheid van de inbreng. Ik heb nu al meer gezegd dan ik eigenlijk van plan was. Dit doe ik dan uit grote vriendschap voor de fractie van de SP.

*N

De heer **Schouwenaar** (VVD): Voorzitter. Ook namens de fractie van de VVD wil ik complimenten en dank uitspreken aan het adres van de initiatiefnemer, de heer Heijnen, voor het vele werk dat hij heeft verricht.

Het initiatiefwetsvoorstel-Heijnen tot wijziging van de Gemeentewet in verband met het terugbrengen van het aantal gemeenteraadsleden tot op het niveau van voor de dualisering van het gemeentebestuur, heeft een lange naam gekregen, een naam die vraagt om een ingekort en handzamer equivalent. Dat is de benaming "dualiseringscorrectie" geworden. Mijn fractie vindt dit een goed gekozen benaming, want deze geeft de bedoeling precies weer.

De dualisering van het gemeentebestuur in 2002 was een grote ingreep, waarvan we in gemeenteland hoge verwachtingen hadden. Ik noem enkele wijzigingen: een duidelijke scheiding tussen raad en B en W, een versterking van de positie van de raad, nadruk op de controlerende, kaderstellende en volksvertegenwoordigende taken van de raad, een griffier met een aparte griffie en een carrousel naar het voorbeeld van Almere. De verwachtingen zijn voor een groot deel uitgekomen.

Wij hadden destijds weinig aandacht voor de uitbreiding van het aantal raadsleden. Er ging méér aandacht uit naar de aanpassingen in de raadzaal die voor de extra zetels nodig waren. Nadat de kruitdampen waren opgetrokken, ontstond aandacht voor de onbedoelde uitbreiding van het aantal raadsleden. Eigenlijk mogen wij het zo niet noemen, want formeel werd het aantal raadsleden niet uitgebreid. Het aantal raadsleden dat actief als raadslid optrad, werd materieel wel vergroot. Zo werd het toen ervaren. Wij kunnen gemakshalve blijven spreken over een uitbreiding van het aantal raadsleden en over de correctie op die uitbreiding.

De vraag die dan rijst, is of het na 2002 beter ging als gevolg van deze uitbreiding. De dualisering heeft veel verbeteringen gebracht. Zijn er echter ook verbeteringen die aan de uitbreiding

van het aantal raadsleden zijn toe te schrijven? Mijn fractie heeft ze niet kunnen vinden. Er is geen onderzoek verricht specifiek naar de gevolgen van deze uitbreiding. Er zijn wel andere gevolgen van dualisering onderzocht, maar niet naar de vergroting van het aantal raadszetels. De vraag hiernaar is dan ook niet beantwoord, noch in positieve, noch in negatieve zin.

In zo'n situatie geldt maatschappelijk gezien vaak het gezegde: baat het niet, dan schaadt het niet. Bij de overheid gaat dat echter niet op, want daar moeten wij telkens nut en noodzaak aantonen. Een regel, instelling of voorziening moeten wij niet in stand houden, als nut en noodzaak niet vaststaan. Tegenover de belastingbetaler moeten wij het bestaan van een overheidsregel, instelling of voorziening telkens weer waarmaken. Mijn fractie vindt niet dat wij er belastinggeld aan moeten blijven uitgeven als dit niet lukt.

In Zeeland bestaat een uitdrukking: la' maar doen. Paradoxaal genoeg betekent dit niet "aten we het maar wel doen", maar "laten we het maar niet doen". Deze Zeeuwse nuchterheid geldt niet alleen voor Zeeland, maar ook voor de uitbreiding van het aantal raadszetels van 2002. La' maar doen: laten wij het maar niet doen, die uitbreiding.

Het bestaansrecht van de gemeenteraad is onomstreden en nut en noodzaak van de dualisering staan vast. De extra uitbreiding van het aantal raadszetels in 2002 heeft echter geen aanwijsbaar voordeel gehad. Met het terugdraaien van die uitbreiding kunnen we 18 miljoen euro besparen. Die kunnen we beter aan andere zaken op gemeentelijk terrein uitgeven. Daarom staat mijn fractie positief tegenover de voorgestelde dualiseringscorrectie. In de Tweede Kamer heeft de minister toegezegd dat extra besparingen bovenop die 18 miljoen aan de gemeenten ten goede zullen komen. Kan hij deze toezegging bevestigen?

We moeten ons afvragen welk groot maatschappelijk probleem we hiermee oplossen. Het antwoord is: geen. Dit antwoord ontslaat ons echter niet van de plicht om zuinig en doelmatig te werk te gaan als overheid.

Ook moeten we ons afvragen: waarom nu? Is dit wetsvoorstel nu opportuun? Er is voortdurend discussie over het samenvoegen van gemeenten. Dat zal leiden tot grotere gemeenteraden. Tegelijkertijd zal het echter leiden tot een verkleining van het totale aantal raadsleden. Zouden wij daar niet op wachten? Mijn fractie vindt van niet. Grootschalige gemeentelijke samenvoeging is een voornemen. Het heeft nog een lange weg te gaan. De dualiseringscorrectie is betrekkelijk eenvoudig. Ze kan straks ingevoerd worden, bij de verkiezingen van volgend jaar.

Tegen dit initiatiefwetsvoorstel zijn verschillende bezwaren naar voren gebracht. Het eerste bezwaar is dat de werkdruk van raadsleden toeneemt als er minder raadsleden zijn. Het tweede bezwaar is dat de werkdruk ook al toeneemt doordat gemeenten meer taken krijgen. Het derde bezwaar is dat de representativiteit van de raden afneemt. Het vierde bezwaar is dat de positie van

de raad ten opzichte van B en W verzwakt. Mijn fractie erkent dat de representativiteit zou kunnen afnemen, maar de overige bezwaren deelt zij niet.

Het eerste bezwaar is de werkdruk. Het totale aantal raadsleden is nauwelijks van invloed op de werkdruk per raadslid; een vermindering van twee tot vier raadsleden is dat dus ook niet. De werkdruk wordt vooral bepaald door de grootte van de fractie en door de taakopvatting van elk raadslid. Enkele raadsfracties, ten hoogste vier, zullen straks één lid minder hebben. Dat betekent minder gelegenheid om het werk te verdelen. Voor het merendeel van de gemeenteraad valt echter geen stijging van de werkdruk te verwachten. Belangrijker voor de werkdruk is de individuele taakopvatting van de raadsleden en daarop heeft dit wetsvoorstel geen invloed.

Het tweede bezwaar is het takenpakket. Ook een aanzienlijke stijging van de werkdruk doordat gemeenten meer taken krijgen, acht mijn fractie niet erg aannemelijk. Meer werk voor de gemeente is niet automatisch meer werk voor de raad. Meestal gaat het om uitvoerend werk, niet voor de raad, maar voor de ambtelijke diensten en voor het college. In de tabel voor het aantal raadsleden is alleen rekening gehouden met het aantal inwoners, onafhankelijk van het gemeentelijk takenpakket. Terwijl het aantal taken groeide en ook weer een aantal taken werd weggezet bij andere organisaties bleef het aantal zetels constant. Meefluctueren met wisselende takenpakketten is nooit gebeurd en heeft ook nu weinig zin.

De heer **Vliegenthart** (SP): De heer Schouwenaar zegt dat er meer taken komen. Volgens hem heeft het college van B en W dan meer te doen, maar wil dat niet zeggen dat er meer werk zou zijn voor de gemeenteraden. De taak van de gemeenteraad is toch primair om het college van B en W te controleren? Als het college van B en W meer gaat doen, willen wij die controle toch borgen en dat zou toch via de gemeenteraad moeten? Of heeft de VVD een andere opvatting van de rol van de gemeenteraad in de lokale democratie?

De heer **Schouwenaar** (VVD): Ja. De gemeenteraad heeft primair niet alleen een controlerende taak, maar ook een volksvertegenwoordigende en kaderstellende taak. Die laatste twee zijn evenzo belangrijke taken, die naar ons idee op gelijke voet staan met de controlerende taak van de raad. Bovendien is de controlerende taak niet alleen een kwestie van veel of meer vragen stellen, maar vooral van goede vragen stellen. Het is een kwestie van kwaliteit en niet van kwantiteit.

De heer **Vliegenthart** (SP): Over dat laatste kunnen wij discussiëren, want het kost ook vaak tijd om goede vragen te formuleren. Althans, dat is mijn ervaring.

De heer **Schouwenaar** (VVD): In de gemeenteraden zitten veel natuurtalenten.

De heer **Vliegenthart** (SP): Dat zal wel zo zijn. Je moet ook niet iedereen met jezelf vergelijken, zo heb ik geleerd. Maar dan begint het toch een beetje te wringen met de aanvankelijk voorzichtig positieve appreciatie van de dualisering. De dualisering was volgens mij namelijk juist ingezet om minder mee te besturen en meer op afstand te controleren bij de gemeenteraden. Nu zegt de heer Schouwenaar eigenlijk: dat is weliswaar één taak, maar er is nog veel meer. Is de dualisering ook op andere terreinen dan niet zo'n succes geweest?

De heer **Schouwenaar** (VVD): De heer Vliegenthart dicht mij nu gedachten toe die ik niet zo een-twee-drie herken. De dualisering heeft beoogd de raad beter in positie te brengen. Drie bijzondere taken zijn daartoe benadrukt; ik heb ze net ook genoemd. De eerste is de controlerende taak. De tweede is de volksvertegenwoordigende taak: meer langs het voetbalveld en wat minder in de vergaderzalen aanwezig zijn. Ook daar ligt een belangrijke tijdsbesparing die buitengewoon de moeite waard kan zijn. De derde is de kaderstellende taak: de raad moet aan het college de hoofdlijnen meegeven, waarbinnen het college zijn bestuurlijke werk moet blijven doen. Dat zijn alle drie belangrijke taakvelden. Wij hebben dankzij de dualisering, dankzij de herpositionering van de raad, gezien dat de raden die taken goed opgepakt hebben en dat dit leidt tot een veranderde verhouding tussen de raad en het college. De raad is meer zelfbewust en het college is zich meer bewust van de uitvoerende positie die het ten opzichte van de raad heeft.

De heer **Engels** (D66): Ik ben geïnspireerd door de eerdere interruptie van collega Vliegenthart. Ik haak even aan bij een van de laatste woorden die u uitsprak. Wij hebben na de stelselwijziging een zelfbewuste raad gekregen, volgens u. Uw invalshoek is steeds geweest dat de substantiële nieuwe taken die op de gemeente afkomen, voornamelijk in de uitvoerende sfeer bij het college en de ambtelijke dienst zullen worden neergelegd en dat dit er hoogstens toe kan leiden dat de gemeenteraad in zijn controlerende rol af en toe iets meer vragen moet stellen. Ik kan dat niet volgen. Ik vind dat u daarmee vreselijk onderschat wat de impact is van niet alleen een goede controlerende rol, maar vooral ook van een goede richtinggevende rol en vertegenwoordigende taak. Gelukkig hebt u wel op die andere taken gewezen, en terecht. Ik denk echt dat het een misverstand is om ervan uit te gaan dat de nieuwe taken en opgaven die er komen, nauwelijks tot een verzwaring van de taken van de gemeenteraad zouden leiden. Als er een taaktoename is bij het college en de ambtenaren, zal de gemeenteraad daar, vanwege zijn hoofdschap en zijn eindverantwoordelijkheid, ontegenzeggelijk de gevolgen van ondervinden. Dan kan vervolgens de conclusie zijn dat het tot een kwantitatieve vermeerdering leidt of niet, maar uw analyse dat het geen gevolgen heeft voor de omvang van de taken van de gemeenteraad, kan ik echt niet delen. Daar hebt u volgens mij geen gelijk in.

De heer **Schouwenaar** (VVD): Zo heb ik het ook niet gezegd en als ik het wel zo gezegd heb, heb ik in elk geval niet bedoeld het zo te zeggen. Ik wil er echter graag op ingaan. Op het ogenblik is er sprake van een taakvermindering voor de gemeenteraden. Ik heb er echter ook op gewezen dat er in het recente en het iets minder recente verleden een taakvermindering was voor de gemeenteraden. Op verschillende terreinen zijn taken bij andere instellingen terechtgekomen. De gemeenteraden deden vroeger veel aan onderwijs, volkshuisvesting of welzijn. Daar zijn nog veel meer voorbeelden van. Veel van die taken zijn nu ergens anders terechtgekomen. Dat heeft geleid tot een duidelijke taakvermindering voor gemeenteraden. Nu is er weer sprake van een vermeerdering. Ik zeg niet dat je deze altijd tegen elkaar mag wegstrepen, maar je ziet wel dat die wisselingen in de loop van de tijd -- ik zou bijna zeggen "in de loop van de eeuwen", want wij zijn al bijna aan twee eeuwen toe -- nooit geleid hebben tot een vermeerdering, een vermindering of een meebewegen van de aantallen raadsleden.

Ik heb weleens gehoord dat in gemeenteland een soort algebraformule rondwaart: het aantal agendapunten maal de bestede tijd per agendapunt is een constante. Ik denk dat je daar de variabele "werkdruk" aan mag toevoegen, dus: de werkdruk maal het aantal agendapunten maal de bestede tijd per agendapunt is een constante. Raadsleden hebben in mijn optiek een hoge taakopvatting. Dat betekent dat zij steeds tenderen naar een benutting van het maximum van hun capaciteit. In tijden waarin het wat minder zwaar wordt, blijven ze toch bezig en in tijden waarin het wat drukker wordt, gaan ze wat efficiënter werken, zonder dat dit leidt tot grote problemen bij de taakuitoefening. De afgelopen tien jaar die de dualisering nu duurt, hebben de raden uitstekend gefunctioneerd.

De heer **Engels** (D66): Ik hoop dat de gemeenteraden zelf goed naar die laatste opmerking hebben geluisterd. Ik denk namelijk dat die conclusie te optimistisch is. Ook de andere observaties van de heer Schouwenaar, namelijk dat de wetgever tot nu toe nooit heeft ingegrepen en over de grootte van de fluctuaties, laat ik even liggen voor het debat. De centrale stelling waarover wij steeds met hem spreken, is zijn uitgangspunt dat een vermeerdering en een komende vermeerdering van taken gevolgen, wellicht substantiële gevolgen, heeft voor het college en de ambtelijke dienst of andere betrokkenen, maar juist niet voor de gemeenteraad. De heer Schouwenaar heeft daarover een heel mooie beschouwing gehouden, maar het kernpunt is de vraag of hij namens de VVD-fractie niet vindt dat het ook voor het functioneren van het lokaal bestuur en voor het democratische gehalte en de politieke controle van alle opgaven die het lokaal bestuur moet uitvoeren, een goede gedachte is dat de gemeenteraad daarmee als eindverantwoordelijke en direct gekozen orgaan gelijke tred houdt. Dat zou verband kunnen houden met wat ik eerder heb opgemerkt over de drang van de VVD-fractie om de omvang

van vertegenwoordigende organen substantieel terug te brengen. Dat lijkt mij een poging om de democratie op zijn minst te relativiseren. Welke oogmerk daarachter zit, is mij niet helemaal duidelijk, maar ik zou dit wel buitengewoon betreuren.

De heer **Schouwenaar** (VVD): De heer Engels eindigde er zojuist zijn betoog mee dat hij meer had gezegd dan hij eigenlijk wilde. Ik vraag mij af of dit zich nu weer voordoet. Hij dicht mij allerlei gedachten en overwegingen toe. Ik doe de heer Engels waarschijnlijk ook weer onrecht met de samenvatting dat de VVD de democratie op lokaal niveau geen warm hart zou toedragen. Het tegendeel is waar. Meer raadsleden betekenen echter niet automatisch meer democratie en minder raadsleden betekenen niet automatisch minder democratie. Er bestaan heel kleine fracties die met name de volksvertegenwoordigende rol, maar ook de andere rollen, heel goed kunnen vervullen en er bestaan wat grotere fracties die daarin soms minder slagen. Wat de controlerende rol betreft, zou ik ook niet graag willen zeggen dat meer raadsleden leiden tot een betere controlerende taak dan minder raadsleden. Dat zou betekenen dat grotere raden wat dat betreft beter zouden functioneren dan kleinere raden. Die stelling wil ik niet graag voor mijn rekening nemen. Nogmaals, ik leg de nadruk op de kwaliteit en niet op de kwantiteit en zeker niet op het automatisme dat minder kwantiteit ook minder democratie zou betekenen.

De heer **Holdijk** (SGP): Ik heb een vraag ter verheldering. Als ik goed heb geluisterd, heeft de VVD-woordvoerder aan het begin van zijn betoog gezegd dat ten gevolge van de dualisering het aantal raadszetels is uitgebreid. Later zegt hij in het verband van de discussie die nu gaande is dat het aantal zetels, ongeacht de vermeerdering of vermindering van taken, gelijk is gebleven. Wat is het nu? Is het aantal zetels door de dualisering uitgebreid of is het gelijk gebleven?

De heer **Schouwenaar** (VVD): Formeel is het aantal gelijk gebleven, materieel is het uitgebreid. Het aantal raadsleden dat zich feitelijk als raadslid gedraagt, is uitgebreid. Formeel is de tabel hetzelfde gebleven.

De **voorzitter**: U vervolgt uw betoog.
**

De heer **Schouwenaar** (VVD): Ik kom op het derde bezwaar, de representativiteit. De representativiteit neemt af, dat klopt, maar wij weten niet in welke mate. Dat hangt af van de verkiezingsuitslag. Ook nu zijn er echter grote verschillen tussen gemeenten onderling. Eén raadszetel in een kleine gemeente representeert aanzienlijk minder kiezers dan één zetel in een grotere gemeente. Een voorbeeld ontleen ik aan mijn eigen provincie Zeeland. In de kleinste gemeente, Noord-Beveland, staat één raadszetel voor 559 inwoners. In de Zeeuwse hoofdstad

Middelburg vertegenwoordigt één zetel driemaal zoveel inwoners: 1.655. In onze nationale hoofdstad Amsterdam zijn dat er nog eens tienmaal zoveel geworden. Daar komt één raadszetel overeen met 16.448 inwoners. Tot aan 2002 is representativiteit geen probleem geweest, ook de onderlinge verschillen waren dat niet. Laten we er nu dan ook geen probleem van maken. Al met al ziet mijn fractie onvoldoende redenen om zo'n groot bedrag te blijven besteden aan een representativiteitsvoordeel dat er wel is, maar dat klein en onzeker is.

Ik kom op het vierde bezwaar: de positie van de raad ten opzichte van B en W verzwakt. Hierover had mijn fractie bij de schriftelijke voorbereiding een vraag gesteld: "Verwacht de indiener dat een verkleining van de gemeenteraad gevolgen zal hebben voor de taakuitoefening van diezelfde raad, met name voor de volksvertegenwoordigende, de kaderstellende en de controlerende taken?" De indiener heeft op deze vraag helaas geen antwoord willen geven. Dat spijt ons zeer, want voor ons was dit een belangrijk punt van overweging. Dat is het nog steeds. Daarom zouden wij het bijzonder op prijs stellen als de indiener alsnog op deze vraag wil ingaan.

Onze overweging bij dit punt wil ik graag vermelden. Wellicht is de indiener bereid om ze bij zijn antwoord mee te nemen. Mijn fractie meent dat de positie van de raad vooral wordt bepaald door de bevoegdheden en de taakopvatting van de raad als geheel en van de individuele raadsleden. Het zit hem niet zozeer in het aantal raadszetels. Zou het hem zitten in het aantal zetels, dan zouden in grote gemeenten de raden per definitie sterker staan tegenover het college dan in kleinere gemeenten. En die stelling zou ik niet graag willen onderschrijven.

De bevoegdheden zijn versterkt in 2002. Er kwamen griffies, rekenkamers en uitgebreidere fractieassistentie. De rolopvatting werd gespecificeerd naar controle, dat wil zeggen het stellen van de goede vragen, naar kaderstelling, dat wil zeggen een goede visie hebben, en naar volksvertegenwoordiging, dat wil zeggen goede contacten hebben. Kortom, meer naar kwaliteit dan naar kwantiteit.

Op grond van deze overwegingen komt mijn fractie tot de verwachting dat een situatie met minder raadsleden geen invloed zal hebben op de verhouding tussen raad en B en W, niet positief en niet negatief. Wij willen daarbij echter ook de opvatting van de indiener betrekken. Vandaar onze vraag: kan de dualiseringscorrectie wat hem betreft straffeloos worden ingevoerd?

Tot slot: de uitbreiding van het aantal raadsleden in 2002 was onbedoeld. Ze heeft geen aantoonbaar effect gehad. Dan moeten we die uitbreiding corrigeren: terug naar 2002, terug naar het aantal raadszetels, dat decennialang zijn waarde heeft bewezen. Dat is naar de mening van mijn fractie mogelijk zonder schade aan de plaatselijke democratie.

De heer **Kuiper** (ChristenUnie): Voorzitter. Ook mijn fractie spreekt haar waardering uit voor de indiener, die met een initiatiefwetsvoorstel bij ons in de Eerste Kamer komt. Less is more, dat moet de indiener van dit wetsvoorstel hebben gedacht. Dat uit minder zomaar meer kan ontstaan, wordt de laatste jaren in verband met het openbaar bestuur wel vaker beweerd. Hoe dit wonder in dit geval precies in zijn werk gaat, is echter niet aanstonds duidelijk. We hebben het hier over een overtuiging die zich zonder deugdelijke toelichting door het leven slaat. Mijn fractie kan de logica achter dit wetsvoorstel maar moeilijk vatten. Welk wonder gaat er gebeuren als gemeenteraden het moeten gaan doen met minder gekozen vertegenwoordigers?

Ik begin met het beeld van de werkzaamheden van gemeenteraden. De dualiseringsoperatie uit 2002 was bedoeld om gemeenteraadsleden meer in contact met burgers te brengen en hun een sterkere controlerende functie te geven. Gemeenteraadsleden geven inmiddels aan dat deze aspecten veel tijd kosten. Dualisering heeft volgens 67% van de raadsleden tot meer werkdruk geleid. Ik citeer uit de Staat van de dualisering, 2008, pagina 49. We staan nu, in 2013, aan de vooravond van een decentralisatieoperatie die veel nieuwe en ook complexe verantwoordelijkheden op het bordje legt van gemeenteraadsleden. De budgetten waarover gemeenteraden straks beslissen, worden omvangrijker. Zittende raadsleden -- zij zijn toch de ervaringsdeskundigen -- geven in onderzoeken aan dat het werk verdelen over minder raadsleden zal leiden tot nog hogere werkdruk, meer tussentijds aftredende raadsleden en minder contact met de burger. Mijn beeld is dus anders dan het beeld dat de VVD-woordvoerder zojuist heeft geschetst. Mijn vraag is: leg mij dan maar eens uit welke bijdrage het principe "less is more", toegepast op de omvang van gemeenteraden, nu precies levert aan het openbaar bestuur.

Het vorige kabinet meende dat het nationale parlement wel met minder vertegenwoordigers toe kon. Nu ligt hier een wetsvoorstel op tafel waarmee wordt beoogd het aantal gemeenteraadsleden terug te dringen. Het kan op steun rekenen van het kabinet. Heeft Nederland dan buitensporig omvangrijke gemeenteraden? Dat zou een belangrijke vraag in dit geheel moeten zijn. Vergelijking met andere Europese landen leert dat dit allerm minst het geval is. Ieder raadslid in Nederland vertegenwoordigt gemiddeld meer burgers dan in landen als Duitsland, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk of de Scandinavische landen. De relatieve omvang van gemeenteraden in Nederland is dus al gering. De minister geeft echter aan dat -- ik citeer -- "gegeven de noodzaak hervormingen door te voeren in de bestuurlijke organisatie" de omvang van gemeenteraden moet worden beperkt. Wat bedoelt de minister met de "noodzaak" van hervormingen als het gaat om de omvang van het lokaal bestuur? Welke inhoudelijke verbetering ontstaat er als we het aantal raadsleden verder beperken? Zonder twijfel heeft het voorstel

*N

negatieve effecten op het functioneren van de gemeenteraad als volksvertegenwoordiging, niet in de laatste plaats omdat de pluriformiteit van de raad zal afnemen. De regering motiveert dit alles slechts met een nietszeggend zinnetje over een niet nader toegelichte "noodzaak" om hervormingen door te voeren.

Het wetsvoorstel wordt gepresenteerd als een "dualiseringscorrectie"; het is al eerder genoemd. Gesteld wordt dat het gaat om het corrigeren van een onbedoeld effect van de dualisering. Het is opvallend dat de bedenker van deze dualisering, prof. Elzinga, er zelf anders over denkt. Volgens hem is er bewust voor gekozen het aantal raadsleden na de benoeming van wethouders op deze manier beperkt te laten stijgen. Hij acht deze correctie helemaal niet nodig. Veel gemeenteraden hebben dit ook helemaal niet zo opgevat. Veel raadszalen zijn direct na 2002 verbouwd omdat ze plaats moesten bieden aan extra raadsleden. Die gemeenten zouden dat niet gedaan hebben als ze wisten dat er een vlekje was dat alsnog weggewerkt moest worden.

De idee dat er iets gecorrigeerd moest worden, is naar voren gekomen uit het rapport uit 2005 van de Commissie Bestuurlijke Coördinatie, de commissie-De Grave, met de titel *Je gaat erover of niet*. De indiener beroept zich voor zijn motivatie eigenlijk uitsluitend op dat rapport. Maar dat rapport ging vooral over bestuurlijke drukte. Daarin werd die drukte vooral tussen de bestuurslagen gesitueerd. Het rapport bouwde in zekere zin voort op de bevindingen van de commissie-Geelhoed in het rapport *Op schaal gewogen*. Geelhoed constateerde dat bestuurlijke drukte vooral een bovenlokaal fenomeen was. De commissie-De Grave richtte zich dan ook met name daarop en deed inderdaad ook het voorstel voor de "dualiseringscorrectie". Deed de commissie-De Grave hiermee werkelijk een poging de bestuurlijke drukte terug te dringen of was dit een op zichzelf staand reductievoorstel, een kans om nog eenmaal het aantal gemeenteraadsleden terug te brengen? In elk geval wil ik de indiener vragen om toe te lichten wat nu het verband is tussen dit reductievoorstel en de analyse van de zogenaamde bestuurlijke drukte in het rapport van de commissie-De Grave.

Een belangrijk argument waar de commissie-De Grave veel werk van maakte, had te maken met de groei van de deelraden in grote steden. Nu de deelraden worden opgeheven, zou de indiener zich de vraag moeten stellen welk effect zijn voorstel heeft op de gemeenteraden van grote steden. We hebben een brief ontvangen van de gemeente Rotterdam, die zich hier ernstig zorgen over maakt. Ook zou intussen in rekening moeten worden gebracht dat herindelingsoperaties leiden tot de vermindering van het aantal raadsleden op nationale schaal. Mocht het de indiener en/of de minister om een bezuinigingsoperatie gaan, dan kunnen zij hun zegeningen ook al tellen zonder dit wetsvoorstel. Sinds de invoering van het duale stelsel is het aantal raadsleden met ruim 600 afgenomen, en deze beweging gaat door.

Ik rond af. Dit wetsvoorstel lijkt op een kwantitatieve operatie, maar het gaat in de kern om het functioneren van de lokale democratie. Het heeft onze fractie verbaasd dat daar met geen woord over wordt gerept. Bij een voorstel als dit moet de kernvraag zijn wat er nodig is voor het uitvoeren van taken en bevoegdheden ten dienste van de lokale democratie en van een vitaal openbaar bestuur. Maar die vraag wordt helemaal niet gesteld, en dat is eigenlijk een slechte zaak. Het irriteert dat deze ingrepen in de lokale democratie worden gemotiveerd met argumenten die van een grote, zo niet ondraaglijke lichtheid zijn. Minder is niet zomaar meer. Wie dat geloof aanhangt, moet een poging doen anderen van de waarheid daarvan te overtuigen. Nu dat niet gebeurt, blijft de vraag staan welk doel gediend wordt met deze ingrepen. Die vraag leeft niet alleen hier, maar ook lokaal: 80% van de raadsleden wil dat het aantal raadszetels ten minste gelijk blijft en niet wordt verminderd. Over de beperkte vergoedingen die we overhebben voor onze gekozen lokale volksvertegenwoordigers, hebben we het dan nog helemaal niet gehad. Onze gemeentelijke democratie verdient meer. Daarom zal mijn fractie dit voorstel niet steunen.

Voorzitter: Dupuis

*N

De heer **Nagel** (50PLUS): Voorzitter. Mag ook ik mij aansluiten bij de stoet die de heer Heijnen complimenteert met zijn vasthoudendheid waarmee hij zijn initiatiefvoorstel nu tot aan de drempel van de Eerste Kamer heeft gebracht. We hopen voor de heer Heijnen dat de senaatsdorpel geen onneembare hindernis zal zijn. In elk geval vinden wij het van moed getuigen dat de regeringspartijen Partij van de Arbeid en VVD, die volgens alle opiniepeilingen in maart volgend jaar met grote electorale verliezen bedreigd worden, een sterkere reductie van hun aantal raadszetels niet uit de weg gaan.

Het is inmiddels alweer meer dan elf jaar geleden dat vanwege de in werking tredende dualisering het aantal gemeentebestuurders onbedoeld met ongeveer 1.500 toenam, zoals hier vele malen is gesteld. Daarna zijn er vele pogingen gedaan om dit onbedoelde effect te herstellen, maar zonder succes. Ik noem in dit verband bijvoorbeeld de wetgeving van D66-minister Pechtold in 2006, die zo goed gefundeerd was dat daarmee zelfs het CDA werd overtuigd. Ook de PVV verklaarde zich voorstander van een reductie met 25% van de lokale volksvertegenwoordigers, waarbij niemand zal weten of de te verwachten 25% minder afsplitsingen een rol in het denken van de PVV heeft gespeeld.

50PLUS onderschrijft de hoofdlijn van het voorliggende wetsvoorstel dat de omvang van de gemeenteraden al eeuwenlang gerelateerd is aan het aantal inwoners. Een doelmatig, efficiënt en sober bestuur spreekt ons daarbij aan. Het ongedaan maken van het onbedoelde effect is in een matige vorm in het initiatiefvoorstel verwerkt.

Het aantal bestuurders is met 1.500 toegenomen. Dat wordt slechts voor twee derde ongedaan gemaakt; het gaat daarbij om circa 1.000 bestuurders.

Wat vandaag opvalt in het debat, is het spitsvondige woordenspel in het kader van het aantal raadsleden. Wie terdege analyseert wat de consequenties van het dualisme zijn en een en ander vergelijkt met de situatie van voor 2002, ziet dat fractievergaderingen, toen maar ook nu in de meeste gevallen, door de wethouders worden bijgewoond, dat men in de commissie- en raadsvergaderingen aan de andere kant van de tafel zit en geen raadswerk doet. Naast de grotere ondersteuning die de fracties en de raadsleden hebben gekregen, is het wezenlijke onderscheid dat wethouders geen stemrecht meer hebben. Vroeger was er altijd een voorsprong bij de stemmingen voor het collegevoorstel, maar dat is er nu uitgehaald.

In de tweede plaats de pluriformiteit waar met name collega Holdijk over sprak. Als je een vergelijking zou maken tussen het aantal partijen in de raad, nu en twintig jaar geleden, zou je zien dat sprake is van heel sterke toename. Alleen verandert er af en toe wat. Ik vind dat wij daar niet tegen zouden moeten zijn.

SOPLUS wil bij de motivering kort ingaan op twee aspecten, het takenpakket van de gemeenteraden en de financiële gevolgen die het wetsvoorstel kan hebben. Het takenpakket is in de loop der tijden sterk wisselend geweest. In de jaren dat veel belangrijke taken overgeheveld werden naar andere ondernemingen sprak niemand over vermindering van de werkdruk van gemeentelijke bestuurders. Denk maar aan taken op het gebied van ziekenhuizen, verzorgings- en verpleeghuizen, energie, afval, en volkshuisvesting. Ook merkt de initiatiefnemer in de memorie van antwoord op dat in gemeenten waar raadsleden geen of weinig papieren stukken ontvangen, maar in plaats daarvan elektronisch van materiaal worden voorzien, de raadsleden veel tijdwinst boeken. Wij senaatsleden kunnen die visie onderschrijven.

Als langdurig raadslid in zowel de periode voor als na de dualisering, en ook als wethouder, heb ik van nabij de ondersteuning aan raadsleden zien groeien. De griffier, de lokale rekenkamers en de fractieondersteuning hebben hiertoe bijgedragen. Dat zijn allemaal argumenten en feiten die dit wetsvoorstel zeker rechtvaardigen. Overigens zou het invoeren van nieuwe instituten aan de andere kant van het ambtelijk apparaat tot een werkvermindering hebben moeten leiden, met alle gevolgen van dien, want taken die vroeger de gemeentesecretaris en zijn staf deden, worden nu door de griffier gedaan.

Tot slot de financiële gevolgen. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten schrijft het aan de orde zijnde voorstel redelijk te vinden, mits aan bepaalde financiële randvoorwaarden wordt voldaan. In de berekeningen wordt uitgegaan van een extra opbrengst van circa 30 miljoen euro door het verminderen van het aantal raadsleden en eventueel het aantal wethouders. Daarnaast wordt er nog eens gerekend op 19 miljoen euro door

vermindering van de administratieve ondersteuning en bureaukosten. Bij elkaar is dat een besparing van 49 miljoen. Als het kabinet 18 miljoen terugneemt als dualiseringscorrectie, hetgeen billijk is omdat bij de invoering van de dualisering 18 miljoen aan het Gemeentefonds werd toegevoegd voor vergoedingen en voorzieningen voor het toegenomen aantal raadsleden, blijft er een dikke 30 miljoen over en die willen we graag aangewend zien voor het bevorderen van de kwaliteit van gemeentebesturen. De minister heeft in zijn brief aan de Eerste Kamer van 25 april toegezegd daarover in gesprek met de VNG te zullen gaan. Wij denken dat de minister een grote kans heeft het geluk van overeenstemming van nabij te kunnen meemaken en dat steunen wij van harte.

*N

De heer **Koole** (PvdA): Voorzitter. Vandaag spreken wij over de zogeheten dualiseringscorrectie. De gemeenteraad zou in omvang terug moeten naar het aantal effectieve raadsleden van voor de dualisering in 2002. Graag een woord van nadrukkelijke waardering voor de indiener van het wetsvoorstel, die de moeite heeft genomen dit wetsvoorstel in te dienen. Hij deed dat in november 2011, dus nog in de periode van het vorige kabinet. Dat vorige kabinet was voornemens het aantal raadsleden terug te brengen met 25%. Om erger te voorkomen, is toen dit initiatiefwetsvoorstel ingediend dat een reductie van ongeveer 10% beoogt.

Gelukkig bestaat dat voornemen van het vorige kabinet niet meer. Die reductie met 25% rook volgens onze fractie toch te veel naar politics bashing, afgeven op de politiek. Natuurlijk is het altijd goed met een kritisch oog naar het functioneren van de overheid te kijken, en ook naar het functioneren van de volksvertegenwoordigende lichamen. Maar uit die 25% reductie van het aantal raadsleden sprak een dedain voor de lokale volksvertegenwoordiging waar onze fractie zeer ongelukkig mee was. Lokale democratie kan niet zonder voldoende en goede raadsleden. In het nu voorliggende wetsvoorstel is de reductie beperkt tot ongeveer 10%. Maar mijn fractie vraagt zich af of hier niet nog steeds een verkeerd signaal van uitgaat. Een signaal dat aangeeft dat de lokale democratie gemakkelijk met wat minder kan, omdat het toch niet zo belangrijk is, of omdat de functie van lokale volksvertegenwoordiger toch niet zo veel voorstelt. Dat signaal zou onze fractie zeer betreuren. Wij zijn ervan overtuigd dat dat niet de inzet is van de initiatiefnemer, maar het initiatief is destijds wel genomen in de context van een antipolitieke atmosfeer. Wij vragen de initiatiefnemer of zijn initiatief, weliswaar onbedoeld, toch niet bijdraagt aan het antipolitieke sentiment van het afgelopen decennium.

Volgens onze fractie zijn er ook inhoudelijk niet zo veel redenen om tot een reductie van het aantal raadsleden over te gaan. Reductie draagt niet bij aan het verminderen van bestuurlijke drukte, waarover wij enkele weken geleden spraken in het beleidsdebat over de bestuurlijke organisatie

van Nederland. In de memorie van antwoord bevestigt de initiatiefnemer dat de relatie tussen bestuurlijke drukte en het aantal raadsleden veel minder sterk is dan eerder vermoed. Onze fractie is van een dergelijke relatie in het geheel niet overtuigd. Daar komt bij dat de trend naar grotere gemeenten, die zich gestaag doorzet, al vanzelf en op veel natuurlijker wijze leidt tot minder raadsleden. Door fusies van gemeenten is het aantal raadsleden in de periode 1998-2012 -- ik geef andere getallen dan die zojuist zijn genoemd -- teruggelopen van 10.349 tot 9.175; een reductie van 11%. De heer Schouwenaar stelt dat wij slechts spreken over een voornemen tot reductie. Er is al sprake van een realiteit als het gaat om reductie door de opschaling tussen 1998 en 2012 van 11%. En die trend zal zich versterkt doorzetten, zeker nu het kabinet streeft naar vermindering van het aantal kleine gemeenten. Waarom dan daar bovenop een extra reductie van 10%, zo vraag ik de initiatiefnemer?

Heel belangrijk is ook de uitbreiding van het takenpakket. In de memorie van antwoord legt de initiatiefnemer er de nadruk op dat in de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw nogal wat taken van gemeenten zijn overgeheveld, al dan niet naar private ondernemingen, op het terrein van energie, afval, volkshuisvesting, onderwijs, ziekenhuizen et cetera. Daar kun je op verschillende manieren naar kijken. Het is waarschijnlijk de historicus in mij die dat graag doet. Het hangt kennelijk van het gekozen historisch tijdsperspectief af of je van taakverzwaring of taakverlichting moet spreken. De initiatiefnemer kijkt naar de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw en constateert een taakverlichting. De Raad van State vergelijkt de huidige situatie met de negentiende eeuw en constateert een enorme uitbreiding van het takenpakket bij gelijk gebleven aantallen raadsleden in een gegeven gemeentegrootte. In dit perspectief is de overheveling van taken in de jaren zeventig en tachtig een kleine rimpeling in de algemene trend naar taakverzwaring. Kan de initiatiefnemer uitleggen waarom hij het kortere tijdsperspectief hanteert om een taakverlichting te concluderen?

In dit opzicht is het belangrijk de doelen van de dualiseringsoperatie nog eens te beschouwen. Hoe men de dualisering ook moge beoordelen, zij is ingezet vanuit de zorg dat de lokale democratie aan het eind van de vorige eeuw niet goed functioneerde. Ik zeg dat ook tegen de heer Schouwenaar, die stelde dat er voor 2002 in het geheel geen probleem was. Je begint echter geen dualiseringsoperatie als er geen probleem is. Dat gebeurde juist vanwege de zorgen over het functioneren van de lokale democratie. De commissie-Elzinga heeft daarover een rapport geschreven. Men kan dus niet concluderen dat het voor 2002 allemaal fantastisch ging en dat daarom het aantal raadsleden wel kon worden teruggebracht. De raadsleden zouden zich volgens de dualiseringsvoorstellen minder moeten richten op meebesturen en meer op kaderstellen, controle

en vooral volksvertegenwoordigen. Bij elkaar zeker geen vermindering van taken of tijdsbesteding.

In eerdere parlementaire stukken spreekt de initiatiefnemer over het gelijk blijven van het aantal raadsleden als het onbedoelde gevolg van de dualisering, dat correctie behoeft. Hoe weet de initiatiefnemer zo zeker dat dat effect onbedoeld is, nu recentelijk de geestelijk vader van de dualisering, professor Elzinga, in Binnenlands Bestuur van 13 maart nog eens heeft gesteld dat de staatscommissie onder zijn leiding er destijds bewust voor heeft gekozen het aantal raadsleden niet te verkleinen? Veel belangrijker voor mijn fractie zijn de lopende en voorgenomen decentralisaties, die het takenpakket van de gemeenten en daarmee van de gemeenteraden aanzienlijk zullen uitbreiden. Is de initiatiefnemer met onze fractie van mening dat die uitbreiding aanzienlijk zal zijn evenals de uitbreiding van het takenpakket van de gemeenteraden? Zo ja, ligt het dan niet voor de hand om eerst de effecten van die uitbreiding op het functioneren van gemeenteraden af te wachten alvorens tot een reductie van het aantal raadsleden over te gaan? Graag een reactie van de initiatiefnemer.

In de memorie van antwoord stelt de initiatiefnemer dat studies uitwijzen dat er geen aanwijzingen zijn dat sinds de dualisering de werkdruk van raadsleden is toegenomen. Dat zegt echter niets over de voorgenomen decentralisaties. In de memorie van antwoord staat dat de decentralisatievoorstellen "niet tot verzwaring van het takenpakket of verhoging van de werkdruk hoeven te leiden". Kan de initiatiefnemer deze bewering met argumenten of onderzoek staven?

De VNG heeft eerder opgemerkt de reductie van het aantal raadsleden tot maximaal de dualiseringscorrectie een redelijk voorstel te vinden. Die reactie werd op 20 februari 2012 gegeven in een brief van de VNG aan de ambtsvoorganger van de huidige minister. Dat was in de periode dat het toenmalige kabinet nog naar 25% reductie wilde, iets waartegen de VNG zich hevig verzette. De VNG heeft deze week dit standpunt nog een keer in een brief aan de woordvoerders in deze Kamer verwoord. De VNG is hierin consistent. De VNG is echter eveneens consistent in de randvoorwaarde dat het totaal beschikbare budget gelijk moet blijven. De VNG vond en vindt nog steeds dat "de besparing volledig geïnvesteerd moet worden in opleiding en een betere ondersteuning en facilitering van raadsleden".

Mijn vraag aan de initiatiefnemer is hoe volgens hem aan de voorwaarde dat de vrijkomende middelen moeten worden gebruikt om de kwaliteit van de gemeenteraad te bevorderen, tegemoet kan worden gekomen. Het goed functioneren van de gemeenteraden ligt onze fractie na aan het hart. Hoe verhoudt deze uitspraak van de VNG zich tot het gegeven dat het wetsvoorstel een besparing van 18 miljoen moet opleveren? Kan nog wel van steun van de VNG voor dit wetsvoorstel worden gesproken wanneer het totaal beschikbare budget niet gelijk blijft?

In de memorie van antwoord ontbreekt een inhoudelijke motivering die ten grondslag ligt aan dit wetsvoorstel. Om die zelfstandige inhoudelijke motivering had ook de Raad van State gevraagd. In de Tweede Kamer heeft de initiatiefnemer in het debat hierover opgemerkt dat er geen hogere overwegingen of doelen zijn. Het is niet meer en niet minder dan een correctie op de uitbreiding van het aantal effectieve raadsleden ten opzichte van de periode voor 2002.

Mijn fractie is zich zeer bewust van het feit dat in het regeerakkoord een bezuiniging is ingeboekt van 18 miljoen euro, vooruitlopend op de aanneming van dit wetsvoorstel. Wij zijn er niet op uit om de bezuinigingsopdracht die de regering zich heeft gesteld nog ingewikkelder te maken dan die al is. Mijn fractie vindt echter de genoemde bezuinigingsdoelstelling alleen een nogal magere reden om voor dit wetsvoorstel te stemmen en vraagt de initiatiefnemer dan ook met nadruk om met inhoudelijke en overtuigende argumenten te komen waarom het wetsvoorstel op dit moment nuttig en nodig is. Wij wachten de antwoorden van de initiatiefnemer met grote belangstelling af.

De heer **Vliegenthart** (SP): Ik heb met belangstelling naar de heer Koole geluisterd. Veel van de argumenten die hij heeft genoemd, zaten ook in mijn betoog. Dat liep redelijk parallel. Wat is nu de boodschap van de heer Koole aan de indiener? Dank u wel, maar beter van niet? Ziet hij al een wolkje van argumentatie komen of is het nog leeg aan de horizon?

De heer **Koole** (PvdA): Ik heb de indiener gevraagd om te komen met inhoudelijke argumentatie waarom het wetsvoorstel op dit moment nuttig en nodig is. De indiener is nog niet aan het woord geweest. De heer Vliegenthart kan mij dus nog niet vragen wat ik heb gehoord in zijn beantwoording. Ik wacht die beantwoording met grote belangstelling af. Ik acht de indiener in staat een poging te doen om ons te overtuigen. Of dat lukt, moet blijken als hij antwoordt.

De **voorzitter**: Ik geef het woord aan mevrouw De Boer. Pardon, de heer Engels wil ook interrumperen.
**

De heer **Engels** (D66): Ik wees nog naar mijn collega Vliegenthart, maar hij loopt nu weg. Ik ga door waar hij is gebleven. De heer Koole maakt een interessante opmerking. Hij zegt dat hij het kabinet niet voor de voeten wil lopen door een streep te halen door een voorgenomen bezuiniging. Hij verwacht het niet en ik zeg er niets over, maar stel nu dat de initiatiefnemer er niet in slaagt om zodanige inhoudelijke argumenten naar voren te brengen dat zijn fractie kan meegaan met het voorstel, wat moet er dan gebeuren met de voorgenomen bezuinigingsdoelstelling?

De heer **Koole** (PvdA): Ik heb duidelijk gezegd dat wij er niet op uit zijn om de bezuinigingsopdracht moeilijker te maken. Ik ga ervan uit dat de

initiatiefnemer inhoudelijke argumenten te berde brengt die ons kunnen overtuigen om voor het wetsvoorstel te stemmen. Ik ga niet spreken over een als-dansituatie. Als de argumentatie niet voldoende is, zullen wij dat in de fractie bespreken. Vooral nog wachten wij eerst de beantwoording van de initiatiefnemer af.

De heer **Engels** (D66): Mag ik concluderen dat hij met iets meer moet komen dan wat wij tot dusverre in de stukken hebben gelezen?

De heer **Koole** (PvdA): Hij moet met overtuigende inhoudelijke argumenten komen.

De heer **Schouwenaar** (VVD): Ik wil niet zozeer interrumperen als wel een poging doen om iets te corrigeren. Volgens de heer Koole zou ik namens de VVD-fractie hebben gezegd dat er voor de introductie van de dualisering in 2002 helemaal geen problemen waren. Ik heb het voor de zekerheid nagelezen. Toen ik zei "er was geen probleem", sprak ik over de representativiteit in absolute zin en in relatieve zin tussen gemeenten onderling. Daarover hebben wij nooit problemen gehad en daarom heb ik gezegd dat wij nu ook geen probleem moeten maken over de representativiteit. De dualisering heb ik verschillende keren benoemd en ik heb bijna uitsluitend de zegeningen daarvan geteld.

De heer **Koole** (PvdA): De heer Schouwenaar zegt terecht dat hij sprak over de representativiteit. Volgens de commissie-Elzinga was er echter wel degelijk iets aan de hand met de representativiteit, want de commissie-Elzinga constateerde dat een van de problemen van het lokaal bestuur was dat de raad zijn volksvertegenwoordigende functie, een onderdeel van de representativiteit, onvoldoende waarmaakte, waardoor zij met die voorstellen kwam.

De **voorzitter**: Dan is nu echt het woord aan mevrouw De Boer.
**

*N

Mevrouw **De Boer** (GroenLinks): Voorzitter. Namens de GroenLinksfractie spreek ik waardering uit naar de heer Heijnen voor het initiatiefvoorstel. Het is fijn dat hij het hier nog kan verdedigen voordat hij vertrekt als Kamerlid.

Laat ik maar met de deur in huis vallen: wij zijn niet overtuigd. Sterker nog: de fractie van GroenLinks is van oordeel dat het nu verkleinen van de gemeenteraden een verkeerd signaal is. Mijn fractievoorzitter Tof Thissen zei twee weken geleden in het debat met de minister van Binnenlandse Zaken het volgende: "GroenLinks is niet op voorhand tegen of voor veranderingen van de bestuurlijke organisatie. Er zullen ongetwijfeld goede argumenten voor of tegen zijn, maar helaas is in deze nota geen enkele moeite gedaan om die argumenten op tafel te krijgen. Maar misschien zijn die er ook niet. Dan heeft een discussie op dit

moment geen enkele zin. Veranderen louter om het veranderen, of "laten we het maar eens proberen", is geen basis voor solide bestuur. GroenLinks is niet per definitie tegen een grote organisatie en ook niet per definitie voor kleine organisaties. Wij willen weten waarom." Lees in plaats van "deze nota" "de onderbouwing van dit voorstel" en in plaats van "organisaties" "gemeenteraden" en we zijn precies bij het debat van vandaag. Wij willen weten waarom.

Niet alleen onze fractie heeft in de schriftelijke voorbereiding van dit wetsvoorstel gevraagd naar nut en noodzaak van het verminderen van het aantal gemeenteraadsleden. Ook anderen vroegen naar de zelfstandige argumentatie van het voorstel, dus los van de dualiseringscorrectie. Welk probleem wordt met dit voorstel opgelost? Hoe draagt dit wetsvoorstel bij aan een beter lokaal bestuur?

Uit de antwoorden van de initiatiefnemer blijkt dat hij de dualiseringscorrectie nog steeds ziet als het doel van deze wet. Een eigenstandig doel geeft hij niet aan. Het wetsvoorstel is dus niet de oplossing van een probleem en draagt ook niet bij aan een beter lokaal bestuur. De minister doet nog een poging om een zelfstandig doel te benoemen, maar komt daarbij niet verder dan algemeenheden. De heer Kuiper van de ChristenUnie had een mooi citaat. Ik heb een ander gevonden: "Het streven naar een dienstbare overheid dient zich te vertalen in concrete maatregelen zoals de beperking van de omvang van de gemeenteraden", aldus de minister. Erg overtuigend is het niet. Hoe gaat verkleining van de gemeenteraden een dienstbaarder overheid opleveren? Ik zie het niet een-twee-drie. Is het niet veel eerder zo dat een dienstbaarder overheid, die in de woorden van de minister op een andere wijze bestuurt en actieve burgers de ruimte geeft, vraagt om een gemeenteraad die naast het stellen van kaders voor en het controleren van burgemeester en wethouders meer investeert in het contact met die actieve burgers, met hen afstemt wat zij zelf kunnen en willen doen en waar de dienstbare overheid nog wel voor nodig is? Is dat niet een belangrijke taak van volksvertegenwoordigers, juist op gemeentelijk niveau?

Anders dan de VVD-fractie, die lijkt te denken dat we vandaag oordelen over vergroting van de gemeenteraden, maar dan elf jaar geleden, gaan wij ervan uit dat wij dit wetsvoorstel in het hier en nu moeten beoordelen. We hebben het dus over een voorstel tot verkleining van de gemeenteraden. De GroenLinksfractie acht nut en noodzaak van verkleining van de gemeenteraden op geen enkele wijze aangetoond. En dat is op zich voldoende reden tegen deze wet te stemmen.

Maar het ontbreken van een reden de raden te verkleinen is niet alles. Wij zijn van oordeel dat het verkleinen van de gemeenteraden op dit moment een slecht idee is. De gemeenten krijgen de komende jaren nogal wat op hun bordje. Ik noemde al de andere rol van de overheid en de relatie met actievare burgers, wat de nodige aanpassingen en tijdsinvestering zal vragen van onze lokale volksvertegenwoordigers. Daarnaast zijn er natuurlijk de grote transities rond werk en

zorg. Daar waar ontschotting op termijn wellicht tot efficiëntere sturing en controle kan leiden, zoals de initiatiefnemer ons voorhoudt, zal het vormgeven van het gemeentelijk beleid en de controle daarop zeker in de eerste jaren veel extra aandacht vergen. Ontschotting is meer dan het op één hoop gooien van het geld; het betekent ook het vormgeven van een geheel nieuw beleidskader, het besluiten over beoordelings- en toekenningscriteria en een complete reorganisatie van de uitvoering. Gemeenten zullen alle zeilen moeten bijzetten om de transities tot een goed einde te brengen. Dat de transities gepaard gaan met omvangrijke bezuinigingen helpt daar al niet bij. Wanneer we dan als rijksoverheid ook nog eens het signaal geven dat de gemeenten dat wel met minder gemeenteraadsleden en wethouders af moeten kunnen, zullen de gemeenten helemaal het idee krijgen dat ze de problemen over de schutting gegooid krijgen, terwijl we ze aan de andere kant de middelen om deze problemen op te lossen afpakken.

Ik zeg niet dat mijn fractie onder geen enkele omstandigheid voorstander zou kunnen zijn van het verkleinen van gemeenteraden. Maar niet nu, en zeker niet zonder overtuigender antwoord op de vraag: waarom?

*N

De heer **Koffeman** (PvdD): Voorzitter. Ik spreek vandaag mede namens de fractie van de OSF.

Ik wil de heer Heijnen complimenteren met zijn noeste arbeid tot wijziging van de wet. We weten allemaal dat het indienen van wetsvoorstellen veel vergt van drukbezette volksvertegenwoordigers. Verder complimenteer ik hem met het feit dat hij voor zijn voorstel steun heeft gekregen van een meerderheid van de Tweede Kamer. Onze fracties zijn echter kritisch over nut en noodzaak van het voorliggende wetsvoorstel.

Volgens opiniepeilingen heeft nog maar 12% van de Nederlanders vertrouwen in de volksvertegenwoordiging, tegen 66% in de Koning, maar dat rechtvaardigt allerminst om de volksvertegenwoordiging in evenredige mate te verkleinen of meer beslissingsbevoegdheid te geven aan de Koning. Het terugdringen van het aantal volksvertegenwoordigers maakt niet alleen het werk zwaarder voor de resterende volksvertegenwoordigers, maar legt ook een oneigenlijke hogere kiesdrempel, waarmee de diversiteit van ons democratisch bestel en de afspiegeling in termen van evenredige vertegenwoordiging kwetsbaar wordt.

Juist in tijden waarin de kiezer de huidige politiek niet meer zegt te vertrouwen, is het belangrijk dat het nieuwe politieke stromingen eerder makkelijker dan moeilijker gemaakt wordt om toe te treden tot de volksvertegenwoordiging op alle niveaus, waaronder ook de gemeenteraad. De controle van de overheid wordt in Nederland gedaan met relatief kleine aantallen volksvertegenwoordigers, die zich gesteld zien tegen een overmacht aan overheidsdienaren die ze

moeten controleren. De macht moet worden gecontroleerd, en die macht weet zich verzekerd van de ondersteuning door grote aantallen ambtenaren. Die controle is van essentieel belang om het vertrouwen van de burger in de politiek terug te winnen.

Sinds oud-minister Remkes is er gepoogd het aantal raadsleden terug te brengen, maar dat wetsvoorstel heeft zelfs behandeling nooit gehaald. Dat er anders bezuinigingen op het lokale bestuur zouden moeten komen, is weinig voor de hand liggend. Zo groot zijn de beoogde bezuinigingen allerminst; eerder zou gedacht moeten worden aan bezuiniging van het ambtelijk apparaat dan aan bezuiniging op de controlerende instanties namens de burger. Graag zouden wij van de indiener vernemen, welk probleem hij vreest wanneer zijn wetsvoorstel in dit huis zou worden verworpen. Hoe beoordeelt de indiener het feit dat de VNG niet enthousiast is over zijn voorstel maar liever de lokale democratie versterkt zou zien? Vindt hij dat de lokale democratie sterk genoeg is of toch wel ernstig onder druk staat en kan hij zijn visie illustreren aan de hand van bijvoorbeeld de situatie in Rotterdam Feijenoord? Wat vindt hij ervan dat het kabinet de bezuiniging die met zijn voorstel te behalen zou zijn alvast maar heeft ingeboekt, vooruitlopend op de parlementaire behandeling van het voorstel? Welke voordelen voor de lokale democratie ziet hij? Wij vinden dat in onvoldoende mate terug in de toelichting op het wetsvoorstel tot nu toe. Vooralsnog zien we in het voorstel vooral een uitholling van de toch al wankelende lokale democratie.

We horen graag van de regering en de indiener hoe zij daarnaar kijken!

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Wet basisnet!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet vervoer gevaarlijke stoffen en enige andere wetten in verband met de totstandkoming van een basisnet (Wet basisnet) (32862).

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Staatssecretaris **Mansveld**: Voorzitter. Dit is mijn première in de Eerste Kamer en ik vind het een eer om met de leden te mogen debatteren. Ik dank de leden daarvoor. Verder wil ik nog mijn felicitaties overbrengen aan mevrouw Koning. Ik dank de leden verder voor hun inbreng, die zeer gevarieerd en uitgebreid was. Ik doe mijn best om zo volledig mogelijk te antwoorden. Ik zal dat doen in enkele hoofdstukken, die elkaar logisch opvolgen.

Allereerst ga ik in op de veiligheidskoers. Een aantal fracties heeft vandaag gevraagd naar nut en noodzaak van deze wet. Daarbij werd aangegeven dat er ook zonder deze wet voldoende instrumenten zijn om de veiligheid te bevorderen. Wat voegt de Wet basisnet hieraan toe? Er werd bijvoorbeeld gewezen op de circulaire Risiconormering, waarin de risicoplafonds al zijn opgenomen, en op het convenant met het bedrijfsleven om op het spoor wagons met brandbare gassen te scheiden van wagons met brandbare vloeistoffen. Deze afspraken konden alleen worden gemaakt met het basisnet in het vooruitzicht. De naleving van de circulaire en het convenant gebeurt op vrijwillige basis. Voor het afdwingen van deze afspraken is de Wet basisnet nodig. Ik kan mevrouw Martens dus geruststellen, want juist door deze wet wordt een grote veiligheidswinst geboekt. Door mevrouw Vos is gememoreerd dat de groepsrisico's op het spoor met het basisnet sterk zullen afnemen. Overigens zullen vervoerders zich pas aan de afspraken houden als dit met het basisnet wettelijk wordt afgedwongen. Hetzelfde geldt ook voor de gemeenten waarmee afspraken zijn gemaakt over bouwplannen en de beheersing van de groepsrisico's. Als het basisnet niet doorgaat, zal het gemeenschappelijke draagvlak onder alle eerder gemaakte afspraken wegvallen, alsook het vertrouwen om samen verder te werken aan veiligheid. De spanning tussen ruimtelijke ordening, vervoer en veiligheid van burgers komt daarmee weer in volle omvang terug. Per locatie kan dan weer verschillend invulling worden gegeven aan het veiligheidsbeleid. Zonder basisnet wordt de samenleving geconfronteerd met hogere risico's dan nodig. Dat komt doordat er geen juridische grondslag is om het vervoer aan een maximaal risico te houden en het vervoer daarop te sturen. Zonder de Wet basisnet blijven de groepsrisico's dus onverminderd hoog.

Door diverse leden is er ook toe opgeroepen om vooral nuchter om te gaan met risico's. Dat is mij uit het hart gegrepen. Het beleid om nuchter om te gaan met risico's is al in 2006 ingezet. Belangrijke koerswijzigingen waren onder andere het vroegtijdig betrekken van burgers bij beleidsvorming en het transparant zijn over politieke besluitvorming.

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): De staatssecretaris noemde net al een aantal cruciale onderwerpen in het debat. Ik wil een en ander even bij haar checken. Zij gaf net aan dat de al bestaande circulaire Risiconormering alleen maar tot stand is gekomen in het licht van het komende basisnet. Ik begrijp dus dat deze circulaire op dit moment geen enkele wettelijke basis heeft en dat die basis ook niet gegeven kan worden als deze wet niet tot stand komt. Zo begrijp ik het. Tegelijkertijd weet ik dat de staatssecretaris dit in de vorm van een ministeriële regeling wil regelen. Begrijp ik goed dat deze ministeriële regeling niet tot stand kan komen onder het huidige beslag van de Wet vervoer gevaarlijke stoffen? Kan deze alleen tot stand komen onder het beslag van een Wet basisnet?

Staatssecretaris **Mansveld**: Dat is correct. Ik kom daar zo nog op terug.

Mevrouw **Martens** (CDA): Bestaat de kans dat de circulaire Risiconormering niet meer wordt nageleefd door de betrokkenen die deze op vrijwillige basis hebben geregeld? Deze circulaire komt te vervallen als het basisnet er is, maar deze zou kunnen blijven als de wet niet doorgaat. Is de staatssecretaris ook bereid om, als de wet niet doorgaat, de circulaire te handhaven? Of is dat niet aan haar, maar aan het veld?

Staatssecretaris **Mansveld**: Exact. De circulaire is op vrijwillige basis tot stand gekomen met de wetenschap dat de wet er zou komen. Met deze wet binden we een aantal partijen aan elkaar en worden enige belangen tegen elkaar afgewogen. De partijen hebben gezegd daarvoor gezamenlijk te willen gaan. De circulaire, het convenant, is op vrijwillige basis afgesloten. Op het moment dat de wet er niet komt, is er geen enkele wettelijke grond om de circulaire in stand te houden door de partijen die daartegen ja hebben gezegd. Dat is op vrijwillige basis gebeurd.

Mevrouw **Martens** (CDA): Bestaat er een kans dat ze die vrijwillig gekozen afspraken nu nog gaan veranderen? Acht de staatssecretaris die kans groot?

Staatssecretaris **Mansveld**: Ja, die kans acht ik aanwezig, want iedereen heeft nadrukkelijk een eigen belang. Een projectontwikkelaar heeft een belang om te kunnen bouwen en een gemeente heeft een belang om te kunnen bouwen, maar ook een veiligheidsbelang. Er gaan dan allerlei dilemma's optreden. Zo ook bij het bedrijfsleven, dat een belang heeft om zo goedkoop en snel mogelijk te vervoeren. Die belangen worden in de wet allemaal bij elkaar gebracht en daar heeft iedereen ook behoefte aan.

Mevrouw **Martens** (CDA): In de circulaire heeft iedereen dus ook analoge belangen, want anders zou dat in de wet komen.

Staatssecretaris **Mansveld**: Ja, maar onder de wet kan ik afdwingen dat bepaalde tracés worden gereden en dat er binnen bepaalde risicoplafonds wordt gereden. Dat kan ik nu nog niet. Dat gebeurt nu ook nog niet optimaal. Ik kom zo op een aantal voorbeelden waaruit duidelijk blijkt welke effecten de wet op het vervoer zal hebben.

Ik heb net de belangrijke koerswijzigingen aangegeven van het beleid om nuchter om te gaan met risico's. Het wetsvoorstel basisnet is vanuit dit integrale veiligheidskader tot stand gekomen. In de aanloop naar dit wetsvoorstel is in samenspraak met alle betrokken overheden, zoals ik net al aangaf, en het bedrijfsleven gewerkt aan breedgedragen oplossingen voor het veiligheidsvraagstuk van burgers die wonen in de omgeving van de transportassen. Daarbij is op transparante wijze de kennis van alle partijen

meegenomen en zijn de kosten en baten voor alle partijen gewogen. Ten slotte zijn de verantwoordelijkheden van alle partijen expliciet gemaakt. Bedrijven krijgen zekerheid van vervoer en investeren in veiligheid. Ik zorg ervoor dat de routes door dichtbevolkte gebieden zo veel mogelijk worden ontzien. Ook ga ik toezicht houden op de risico's van vervoer. Gemeenten gaan bouwplannen in risicogebieden verantwoorden en, waar nodig, beperken. Daarmee krijgen burgers een beperkt en beheerst risico. Dat risico is vergelijkbaar met dat van bedrijven die met gevaarlijke stoffen werken.

De heer Van Boxtel en mevrouw Martens vroegen of het basisnet een nationale kop is. De Europese richtlijn ziet op concrete eisen aan de manier waarop wordt vervoerd en richt zich dus op zaken als het vervoermiddel en de opleiding van de vervoerder. Het basisnet beoogt de spanning te beheersen tussen het vervoer van gevaarlijke stoffen over de infrastructuur, de ruimtelijke ontwikkelingen langs die infrastructuur en de veiligheid van de omwonenden. Daartoe maximeert dit wetsvoorstel het risico vanwege het totale vervoer van gevaarlijke stoffen. Dit wetsvoorstel ziet daarmee op een ander einddoel en regelt een ander onderwerp dan de richtlijn.

In dit kader is ook gevraagd of er met de EU en buurlanden overleg is geweest over het basisnet. Ja, dit wetsvoorstel en de regelgeving zijn afgestemd met de EU en met de buurlanden.

Dan kom ik bij de modernisering van het veiligheidsbeleid. De Wet basisnet is de invulling van wat ik gemakshalve de modernisering van het veiligheidsbeleid noem. Een en ander geschiedt volgens dezelfde uitgangspunten als die welke de minister bijvoorbeeld voor waterveiligheid hanteert. Dat betekent een basisbeschermingsniveau voor iedereen. Daar waar incidenten kunnen leiden tot veel slachtoffers of economische schade, wil ik extra inzet plegen. Zo wil het kabinet het gebruik van de Betuweroute bevorderen om dichtbevolkte gebieden zo veel mogelijk te ontzien en neem ik samen met de gemeenten extra maatregelen. De afspraken hierover waren ook een belangrijke basis voor dit wetsvoorstel. Het wetsvoorstel zorgt ervoor dat Nederland veiliger wordt, maar ook dat er economische activiteiten kunnen plaatsvinden. De heer Van Boxtel gaf al aan hoe belangrijk dat is voor deze topsector. Ik kom daar zo nog op terug.

Door de heer Schaap werd aangegeven dat het risicobeleid niet alleen gaat over kansen, maar ook over het effect. In de Wet basisnet is met de verdere aanscherping van het vervoer van ammoniak en chloor hierop ingespeeld. In het Besluit externe veiligheid transportroutes zijn de aanwijzingen voor bouwbeperking en plasbrandaandachtsgebieden en aanvullende bouwvoorschriften ook effectgerichte maatregelen.

Door mevrouw Martens werd aangegeven dat er geen sprake zou zijn van een breed maatschappelijk draagvlak. Ik kan de Kamer verzekeren dat dit brede maatschappelijke draagvlak er wel is bij medeoverheden en het bedrijfsleven. Ik kan als voorbeelden geven de persberichten die in de afgelopen dagen door de VNCI, EVO en TLN zijn uitgebracht. De

werkgeverskoepel CTTG heeft hiervoor heel hard gelobbyd. Wel zal niet elke gemeente, elke veiligheidsregio of elk bedrijf even blij zijn, want in de afweging betreffende het basisnet is een landelijke optimalisatieslag gemaakt. Verreweg de meeste gemeenten en bedrijven hebben baat bij het basisnet, maar enkele betalen er wel een prijs voor, bijvoorbeeld doordat zij meer vervoer door hun gemeente zullen krijgen of moeten betalen voor de uitvoering van veiligheidsmaatregelen. Het meest treffende voorbeeld is, denk ik, Dordrecht. Ik heb gesproken met de gemeente Dordrecht. We hebben gezegd dat we 12 miljoen beschikbaar stellen voor de door ons noodzakelijk geachte oplossing van de risico's die daar spelen, bijvoorbeeld voor ontsporingsgeleiding. Daarmee kunnen extra maatregelen worden genomen om de veiligheid te bevorderen in het geval van calamiteiten.

De Wet basisnet komt daarmee tegemoet aan de wensen van medeoverheden, projectontwikkelaars en het bedrijfsleven. Hij biedt tevens een handelingsperspectief voor de lange termijn. Ik benadruk daarbij dat alle partijen in 2010 met een evenwichtig pakket aan maatregelen de basisnetten voor water, weg en spoor mogelijk hebben gemaakt. Ze hebben allemaal met het basisnet ingestemd, omdat ze er per saldo allemaal beter van worden. Zo is bij het Basisnet Spoor de veiligheidssituatie in meer dan 90% van de gemeenten verbeterd en blijft het vervoer van gevaarlijke stoffen tussen de chemische clusters gegarandeerd. Dat laatste is een economisch belang. Ik kan de Kamer verzekeren dat het onmogelijk is om het vervoer van gevaarlijke stoffen uit te sluiten. Denk aan kunststof en aan medicijnen. Er zijn grondstoffen die vervoerd moeten worden.

De burgers die wonen in de buurt van een transportas, hebben baat bij het basisnet, omdat daarmee voor het eerst een begrenzing plaatsvindt van de risico's die zij maximaal kunnen ondervinden van zo'n transportas.

Volgens mij heeft iedereen in deze Kamer het gehad over het belang van goede communicatie. Verschillende leden hebben ook gevraagd naar de communicatie over het basisnet. In de afgelopen jaren is er veelvuldig overleg geweest met alle betrokken partijen. Ik heb ze de leden net allemaal genoemd. Daarbij kunnen nog worden genoteerd: Rijkswaterstaat, ProRail en de ministeries van V en J, BZK en Economische Zaken, naast alle koepels van bedrijven, de VNG en het IPO. Er is in de afgelopen jaren intensief overleg geweest met individuele gemeenten die na de totstandkoming van het basisnet nog een hoger risico hebben. Dat overleg werd gevoerd met zowel ambtenaren als betrokken wethouders. Ik gaf net al het voorbeeld van Dordrecht, maar er zijn ook specifiek gesprekken gevoerd met Halderberge, Moerdijk en Roosendaal.

Vanuit mijn ministerie zijn vele presentaties gehouden, bij vele gelegenheden. In internationaal verband is dat vorig jaar gebeurd, om het basisnet toe te lichten. Er waren bijeenkomsten over het basisnet voor beleidsmakers van provincies en

gemeenten, zowel landelijk als specifiek per regio. Ik noem verder congressen van experts, congressen verzorgd door de CTGG en instructiebijeenkomsten voor toekomstige gebruikers van bijvoorbeeld het rekenmodel. Op weg naar de implementatie van het basisnet zal deze inspanning onverminderd doorgaan, samen met alle betrokken partijen. Ik bevestig dit nu, maar ik kan het me ook niet anders voorstellen dan dat het op die manier gaat. Zo steek Nederland namelijk precies in elkaar.

Ik kom op de communicatie naar de burger. Het is belangrijk dat iedereen beseft dat een samenleving zonder risico's niet bestaat. Dat is al meerdere malen aangegeven vanmorgen. Ik kom daar zo nog op terug. Voor mij is het duidelijk dat Nederland er met het basisnet qua veiligheid op vooruitgaat. Deze boodschap wil ik het land in brengen. Met diverse gemeenten zijn al afspraken gemaakt om wat betreft de communicatie naar de burger gezamenlijk op te trekken. Het initiatief ligt echter wel altijd bij de gemeenten. Zij staan dicht bij de bewoners, samen met hun veiligheidsregio's. Ik kan niet genoeg benadrukken dat de communicatie zo decentraal mogelijk moet plaatsvinden. Als er een calamiteit is of als zich een incident voordoet, dan moet op regionaal of lokaal niveau direct worden gehandeld.

Ik wil nog een enkel woord wijden aan de treinramp in Wetteren, want die heeft veel discussie en onrust veroorzaakt. Natuurlijk vraagt iedereen zich dan de volgende dag af: kan het bij mij gebeuren? Ik kom zo nog even terug op de theorie en het betoog van de heer Schaap, maar als iedereen zich afvraagt of het in zijn achtertuin kan gebeuren, dan zie je een andere beleving van het woord "veiligheid" ontstaan. De Kamer vraagt mij om een reactie op deze zorgen, die ook in de media zijn verwoord. Gezien het lopende strafrechtelijk onderzoek kan ik niet inhoudelijk ingaan op het ongeval. Eerst moeten de feiten op tafel komen. Ook de EU zal eerst hierop wachten. Tijdens de hoorzitting op 31 mei over het ongeval in Wetteren is in de Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers de vraag gesteld of het basisnet ook in België navolging verdient. Mochten de onderzoeksresultaten van incidenten als die in Wetteren of voortschrijdend inzicht naar aanleiding van onderzoeken naar de veiligheid in de chemische keten in de toekomst toch aanleiding geven tot gepaste maatregelen, dan zal ik niet aarzelen om deze een plek te geven in het basisnet.

Ik kom nu op het volgende: een nieuwe integrale wet. De heer Schaap van de VVD-fractie vraagt mij om concreet in te gaan op de vraag waarom het Rijk geen integraal, objectief en vergelijkbaar instrument gebruikt voor de afweging van de te nemen veiligheidsmaatregelen in de verschillende domeinen. De VVD-fractie wil hiermee de meer irrationele maatschappelijke perceptie bijbuigen naar een meer rationele afweging. Ik dank de VVD-fractie voor de uitvoerige toelichting bij de gestelde vragen. De daarbij aangehaalde voorbeelden zijn zeer illustratief, ook al ging het daarbij niet altijd sec om de veiligheidsdiscussie. Ik begrijp de vraag nu ook beter en ik kan er in mijn

beantwoording voor een deel ook in meegaan. Ik kom daar zo meteen op terug. Hoewel de Wet basisnet alleen over het vervoer van gevaarlijke stoffen gaat, ben ik me er heel goed van bewust dat deze wet onderdeel is van de bredere fysieke veiligheid. Ik zal eerst ingaan op het onderwerp "risicoregelreflex" en daarna op de wens om te komen tot een integraal afwegingskader.

De heer Schaap en de heer Van Beek hebben gevraagd om in te gaan op de risicoregelreflex. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid heeft eind 2011 het advies Evenwichtskunst uitgebracht, dat gaat over de risicoregelreflex en het afwegingskader. Op die wijze gaan we om met rampen, ongelukken en andere aantastingen van de veiligheid. Er hoeft maar iets te gebeuren of er worden altijd weer dezelfde vragen gesteld. Wie is de schuldige? Welke maatregelen gaat het Rijk nemen om herhaling te voorkomen? Voorziet de wet wel in de mogelijkheid om adequaat te reageren? In het publieke debat over risico's en incidenten is een grote variatie aan stemmen te horen, variërend van "dit mag nooit meer gebeuren" tot "we zullen een bepaald risiconiveau moeten accepteren". Achter die stemmen zitten uiteenlopende opvattingen en belangen, die vaak niet expliciet duidelijk worden als het discours zich eenzijdig toespitst op de mate van veiligheid. Als de suggestie de overhand krijgt dat risico's per definitie uitgebannen moeten worden, dan kan dit leiden tot onevenredige interventies. Hoe vaak het in de praktijk leidt tot onevenredige interventies, is overigens nog niet structureel, wetenschappelijk onderzocht. Op zijn minst is het een gevoelde realiteit, die door veel bestuurders wordt herkend.

Je zou zelfs de vraag kunnen stellen of die risicoregelreflex wel zo gezond is. Het hoeft immers ook niet bij voorbaat ongezond te zijn. Veel verbeteringen vinden hun oorsprong in maatregelen die na rampen zijn genomen. Ik vind het wel belangrijk dat je na de eerste impuls om tot actie over te gaan, nog eens goed nadenkt of die actie proportioneel en effectief is. We zien immers vaak dat de oorzaak van het falen meestal niet aan de regelgeving ligt. Ik geef hiervan een voorbeeld. Bij treinen die door een rood sein rijden, ligt de oorzaak in 80% van de gevallen bij menselijk handelen of het gebrek daaraan. Onlangs had ik in de Tweede Kamer het AO Externe veiligheid. Daarin stond onder andere de verlening van vergunningen aan risicovolle bedrijven, alsmede het toezicht daarop en de handhaving daarvan, op de agenda. Daar werd weer eens heel duidelijk dat in eerste instantie het bedrijf zelf verantwoordelijkheid moet nemen, maar ook dat er nog het nodige te verbeteren valt in de sfeer van toezicht en handhaving, alsook in de sfeer van de kaders vanuit de zes ministeries die actief zijn op het gebied van de fysieke veiligheid. De risicoregelreflex kan een schijn van veiligheid scheppen. Daarvan ben ik geen voorstander. Een wereld zonder risico's bestaat immers niet. Absolute veiligheid is niet maakbaar. Ik denk dat verantwoordelijkheden moeten worden gelegd waar ze behoren: bij het

bedrijf, bij het bevoegd gezag en bij de inspectiediensten.

Ik vind het van groot belang dat we leren van incidenten en dat we de opgedane inzichten delen, om te voorkomen dat elders onnodig hetzelfde ongeval kan gebeuren. Dat is de goede reactie, veel zinvoller in elk geval dan de roep om centrale regie en controle over alles. Als ik dit betrek op het incident bij Weteren, dan kan ik zeggen dat het heel goed is dat zowel de ILT als ProRail, maar ook de organisatie voor rioleringen en stedelijk waterbeheer, RIONED, en Brandweer Nederland kennisnemen van deze toedracht en de oorzaken en gevolgen ervan, en vervolgens tot een goede afweging komen van wat zij van het ongeval kunnen leren. Ik wacht hun inzichten en de onderzoeksresultaten uit België in alle rust af. Eerst zijn anderen aan zet. De WRR geeft aan dat er geen simpele antwoorden zijn op de vraag hoe de overheid invulling kan geven aan haar verantwoordelijkheid voor fysieke veiligheid. Er zijn verschillende dimensies van fysieke veiligheid: risico's, voldoende bekende en onbetwiste gevaren, onzekerheden, gevaren die zich kenmerken door kennishiaten of waardenconflicten, incidenten, en ten slotte de economische en maatschappelijke schade als gevolg van een incident.

Het voorkomen van risico's van asbest in scholen vereist een andere aanpak dan het voorkomen van treinontsporingen. Over de risico's van synthetische en natuurlijke nanodeeltjes is nog weinig bekend. Ik ben het met de WRR eens dat elke dimensie van fysieke veiligheid haar eigen politiek-bestuurlijke uitdagingen met zich meebrengt. Het gaat om een viertal uitdagingen, namelijk het toedelen van verantwoordelijkheden om incidenten zo veel mogelijk te voorkomen, de schade zo veel mogelijk te beperken en af te dekken, risico's zo goed mogelijk te beheersen en goed om te gaan met de onzekerheden. Niet voor niets spreekt de WRR over evenwichtskunst. De aanbevelingen van de WRR zetten mij aan het denken. Kunnen wij de uniforme risicobenadering nuanceren? Durft de overheid het aan om te differentiëren met componenten zoals bevolkingsdichtheid en mogelijke economische schade? Durven we het aan om bedrijven en burgers de ruimte te geven om activiteiten te ondernemen die risicovol zijn, maar geen schade aan derden toebrengen? Dit kan bijvoorbeeld door een goede ruimtelijke zonering. Misschien wil iemand midden in de uiterwaarden wonen. Het zijn discussies die spelen bij de Brzo-bedrijven, maar ook bij bouwplannen van gemeenten in de directe nabijheid van risicovolle situaties. Houden we de veiligheidsproblemen in stand, of durven we te kiezen voor een systeem waarin bedrijfsleven, bewoners en gemeenten hun eigen verantwoordelijkheid nemen binnen hun eigen beslissingsmogelijkheden, terwijl de veiligheid verbetert? Met het basisnet kies ik duidelijk voor deze benadering.

De heer Schaap pleit voor een integrale veiligheidswet waarin alle beleidsafwegingen en besluiten gebaseerd zijn op een objectieve risicoanalyse die alle schade-elementen in de

beschouwingen en de berekeningen betreft. De VVD-fractie is daarbij in goed gezelschap, want in 2008 heeft de toenmalige voorzitter van de OVV, de heer Van Vollenhoven, al gepleit voor een integrale veiligheidsbeginselwet. Ook buiten Nederland groeit een parlementaire belangstelling voor het proportioneel omgaan met risico's. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de minister van Justitie hebben in 2008 laten weten dat zij geen voorstander zijn van een verankering van de verantwoordelijkheidstoedeling in één algemene publiekrechtelijke wet. De WRR heeft zich over de kwestie gebogen in zijn advies Evenwichtskunst over de verdeling en de verantwoordelijkheid voor fysieke veiligheid. De WRR concludeert dat het idee van een spijkerhard, kwantitatief afwegingskader waarop alle beleid voor fysieke veiligheid kan worden geënt en getoetst, niet haalbaar is.

In het betoog van de VVD-fractie beluister ik de behoefte aan een rationeler afwegingskader voor de inzet van schaarse middelen.

De heer **Schaap** (VVD): Ik had niet gevraagd om een spijkerhardheid die eindigt achter de komma, en die in kwantitatieve zin ontwijfelbare zekerheid geeft over wat er allemaal gebeurt. Bij afwegingen gaat het ook in kwalitatieve zin om meer en minder ernstige zaken. Daar valt wel heel wat over te zeggen.

Staatssecretaris **Mansveld**: Ik kom nu op de inhoud en de vorm. Ik heb nog een deel van mijn betoog te gaan en ik heb goed geluisterd naar wat u hebt gezegd.

Ik wil het eerst hebben over de inhoud van de wens, alvorens in te gaan op de vorm waarin de wens gestalte kan krijgen. Het zou in een aantal gevallen helpen als we met een onderling vergelijkbaar instrument tot een rationeler afweging kunnen komen bij de inzet van schaarse financiële middelen. We kunnen dan in ieder geval het onterechte beeld wegnemen dat beleid en regelgeving dominant worden aangestuurd door de eendimensionale benadering van dodelijke slachtoffers. We kunnen explicieter aangeven dat bij deze aansturing het totaalpakket van mogelijke slachtoffers, economische schade en maatschappelijke ontwrichting bepalend is. Ik noem het instrument voor het gemak een multicriteria-analyse. In deze analyse worden systematisch het aantal mensenlevens en gewonden, maar ook de directe fysieke schade en de economische ontwrichting in de afweging meegenomen, zodanig dat de uitkomsten van de analyse vergelijkbaar zijn met die van andere veiligheidsdossiers. Dit kan helpen om de soms irrationele maatschappelijke perceptie om te buigen naar een meer rationele afweging. Zoals u weet is de minister van I en M met dit doel voor ogen al begonnen met multicriteria-analyses voor waterveiligheid, zodat schaarse middelen effectiever ingezet kunnen worden. Daar gaat het om grote bedragen voor veiligheid door bijvoorbeeld het adoptatiebeleid en dijkverhogingen.

Bij de modernisering van het veiligheidsbeleid wil ik deze aanpak doortrekken. Daarbij wil ik graag gebruikmaken van de ervaringen met dit instrument. Ik denk dat het goed is om in deze ontwikkeling ook de kennis en het inzicht van de wetenschappelijke wereld te betrekken. Ik denk dat wij elkaar over de inhoud van de wens, namelijk te komen tot een rationeler en integraler afwegingskader, heel dicht naderen.

Vervolgens moeten we het over de vorm hebben. Het opstellen van een integrale veiligheidswet zal jaren van voorbereiding en behandeling vergen. Deze termijn noem ik vanwege de argumenten die in 2008 door het kabinet en in 2011 door de WRR zijn aangehaald, en die niet zomaar van tafel geveegd kunnen worden. De WRR stelt dat één afwegingskader veronderstelt dat alle veiligheidsvraagstukken voldoende bekend en onbetwist zijn en voldoende gelijksoortig om in één risicomaat te kunnen worden uitgedrukt. Hiervoor zijn de kenmerken van risico's en de soorten schade echter te verschillend. Ook andere instanties zullen aan deze discussie willen deelnemen. De thematiek voor risico's en verantwoordelijkheden is namelijk voor alle bestuurders lastig.

In 2012 bracht de Raad voor het Openbaar Bestuur het advies Belichaming van de kundige overheid. Over openbaar bestuur, incidentreflexen en risicoaanvaarding uit. Dit advies, het WRR-advies en de activiteiten van het programma Risico's en verantwoordelijkheden hebben provinciale en gemeentelijke volksvertegenwoordigers geïnspireerd om er in themabijeenkomsten expliciet stil te staan bij dit onderwerp. De ambitie van het bestaande programma Risico's en verantwoordelijkheden is om een repertoire te ontwikkelen en uit te dragen dat bestuurders en ambtenaren helpt om interventies rond risico's en incidenten proportioneel en consistent te houden, ook onder publieke druk. De activiteiten vinden plaats onder regie van het ministerie van BZK, in samenwerking met andere departementen. Het programma is onlangs met twee jaar verlengd. Ik kom later terug op de vraag waarvoor we het programma zouden kunnen gebruiken.

Gaandeweg zal het programma een aantal algemene principes benoemen, inzake de rol en de verantwoordelijkheden van de overheid bij het omgaan met publieke risico's en incidenten. Er komt geen theoretische visie, maar een gedragen en goed toepasbaar referentiekader dat behulpzaam is bij het invullen van een kleinere rol van de overheid ten aanzien van risico's bij een op zijn minst gelijkblijvend veiligheidsniveau.

Ook andere overheden hebben behoefte aan zo'n referentiekader dat de uitkomst zal zijn van een grondig proces met een gedegen inbreng van bestuurlijke ervaring, onderzoek en dialoog. De dialogen vinden niet alleen plaats met bestuurders van andere overheden, maar ook met burgers en partijen uit de samenleving.

Ik hoop evenwel dat niet van mij verwacht wordt dat ik het veiligheidsbeleid vijf of tien jaar op slot zet, totdat we met elkaar een nog betere

afweging kunnen maken. Ik zou er anders over kunnen denken, als het wetsvoorstel in de ogen van de Kamer een evident voorbeeld zou zijn van groteske verspilling van schaarse middelen. Dat was volgens mij echter niet de kern van het betoog van de heer Schaap.

De Wet basisnet maakt met bescheiden middelen juist grote stappen in de verbetering van de fysieke veiligheid, met inspanning en draagvlak van alle betrokken partijen. Basisnet is vooral het anders routeren en organiseren van vervoer en het slimmer bouwen. Er is hier geen sprake van grote infrastructuur- of veiligheidsinvesteringen. Sterker nog: als basisnet geen doorgang vindt, verwacht ik dat de grotere risicocontouren op korte termijn zullen leiden tot hogere saneringskosten en planschade, en op langere termijn tot economische schade voor het bedrijfsleven. Uitstel van behandeling van het wetsvoorstel leidt dus tot hogere kosten en minder veiligheid. Dat valt wat mij betreft niet uit te leggen aan het bedrijfsleven, de bestuurders en de projectontwikkelaars.

Het verzoek om een algemene, betere benadering moet het onderhavige goede wetsvoorstel daarom niet tegenhouden. Het betere moet niet de vijand worden van het goede. Zoals eerder gezegd vind ik de inhoud van het voorstel sympathiek. Het ligt zelfs in lijn met de modernisering van het milieu- en veiligheidsbeleid. Ik zeg de Kamer toe dat ik in samenwerking met de minister van I en M zal nagaan hoe we met de beschikbare instrumenten tot een bredere afweging kunnen komen in het veiligheidsdomein van I en M. Ik denk daarbij aan instrumenten als de maatschappelijke kosten- en batenanalyse en andere relevante beoordelingskaders. Deze kunnen het besluitvormingsproces al in de fase van beleidsvorming en voorbereiding van regelgeving beter ondersteunen en structureren. Daarmee kan ook de onderlinge vergelijkbaarheid van de verschillende risicodomeinen van het ministerie van I en M in beeld gebracht worden. Ik zal daarbij ook WRR en RLI betrekken. Ik denk dat ik volgende zomer een eerste proeve daarvan naar de Kamer kan sturen. Het is natuurlijk ook belangrijk voor het programmarisico en de verantwoordelijkheden van BZK en de andere ministeries. Ik zal de opmerkingen en dit betoog ook daar inbrengen, zodat men daar kan bekijken hoe men dit in de afwegingen kan meenemen.

Mevrouw Martens, mevrouw Koning, mevrouw Slagter en mevrouw Vos hebben vragen gesteld over de complexiteit van de rekenmethodes. Hoe kun je de werking van dit instrument nog controleren? Een rekenmodel is altijd een benadering van de werkelijkheid. Wat het lastig maakt, is dat je veiligheid niet kunt meten. Het verschil met bijvoorbeeld geluid of stof, die ook in mijn portefeuille zitten, is dat je de uitkomst van de rekensom niet kunt vergelijken met de uitkomst van het meetinstrument. Bovendien is er -- gelukkig maar -- slechts een beperkte statistiek van grote ongevallen. Wij moeten daarom werken met aannames van experts. Die aannames zijn gebaseerd op de beperkte statistiek van ongevallen en technische inzichten. Dit is allemaal geborgd met

protocollen. Het RIVM ziet als onafhankelijke instantie toe op dit proces. Ik moet in dit verband even denken aan een broodje gezond, maar dat beeld ban ik gelijk weer uit. De rekenmeter voldoet aan de eisen van transparantie, verifieerbaarheid en reproduceerbaarheid. Dezelfde benadering is gekozen voor de inrichting waarmee een integrale aanpak is verzekerd.

In het wetsvoorstel is opgenomen dat bij ministeriële regeling wordt bepaald welk rekenmodel moet worden gebruikt bij de onderzoeken naar dreigende overschrijdingen van de risicoplafonds. Ik kom later nog even terug op de ministeriële regeling.

In basisnet wordt nu vastgesteld dat er met één rekenmodel wordt gerekend, namelijk RBM II. Dat rekenmodel wil ik om de vijf jaar iken aan de hand van nieuwe inzichten. Het gevolg van deze keuze is dat de uitkomsten van de risicoberekeningen waar basisnet op is gebaseerd, overall onderling vergelijkbaar worden en ook een tijd vergelijkbaar blijven. Daarmee is het een nuttig hulpmiddel gebleken waarop de landelijke beleidskeuzes mede gebaseerd kunnen worden. Het helpt bij de nadere afweging van de vragen welke routekeuze de minste risico's oplevert, op welke plaatsen de risico's het hoogst zijn, welke financiële inspanningen wij van het bedrijfsleven mogen vragen, welke risico's aanvaardbaar zijn en waar wij nog wat extra's moeten doen. Ik gaf net al aan dat dit in de Drechtsteden is.

Mevrouw Martens en mevrouw Vos hebben ook gevraagd of de risicoberekeningen te reproduceren zijn. Dat is het geval. Op verzoek van de gemeenten is een hulpinstrument ontwikkeld, waarmee zij kunnen zien welke invoerdata zijn gebruikt en welke veiligheidsmaatregelen zijn ingevoerd. Dit wordt ook met kaartmateriaal ondersteund.

Mevrouw Koning vroeg of het wetsvoorstel mij de mogelijkheid biedt om vastgestelde risicoplafonds te verlagen. De wet maakt dit inderdaad mogelijk. Dit is ook interessant voor mevrouw Martens. Of ik van die bevoegdheid gebruikmaak, hangt af van de zorgvuldige afweging van de belangen van het vervoer enerzijds en de belangen van de ruimtelijke ordening anderzijds. Diezelfde afweging bepaalt ook het minimale niveau van het betrokken risicoplafond. Het absolute minimum is het op nul zetten van een risicoplafond. In dat geval is er slechts zeer beperkt vervoer van gevaarlijke stoffen mogelijk.

De heer Van Boxtel vroeg waarom de aanwijzingen van basisnet en de wijziging van het risicoplafond bij ministeriële regeling gebeurt. De vaststelling van risicoplafonds vergt maatwerk. Voor elk baan- of wegvak kan het risicoplafond anders zijn. De vaststelling van de infrastructuur gaat dus hand in hand met de vaststelling van het concrete risicoplafond. De vaststelling van de afzonderlijke baan- en wegvakken en hun plafonds moet zeer gedetailleerd plaatsvinden. Gemeenten moeten weten waar zij wel en niet mogen bouwen. Vanwege de noodzaak om dit gedetailleerd vast te stellen, is ervoor gekozen om een en ander bij ministeriële regeling vast te stellen. Die ministeriële

regeling wordt echter pas vastgesteld als eenieder gelegenheid heeft gehad om zijn wensen en bedenkingen kenbaar te maken en een wijziging van het risicoplafond is op grond van dit wetsvoorstel alleen mogelijk nadat de Tweede Kamer de gelegenheid gehad heeft om hierop te reageren. De politieke betrokkenheid is dus op die manier geborgd. Als ik het heb over gedetailleerd, moet men zich voorstellen dat het niet goed zou zijn als de wijzigingen zelfs op het niveau van het verplaatsen van wissels naar de Kamer zouden moeten.

Mevrouw Slagter vraagt mij of ik de vervoerders kan verplichten om gebruik te maken van de veiligste route. Dat is op dit moment in ieders belang. Basisnet geeft mij in ieder geval het instrument daarvoor in handen. Ik kreeg de indruk dat de leden van de Kamer dachten dat bijna alle vervoer van gevaarlijke stoffen over het spoor gaat. Daarom merk ik op dat 80% van het vervoer van gevaarlijke stoffen over water gaat, 15% over de weg en slechts 5% gaat over het spoor. Het vervoer over de weg en het spoor betreft in verhouding kleinere transportstromen, maar wel met een grotere diversiteit aan bestemmingen. Uit diverse onderzoeken blijkt dat het door de overheid afdwingen van een modaliteitskeuze lastig is. Wij kennen inmiddels wel het programma Beter Benutten. Daarbij bekijken wij of bedrijven, waar spanningen ontstaan, te verleiden zijn om een andere modaliteit te gebruiken. Ik weet niet of hier merknamen mag noemen, maar een heel grote bierfabriek doet nu een aantal dingen over water en haalt daarmee 600 vrachtwagens van de weg. Vaak staan logistieke belemmeringen of kostenoverwegingen echter een overstap in de weg. Bovendien moet er rekening gehouden worden met beperkingen als gevolg van Europese regelgeving en logistieke keuzes in de buurlanden.

Bij basisnet is ook een aantal malen een dergelijke discussie gevoerd, bijvoorbeeld om het lpg-vervoer over de A15 te verminderen door meer vervoer over water. Dat bleek economisch onhaalbaar, want dit had een extra overslag als gevolg. Bovendien moesten er bij aanlanding extra kosten gemaakt worden. De kosten-batenanalyse viel in dit kader niet goed uit.

De **voorzitter**: Mevrouw Martens, kort graag, vanwege de bijzondere agenda.

**

Mevrouw **Martens** (CDA): Ik heb een informatieve vraag over de routeringsmogelijkheid. De staatssecretaris zegt dat basisnet die mogelijkheid geeft, maar de huidige Wet vervoer gevaarlijke stoffen geeft die ook. Het gaat dan niet zozeer om de mogelijkheid om van modaliteit te veranderen, maar daarin staat wel dat men de mogelijkheid heeft om te besluiten dat iets wel of niet over een bepaalde weg vervoerd mag worden. De staatssecretaris heeft die bevoegdheid dus al. Die visie deelt zij toch, neem ik aan?

Staatssecretaris **Mansveld**: In de huidige wet is het mogelijk om een bepaalde route te verbieden,

maar daar is geen duidelijk criterium voor. Dan is het criterium "veiligheid". Als je dat inzet, moet je toelichten wat er met veiligheid bedoeld wordt en waarom iets wel of niet kan. In het nieuwe basisnet staat een duidelijk criterium, namelijk het risicoplafond. Dan kan ik de routing sturen op basis van de plafondhoogte, maar ook weer verfijnen door middel van ontheffingen en vrijstellingen.

Mevrouw **Martens** (CDA): De staatssecretaris zegt dus eigenlijk dat zij met de huidige wet vrijer is in de routing dan met basisnet waarin criteria zijn geformuleerd.

Staatssecretaris **Mansveld**: Er is geen criterium. Op dit moment is "veiligheid" het criterium in de wet. Dat criterium is echter niet gedefinieerd. Zodra er in Noord-Nederland ergens iets op basis van de term "veiligheid" wordt gestuurd, is het de vraag wat er onder het containerbegrip "veiligheid" valt en hoe je dit toepast op een andere plek in het land. Het voordeel van deze wet is dat er eenduidigheid is voor de routing en de tracés in het totale land. Het criterium is het risicoplafond en daar kan ik op sturen. Dat kan nu niet. Nu heb ik een theoretisch criterium, namelijk veiligheid. Daar kan ik niet op sturen en dus wordt er niet gestuurd op dit moment.

De **voorzitter**: Mag ik de leden vragen om alles zo veel mogelijk door te schuiven naar de tweede termijn. Dat willen wij meestal liever niet, maar gezien het bijzondere programma stel ik het zeer op prijs als de leden zo min mogelijk interromperen.

**

Staatssecretaris **Mansveld**: Ik doe heel erg mijn best om ervoor te zorgen dat het bijzondere programma van de Eerste Kamer op tijd kan beginnen.

Binnen de modaliteit spoor wil ik het vervoer van gevaarlijke stoffen zo veel mogelijk via de Betuweroute laten plaatsvinden. Daarom is op deze route de risicoruimte extra groot. Er is ver van de route gebouwd. Met het bedrijfsleven heb ik de logistieke en economische mogelijkheden verkend om het gebruik van routes door de Randstad en van de Brabantroute te beperken. Dit heeft zich vertaald in afspraken over lage risicoplafonds op deze routes. Op die manier kan ik dus sturen. Door daar lage risicoplafonds neer te leggen, dwingen wij het bedrijfsleven om gebruik te maken van de Betuweroute.

Ik zal de risico's goed monitoren. Als de risicoplafonds dreigen te worden overschreden, zal ik maatregelen treffen om dit te voorkomen. In dat geval kunnen ook routedwang of keuze voor modaliteiten aan de orde komen.

Mevrouw Koning vroeg hoe het zit met de routing door Rijk of gemeente bij Basisnet Weg. Op grond van het wetsvoorstel heb ik de bevoegdheden om het vervoer van gevaarlijke stoffen op wegen te verbieden. Gemeenten hebben de bevoegdheid om wegen aan te wijzen die

vervoerders van gevaarlijke stoffen verplicht moeten volgen. Provincies beschikken weer niet over deze bevoegdheden. Wel kunnen provincies een netwerk aanwijzen waar gemeenten in elk geval rekening mee moeten houden als zij een verplichte route door hun gemeente vaststellen. Provinciale wegen kunnen dus deel uitmaken van de verplichte route die door de gemeente voor het vervoer van gevaarlijke stoffen wordt vastgesteld. Die wegen worden dan van dezelfde borden voorzien als de gemeentelijke wegen.

Nu de transparantie van het vervoer. Mevrouw Slagter vroeg om vervoerders te dwingen tot meer duidelijkheid over wat er wordt vervoerd en over de route. Het basisnet gaat alle transportstromen van gevaarlijke stoffen monitoren. Voor het Basisnet Water wordt aangesloten op informatiesystemen in havens en in sluizen. Het vervoer over het Basisnet Weg wordt met camera's geteld. Voor het Basisnet Spoor heeft ProRail een informatiesysteem beschikbaar waarin per kwartaal de realisatiecijfers worden verstrekt. Voor het Basisnet Spoor wordt eind dit jaar bovendien een informatiesysteem operationeel dat vrijwel in realtime alle handelingen registreert op het doorgaande spoor, maar ook op emplacementen. Hierdoor kan de hulpverlening die op weg is naar een incident al beschikken over relevante gegevens over welke wagons in welke volgorde staan, met welke lading op welk spoor. In mijn ogen is dat een enorme stap vooruit, een verbetering. Als er een ramp gebeurt, is de vraag namelijk altijd: wat is de lading en waar bevindt alles zich?

Ik denk dat alle fracties vragen hebben gesteld over monitoring en handhaving. Uit het wetsvoorstel volgt dat er in ieder geval elke vijf jaar voldoende informatie moet zijn om te kunnen vaststellen of de risicoplafonds worden overschreden of dreigen te worden overschreden. Om dit te bereiken wordt de omvang van het vervoer van gevaarlijke stoffen jaarlijks gemonitord. Bij het Basisnet Spoor beschik ik zelfs elk kwartaal over deze informatie. Op basis van die informatie wordt niet alleen bekeken hoe het er op dat moment voorstaat, maar er wordt ook een doorkijk naar de toekomst gemaakt. Op die manier kunnen tijdig de nodige maatregelen worden getroffen.

De heer Van Beek stelde de aanvullende vraag of op het Basisnet Weg vaker moet worden gemonitord dan eens in de vijf jaar. Op wegvakken met hoge risico's zal ik vaker metingen gaan uitvoeren. De omvang van het basisnet is zodanig groot, dat het op fysieke maar ook financiële problemen zou stuiten als er jaarlijks wordt gemonitord. Het vervoer over water wordt, zoals ik zonet zei, gemonitord via de verkeersposten en de registratie bij sluizen.

Nu de deskundigheid van de inspecteurs en het bevoegd gezag. Mevrouw Slagter vraagt aandacht voor de kwaliteit van het stelsel van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH). In het overleg met de Tweede Kamer over de kwaliteit van het VTH-stelsel voor bedrijven heb ik aangegeven dat kennis en doorzettingsmacht bij

overheden en inspectie noodzakelijk is, en het gebruik daarvan van groot belang. Bij het vervoer van gevaarlijke stoffen is er geen sprake van versnippering van het toezicht zoals bij de bedrijven. De Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) heeft mij aangegeven dat binnen de organisatie voldoende kennis en expertise beschikbaar is voor het toezicht op het vervoer. De primaire verantwoordelijkheid voor de veiligheid ligt echter bij de bedrijven zelf, en daar moet deze ook echt blijven.

De leden Koning, Martens, Slagter en Vos hebben gevraagd op welke spoortrajecten de risico's toenemen zodra het basisnet van kracht wordt en wat ik ga ondernemen om het draagvlak van burgers en bestuurders te vergroten. Het intensieve gebruik van de Betuweroute heeft als consequentie dat op enkele trajecten meer vervoer van gevaarlijke stoffen zal plaatsvinden. Het gaat hierbij met name om de trajecten Roosendaal-Moerdijk en Elst-Zutphen-Goor-Oldenzaal. Ik ben het eens met de SP-fractie dat een goede communicatie met bestuurders en burgers over de risico's van dit vervoer van gevaarlijke stoffen belangrijk is. Door de toename van het vervoer op het traject Roosendaal-Moerdijk kan de Brabantroute worden ontlast. De Randstad en de route Amersfoort-Almelo kunnen worden ontlast door dit vervoer deels over het traject Elst-Oldenzaal te leiden. Bestuurders en burgers langs routes die worden ontlast zijn natuurlijk blij, maar voor de bestuurders en burgers rond de trajecten met meer vervoer is dit even slikken. Met de gemeenten langs het traject Roosendaal-Moerdijk zijn afspraken gemaakt. Eenzelfde aanbod doe ik de gemeenten langs het traject Elst-Oldenzaal. In overleg met de veiligheidsregio's en de gemeenten langs deze trajecten zal ik bezien welke maatregelen passend zijn. Hiervoor zal een bedrag van 5 miljoen euro beschikbaar worden gesteld.

Verder zijn er vragen gesteld over het vervoer van ammoniak en chloor. Over de ammoniak- en chloortransporten heb ik onlangs een brief aan de Tweede Kamer gestuurd. Ik heb hierin aangegeven dat aan bestaande structurele stromen van ammoniak en chloor een einde is gekomen door het sluiten van convenanten met AkzoNobel, DSM en YARA en het maken van afspraken met de microchemie. Voor eventuele nieuwe stromen ammoniak en chloor zal in de Wet basisnet eerst een routeringsbesluit worden genomen, dat de transporten vrijwel overal structureel zal verbieden. Bestaande convenanten zullen worden gerespecteerd, nieuwe incidentele stromen zijn alleen bij uitzondering mogelijk. De chloortransporten hebben sinds 2008 alleen plaatsgehad op het traject Bad Bentheim-Rotterdam. Deze transporten vinden slechts zeer incidenteel plaats, een keer per twee jaar, met een zeer beperkt aantal treinen; dus niet drie keer in de week. Dat is conform het gesloten convenant. Alvorens de geplande chloortransporten plaatsvinden, worden gemeenten en veiligheidsregio's van tevoren op de hoogte gesteld.

Mevrouw Slagter vraagt om een compleet en duidelijk overzicht van alle regelgeving die

samenhangt met de invoering van het basisnet. Ik kan mij goed voorstellen dat het lastig is om vat te krijgen op het geheel van regels op basis van de Wet basisnet en het Besluit externe veiligheid transportroutes. In aanvulling op hetgeen ik hierover heb gemeld in de memorie van antwoord zal ik deze Kamer daarom een schematisch overzicht toesturen met een toelichting op de stand van zaken per onderdeel.

Mij resten een aantal vragen die ik in dit betoog nog niet heb beantwoord. De eerste is van de heer Van Boxtel: hoe vaak verwacht de staatssecretaris dat buitenlandse treinen gebruik zullen maken van het basisnet? In het vervoer bestaan buitenlandse treinen niet. Elk bedrijf dat op de Nederlandse infrastructuur actief is, moet zich houden aan de in Nederland geldende wet- en regelgeving, ongeacht in welk land het hoofdkantoor van dat bedrijf staat. Ook voor treinen die uit het buitenland komen, gelden op het Nederlandse net dus de Nederlandse regels.

Mevrouw Martens vraagt of ik iets kan zeggen over de reacties van het IPO en de VNG met betrekking tot de contouren rond de beleidsregels voor de externe veiligheidsbeoordeling bij tracébesluiten. Op dit moment wordt nog hard gewerkt aan de beleidsregels. Met Rijkswaterstaat en ProRail worden regels ontwikkeld voor hoe met het basisnet rekening moet worden gehouden bij de aanpassing of aanleg van rijksinfrastructuur. Die beleidsregels zien dus alleen toe op rijksinfrastructuur. Wel zal decentrale overheden worden gevraagd om de beleidsregels waar mogelijk analoog toe te passen. Daarover voer ik op dit moment nog overleg.

Mevrouw Martens vroeg verder naar de stand van zaken met betrekking tot het overleg met beperkte vergunningsruimte van emplacementen versus emplacementen als bottleneck voor doorgaand vervoer. Op dit moment ben ik in overleg met betrokken partijen, het bevoegd gezag, ProRail, de verladers en de vervoerssector, om de praktische gevolgen hiervan in beeld te brengen. Dit zal later dus duidelijk worden.

Mevrouw Martens vroeg mij ook nog om te bevestigen dat er vanuit de veiligheidsregio's kritiek is op dit wetsvoorstel, of ik aan kan geven waarop die kritiek betrekking heeft en hoe ik aan die kritiek tegemoet wil komen. Ik kan niet bevestigen dat er vanuit de veiligheidsregio's kritiek is op het wetsvoorstel basisnet. Het is wel bekend dat de veiligheidsregio's zich kritisch opstellen jegens het onderbrengen van spooremlacements onder het Activiteitenbesluit met betrekking tot de brandveiligheidseisen. De veiligheidsregio's zijn bij dit nog lopende proces betrokken.

Tot slot de vraag van de heer Van Boxtel: welk effect hebben plaatsgebonden risico's, groepsrisico's en de maximumrisicoplafonds op de economische groei van de topsector chemie als belangrijke sector van de Nederlandse economie? Het antwoord daarop is: geen. Binnen de risicoplafonds is er voldoende groei van het vervoer van chemische stoffen mogelijk. Na het treffen van extra veiligheidsmaatregelen aan de vervoerszijde is er tot 2040 zelfs nog meer groei mogelijk. De

Vereniging van de Nederlandse Chemische Industrie (VNCI) heeft daarom eind vorige week met een persbericht nog eens bevestigd dat zij de invoering van het basisnet waardeert als een vooruitgang voor de chemische sector.

Voorzitter, ik ben mijn afspraken nu nagekomen.

*N

De **voorzitter**: Uitstekend. Dank u zeer, mevrouw de staatssecretaris.

Ik schors de beraadslaging tot na het diner, tot ongeveer 20.00 uur. Ik schors de vergadering tot precies 18.00 uur.

**

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt van 17.55 uur tot 18.00 uur geschorst.

*B

!Verkiezing Voorzitter der Kamer!

Aan de orde is **de verkiezing van de Voorzitter der Kamer**.

De **voorzitter**: Er hebben zich vier leden kandidaat gesteld voor de functie van Voorzitter, hetgeen uniek is in de geschiedenis van de Eerste Kamer, te weten: mevrouw Broekers-Knol, de heer Franken, mevrouw Ter Horst en mevrouw Linthorst.

Zoals vorige week is besloten in het College van Senioren, krijgen de kandidaten in alfabetische volgorde het woord om een korte toelichting te geven op hun kandidatuur. Ik geef het woord allereerst aan mevrouw Broekers-Knol.

**

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Voorzitter. Ik dank u en de leden dat ik de gelegenheid krijg mij ook mondeling als kandidaat voor het voorzitterschap van uw Kamer te presenteren.

Ik heb u op 27 juni jongstleden een brief geschreven waarin ik aangeef graag in aanmerking te komen voor het voorzitterschap van uw Kamer. In mijn brief en het daarbij gevoegde curriculum vitae hoop ik te hebben aangetoond dat ik voldoe aan het door u opgestelde profiel. Ik ben jurist, bijna twaalf jaar Kamerlid, fractiewoordvoerder op de gebieden van Veiligheid en Justitie en Europa, voorzitter van de vaste Kamercommissie voor Veiligheid en Justitie en voormalig voorzitter van enkele andere Kamercommissies. Daarnaast ben ik al vele jaren afgevaardigde naar de COSAC en lid van de Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa. Bovendien heb ik in mijn professionele carrière aan de Universiteit van Leiden en door mijn nevenactiviteiten als gemeenteraadslid de nodige relevante ervaring opgedaan.

Wat kunt u van mij verwachten? U kunt van mij verwachten -- ik heb dat ook in mijn brief geschreven -- dat ik mij vanuit een volstrekt onafhankelijke positie ervoor zal inzetten dat tijdens plenaire debatten het wetgevingsproces

vlekkeloos en effectief verloopt, terwijl ik tegelijkertijd aan de leden voldoende ruimte bied voor de inhoudelijke kant van het debat. Het gaat er per slot van rekening om dat de leden bewindspersonen en elkaar kunnen uitdagen tot scherpe argumentaties met als doel tot een deugdelijke afweging te komen over de aanvaardbaarheid van wetsvoorstellen.

U kunt respect van mij verwachten voor de Kamer als instituut en als belangrijk onderdeel van onze parlementaire democratie.

U kunt respect van mij verwachten voor u, de leden van de Kamer.

U kunt respect van mij verwachten voor de ambtelijke organisatie, die ervoor zorgt dat wij met zijn allen ons werk zo goed mogelijk kunnen doen.

U kunt respect van mij verwachten voor personen en organisaties buiten de Kamer.

U kunt van mij verwachten dat ik mijn best zal doen om zo veel mogelijk het werk en de werkwijze van de Kamer meer bekendheid te geven.

U kunt van mij verwachten dat ik de Kamer zo goed mogelijk in binnen- en buitenland zal vertegenwoordigen.

Tot slot kunt u van mij verwachten dat ik alles in het werk zal stellen om weerstand te bieden aan de positie waarin deze Kamer op dit moment door de buitenwacht wordt gemanoeuvreed. De Kamer doet wat zij altijd heeft gedaan en wat haar opdracht is: het beoordelen van wetsvoorstellen op rechtmatigheid, uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid. Vooraf speculeren of een wetsvoorstel al dan niet door de Kamer komt, is inderdaad speculatie. Bij de beoordeling van recente wetsvoorstellen zoals het wetsvoorstel Nationale Politie, het wetsvoorstel voor de Herziening gerechtelijke kaart of dat voor de regulering van de prostitutie, laat de Kamer keer op keer zien dat zij haar eigen afwegingen maakt met als resultaat dat over een wetsvoorstel anders gestemd kan worden dan in de Tweede Kamer.

Voorzitter, leden, collega's, ik heb het u geschreven en ik herhaal het: ik zou het een eer vinden uw Voorzitter te zijn.

De heer **Franken** (CDA): Voorzitter. Waarom heb ik mij eigenlijk kandidaat gesteld voor het voorzitterschap? Ik heb dit in mijn brief uitvoerig beschreven en ik vind het prettig dat de Kamer mij de gelegenheid geeft daarop nog een korte toelichting te geven.

Ik vind de Eerste Kamer een belangrijk instituut dat werkelijk waarde toevoegt aan de Nederlandse democratie, door in het wetgevingsproces en de beleidsbeoordeling een moment in te bouwen voor nadere beschouwing en verdieping zonder extreme tijdsdruk, de bekende waan van de dag. Deze verdieping kan vanuit diverse invalshoeken worden bereikt, omdat de Kamer over leden beschikt met heel diverse expertise. Ik vind het zo bijzonder aan de Eerste Kamer dat de burger ons indirect heeft gekozen, maar dat wij de burgers direct representeren.

Een organisatie wordt herkend aan haar producten. Ik heb het voorrecht gehad gedurende

negen jaar mee te helpen aan de vormgeving van wetsvoorstellen door het geven van commentaren. Ik prijs mij gelukkig dat dit niet helemaal zonder succes is geweest. Ik heb dit met heel veel plezier gedaan. Ik zou graag voor de laatste twee jaar van deze periode, uit een verknochtheid aan deze Kamer, mijn aandacht willen richten op het instituut Eerste Kamer als zodanig. Ik zou graag meebouwen aan een passende en herkenbare plek van de senaat in ons staatsbestel. De Voorzitter speelt daarin een belangrijke rol. Ik heb het voorrecht gehad dit de laatste weken ook bevestigd te zien toen ik de voorzittersrol als vervanger mocht vervullen.

Wij weten dat de Kamervoorzitter drie functies heeft te vervullen. Ten eerste is dat een dienstverlenende of faciliterende taak om de leden in staat te stellen hun werk goed te doen. Ten tweede is dat een regiefunctie door leiding te geven aan de vergaderingen en ervoor te zorgen dat de debatten goed verlopen. Ten derde is dat een vertegenwoordigende functie door de Eerste Kamer op en buiten het Binnenhof te representeren. Ik wil mij er graag voor inzetten die drie functies zo goed mogelijk in te vullen. Bij de faciliterende taak is het van belang dat wij de laatste periode een grote informatiseringslag hebben gemaakt. Wij zijn van dikke stapels papier overgegaan naar de iPad. Ik heb het idee dat wij die lijn voorzichtig zouden kunnen doortrekken door de informatievoorziening, de documentatie en de archivering voor de leden persoonlijk veel gemakkelijker te laten verlopen. Dat is een volgende automatiseringstap waardoor wij goed zouden kunnen werken. Verder moeten wij ons realiseren dat de sociale media zich nog steeds verder ontwikkelen. Wij moeten daar niet omheen willen gaan. Wij zouden eens moeten discussiëren over een mogelijke gedragscode van de leden, van parlementariërs, met betrekking tot het gebruik van de sociale media. Hoe ga je daarmee fatsoenlijk om ten opzichte van je collega's terwijl je veel informatie geeft en transparant blijft?

Bij de regievoerende taak gaat het om het leiding geven aan de vergaderingen. Ik zal een neutrale Voorzitter zijn, die soepel van geest en strikt ten aanzien van de regels zal opereren, zonder aanzien des persoons.

Ik moet u eerlijk zeggen: daar heb ik veel ervaring mee vanwege de rechterlijke functies die ik in het verleden heb uitgeoefend.

Ook de representatieve taak zal ik met veel animo verrichten. Het nut daarvan is dat je gemakkelijk veel informatie beschikbaar krijgt. Je kunt ook barrières voor overleg wegnemen. De Voorzitter kan ook aan "parlementaire diplomatie" doen, zoals wij dat noemen. Ik heb daarmee, zij het als gewoon lid, ervaring opgedaan bij de OVSE, de Raad van Europa en zelfs enige tijd bij de NAVO.

Gelukkig worden wij in alle taken bijgestaan door een uitstekende staf, van bescheiden omvang, maar van hoge kwaliteit. Daar zal ik graag mee samenwerken.

Ik heb mij hier als persoon gekandideerd. Mijn achtergrond kent u uit mijn cv. Ik heb mij gekandideerd met instemming van mijn fractie, inclusief René van der Linden, die helaas niet tijdig

een vliegtuig uit Moskou kon krijgen om hier te zijn. Ik sta hier niet met een veilig blok aan steun achter mij. U kent mij als persoon in deze Kamer. Ik zal niet anders functioneren als ik in de Voorzittersstoel mag zitten. Ik heb altijd getracht open, eerlijk en met respect voor de ander te werken. Dat zal ik ook als Voorzitter doen. Ik zal mij dus enthousiast inzetten om samen met u, de leden, een Eerste Kamer te laten functioneren die een weliswaar bescheiden, maar wezenlijk onderdeel vormt van ons politieke systeem, een instituut met een eigen oordeel dat op een zorgvuldige manier tot stand is gekomen. Ik vraag u, collega's, om mij het vertrouwen te geven, de Voorzittersrol de komende twee jaar te mogen vervullen.

Mevrouw **Ter Horst** (PvdA): Voorzitter, waarde collega's. Deze Kamer heeft gekozen voor een open kandidaatstelling voor het vacante voorzitterschap. Ik heb van die mogelijkheid gebruikgemaakt om mij kandidaat te stellen omdat ik denk dat ik het voorzitterschap naar tevredenheid van de leden kan uitoefenen. Mijn ervaring in het openbaar bestuur, als gemeenteraadslid, als wethouder, als burgemeester en als minister, heeft mij een brede kijk gegeven op de manier waarop het bestuur in Nederland functioneert. De vijf jaar dat ik burgemeester van Nijmegen was, ben ik voorzitter geweest van de gemeenteraad. Ik meen dat die ervaring relevant is voor het voorzitterschap van de Kamer. Als minister heb ik destijds kennis kunnen maken met de Eerste Kamer. Een aantal van u kan zich dat vast nog wel herinneren. Die kennismaking is mij toen zo goed bevallen dat ik, toen de mogelijkheid zich voordeed om mij te kandideren als lid van deze Kamer, die mogelijkheid met beide handen heb gegrepen. Sinds twee jaar -- ik realiseer mij dat twee jaar in dit eerbiedwaardige gezelschap buitengewoon kort is -- ben ik lid van deze Kamer. Ik voel mij hier thuis en ik doe het werk met plezier. Het niveau is hoog -- dat heb ik als minister al gemerkt -- en de samenwerking met andere fracties is buitengewoon prettig. Ik heb al in een aantal commissies gezeten en ik heb een goed beeld gekregen van wat daar aan de orde is. Ik mag voorzitter zijn van de commissie Immigratie & Asiel/JBZ-Raad.

Ik heb dezelfde tekst als mijn voorvoorganger, namelijk de vraag wat u van mij kunt verwachten. In één zin kan ik zeggen: what you see, is what you get. Als u wat meer woorden wilt, kan ik het volgende zeggen. Ik denk dat ik de vergadering van deze Kamer, van de huishoudelijke commissie en van de Verenigde Vergadering zal voorzitten als een boven de partijen staand Voorzitter, ruimte gevend voor een betekenisvolle gedachtewisseling en komend tot een zorgvuldige besluitvorming. U kunt van mij zorg voor ons ambtelijk apparaat verwachten. De heer Franken zei het ook al: het is van kleine omvang, maar van hoge kwaliteit.

Als ik Voorzitter zou zijn, kunt u van mij ook verwachten dat ik kwesties die boven de partijpolitieke dimensie uitstijgen, met het kabinet zal bespreken. Het is mij de afgelopen twee jaar opgevallen dat er breed in deze Kamer grote

ergernis is over voldongen feiten, als het kabinet al begint met de uitvoering van een wetsvoorstel terwijl de Eerste Kamer nog niet eens de tijd en de ruimte heeft gehad om dat wetsvoorstel rustig te behandelen. Het is mij opgevallen dat breed in deze Kamer irritatie ontstaat als het kabinet voorstelt om onderdelen van een wetsvoorstel niet in werking te laten treden omdat er tegenstand is in deze Kamer, in plaats van de koninklijke weg te bewandelen in de vorm van een novelle.

Als Voorzitter zou ik ook het echte debat met het kabinet willen terugbrengen. Ik weet niet hoe het zo gegroeid is -- daarover zou ik graag willen spreken met leden van de Kamer -- maar het valt mij op dat het debat in de Tweede Kamer heel anders verloopt dan in de Eerste Kamer. In de Tweede Kamer krijgt de minister na de eerste termijn van de Kamer nauwelijks tijd om zich voor te bereiden op de beantwoording. Hij krijgt vaak een kwartier om met zijn ambtenaren te overleggen om na te gaan wat een goed antwoord zou zijn op de inbreng van de Kamer. Hier in de Eerste Kamer is het, los van het niveau van het debat, buitengewoon makkelijk voor de minister. Hij krijgt namelijk uren de tijd om iets anders te doen. Zijn ambtenaren gaan intussen heel braaf en goed antwoorden formuleren. Je ziet ministers die antwoorden vaak oplezen. Ik ben erin geïnteresseerd om te kijken of wij het debat -- ik doel niet op het debat hier intern, want dat gaat goed; ik doel op het debat met het kabinet -- iets spannender kunnen maken door de minister wat minder tijd te geven om na te denken over de beantwoording.

Ik zou de Kamer zo willen vertegenwoordigen dat de kennis over de Kamer en het respect voor de Kamer toenemen. De Eerste Kamer verdient het immers om gerespecteerd te worden, maar dat respect dient steeds weer verdiend te worden. Ik hoop dat u mij in de gelegenheid stelt om dat waar te maken.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Voorzitter, collega's. Het is nooit eenvoudig om de laatste spreker te zijn, want dan is alles voor een groot deel al gezegd.

Ik begin met te zeggen dat ik het buitengewoon plezierig vind dat er een verkiezing is met vier kandidaten. Er valt iets te kiezen. Degene die gekozen wordt, zal dus zeker weten dat hij of zij de steun van de meerderheid van de Kamer heeft. Dat lijkt mij, zeker in deze tijd waarin er van alles op ons afkomt, een heel plezierig gevoel.

Voor mij staat de komende jaren het woord "samenwerken" centraal. Ik denk dat samenwerking tussen de Voorzitter en de Kamerleden, tussen de fracties en tussen de leden en de ondersteunende diensten cruciaal is. Wij zijn een instituut dat de wetgeving moet toetsen. Die functie kunnen wij alleen overeind houden als wij er samen in slagen om de partijpolitieke druk, die ongetwijfeld opgevoerd zal worden, te weerstaan.

Voor u is het van belang welk soort Voorzitter u kiest. Ik heb in mijn brief geschreven dat ik het Voorzitterschap vooral een dienende functie vind. Het gaat niet om de Voorzitter, het

gaat om de Kamer. In mijn werk buiten deze Kamer heb ik een aantal platforms voorgezet die niet zo veel publicitaire belangstelling trokken, maar inhoudelijk wel van belang waren. Heel vaak ging het er daarbij om dat allerlei verschillende meningen ter wille van een hoger doel op één lijn moesten worden gebracht. Ik durf van mijzelf te zeggen: daar ben ik goed in.

Als Voorzitter zou ik veel ruimte geven, maar er zijn grenzen. Als het nodig is, trek ik die grenzen dus ook. Een van de grenzen die wat mij betreft vastliggen, is de betamelijkheid. Wij moeten in dit huis met respect met elkaar omgaan. Gelukkig gebeurt dat ook. Ik vind dat wij daarvoor moeten waken. Eerlijkheid is voor mij als Voorzitter doorslaggevend. Daarnaast vind ik een gedegen voorbereiding en relativeringsvermogen belangrijk. Als u mij als uw Voorzitter kiest, mag u mij daarop afrekenen.

De voorzitter: De andere leden hebben nu de mogelijkheid om een of meer kandidaten een vraag te stellen. Ik zie dat de leden Vliegenthart, Thissen, Kuiper en Duthler van die gelegenheid gebruik willen maken. Ik stel voor dat zij in deze volgorde achter het kathedraal plaatsnemen en hun vragen stellen. Nadat deze vier leden hun vragen hebben gesteld, zullen de vier kandidaten in de gelegenheid worden gesteld om te antwoorden, in dezelfde volgorde als waarin zij hun presentatie hebben gehouden.

**

De heer Vliegenthart (SP): Voorzitter. Dank voor de mogelijkheid om een aantal vragen te stellen. Wij zijn min of meer geïnspireerd door wat wij vanochtend binnen onze fractie met elkaar hebben gedeeld. Voor alle duidelijkheid: alle kandidaten zijn ons even lief. Wij waarderen het dat zij zich hebben gemeld. Wij vinden het ook fijn dat er iets te kiezen valt. Wij zullen ons zonder morren onder eenieder van de kandidaten te werk laten stellen, maar omdat er slechts één enkele Voorzitter kan worden gekozen, hebben wij wel een paar vragen aan die kandidaten.

Allereerst: buiten dit huis wordt steeds vaker gezegd dat wij een politieke Kamer aan het worden zijn. Vindt u dat ook? Zo ja, is dat een probleem, een zegen of business as usual?

Ten tweede: de Kamers zijn medewetgever en controleur van de regering. Wat vindt u ervan dat de minister-president ons de begrotingsstukken, in strijd met eerdere afspraken, pas op Prinsjesdag wil geven? Belemmert dat ons werk? Zo ja, wat gaat u daaraan doen?

Ten derde: wordt het, gezien de toegenomen interesse van media en publiek in ons werk, geen tijd dat onze commissievergaderingen niet alleen formeel, maar ook feitelijk openbaar worden? Zo ja, wat gaat u daaraan doen?

Ten vierde: als Voorzitter houdt u de leden aan de spreektijd. Dat is heel goed, maar wat doet u met breedsprakige ministers? Wij denken aan niemand, maar er zijn er een paar. Hebt u een trukendoos?

Tot slot: goed werk kost tijd. Hebt u die of maakt u die door andere banen stop te zetten en kan Bruin dat trekken?

Wij ontvangen van alle kandidaten hierop graag een reactie.

De heer Thissen (GroenLinks): Ook de fractie van GroenLinks is er trots op dat deze Kamer gewoon vrije verkiezingen houdt, uiteraard zonder waarnemers van Europa, en dat wij allemaal vrij zijn om, niet gehinderd door fractiediscipline, de beste Voorzitter uit ons midden te kiezen. Toch hebben wij per kandidaat wat vragen.

Mevrouw Broekers, goede collega, hoe kijkt u aan tegen de machtsconcentratie die toch gaat ontstaan, hoewel wij afgaan op de kwaliteit, de competentie van mensen? We hebben een VVD'er als premier, een VVD'er als Voorzitter van de Tweede Kamer en een VVD'er als Voorzitter van de Eerste Kamer, terwijl wij ook nog allemaal een beetje de smaak in onze mond hebben door het aftreden van een heel goede VVD-voorzitter, die waarschijnlijk door allerlei administratieve handelingen binnen de VVD het veld heeft moeten ruimen. Dat op de eerste plaats. Hoe gaat u daarmee om? Hoe kunt u echt de onafhankelijkheid en het boven de partijen staan waarmaken?

Uit uw partij en zelfs uit de fractie waarvan u deel uitmaakt, is regelmatig kritiek te horen dat deze Kamer politiek zou worden, alsof ze overigens nooit een politiek orgaan van de Staten-Generaal is geweest. Wij kijken niet alleen naar uitvoerbaarheid, handhaafbaarheid en consistentie van wetten. Wij maken ook ieder op onze manier politieke afwegingen. Daarvoor zijn wij politici. Hoe gaat u met die eigen VVD-kritiek om als het gaat over de spannende rol die de Eerste Kamer op dit moment heeft, gezien het feit dat wij een kabinet hebben dat geen meerderheid heeft in deze Kamer?

Goede collega Franken, wij hebben goed naar u geluisterd. U zegt dat u de Eerste Kamer een passende plek wilt geven in dit parlementaire stelsel. Wat verstaat u daaronder? Wij meenden u ook te horen zeggen dat u mee zou willen werken aan een goede gedragscode voor het omgaan met de sociale media. Bedoelt u daarmee dat wij met ons 74'en via u, de voorzitter, met elkaar moeten afspreken hoe wij met de sociale media omgaan? Hoe verhoudt zich dat met de vrijheid van meningsuiting, die ook voor senatoren geldt?

Mevrouw Ter Horst, onze fractie vindt het altijd heel belangrijk dat wij goede antwoorden krijgen van ministers. Wij vinden het ook heel plezierig dat een minister zich in deze Kamer adequaat en terdege kan voorbereiden voordat hij of zij een antwoord geeft op de vaak zeer wijze kwesties die wij de minister of de bewindspersoon voorhouden tijdens de behandeling van een wetsvoorstel. Wij onderscheiden ons in de réflexie en dat willen wij ook de bewindspersonen gunnen. Wij willen dus geen antwoorden van ministers binnen een kwartier, wij willen dat ministers goede antwoorden geven. Wij zijn niet op aarde om het ministers moeilijk te maken, maar wij zijn hier om wetsvoorstellen beter te maken omdat ons land dat verdient. Hoe moeten wij uw opmerkingen verstaan

dat u eigenlijk vindt dat ministers hier sneller moeten antwoorden?

Tot slot, mevrouw Linthorst, ook goede collega, met ruime ervaring in deze Kamer, u zei dat u eraan wilt meewerken om de Eerste Kamer te laten uitstijgen boven de partijpolitiek. Wat bedoelt u daar precies mee? U bent ook lid van een fractie die deel uitmaakt van de coalitie. Wij kennen de druk. Sommigen die de documentaire over de Eerste Kamer hebben gezien, weten dat dit sommige mensen soms niet bevalt. Wij kennen de druk die op je gelegd kan worden om voor bepaalde data per se dingen door deze Kamer te jagen. Kunt u de druk van de coalitie weerstaan? Kunt u de druk van een partijgenoot weerstaan die zegt: deze wet moet er per se voor het kerstreces nog doorheen, met stoom en kokend water? Hoe ziet u dat? Wij hebben u niets horen zeggen over de vraag of u het leuk vindt om deze Kamer te representeren op tal van recepties en Haagse binnenwereldbijeenkomsten. Vindt u dat leuk? Doet u dat graag? Verwachten wij ook van u dat u dat doet?

De heer **Kuiper** (ChristenUnie): Voorzitter. Ook mijn fractie, een van de kleinste fracties in deze Kamer, waardeert het dat wij vandaag iets te kiezen hebben, dat wij een kwartet aan kandidaat-Voorzitters hebben die zich hier zo voortreffelijk hebben gepresenteerd. Dat waarderen wij in eenieder van hen. Ook onze fractie heeft enkele vragen aan het hele kwartet, aan alle vier. Een rode draad in alle presentaties betrof het instituut Eerste Kamer en het belang om dit instituut in zijn echte betekenis binnen een bicameraal stelsel duidelijk voor het voetlicht te laten komen, om niet afhankelijk te zijn van wat anderen daarover zeggen, maar om te laten zien wat het instituut is. Ik vraag alle vier de kandidaten nog eens in te gaan op de vraag wat dat betekent.

Onze fractie heeft ook het idee dat deze Kamer zich ontwikkelt. Ik denk dat leden die al wat langer in deze Kamer huizen dat ook wel weten. Misschien moet de Kamer zich in de omstandigheden waarin wij verkeren, wel verder ontwikkelen. Misschien moet zij nieuwe taken oppakken. Er is meer te doen in verband met Europese aangelegenheden. Hebt u een visie op de verdere ontwikkeling van de Eerste Kamer? Wij hebben levend staatsrecht. Wij hebben ook levende Kamers.

Tot slot heb ik nog dit punt. Bij die toenemende activiteit en wellicht de toenemende betekenis van deze Kamer, is er ook een toenemende werkdruk. Die wordt met name ook gevoeld door kleine fracties. Hebt u daarvoor oog? Wij kunnen ons gelukkig prijzen met Voorzitters die altijd veel oog hebben gehad voor de rol en de functie van de kleine fracties in de Eerste Kamer, maar ik vraag u met nadruk of u aandacht hebt voor het aspect werkdruk. Wij proppen altijd heel veel in één dag. Je kunt allang niet meer zeggen dat je in de Eerste Kamer wel met twee dagen toekunt. Dat kunnen wij in ieder geval niet zeggen. Wij vragen daarom ook uw visie op dat aspect van ons werk.

Mevrouw **Duthler** (VVD): Voorzitter. Het gras is al voor onze voeten weggemaaid en de vragen zijn al gesteld. Wij wachten graag de antwoorden af.

De **voorzitter**: De kandidaten krijgen nu gelegenheid om de tot hen gerichte vragen te beantwoorden.

**

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Voorzitter. Ik dank de leden dat ik een nadere toelichting kan geven over mijn kandidatuur.

Ik begin met de vragen van de heer Vliegenthart. Zijn eerste vraag valt een beetje samen met de vraag van de heer Thissen: hoezeer is de Kamer politiek en hoe kijk ik daartegen aan? De Kamer is een politiek lichaam. Dat zal ik nooit ontkennen. Het zou ook heel raar zijn als ik dat zou ontkennen. In mijn "eerste termijn", om het zo maar even te noemen, heb ik ook gezegd hoe ik het mij voorstel weerstand te bieden aan de druk die nu van allerlei kanten op ons afkomt. Er wordt beweerd dat wij opeens zo politiek zouden zijn. Maar nee, wij doen ons werk, namelijk het beoordelen van wetsvoorstellen op rechtmatigheid, handhaafbaarheid en uitvoerbaarheid. Wij doen dat vanuit onze politieke achtergrond. Daarbij proberen wij zo goed mogelijk de regering uit te dagen om een goede motivering te geven. Maar we zijn een politiek lichaam.

De heer Vliegenthart heeft aan iedere kandidaat gevraagd wat hij of zij vindt van het verhaal dat de begrotingsstukken pas op Prinsjesdag komen. Die vraag zal ik dan ook beantwoorden. Dat vind ik gewoon een slecht verhaal. Mocht u mij als uw Voorzitter kiezen, dan zal ik ook echt mijn best doen om daar verandering in te brengen. Ik vind het gewoon een slecht plan.

De heer Vliegenthart vraagt ook of wij als kandidaten vinden dat de commissievergaderingen feitelijk openbaar moeten zijn en niet alleen maar formeel. Op zichzelf is dat een goede suggestie, ware het niet dat de commissiekamers nogal klein zijn. Het zou dus een bouwkundige ingreep vereisen, maar dat is niet het belangrijkste punt. Ik denk dat velen die onze commissievergaderingen zouden bijwonen, ernstig teleurgesteld zouden zijn als zij zien dat het hoofdzakelijk procedurevergaderingen zijn. Er zijn wetsvoorstellen uit de Tweede Kamer gekomen en vervolgens moeten wij dan even vaststellen wat de datum is voor de schriftelijke inbreng. Ik wil dat best feitelijk in het openbaar doen, maar het is natuurlijk niet heel erg spannend. Als je commissievergaderingen feitelijk openbaar zou houden, zou je een heel andere invulling aan de commissievergaderingen moeten geven. Ik vraag mij af of dat zou passen in het schema van de Eerste Kamer, waar dinsdag zowel plenair wordt vergaderd als commissievergaderingen worden gehouden. Maar goed, het is wel iets om over na te denken. Wij hebben toch de restrictie dat het hoofdzakelijk procedurevergaderingen zijn.

Er is ook gevraagd wat ik doe met breedsprakige ministers. Nu moet ik ervoor zorgen dat ik zelf niet te breedsprakig ben. De heer

Vliegenthart heeft hier ook een voorbeeld van gegeven. Dezelfde breedspakige minister gaf mij gisteren het volgende advies. Ankie, als je klaar bent, zeg je: dit is het, er is niets meer, er is niets minder, maar er is ook niets minder, er is niets meer, maar er is ook niets minder. Ik zal proberen om die breedspakige ministers op dezelfde wijze aan te pakken als degenen die mij vanuit Veiligheid en Justitie kennen. Ik zal namelijk proberen op een vriendelijke doch besliste wijze erop aan te sturen dat ze wat korter van stof zijn en wel antwoord geven op de gestelde vragen.

Er is gevraagd: hebt u tijd? Het antwoord daarop is ja.

Ik heb de vraag van de heer Thissen of de Kamer politiek is, al beantwoord. De heer Thissen wijst erop dat de kritiek van de VVD is dat deze Kamer ook politiek zou worden. Hij vroeg hoe ik aankijk tegen deze kritiek van mijn eigen partij, de VVD. Daarbij gaat het mij om de vraag of die kritiek afkomstig is van leden van de Eerste Kamer of leden van de Tweede Kamer. Ik vraag mij af of men wel een goed beeld heeft van wat wij doen in deze Kamer. Ik heb reeds gezegd dat ik weerstand bied aan de druk van de buitenwacht en de positie waarin wij worden gemanoeuvreerd. Als een en ander toevallig wordt gedaan door leden van mijn eigen partij, dan probeer ik daar ook weerstand aan te bieden.

Hoe kijk ik aan tegen de machtsconcentraties? De Voorzitter van de Tweede Kamer is immers een VVD'er. De Voorzitter van de Eerste Kamer zou wederom een VVD'er zijn. Dan zou gezegd kunnen worden: Ankie Broekers is onze vrouw. Ook de minister-president is een VVD'er. Toen het CDA een grote, machtige partij was, heb ik die vraag eerlijk gezegd nooit gehoord. In 1989 was de Voorzitter van de Eerste Kamer een CDA'er, was de Voorzitter van de Tweede Kamer een CDA'er, was de vicevoorzitter van de Raad van State een CDA'er en was de minister-president een CDA'er. Ik probeer alleen maar even te laten zien dat datgene wat de heer Thissen stelt, niet zo'n probleem hoeft te zijn.

De **voorzitter**: Ik vraag u om het zeer kort te houden, mijnheer Thissen.

**

De heer **Thissen** (GroenLinks): Ik zat toen niet in de Eerste Kamer, maar ik zou het CDA diezelfde vraag hebben gesteld. Alle andere partijen, behalve het CDA, hadden er grote moeite mee dat voortdurend door het CDA werd gezegd: we rule this country. Ik ben voor countervailing power. In die zin is deze vraag heel terecht. Hoe gaat u als VVD'er, als u dadelijk onpartijdig Voorzitter van de Eerste Kamer bent, om met de machtsconcentratie van de VVD op die belangrijke posten?

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Ik heb al gezegd dat ik een volstrekt onafhankelijke Voorzitter zal zijn. Degenen die mij kennen als voorzitter van de commissie voor Veiligheid en Justitie, weten ook dat ik een onafhankelijke voorzitter ben en dat ik "mijn eigen" bewindspersonen -- om ze zo maar

even te noemen -- net zo behandel als anderen. Ik ben liberaal; dat ben ik in hart en nieren. Maar als ik Voorzitter van deze Kamer zou zijn, denk ik dat u het niet eens merkt dat ik dat doe als VVD'er.

De heer Kuiper vroeg of ik een visie heb op de verdere ontwikkeling van de Kamer. Ik denk dat ik dat al voldoende duidelijk heb gemaakt in mijn brief en in mijn mondelinge toelichting. We hebben wel een grondwettelijke positie. We kunnen best nadenken over ideeën over het feitelijk openbaar maken van commissievergaderingen en dergelijke, maar laten we wel wezen: we zitten in de positie die we volgens de Grondwet hebben. We moeten ons dus ook realiseren dat we te maken hebben met die beperking. Er is aangegeven dat we meer naar buiten moeten treden. Ik heb ook gezegd dat u van mij kunt verwachten dat ik meer bekendheid zal geven aan het werk en de werkwijze van de Kamer. Er is misschien nog wel wat winst te behalen als het gaat om dat soort zaken. Maar stel dat we een heel andere positie van de Eerste Kamer willen. De positie van de Eerste Kamer staat in de Grondwet. Ik denk dat we te maken hebben met een goede positie in de Grondwet.

Heb ik ook oog voor kleine fracties? Nogmaals, gelet op mijn werk als voorzitter van de commissie voor Veiligheid en Justitie en in het verleden als voorzitter van andere commissies, en ook gelet op mijn werk in het kader van buitenlandse contacten, kunnen de leden mij er niet op aanspreken dat ik geen aandacht zou geven aan kleine fracties. Dat weet de heer Kuiper ook.

Er is een vraag gesteld over de werkdruk. Dat is natuurlijk iets wat heel lastig is. Als Voorzitter kan ik de werkdruk voor kleine fracties niet verminderen. Die werkdruk is er. Het is inderdaad heel zwaar om alleen of met zijn tweeën al het werk te doen dat hier gedaan moet worden. Ik zou de kleine fracties er graag bij helpen, daar niet van, maar dat lukt niet.

De heer **Kuiper** (ChristenUnie): Het ging mij niet alleen om de werkdruk voor kleine fracties, maar om de werkdruk in het algemeen, die natuurlijk ook wordt gevoeld door kleine fracties. Ik denk dat dit veel breder geldt.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Ik ben nu twaalf jaar lid van deze Kamer en ik moet u zeggen dat de werkdruk er niet minder op geworden is. Laat ik het voorzichtig zeggen: misschien is die werkdruk er wel groter op geworden. Maar tegelijkertijd moeten we goed in de gaten houden dat wij hier één dag per week vergaderen. Als we meer tijd zouden nemen, dus ook op maandag of op woensdag zouden vergaderen, is de functie niet te combineren met een baan, en dat zou toch wel lastig zijn.

De **voorzitter**: Het woord is aan de heer Franken.

**

De heer **Franken** (CDA): Voorzitter. Dank voor de vragen. Ik stel het op prijs om op verschillende punten nog even nader te kunnen ingaan.

De heer Vliegenthart sprak over een politieke Kamer. De Eerste Kamer is zeker een

politieke Kamer. We zijn in de Grondwet genoemd, net zoals de Tweede Kamer. Wij hebben een rol in ons politieke bestel. Dat we een politieke Kamer zijn of een politieke functie vervullen, hoeft helemaal niet vies te klinken. Ik vind het juist een eer om dit te doen, omdat het betekent dat je verantwoordelijkheid -- en de stam van dat woord is "antwoord" -- moet afleggen aan de burgers. Je zit er ook om de uitoefening van de macht over de burgers te controleren. Dat is politiek werk. Er kan een bepaald soort taakverdeling zijn ontstaan, om niet alles te doubleren, in die zin dat men in de Eerste Kamer meer de nadruk legt op eisen van rechtsstatelijkheid, effectiviteit, uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid van wetten, maar dat is niet alles. Trouwens, die keuzemomenten worden toch politiek bepaald. Met woorden kun je veel doen, maar ieder woord kan meerdere betekenissen hebben. Een politieke Kamer vind ik prachtig, want daar zijn wij voor. Wij hebben een eed afgelegd om daar te mogen werken.

Dan het feit dat de begrotingsstukken onze programmatuur in de problemen brengen. Zoals mevrouw Broekers al zei: dat is een groot probleem. Het is ons zo maar geworden, maar wij hoeven het daar niet bij te laten. Zoiets heeft onlangs in het College van Senioren gespeeld. Het college heeft daar een brief over geschreven. Ik heb als waarnemer, zoals ik aan het college heb uitgelegd, al een bescheiden demarche gezet met de stelling dat wij dit een belangrijk punt vinden dat wij niet zomaar laten lopen.

Commissievergaderingen openbaar. Ja, formeel is dat zo, maar daarbij spelen inderdaad de twee problemen die mevrouw Broekers ook noemde. Bouwkundig zul je voorzieningen moeten treffen. Ik denk dat wij daar niet voor moeten kijken. Daar moeten wij de mogelijkheden voor zoeken, maar de meeste commissievergaderingen zijn vooral procedurevergaderingen. Je kunt het vergelijken met een soort rolzitting. Er komt een nieuw voorstel en dan wordt de naam genoemd van degene die de kwestie zal behandelen en er wordt een datum bepaald voor de inbreng. Dat is verder niet zo heel interessant. Misschien is er in de programmering iets te schuiven. Als er meer inhoudelijke gesprekken of debatten komen, kunnen die echt openbaar zijn. Als uitvloeisel van datgene wat in de commissies aan de orde is geweest, zijn wij sinds een paar jaar begonnen met expertmeetings. Die zijn openbaar. Daar kan eenieder horen hoe wij ons laten voorlichten en welke vragen wij stellen aan de mensen die zijn uitgenodigd om ons voor te lichten.

De breedsprakige minister. Dat is geestig, want ik heb een paar weken op die stoel mogen zitten. Misschien heeft men mij op een bepaald moment op een avond een beetje zien schuiven, omdat ik dacht: deze minister herhaalt toch wel allerlei dingen; daar schieten we niet zo heel veel mee op. Dan is meer sprake van een dilemma. Je kunt enige zachte drang uitoefenen. Dat heb ik ook gedaan. Ik heb er een paar handige zinnestjes voor gebruikt die de heer De Graaf ook wel hanteerde, maar de minister moet wel alle vragen van de Kamerleden beantwoorden. Je kunt niet zeggen:

beantwoord de vragen 1 tot en met 6 maar en laat de rest staan. Ook hier gaat het om betrokkenheid en distantie. Het is een groot dilemma dat ook voor het leven geldt, maar zelfs voor zo'n debat. Ik zal proberen ook dat deel van het debat zo efficiënt mogelijk te laten verlopen.

Heb ik de tijd om het werk voor de Eerste Kamer te verzetten? Ik ben volledig beschikbaar. Ik heb gelukkig vrij veel energie, dus ik zal de beschikbare tijd goed gebruiken. Ik wil die in eerste instantie inzetten voor het werk in deze Kamer.

De heer Thissen stelde dat de Eerste Kamer een passende plek in het politieke bestel moet hebben. Dat heeft hij opgepakt uit mijn korte toelichting van zojuist. Dat verwijst eigenlijk naar mijn brief, waarin ik heb gesproken over een zelfbewuste en zichtbare Kamer. Met zelfbewustheid bedoel ik een zelfstandig politiek instituut met een eigen oordeel. Wij moeten niet alleen mogen kiezen tussen ja en ja. Nee moet ook mogelijk zijn. Dat betekent dat deze Kamer naar mijn mening ook niet is gebonden aan akkoorden die andere partijen sluiten. Het is heel goed mogelijk dat individuele leden van de Kamer, of zelfs fracties, dezelfde standpunten innemen, maar dat past bij de vrijheid die wij hebben in de Kamer om te debatteren over wat er aan de gang is. Die zelfbewustheid komt ook tot uiting in het feit dat we zelfstandig onderzoek zijn gaan doen. Die expertmeetings zijn iets nieuws. Voordat wij ermee zijn gaan experimenteren, is dat niet eerder vertoond. Wat dat betreft kan er ook nog een vervolgstap worden gezet. Wanneer wetten zijn aangenomen hier, is het mogelijk om wanneer er signalen uit de samenleving komen -- wij representeren de burgers direct zelf -- om een bepaalde monitoring te vragen, of een onderzoek uit te lokken. Dat zijn mogelijkheden die wij goed kunnen uitproberen. Daarmee hangt onze zichtbaarheid samen, in die zin dat sprake moet zijn van goede communicatie en een heldere voorlichting. Het gaat steeds om, wat ik zojuist al stelde, het uitoefenen van toezicht op het gebruik van macht namens de burger.

De heer Kuiper sprak over het instituut Eerste Kamer in het bikamerstelsel. Dat staat in de Grondwet en daar werken wij mee. Wanneer het overall stokt, zijn de leden wel zo verstandig om zich af te vragen of daar niet iets aan moet worden gedaan. De Grondwet is ons statuut. Daarmee moeten wij werken.

De heer **Thissen** (GroenLinks): Ik heb nog een vraag gesteld over de gedragscode van senatoren als het gaat om social media.

De heer **Franken** (CDA): Daar bedoel ik het volgende mee. Social media worden steeds meer gehanteerd, maar dat gebeurt nogal wild. Dingen lopen nog wel eens een beetje uit de hand. Als wij door de informatie die wij in de Kamer krijgen en de debatten die wij voeren, iets meedelen op een ongecensureerde manier, zou dat ten opzichte van de collega's wel eens hinderlijk kunnen zijn. Dat is mijn punt. Een gedragscode gaat eigenlijk altijd om fatsoensregels. Het is een nieuwe manier van

omgaan met elkaar en met social media. Daarvoor moeten wij bepaalde fatsoensregels ontwikkelen. Ik hoop dat ik deze kwestie op die manier voldoende heb beantwoord.

De heer Kuiper sprak nog over nieuwe taken en de ontwikkelingen wat dat betreft. Ik denk dat dit goed is. Een samenleving ontwikkelt zich. Er komen nieuwe vormen en instituties op. Daar moeten wij ons mee bezighouden. Levend staatsrecht betekent ook een levende Kamer. De werkdruk is een punt. Die wordt zwaarder. Vooral kleine fracties zie ik selectief te werk gaan. Dat is een manier van aanpak. De informatisering kan daar wel iets bij helpen, ook door de efficiency te vergroten, maar het blijft een punt. Wanneer er meer werk komt, moet het wel worden gedaan met de beschikbare menskracht. Dank u.

Mevrouw **Ter Horst** (PvdA): Voorzitter. Ik dank degenen die vragen hebben gesteld. Ik begin met de vragen van de heer Vliegenthart. Zijn eerste vraag is of een politieke Kamer een probleem, een zegen of business as usual is. Je moet altijd oppassen met multiplechoicevragen. De politieke dimensie in de Eerste Kamer was er altijd en is er nu nog steeds. Het gaat erom hoe dominant die politieke dimensie is. De afgelopen tijd is de politieke dimensie, althans in de ogen van een aantal beschouwers, dominanter geworden. Mijn opvatting daarover is dat, als er in de Eerste Kamer een minderheid is voor het kabinet, meerderheden in de Tweede Kamer moeten worden verkregen, zodat de Eerste Kamer het werk kan doen waarvoor zij op aarde is.

Er is gevraagd naar de toezending van de stukken voor de begroting op Prinsjesdag. Die is natuurlijk onbegrijpelijk. Als ergens stukken niet uitlekken, is het bij ons. Er is dus alle reden om die stukken eerst aan ons te geven. Het allerbelangrijkste is dat wij de stukken op tijd krijgen. Welke dag dat precies is, laat ik even in het midden.

Er is volgens mij niets tegen openbare commissievergaderingen, maar het is de Kamer zelf die haar orde bepaalt. Als een meerderheid van de Kamer dat vindt, zou ik, zowel als lid als Voorzitter, daartegen geen bezwaren hebben.

Er is een vraag gesteld over breedsprakige ministers. Het gaat om de relevantie van wat iemand zegt en niet zozeer om de tijd die iemand gebruikt. Als iemand, een minister of een lid, zich herhaalt en geen informatie toevoegt aan wat hij heeft gezegd, zijn er allerlei methoden die je kunt gebruiken om te zorgen dat iemand wat minder breedsprakig wordt. Ik denk overigens dat de vele tijd die de minister neemt, te maken heeft met het feit dat hij eerst alle vragen beantwoordt. Ik kom daarop straks terug in antwoord op de vraag van de heer Thissen.

De laatste vraag van de heer Vliegenthart is of ik er tijd voor heb. Ja, ik heb er tijd voor, want anders had ik mij niet gekandideerd.

De heer Thissen zegt dat het een leuk idee is van de kandidaat-Voorzitter, maar dat het niet de bedoeling is om het ministers moeilijk te maken. Het gaat om het krijgen van goede antwoorden op

vragen. In de fase waarin de Kamer in twee schriftelijke rondes vragen stelt aan de minister, is het van groot belang dat wij antwoorden krijgen op de vragen. Als de minister of staatssecretaris hier is, zou het eigenlijk moeten gaan om het debat en minder om een feitelijke beantwoording van vragen. Ik ben van mening dat wij ministers wat meer zouden moeten uitdagen om aan het debat mee te doen. Mijn ervaring is dat niet alle ministers zich even goed voorbereiden op het debat in de Eerste Kamer, in ieder geval minder goed dan in de Tweede Kamer, omdat zij weten dat zij veel tijd krijgen tussen de eerste en tweede termijn en omdat zij de beantwoording krijgen van hun ambtenaren. Ook hier geldt dat de meerderheid van de Kamer ervoor moet zijn, maar je zou op die manier meer een level playing field krijgen met de Kamer zelf. Wij bereiden ons goed voor. Wij hebben er geen moeite mee om meteen te antwoorden als de minister of de staatssecretaris heeft gesproken. Wij kunnen dat. Ik zie niet in waarom een minister of staatssecretaris dat niet zou kunnen. Bovendien zou dat volgens mij tot een verkorting van de inbreng leiden, omdat al die keurige antwoorden op vragen, die vaak hele pagina's beslaan, niet meer hoeven te worden voorgelezen.

De vraag van de ChristenUnie betreft de ontwikkeling van de Eerste Kamer. Dat is een heel interessante vraag. Alle kandidaten hebben er iets over gezegd en twee van ons gaan er nog iets over zeggen. Misschien is dat een debat waard in de Kamer zelf. Het rapport van de parlementaire onderzoekscommissie bevat een aantal elementen die tot een vernieuwing en een ontwikkeling van de Kamer kunnen leiden. Ik merk echter als ex-lid van die commissie dat je daarvoor aandacht moet vragen, want het gaat niet vanzelf.

De voorstellen die van het kabinet komen, geven altijd maar één alternatief. Ik zou het interessant vinden om een kabinet te vragen om niet met één alternatief te komen, maar met meerdere mogelijkheden die hetzelfde doel bereiken. De Kamer kan dan meerdere alternatieven beoordelen. Dat debat zouden wij met elkaar moeten voeren.

Er is gevraagd of er enig begrip bij de kandidaat-Voorzitter is voor de werkdruk in het algemeen en van de kleine fracties in het bijzonder. Dat is er absoluut, maar dat is gemakkelijk gezegd. Ik zou niet precies weten wat je daaraan kunt doen. Hoewel ik behoor tot een grote fractie, kunnen de kleine fracties in deze Kamer zich gelukkig prijzen dat er altijd woordvoerders zijn van andere fracties die ook willen spreken voor de kleine fracties. Dat lost het probleem een klein beetje op, maar niet helemaal. Ik vind dat wij daarvoor oog moeten hebben, maar zou moeten nadenken over de wijze waarop dat moet worden aangepakt.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Voorzitter. Met uw goedvinden voeg ik een aantal vragen samen. Er is een aantal praktische vragen gesteld over de openbaarheid van commissievergaderingen, het toesturen van stukken voor Prinsjesdag, breedsprakige ministers en de werkdruk. Ik kan mij aansluiten bij wat de andere kandidaten daarover

hebben gezegd. Commissievergaderingen horen openbaar te zijn, maar ik ben het met mevrouw Broekers eens dat het de vraag is voor wie die interessant zijn als wij binnen vijf minuten weer buiten staan omdat wij alleen de procedure hebben besproken.

Ik wil vooral ingaan op het aspect van de politieke Kamer, dat door verschillende leden met verschillende accenten naar voren is gebracht. Natuurlijk is de Kamer een politiek orgaan. Het mag echter niet gebeuren dat deze Kamer beheerst gaat worden door partijpolitieke machtsoverwegingen. Ik heb in mijn betoog en in mijn brief gesteld dat je dat alleen maar gezamenlijk kunt. Het is niet de coalitie, het zijn wisselende meerderheden die gezocht worden en die druk uitoefenen op ons allemaal. Dat kan de voorzitter nooit in zijn eentje keren. Eerlijk gezegd vind ik het staatsrechtelijk met vuur spelen als je van de Eerste Kamer een verlengstuk maakt van de Tweede Kamer. Dan kunnen wij ons net zo goed opheffen. Dat je verschillende politieke invalshoeken hebt, is akkoord, maar wij mogen nooit de uiteindelijke afweging laten bepalen door deals die ergens anders en hier zijn gesloten. Ik zou het de ondergang, en misschien wel de terechte ondergang van deze Kamer vinden als wij ons daartoe verlagen. Dat is overigens wel gedurfd om te zeggen, maar goed.

De heer Thissen vraagt hoe ik de druk van de coalitie weersta. Volgens mij moet dat in eerste instantie door te overtuigen. Het kan een coalitie op een bepaald moment goed uitkomen om de Kamer te gebruiken voor haar eigen doeleinden. Maar vergis je niet: een volgende keer zit er een andere coalitie. Het moet ieder kabinet erom gaan, de staatsrechtelijke functie van deze Kamer te bewaken en niet alleen als het goed uitkomt.

Er is een vraag gesteld over de party tiger. Dat ben ik niet, dat klopt. Ik ben niet iemand die dol is op feestjes en partijen, maar een Voorzitter is ook een functioneel vertegenwoordiger. Als de Kamer vertegenwoordigd moet worden, kan ik dat. Ik ben op de Antillen geweest. Daar eet je 's middags geen broodje kaas, daar eet je echt uitgebreid en beweeg je je ook in de wandelgangen. Ik kan dat heel goed als het functioneel is, niet als het gaat om een praatje en een plaatje, tenzij dat praatje en plaatje bevorderlijk zijn voor het ontwikkelen van samenwerkingsverbanden. Ik zal het hierbij laten.

De **voorzitter**: Dan kunnen wij nu overgaan tot de verkiezing. Ik zet kort de regels uiteen. Conform ...
**

De heer **Kox** (SP): Voorzitter. In de commissie van fractievoorzitters heb ik voorgesteld dat we tien minuten zouden schorsen na de beantwoording, om de antwoorden van de kandidaten te wegen. Daar waren we het unaniem over eens.

De vergadering wordt van 19.00 uur tot 19.10 uur geschorst.

De **voorzitter**: Ik hervat de vergadering. Ik verwacht dat de dinerpauze pas om 20.00 uur begint, maar we zullen proberen de procedure zo snel mogelijk te laten verlopen.

Ik zal kort de regels uiteenzetten. Conform het gestelde in artikel 113 van het Reglement van Orde zal de verkiezing schriftelijk plaatsvinden. Dat is geen nieuws. Om tot Voorzitter te worden gekozen, heeft een kandidaat de volstreekte meerderheid van de geldig uitgebrachte stemmen nodig. Ik wijs erop dat niet, niet behoorlijk of niet duidelijk ingevulde stembriefjes op grond van artikel 114 van het Reglement van Orde ongeldig zijn. Een geldig uitgebrachte stem is een stembriefje waarop duidelijk niet meer en anders dan de naam van een der vier kandidaten staat.

Indien geen van de kandidaten in de eerste ronde een volstreekte meerderheid behaalt, zal een tweede, eveneens geheel vrije stemronde plaatsvinden. Indien daarbij wederom niemand de volstreekte meerderheid heeft gekregen, wordt een derde stemming gehouden over de twee personen die bij de tweede stemming de meeste stemmen op zich hebben verenigd.

Ik benoem tot stemopnemers de leden Slagter-Roukema, als voorzitter, Ester, Van Strien en Strik.

Ik verzoek de Kamerbewaarder de stembriefjes rond te delen. Ik verzoek de leden, de stembriefjes in te vullen.

Mag ik de cameraman die achter de bankjes staat, vragen om daar weg te gaan, want hij heeft zicht op wat de leden invullen, en dat is niet de bedoeling.

**

Hierna wordt tot schriftelijke stemming overgegaan.

De **voorzitter**: Ik geef het woord aan mevrouw Slagter-Roukema, voorzitter van het stembureau.
**

Mevrouw **Slagter-Roukema**, voorzitter van het stembureau: Voorzitter. Er zijn 72 stemmen uitgebracht. Dat klopt ook met het aantal aanwezige leden dat mag stemmen. 0 stemmen zijn ongeldig en 72 stemmen zijn geldig. Er zijn 30 stemmen uitgebracht op mevrouw Broekers-Knol, 26 stemmen op de heer Franken, 9 stemmen op mevrouw Ter Horst en 7 stemmen op mevrouw Linthorst.

De **voorzitter**: Ik dank u wel.

Aangezien geen der kandidaten de volstreekte meerderheid heeft verkregen, is er op grond van artikel 116, eerste lid, van het Reglement van Orde een tweede stemming nodig.

In deze tweede ronde doen alle vier de kandidaten opnieuw mee.

**

Mevrouw **Barth** (PvdA): Voorzitter. Onze fractie zou graag even willen schorsen voor fractieberaad.

De **voorzitter**: Hoeveel minuten zou u willen schorsen?
**

Mevrouw **Barth** (PvdA): Tien minuten.

De vergadering wordt van 19.28 uur tot 19.38 uur geschorst.

De **voorzitter**: Ik verzoek de leden om hun plaatsen in te nemen. Ik verzoek de media nogmaals om tijdens de stemming geen foto's en geen tv-opnamen te maken. Dat is niet de bedoeling en dat is ook niet de afspraak. U móét zich daar dus van onthouden. Tijdens de stemming dus geen opnamen, welke dan ook.

We wachten nog op de terugkomst van de PvdA-fractie. Mag ik de Kamerbewaarder verzoeken om hun komst te bespoedigen?

We kunnen nu overgaan tot de tweede ronde. Mag ik de kandidaten vragen of zij alle vier hun kandidatuur handhaven? Er is geen reactie. Dan is dat het geval.

U kunt nu stemmen op de vier kandidaten die ook in de eerste ronde voor stemming opkwamen: mevrouw Broekers-Knol, de heer Franken, mevrouw Ter Horst en mevrouw Linthorst. Er zijn ook nu dus weer vier kandidaten.

Ik verzoek de Kamerbewaarder wederom om de stembriefjes rond te delen en ik verzoek de leden opnieuw om hun stem uit te brengen.
**

Hierna wordt tot schriftelijke stemming overgegaan.

De **voorzitter**: Ik geef het woord aan mevrouw Slagter-Roukema, voorzitter van het stembureau.
**

Mevrouw **Slagter-Roukema**, voorzitter van het stembureau: Voorzitter. Helaas tellen we nu 71 blaadjes. We moeten dus even hertellen.

Heeft iedereen zijn stembriefje wel ingeleverd?

Het ontbrekende briefje is teruggevonden! Zucht!

De voorzitter van het stembureau leest de namen op de stembriefjes voor.

Mevrouw **Slagter-Roukema**, voorzitter van het stembureau: Tot mijn spijt, voorzitter, komen wij op ongelijke aantallen uit. Ik begin dus opnieuw met de exercitie. Excuses.

De **voorzitter**: U komt uit op 71.
**

Mevrouw **Slagter-Roukema**, voorzitter van het stembureau: Het stembureau is niet zorgvuldig, of er is een briefje weg. Wij zullen eerst de briefjes weer tellen en zullen vervolgens de namen voorlezen.

De **voorzitter**: Dat is goed.
**

De stembriefjes worden opnieuw geteld.

Mevrouw **Slagter-Roukema**, voorzitter van het stembureau: Er zijn 72 briefjes. Ik zal de namen weer oplezen. Als iedereen mee turft, moet het goed komen.

De voorzitter van het stembureau leest de namen op de stembriefjes voor.

De **voorzitter**: Ik geef het woord aan mevrouw Slagter-Roukema, voorzitter van het stembureau.
**

Mevrouw **Slagter-Roukema**, voorzitter van het stembureau: Voorzitter. Er zijn 72 stemmen uitgebracht. Daarvan zijn 72 stemmen ook geldig. Er zijn dus geen ongeldige stemmen. Er zijn 30 stemmen uitgebracht op mevrouw Broekers-Knol, 30 stemmen op de heer Franken, 6 stemmen op mevrouw Ter Horst en eveneens 6 stemmen op mevrouw Linthorst.

De **voorzitter**: Dank u wel. Aangezien opnieuw geen der kandidaten de volstreekte meerderheid heeft verkregen, wordt ingevolge artikel 116, tweede lid, van het Reglement van Orde een derde stemming gehouden over de twee personen die bij de tweede stemming de meeste stemmen op zich hebben verenigd. Dat zijn mevrouw Ankie Broekers-Knol en de heer Hans Franken. U kunt in deze ronde dus uitsluitend stemmen op Ankie Broekers-Knol of Hans Franken.

Ik verzoek de Kamerbewaarder wederom om de stembriefjes rond te delen en ik verzoek de leden opnieuw om hun stem uit te brengen.
**

Hierna wordt tot schriftelijke stemming overgegaan.

Mevrouw **Slagter-Roukema**, voorzitter van het stembureau: Voorzitter. Er zijn weer 72 stemmen uitgebracht. Ik zal ze voorlezen.

De voorzitter van het stembureau leest de namen op de stembriefjes voor.

Mevrouw **Slagter-Roukema**, voorzitter van het stembureau: We beginnen even opnieuw, want mijn collega's die de namen turven, zijn de draad kwijt. Helaas. Een aantal van u weet het nog, maar mijn collega's niet en zij zijn de beëdigde leden van de stemcommissie. We beginnen rustig opnieuw.

De voorzitter van het stembureau leest opnieuw de namen op de stembriefjes voor.

(applaus)

De **voorzitter**: Ik stel voor dat iedereen nog even op zijn plaats blijft en wacht met feliciteren. Er is wat verwarring bij het stembureau. Te uwer informatie meld ik dat er een overweldigende meerderheid is, maar dat het aantal getelde briefjes niet klopt. In totaal zijn er 71 stembriefjes geteld,

terwijl het er 72 moeten zijn. Hoewel de uitslag wel duidelijk is, wil het stembureau weten wat er met het ene briefje is gebeurd.
**

Mevrouw **Slagter-Roukema**, voorzitter van het stembureau: De uitslag is nog niet officieel bekend. Het stembureau telt alle briefjes nog een keer na. Ik noem niet alle namen opnieuw op.

De **voorzitter**: Ik vraag nog even uw geduld. We gaan het oplossen. We hebben het reglement erbij gepakt, en daaruit blijkt dat het belangrijk is dat er niet méér briefjes zijn. Minder briefjes zijn volgens het reglement geen bezwaar. We kunnen op deze manier tot een geldige uitslag komen.
**

De stembriefjes worden opnieuw geteld.

De **voorzitter**: Het woord is aan mevrouw Slagter-Roukema.
**

Mevrouw **Slagter-Roukema**, voorzitter van het stembureau: Voorzitter. Met excuses voor de verwarring! Tellen tot 72 is kennelijk ingewikkelder dan wij dachten. Wij zijn nu tot de volgende conclusie gekomen. Er zijn 72 stemmen uitgebracht, waarvan 1 stem ongeldig was. Er zijn dus 71 geldige stemmen uitgebracht op de twee kandidaten. 41 stemmen zijn uitgebracht op mevrouw Broekers-Knol en 30 stemmen zijn uitgebracht op de heer Franken.

(applaus)

De **voorzitter**: Ik constateer op grond van de uitslag van deze stemming dat mevrouw Ankie Broekers-Knol overeenkomstig het vereiste in artikel 115 van het Reglement van Orde een volstreekte meerderheid heeft gekregen. Daarmee is zij gekozen tot Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal.
Ik dank de kandidaten die zijn afgevallen voor hun inzet. Ik dank de leden van de commissie van stemopnemers heel hartelijk voor het volbrengen van hun zware taak. Ik geef nu de voorzittershamer terug aan de aftredende Voorzitter, Fred de Graaf.
**

Voorzitter: Fred de Graaf

De **voorzitter**: Geachte collega's. Ik dank mevrouw Dupuis voor het tijdelijk voorzitten van deze vergadering. Ik dank de heer Franken voor het feit dat hij het voorzitterschap de laatste twee weken voor mij heeft willen waarnemen. Ik heb zeer veel respect daarvoor. Het is mij een genoegen om als eerste de nieuwe Voorzitter van harte geluk te wensen. Ik laat deze gelukwensen graag vergezeld gaan van bloemen. Ik draag de hamer en het voorzitterschap thans over aan de nieuwe

Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, mevrouw Ankie Broekers-Knol.
**

(De heer Fred de Graaf overhandigt de voorzittershamer onder applaus aan mevrouw Broekers-Knol.)

Voorzitter: Broekers-Knol

De **voorzitter**: Ik dank mijn voorganger, Fred de Graaf, aan wie wij allemaal enorm veel verschuldigd zijn. Dank Fred!
**

(applaus)

De **voorzitter**: Ik dank alle leden voor het in mij gestelde vertrouwen. Het is ongemeen spannend geweest. Ik zit hier nu, maar het liefste zou ik een borrel nemen; dat moet ik eerlijk zeggen. Ik vind het fantastisch dat u uw vertrouwen in mij hebt gesteld. Ik zal mijn uiterste best doen om dat vertrouwen waar te maken. U kunt daarvan op aan!
Ik ben er ook blij om dat hier een fantastische, deskundige, kwalitatief hoogstaande staf is, heel compact en klein. De staf bestaat maar uit 48 mensen. Zij moeten het werk voor mij makkelijker maken en zorgen voor u allemaal. Ik hoop dat ik ook hun vertrouwen kan krijgen voor het werk dat ik hier voor u allen zal doen. Hartelijk dank.

Ik meen dat ik nu moet schorsen voor de dinerpauze. Daarna ga ik mijn best doen.
**

(applaus)

De vergadering wordt van 20.20 uur tot 21.15 uur geschorst.

*B
!Wet basisnet!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet vervoer gevaarlijke stoffen en enige andere wetten in verband met de totstandkoming van een basisnet (Wet basisnet) (32862).

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Mevrouw **Martens** (CDA): Voorzitter. We hebben al geconstateerd dat het vervoer van gevaarlijke stoffen een gegeven is. Dat betekent dat het risico's met zich brengt. Daar moeten wij helder over zijn. Ik denk dat het heel goed is dat dit vandaag is geconstateerd. Tegelijkertijd is het onze uitdaging om de maximaal mogelijke veiligheid te bieden, zonder de industrie en de ruimtelijke ordening op slot te zetten.

De prioriteit van onze fractie ligt bij de optimale besteding van tijd, geld en middelen voor de veiligheid. We moeten deze dus inzetten waar ze het effectiefst zijn. In die zin steunen wij de gedachte van de heer Schaap over heldere normen. Ze verschillen op dit moment met betrekking tot de tunnelveiligheid, het water et cetera. Het is ook een goede zaak dat de staatssecretaris zegt dat zij daar wat aan wil doen. Niet helder was wat de staatssecretaris precies heeft toegezegd. Ik hoorde haar enerzijds zeggen: de heer Schaap heeft gelijk, er is tijd en als we dat kunnen, moeten we aan die integrale norm gaan werken. Aan de andere kant hoorde ik de staatssecretaris zeggen: het is heel erg moeilijk, omdat dit allemaal heel divers is, heel uiteenlopend. Ik dacht dat ik haar hoorde zeggen dat zij haar best zou gaan doen en dat zij zou nagaan in hoeverre er binnen Infrastructuur & Milieu financiële mogelijkheden bestaan voor onderzoek et cetera. Misschien zeg ik het te vaag, maar zo heb ik het begrepen. Ik hoor graag nog even wat de staatssecretaris precies heeft toegezegd.

Wij hadden een aantal vragen en zorgen over het wetsvoorstel. Ik dank de staatssecretaris voor haar antwoorden, die soms helder waren en soms helder leken. Op een aantal punten zijn onze vragen niet beantwoord. Ik kom daarop terug. Allereerst het rekenmodel. Ik wil daar niet te lang bij stilstaan want dan krijg je welles-nietes en daar houd ik eigenlijk niet zo van. De staatssecretaris hoort mensen die zeggen dat het allemaal gaat werken en dat het helemaal goed komt, dus geen zorgen. Ik hoor zelf in het veld dat er grote zorgen zijn, onder andere van de veiligheidsregio's en van hoogleraren. Wij hoeven het daar niet over te hebben, dat zou welles-nietes worden. Graag hoor ik wel nog even door de staatssecretaris bevestigd wat overigens ook in de memorie van antwoord staat, namelijk dat onderzoeken die niet aan de verwachtingen van de betrokkenen voldoen, opnieuw zouden kunnen worden gedaan. Dat zou immers een behoorlijke willekeur impliceren. Iets anders wat ik in het veld hoorde, is dat de betrokkenen alleen inzicht krijgen in het eindresultaat, dus de achtergronddocumentatie niet mogen inzien. Ik vraag de staatssecretaris of zij kan toezeggen dat dit wel mag. Het lijkt mij relevant voor de transparantie dat men kan weten hoe en op basis waarvan de berekeningen tot stand zijn gekomen.

Ik wil ook geen welles-nietesspel over de zinvolheid van de risicoplafonds. Ik constateer dat de staatssecretaris eigenlijk impliciet zegt dat de norm wat willekeurig is. Zij zei: het ligt overal anders; je kunt ook niet één norm hebben, dus dit kent een zekere willekeur, want het is voor elke sector verschillend. Wij zijn dus voor het pleidooi van de heer Schaap voor een integrale norm. Wij zijn benieuwd naar de toezegging.

Nu de handhaafbaarheid. De staatssecretaris geeft aan dat zij wil sturen. Maar daarbij is de vraag natuurlijk: hoe? De eerste suggestie is dat er pas met het basisnet een mogelijkheid zou zijn voor routing en zo. Dit klopt niet; hij heeft gelukkig bevestigd dat dit ook nu al

kan. De staatssecretaris formuleerde het zo, dat het nu alleen met betrekking tot de veiligheid kan. Dat lijkt mij een ontzettend belangrijk gegeven, want dat is de grootste zorg van burgers. De staatssecretaris ervaart dit als een tekort en ziet veel meer in de risicoplafonds. Wij zullen daarover wel van mening blijven verschillen. Belangrijker is de vraag hoe de staatssecretaris denkt te gaan ingrijpen. Zij zegt dat zij gaat sturen, dat zij zal ingrijpen. Maar als de individuele vervoerder niet aanspreekbaar is en als het vervoer internationaal is maar zich wel aan de wet moet houden, en er komt op een gegeven moment een maximumvolume uit, hoe gaat de staatssecretaris dit dan in de praktijk vormgeven? En nogmaals, wat zijn de consequenties hiervan voor het level playing field? Het zal immers moeilijker zijn om internationale vervoerders aan volumes te houden en aan de samenstelling van plafonds, dan nationale vervoerders. De staatssecretaris zegt dat zij ook "overleg" met het buitenland heeft gehad, maar niet wat zij heeft overlegd, wat daar precies uit is gekomen en of men in het buitenland zorgen, kritiek et cetera had.

Nu iets over de circulaire Risiconormering. Ik was enigszins verbaasd dat de staatssecretaris er geen vertrouwen in lijkt te hebben dat deze vrijwillig aangegane verplichting nog wordt nagekomen als het basisnet niet doorgaat. Het basisnet zou dus echt nodig zijn om dit te handhaven. Ik heb zelf een andere inschatting van het verantwoordelijkheidsgevoel van de betrokkenen, juist omdat de staatssecretaris zegt dat het in de wet wordt vastgelegd omdat dit van belang is voor alle partijen. Ik was daar dus verbaasd over.

Over het bevoegd gezag het volgende. Ik denk dat de wet enorme bevoegdheden geeft aan het bevoegd gezag om te bouwen tot op het spoor. Het staat ook in de memorie van antwoord: als er maar wordt gemotiveerd, zijn er uitzonderingen mogelijk en kan het bevoegd gezag bouwen tot op het spoor, bijvoorbeeld wanneer dat functiegebonden is. Welnu, ik ken geen niet-functiegebonden instelling, woning of school, die geen profijt heeft van infrastructuur. Er is dus altijd wel een motief. Als ook leegte in het stedelijke gebied een motief kan zijn om tot op het spoor te bouwen, dan zijn er eigenlijk geen grenzen. Ik denk dus dat de grootste winnaar van dit basisnet de ruimtelijke ordening zal zijn. In het debat is ook nog gevraagd naar de koppeling. De staatssecretaris heeft volgens mij niet verder aan die vraag gerefereerd.

De staatssecretaris zegt dat er nog geen zicht is op de inhoud van de inspraakreacties. Er is procedureel contact geweest met het IPO en de VNG, maar de staatssecretaris kon nog niets zeggen over de inhoud van de beleidsregels. Ik neem dat voor kennisgeving aan. Met betrekking tot Wetteren gaat het niet zozeer over de vraag of wij de zorgen delen, maar over de vraag of wij leren van het gegeven dat de veiligheid meer zou zijn gediend bij veiligheidsmaatregelen, en dat het ongeluk minder effect zou hebben gehad met veiligheidsmaatregelen dan met risicoplafonds. De

ramp was dan niet minder geweest en de effecten ervan waren niet minder geweest. In onze ogen onderstreept dit nog eens de relativiteit van de risicoplafonds.

Mijn laatste vraag betreft de gemeenten. De staatssecretaris noemt de gemeenten en de regio's als de verantwoordelijke partijen; die moeten uiteindelijk de verantwoordelijkheid dragen voor het vervoer. Het is echter de vraag hoe de staatssecretaris de afstemming regelt en hoe zij gaat borgen dat gemeenten en regio's ook de inhoudelijke en financiële capaciteit en kennis hebben. Over de realtimerapportage nog het volgende. ProRail, Keyrail, het Havenbedrijf en de vervoerders worden daarover geïnformeerd, maar bijvoorbeeld de gemeenten en de regio's staan daarbuiten. Hoe gaat de staatssecretaris dat regelen? Zij was erg positief over de contacten met de gemeenten die van deze wetgeving mogelijk nadelige gevolgen ervaren. Zij zegt dat daar contact mee is geweest en dat er goede afspraken mee zijn gemaakt, maar wij ontvingen vorige week nog een brief met zorgen van de gemeenten Halderberge en Moerdijk. Die brief is de staatssecretaris wellicht bekend. Het zou fijn zijn als de staatssecretaris daarop kon reageren. Het zou fijn zijn als zij kon zeggen dat zij het gesprek met deze gemeenten zal aangaan. Het gaat dan ook over hoe de informatie wordt overgebracht, over de planschade, over de maatregelen en over de wijze waarop nadere afspraken kunnen worden gemaakt.

Kortom, wij zijn nog niet helemaal gerustgesteld door de eerste antwoorden van de staatssecretaris. De bedoeling van de wet is natuurlijk fantastisch. Het is de vraag of het kader ook zal werken. Wij hebben vooralsnog twijfels bij het rekenmodel, bij de handhaafbaarheid, bij de zinvolheid van de risicoplafonds en zeker bij de toegevoegde waarde voor de veiligheid. Het gaat daar niet over terwijl dat juist een heel belangrijk punt is.

*N

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Voorzitter. Allereerst complimenteer ik de staatssecretaris voor haar staccato beantwoording van al onze vragen. Ze gaf hiermee ruimte aan de belangrijke verkiezing die wij vandaag hadden. Als Groninger zou ik zeggen: dat had minder gekund.

Wij hadden opgemerkt dat de samenhang erg onduidelijk is. De staatssecretaris heeft een schematisch overzicht toegezegd waarin alle AMvB's en ministeriële regelingen worden genoemd en ook de stand van zaken ervan. Voor ons is hierbij met name ook de relatie met ruimtelijke ordening van belang. Ik hoor graag van de staatssecretaris wanneer wij dit overzicht tegemoet kunnen zien. De staatssecretaris heeft gezegd dat AMvB's in de Tweede Kamer worden voorgehangen. Gewoonlijk worden ze ook in de Eerste Kamer voorgehangen. Is dit een uitzondering of een slip of the tongue?

De staatssecretaris zegt dat het aantal chloor- en ammoniaktransporten nog verder

verminderd wordt. Ze sprak over een convenant en ik zou dit graag nog even toegelicht zien. Daarnaast heeft ze gezegd dat ze met deze wet in de hand routing mogelijk kan maken en het vervoer ook meer kan richten naar de Betuwelijn. Ze heeft gezegd dat het niet alleen over het spoor gaat, maar dat allerlei verschuivingen mogelijk zijn naar minder risicovolle ruimten, zowel op het spoor als over het water. Ik heb uit haar beantwoording geproefd dat zij net als de Kamer vindt dat de Betuwelijn beter benut zou moeten worden.

De staatssecretaris heeft ook gezegd dat er aandacht is voor knelpunten in het kader van het bestuurlijk draagvlak. Ze doet haar best bestuurlijk draagvlak te creëren. Ze noemde als voorbeeld Dordrecht, maar het lijkt mij dat het op meer punten kan gelden.

Wij hebben verder gesproken over risico's en de risicoregelreflex als ook over ratio versus emotie. Met name collega Schaap heeft hierover gesproken. Ik was zelf blij te horen dat zij alle onderliggende documenten heeft bestudeerd of in ieder geval daaruit input heeft gekregen. Dit stelt mij gerust.

Ik zie dat het basisnet het commitment van een aantal partijen weerspiegelt. De Wet basisnet geeft duidelijkheid en hij benadrukt dat vervoerders ook zelf maatregelen moeten nemen en dat daar de eerste verantwoordelijkheid ligt. De wet is ook duidelijk over het commitment van gemeenten en hij geeft duidelijkheid aan de burger. De staatssecretaris merkt terecht op dat als de route dichters langs je huis loopt, dit voor jou als individu wel meer bedreigend is, maar dat het ook gaat om het grote geheel.

Ik heb gesproken over expertise en deskundigheid. Ik wil weten hoe de staatssecretaris werkt aan de toerusting en het behoud van deskundigheid van degenen die dit ingewikkelde systeem aan de ene kant moeten beoordelen en aan de andere kant moeten handhaven. Ik zie uit naar de beantwoording.

*N

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): Voorzitter. Ik dank de staatssecretaris zeer voor haar heldere beantwoording. De staatssecretaris heeft in ieder geval op een aantal punten aan mijn fractie duidelijk kunnen maken dat er een meerwaarde is van de Wet basisnet. Ik vond het antwoord met betrekking tot de wettelijke basis die de circulaire risiconormering nodig heeft, een belangrijk antwoord. Ik heb dat met een dikke streep genoteerd.

De staatssecretaris stelde in haar beantwoording dat de wet regelt dat Nederland veiliger wordt en dat economische activiteiten doorgang kunnen vinden. De staatssecretaris gaf zelfs aan dat er geen enkele rem zal zijn op welke economische activiteit ook, althans zo heb ik dat geproefd. Dit roept bij mij de vraag op of dit niet een te mooi plaatje is. De staatssecretaris zegt dat Nederland veiliger wordt met het basisnet. Is dat wel zo? De staatssecretaris geeft risicoplafonds aan, maar dat betekent op zich niet dat er meer

veiligheid ontstaat. Om meer veiligheid te scheppen moet het vervoer zelf veiliger worden, moeten de stoffen die worden vervoerd minder gevaarlijk worden en moeten de routes nog veiliger worden gemaakt. Kan de staatssecretaris dit standpunt nog eens toelichten?

De andere vraag die is overgebleven, gaat over de economische activiteit. Het lijkt alsof daaraan ruim baan wordt gegeven. Mijn fractie wil weten waarom het volume niet ook via wetgeving geremd kan worden, misschien zelfs specifiek het volume over het spoor of het volume van bepaalde stoffen. De staatssecretaris is hiermee al bezig en ik wil weten of ze hiermee doorgaat. In de memorie van antwoord is aangegeven dat het basisnet geen mechanisme is om risicoplafonds systematisch te verlagen. Dit verbaast mijn fractie. Als het een doel van de staatssecretaris is dat Nederland veiliger wordt, zouden toch in de loop der tijd juist de risicoplafonds verder moeten worden verlaagd door allerlei maatregelen te nemen? Wat doet de staatssecretaris om het vervoer te verminderen? Wat doet de staatssecretaris om ervoor te zorgen dat de productie dichterbij de verwerking komt te zitten? Wat doet de staatssecretaris om ervoor te zorgen dat er minder wordt vervoerd over bepaalde routes?

Ik heb specifiek gevraagd naar enkele situaties. Mijn collega van het CDA vroeg hier ook al naar. Ik noem de situatie bij de gemeenten Halderberge en Moerdijk, waarmee men toch behoorlijk ongelukkig is. Ik steun het gesprek dat met deze gemeente gevoerd gaat worden. Ik heb verder begrepen dat over de lijn Elst-Zutphen-Oldenzaal meer vervoer gaat plaatsvinden. Het kan zijn dat ik dat verkeerd heb begrepen, maar het zou mij zeer verbazen. Die lijn is juist de lijn waar de treinen door veel kernen rijden en waarover het RONA terecht een zwartboek heeft gemaakt. Ik vraag de staatssecretaris hierover helderheid te geven.

Om de verbetering te realiseren, is een aantal maatregelen cruciaal. De staatssecretaris heeft deze aangekondigd. Het betreft maatregelen voor de lpg-treinen, voor de ATB-Vv bij een rood sein en voor het realiseren van meer vervoer over de Betuweroute. Hoe krijgt de staatssecretaris dit voor elkaar? Welk drukmiddelen heeft de staatssecretaris om ervoor te zorgen dat men inderdaad het vervoer naar de Betuweroute verplaatst, waar het over het spoor gaat? Hoe zit het met de handhaving? Ik heb ook een vraag gesteld over de twee kilometer die nog steeds op het spoor overblijft, waar sprake is van een tien keer te hoog groepsrisico. Wat gaat de staatssecretaris doen om ervoor te zorgen dat dit nul wordt? Kan de staatssecretaris er druk op zetten dat dit nul wordt? Dit is een zorg van mijn kant. Ik heb ook gevraagd hoe de handhaving op de weg in zijn werk gaat. Gaat de staatssecretaris individuele vervoerders aanpakken als er te veel over de weg wordt vervoerd?

De staatssecretaris zegt dat de boodschap is dat Nederland veiliger wordt. Met de Wet basisnet wil de staatssecretaris deze boodschap overbrengen. Hoe gaat de staatssecretaris dat

gesprek met de burgers aan? Vindt de staatssecretaris dat ze met deze wet en met de maatregelen die er nu zijn, voldoende geloofwaardig is om dit verhaal over te brengen? Ik realiseer me dat dit een uitermate lastige klus is. Hoe gaat de staatssecretaris dit verhaal overbrengen, als er op een aantal punten nog pijn zit en als burgers zich niet gehoord voelen? Ik noem het RONA en ik noem de burgers in Halderberge en Moerdijk. Er zijn namelijk ook veel burgers die zeggen er weinig van te merken en alleen maar te zien dat er straks nog weer meer komt en dat het vervoer nog verder gaat groeien.

Ten slotte heb ik de staatssecretaris ook gevraagd hoe zij alle belanghebbenden nogmaals zal betrekken bij of inspraak zal geven in de ministeriële regeling voor risicoplafonds die zij nog gaat vaststellen.

Ook heb ik nog gevraagd naar de monitoring eenmaal per vijf jaar. Dat vindt mijn fractie eerlijk gezegd erg aan de magere kant. Ik wacht met veel belangstelling op het antwoord van de staatssecretaris. Op een aantal vragen heeft zij zeker al overtuigende antwoorden gegeven.

*N

Mevrouw **Koning** (PvdA): Voorzitter. Ook namens mijn fractie wil ik de staatssecretaris van harte bedanken voor de veelheid aan antwoorden. Voor mijn fractie waren vooral het algemene verhaal over het streven naar veiligheid in het fysieke domein en de communicatie daarover, en de toegevoegde waarde van het basisnet van belang. Ook een aantal antwoorden op vragen van collega's was voor mijn fractie van belang, bijvoorbeeld het eens in de vijf jaar controleren of de wegen nog voldoen aan de risicoplafonds. De staatssecretaris heeft toegezegd dat de controle vaker kan plaatsvinden. Ook mijn fractie stelt die toezegging zeer op prijs.

In antwoord op de vragen van de heer Schaap heeft de staatssecretaris gezegd dat zij een notitie zal maken waar een multicriteria-analyse in zit. De PvdA-fractie wil de staatssecretaris graag meegeven dat bij het opstellen van die notitie goed nagedacht moet worden over de combinatie van risico's. Stel: je hebt een lpg-station naast een spoor waar ook nog eens gevaarlijke stoffen over vervoerd worden. Hoe wordt daarmee omgegaan? Ook dat zijn elementen waar bewoners en werkenden zich soms erg veel zorgen over maken, of dat nu terecht is of niet. De overheid moet die zorgen wel adresseren.

Mensen snappen de rekenmethodes die gebruikt worden om het risico te berekenen gewoon niet. Mevrouw Martens kwam daarop terug toen zij sprak over de veiligheidsregio. In mijn eerste termijn heb ik over de brandweer gesproken. Het gaat waarschijnlijk over dezelfde methodes. Wij zijn heel blij dat de staatssecretaris in haar beantwoording heeft aangegeven dat zij, weliswaar op initiatief van de gemeentes, bijdraagt aan het uitleggen van de meerwaarde van deze wet, maar wij denken tevens dat met de toegezegde notitie

ook andere zorgen weggenomen zouden kunnen worden.

*N

De heer **Schaap** (VVD): Voorzitter. Ook namens de VVD-fractie dank ik de staatssecretaris voor de heldere beantwoording. Zo'n "aanhef" klinkt vaak als een cliché. In enkele gevallen is het ook zo bedoeld, maar in mijn geval is het juist omgekeerd. Ik ben de staatssecretaris zeer erkentelijk voor de wijze waarop zij de dialoog is aangegaan, ook in de bredere context van de risicobenadering waarbinnen dit wetsvoorstel figureert.

Ik ga kort in op het wetsvoorstel voor het basisnet. De manier waarop de staatssecretaris heeft uitgelegd hoe zij hiermee is omgegaan en hoe het voortraject eruit heeft gezien, stemt erg tevreden. De staatssecretaris heeft duidelijk gemaakt dat er een landelijk dekkend afwegingskader is voor de vraag waar en wanneer iets met welk vervoermiddel vervoerd kan worden, met alle daaruit voortvloeiende plussen en minnen. Het antwoord op de vraag hoe dit gestalte heeft gekregen en nog zal krijgen met behulp van deze wetgeving heeft mij behoorlijk gerustgesteld. Daarover heb ik geen vragen meer. Ik zie dit wetsvoorstel als een soort bekroning van het voortraject. Mijn complimenten daarvoor.

Dit was echter niet het kritische punt van de VVD-fractie. Het ging ons om de diepere laag: welke risicobenadering of welk veiligheidsbeleid ligt hier nu eigenlijk onder? Hoe sluit dat aan op andere compartimenten, met name in het fysieke domein? Hoe ga je daarmee om? Is er een integrale benadering, zowel verticaal als horizontaal? Bij de verticale benadering gaat het om de vraag wat de risicocomponenten zijn. Daarbij gaat het om veel meer dan mensenlevens. De horizontale benadering betreft de vergelijking van de verschillende compartimenten. Daar is de staatssecretaris heel ver in gegaan. Ik heb de suggestie aangedragen: probeer op niet al te lange termijn te komen tot integrale veiligheidswetgeving waar een risicobenadering in zit die beide vormen van integraliteit kan dienen. Als ik het goed begrepen heb, heeft de staatssecretaris hierover contact gehad met de minister van I en M. De staatssecretaris heeft toegezegd dat zij het hele fysieke domein onder de loep zal nemen en dat zij daartoe de beschikbare instrumenten zal inzetten. De multicriteria-analyse is genoemd, maar er zijn meer instrumenten.

In een kleine interruptie, waar de staatssecretaris op ingegaan is, heb ik gezegd: maak de perfectie niet de vijand van het goede. Dit moet ontwikkeld worden en dat is lastig. Daar hoort een step-by-stepaanpak bij. Ik heb begrepen dat de staatssecretaris deze ook voorstaat. Ik zou het buitengewoon toejuichen als de staatssecretaris binnen een jaar met een hoofdlijnnotitie komt. Het kan enorm helpen door hieraan te beginnen.

Er verandert op het ogenblik heel veel in de wereld. De nadruk ligt op overlijden en bebouwing. Bij veel mensen komt het gevoel daarop neer. Bij de infrastructuur, de logistiek en de just-in-

timeleveringen, waar de economie zich helemaal op instelt, kan er gigantisch veel misgaan, zelfs bij kleinere calamiteiten. Wat dat betreft lijken situaties van tien, twintig of dertig jaar geleden bijna wel de middeleeuwen; zo snel verandert de wereld. Dat dwingt tot nieuwe benaderingen. Ik heb een aantal voorbeelden gegeven. Als ik hierop doorga, krijg ik al gauw de neiging om even een uurtje college te geven, want ik heb op dit gebied zelf ook van alles meegemaakt, niet alleen in het waterdomein maar ook breder. Ik laat het onderwerp nu echter even rusten; dat college komt een andere keer wel.

Het is een buitengewoon boeiende uitdaging, maar na de reactie van de staatssecretaris zie ik de eerste bouwstenen van de risicobenadering met veel vertrouwen tegemoet.

*N

De heer **Van Boxtel** (D66): Voorzitter. Vanaf deze plek feliciteer ik u nogmaals hartelijk met uw verkiezing tot Voorzitter.

De **voorzitter**: Dank u wel.

**

De heer **Van Boxtel** (D66): Dat mag toch? Dan komt het gewoon in de Handelingen tijdens dit debat. In navolging van mijn collega's dank ik ook de staatssecretaris hartelijk voor de heldere manier waarop zij in de vrij korte tijd die haar hiervoor gegeven was, snel en toch zorgvuldig heeft geantwoord, geheel in lijn met het verzoek van mevrouw Ter Horst.

Ik ben blij dat de staatssecretaris zo zorgvuldig is ingegaan op het verzoek van de heer Schaap betreffende de multicriteria-analyse. Ik denk dat het goed is dat wij die krijgen. Dat is weer een stap op weg naar een meer integraal veiligheidsbeleid. Ik ben ook blij dat de staatssecretaris heeft gezegd dat het wetsvoorstel voor het basisnet niet alleen een goed kader biedt voor de ruimtelijke aspecten, de vervoerstechnische aspecten en de veiligheidsaspecten, maar ook voor de economische belangen. Het is altijd wegen op de hand. Ik zeg dat omdat ik het in de stukken als zodanig niet zo expliciet tegenkom. In de stukken gaat het meer om de ruimtelijke kwaliteit, het vervoer en de veiligheid. Ik kom de economische relevantie minder tegen. Ik vind dat die er wel bij betrokken moet worden, niet om het verdienen van een euro boven de veiligheid van een individu te plaatsen, maar wel om die balans te bewaken.

Ik heb de staatssecretaris gevraagd waarom zij bij de risicoplafonds heeft gekozen voor een ministeriële regeling. Dat heeft zij uitgelegd: die is fijnmazig en die krijgt de Kamer wel te zien. Volgens mijn begrip van het staatsrecht kan over een ministeriële regeling niet meer gedebatteerd worden. Je kunt de regeling wel toesturen, maar het werkt niet zoals bij een AMvB: je gaat die regeling niet echt behandelen. Dat is nog tot daaraan toe, maar mijn andere vraag heeft de staatssecretaris volgens mij niet beantwoord. Misschien heb ik iets gemist. De staatssecretaris

heeft namelijk ook gekozen voor een ministeriële regeling voor de aanwijzing van de routes. Op dat punt kom ik nu expliciet terug. Ik kan mij bijna niet voorstellen dat je dit alleen bij ministeriële regeling doet. Het gaat om ingrijpende wijzigingen -- die zijn wellicht nodig -- zoals het verleggen van transportlijnen. Ik kan mij bijna niet voorstellen dat je dat even per decreet regelt en denkt: we zien wel of de politiek nog reageert. Dit is temeer het geval vanwege het punt waarop collega Koning, evenals mevrouw Vos, in haar maidenspeech en zeker in tweede termijn reageerde. Het sluitstuk van het invoeren van een wet is de vraag of mensen het ook begrijpen. Dit wetsvoorstel richt zich vooral op institutionele belangenbehartigers, op stakeholders in de directe zin van het woord: je bent vervoerder of je hebt een ruimtelijk belang of een ontwikkelingsbelang. Sommige mensen heb ik hier heel enthousiast horen roepen dat er meer over de Betuwelijn gaat. Ik heb het geluk dat ik daar ook langs woon, dus dank voor dat enthousiasme. Bij mij komt ook in herinnering dat er hele hordes mensen te hoop liepen tegen de Betuwelijn toen die werd aangelegd. Ik was zelf een groot voorstander van de aanbeveling van de commissie-Elverding indertijd. Die hebben wij verwerkt en wij hebben toen gezegd: geef mensen aan het begin van een moeilijk besluit volop de ruimte om in te spreken en ga daarna effectueren.

Hoe zit dat bij dit wetsvoorstel? Hoe kunnen burgers weten dat zij in het ingewikkelde samenspel van ruimtelijke afwegingen, veiligheidsafwegingen en transportafwegingen op het juiste moment op een knop kunnen drukken. Als de staatssecretaris zegt dit helemaal en alleen aan gemeenten over te laten, vind ik dat echt heel beperkt. Kleinere gemeenten zullen ongelooflijk veel moeite hebben om überhaupt de knowhow en de kennis op te brengen om te beoordelen wat er allemaal speelt. Wij spreken dan niet over de grote steden. Ik vind het een belangrijke rol voor het departement van de staatssecretaris om ervoor te zorgen dat mensen kunnen begrijpen wat er wordt besloten. Het is het lastigst als je denkt een wet te hebben gemaakt waarvan je met recht en reden kunt zeggen dat het er veiliger door wordt, terwijl de mensen blijven zitten met een toegenomen gevoel van onveiligheid. Dat is bij het gewone politiewerk al bijna niet te hanteren, laat staan in een dossier als dit. Ik ben dus heel benieuwd naar de reactie van de staatssecretaris hierop. Voor de rest zal zij hebben gemerkt dat mijn fractie ten principale geen bezwaren heeft tegen dit wetsvoorstel.

De **voorzitter**: Ik heb begrepen dat de staatssecretaris graag een korte schorsing wenst voor zij tot beantwoording overgaat.

**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*N

Staatssecretaris **Mansveld**: Voorzitter. Mede in antwoord op de vragen van de CDA-fractie wil ik allereerst kort het belang aangeven. Met het huidige beleid van circulaire en convenanten heb ik onvoldoende houvast om de spanning tussen vervoer, ruimtelijke ordening en veiligheid op te lossen. Daarnaar heeft mevrouw Martens nadrukkelijk gevraagd. Deze instrumenten hebben op dit moment een vrijwillig karakter. Ik kan er geen zaken mee afdwingen. De afspraken zijn in dat vrijwillige kader gemaakt in de wetenschap dat wij op weg gingen naar een wet. Daarop is iedereen gaan anticiperen. Wanneer er geen wet komt en wij binnen dat vrijwillige kader blijven, gaan vervoerders belangen anders wegen. Dan kan ik hen niet meer over bijvoorbeeld de Betuwelijn sturen, waarnaar ook mevrouw Vos nadrukkelijk heeft gevraagd. De Betuwelijn is specifiek voor goederenvervoer aangelegd, met naast de Betuwelijn een ruime marge zonder bebouwing, waardoor een veiligheidskader wordt gecreëerd. Ik kan vervoerders via die convenanten niet in vrijheid dwingen om de Betuwelijn te gebruiken, want dat gebeurt op vrijwillige basis.

De risicoplafonds zijn mijn sturing. Ik kan per tracé aangeven hoe hoog het risicoplafond is. Er kan dan maar een x-aantal treinen over zo'n tracé, tenzij bijvoorbeeld de treinen veiliger worden en er in de weging meer veilige treinen over een tracé kunnen. Voor mij is het belangrijk dat ik kan sturen via de risicoplafonds op de verschillende tracés. Bedrijven kunnen er echter belang bij hebben om een kortere afstand te rijden waardoor het voor hen goedkoper is. Binnen dat vrijwillige kader kan ik hen niet blijven dwingen om dezelfde afweging te blijven maken. Dat is voor mij de afweging om door te gaan naar een wet. Met dat basisnet krijg ik een hard criterium om de risico's van vervoer te beperken en om eisen te stellen aan de ruimtelijke ordening. Wij kunnen gemeenten en projectontwikkelaars zeggen dat zij binnen een bepaald aantal meters vanaf de spoorlijn niet meer mogen bouwen. Het bedrijfsleven en de projectontwikkelaars weten dit en zij zullen hierop anticiperen bij de keuzen die zij maken.

Mevrouw **Martens** (CDA): Het is goed om van de staatssecretaris te horen dat het de bedoeling is dat niet tot op het spoor wordt gebouwd. Maar ik begrijp uit de memorie van antwoord toch goed dat er altijd uitzonderingen mogelijk zijn, dat het bevoegd gezag een uitzondering mag maken als het maar verantwoord is? Daaraan worden geen echt heldere criteria verbonden. Zoals ik al eerder zei, zullen het functiegebonden zijn aan de infrastructuur en leegte in het stedelijk gebied al voldoende motivatie vormen om tot aan of op het spoor te bouwen. Wat is dan nog de grens waarbij een bevoegd gezag iets niet mag? Dan mag je toch bijna alles? Onder die twee noemers valt bijna alles.

Staatssecretaris **Mansveld**: Het is van belang dat in de vrije zone die wij vaststellen niet wordt gebouwd, ook geen functiegebonden gebouwen. Daarom moeten het bevoegd gezag, de gemeente, en de initiatiefnemer, de bouwer, aantonen dat

bouwen buiten deze zone niet mogelijk is. Er zitten trappen in. Eerst moeten zij aantonen dat het niet ergens anders mogelijk is. Dan kan voor functiegebonden gebouwen in de regio worden gekeken. Functiegebonden gebouwen zijn geen woningen.

Mevrouw **Martens** (CDA): Geeft de staatssecretaris ook mogelijkheden om dat allemaal bij alle gemeenten bij te houden? Het is nogal een klus om alle bouwvergunningen bij te houden.

Staatssecretaris **Mansveld**: Bestemmingsplannen en bouwen liggen op gemeentelijk niveau. Dat zal op dat niveau georganiseerd en geregeld moeten worden binnen de wet die wij dan hebben aangenomen.

Mevrouw **Martens** (CDA): Dan kom je op het punt van de handhaafbaarheid. Hoe gaat u dat dan handhaven, hoe gaat u ervoor zorgen dat dit ook gebeurt en wat staat u dan ter beschikking?

De **voorzitter**: Mevrouw Martens, zou u zo vriendelijk willen zijn om via de voorzitter te spreken?
**

Staatssecretaris **Mansveld**: Als het gaat om handhaving, hebben we natuurlijk de geëigende instrumenten, namelijk de inspecties. De gemeenten zelf hebben ook middelen om richting bouwers te handhaven en om binnen bestemmingsplannen de afspraken vast te leggen.

Ik wil nog één voorbeeld noemen van het effect van het basisnet. Ik wijs dan op de Brabanneroute. Daarbij gaat het om 6.000 lpg-wagons over een spoor. Ten gevolge van het basisnet zal dat aantal worden teruggebracht tot 4.300. Dat betekent dat het met een derde zal afnemen.

Ik zal de vragen op volgorde afhandelen. Mevrouw Martens vroeg wat er nu precies is toegezegd. Ik zal de maatschappelijke kosten-batenanalyse uitwerken, zodat ik dat kan gebruiken als instrument voor een bredere afweging bij regelgeving en bij beleidsvorming. Ik heb gezegd dat ik dat voor de verschillende risicodomeinen op het gebied van Infrastructuur en Milieu in beeld zal brengen. Daarbij zal ik de WRR en de Rli betrekken. Voor de volgende zomer zal ik de eerste proeve daarvan inbrengen bij uw Kamer.

De **voorzitter**: Mevrouw Martens, hebt u nog een korte reactie?
**

Mevrouw **Martens** (CDA): Excuses voorzitter, maar ik dacht dat de heer Schaap het had over het integraal worden van de veiligheidsnorm. Dit is een kosten-batenbenadering en een beleidsbenadering. Wordt daarmee ook de veiligheid gedekt?

Staatssecretaris **Mansveld**: Wij gaan bekijken hoe we met de beschikbare instrumenten tot een bredere afweging komen in het veiligheidsdomein van I en M. Daarbij kunnen we denken aan een

instrument als een maatschappelijke kosten-batenanalyse, maar ook aan andere relevante beoordelingskaders. Het doel hiervan is om in het besluitvormingsproces al in de fase van beleidsvorming en voorbereiding van regelgeving beter te ondersteunen en te structureren. En dan kom ik op de onderlinge risicodomeinen.

Op de vraag om binnen een jaar die hoofdlijnennotitie kenbaar te maken, heb ik reeds ja gezegd in de richting van de VVD.

Mevrouw Martens heeft erop gewezen dat de risicoplafonds voor al het vervoer gelden en niet voor de individuele vervoerders. Zij vroeg welke vervoerders worden aangesproken als het risicoplafond wordt overschreden. Bij een dreigende overschrijding van de plafonds moet ik ervoor zorgen dat er maatregelen worden getroffen. Ik ga dan in gesprek met partijen over de mogelijke maatregelen. Als stok achter de deur heb ik de mogelijkheid om bijvoorbeeld het vervoer van een bepaalde stof over een bepaalde route te verbieden. Elke vervoerder moet zich dan ook aan dat verbod houden.

Mevrouw Martens heeft gevraagd wat de mening van het buitenland is over het basisnet en wat de uitkomst van het overleg is. Mijn collega in België is zeer geïnteresseerd in onze aanpak. Dat houdt verband met twee incidenten die in België hebben plaatsgevonden, in Godinne en in Wetteren. De Duitse collega's kunnen instemmen met onze aanpak, zolang het goederenvervoer ook via de grensovergangen in Venlo en Oldenzaal blijft plaatsvinden. Die hebben namelijk belang bij doorvoer naar Duitsland.

Mevrouw Martens heeft gevraagd of partijen berekeningen mogen inzien en of kan worden toegelicht hoe een en ander tot stand komt. Mijn antwoord daarop is ja. Ik heb dat ook in eerste termijn betoogd. Het hulpinstrument dat daarvoor is ingesteld, is daar ook voor bedoeld. Gemeenten maar ook andere betrokkenen kunnen toelichting en begeleiding krijgen. Eerder zijn daarvoor bijeenkomsten georganiseerd. Daar is veel gebruik van gemaakt.

De heer **Van Boxtel** (D66): De staatssecretaris zei zojuist dat de Duitsers hebben laten weten dat zij ermee instemmen, zolang het vervoer maar via Venlo en nog een andere overgang blijft lopen. Ik herhaal dat het daarbij dus niet gaat om de Betuwelijn. Wij doen alle moeite om het naar dat prachtige spoor te krijgen, opdat het ook rendabeler wordt. Dat kent zones, maar dat heeft geen aansluiting.

Staatssecretaris **Mansveld**: In antwoord op de vraag van mevrouw Vos, zal ik uitleggen hoe het zit bij Oldenzaal. Moet er nog een derde spoorstuk komen? De intentie is om het door te trekken. Maar daar moet inderdaad een tijdelijke aftakking voor plaatsvinden. Die is omgelegd. Het gaat om alle drie de grensovergangen, dus ook de Betuweroute, zeg ik tegen de heer Van Boxtel.

De **voorzitter**: Mevrouw Martens, hebt u nog een korte interruptie?

**

Mevrouw **Martens** (CDA): Ja. Het gaat over de achtergrondinformatie. Ik had gevraagd of gemeenten niet alleen over het onderzoeksresultaat kunnen worden geïnformeerd. De staatssecretaris zegt nu dat ze hulp kunnen krijgen bij het bespreken van informatie. Maar het gaat juist om de feitelijke berekeningen en de achtergronddocumentatie. Begrijp ik het goed dat de staatssecretaris dit toezegt?

Staatssecretaris **Mansveld**: De vraag van mevrouw Martens was of partijen berekeningen mogen inzien. Mijn antwoord daarop is ja, want daar is het hulpinstrument ook voor bedoeld. Dan kunnen ze zien wat de input is geweest en welk effect dat heeft gehad.

Voorzitter. Er is gevraagd naar het overleg met Halderberge en Moerdijk. Er zijn heel concrete afspraken gemaakt met Moerdijk en Halderberge. Het gaat over de communicatie met de burgers, maar ook over saneringen van woningen in de veiligheidszone. Ik zal in de komende tijd ook blijven overleggen met deze gemeenten.

Mevrouw Martens heeft gevraagd of het realtime-informatiesysteem ook open is voor gemeenten en hulpverlening. Zodra er een incident optreedt, wordt deze informatie onmiddellijk verstrekt door ProRail. Dat is de procedure. ProRail is ook het aanspreekpunt voor gemeenten en hulpverleners om realtime-informatie binnen te krijgen.

Mevrouw Slagter vroeg mij hoe ik omga met de convenanten voor ammoniak en chloor. De bestaande convenanten zullen worden gerespecteerd. Ik wil nieuw vervoer verbieden, want alleen over de Betuwelijn blijft vervoer van ammoniak structureel mogelijk. Alleen bij zeer zwaarwegende belangen zal ik overwegen om incidenteel een ontheffing te geven voor dit vervoer.

Er is gevraagd naar bevoegd gezag en bouwen op het spoor. Er is gezegd: de koppeling met ruimtelijke ordening is niet duidelijk; kunt u dit verduidelijken? Ik zal dit verduidelijken in het schema met de wetgeving dat ik eerder heb toegezegd in reactie op de vraag van mevrouw Vos. Die brief komt volgende week. Het betrof inderdaad een slip of the tongue. De Kamer ontvangt deze informatie voor de stemming.

Mevrouw Vos merkte op dat wordt gezegd dat er geen enkele rem is op de economische groei en dat het veiliger wordt. Zij vroeg of dat inderdaad het geval is. Bij het basisnet wordt gezocht naar een optimum. Chemische clusters moeten bereikbaar blijven. Belangrijke ruimtelijke plannen moeten mogelijk blijven. Dat zijn randvoorwaarden. Het basisnet maakt het vervoer over het spoor bijvoorbeeld wel duurder voor de transportsector. Ik wijs daarbij op het convenant en het maximaal gebruik van de Betuweroute. Er zijn dus omrijkosten.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Ik begrijp dat de staatssecretaris mijn vragen heeft afgehandeld. Ik had gevraagd hoe zij expertise en deskundigheid zou proberen te behouden. Dan gaat het met name om de expertise en de deskundigheid van degenen die het hele schema van risicoplafonds et cetera moeten opstellen dan wel controleren en handhaven. Op die vraag heb ik nog geen antwoord gekregen.

Staatssecretaris **Mansveld**: Het gaat daarbij om een groep mensen. In het veld zie je dat er verschillende experts op allerlei gebieden zijn. Het is belangrijk dat de methodiek bekend is bij inspecties en bij teams die dit soort berekeningen maken. Die expertise moet altijd geborgd blijven. Dat is een ongoing proces. Dat geldt niet alleen in dit geval voor de rekenmethodieken en de vraag hoe hiermee om te gaan. Bij chemische clusters is het ook een issue, evenals bij andere zwaarwegende of belangrijke methodieken. Die borging is dus niet specifiek hiervoor geregeld. Die borging vindt plaats binnen de inspectie en binnen mijn departement. Daarbij gaat het erom dat we duidelijk kunnen blijven maken hoe wordt omgegaan met methodieken en berekeningen et cetera.

Mevrouw Vos heeft een vraag gesteld over het volumebeleid. Eigenlijk is het basisnet een vorm van volumebeleid. Hoe werkt het? Naarmate het risicoplafond lager wordt, kan er minder worden vervoerd, tenzij het vervoer door innovatie of aanvullende veiligheidsmaatregelen weer veiliger wordt. Het gaat dus om communicerende vaten. Als men meer wil vervoeren, zullen andere onderdelen van de berekening zodanig moeten worden aangepast dat men binnen het plafond blijft.

Mevrouw Vos heeft een vraag gesteld over Elst-Oldenzaal. Ik moet daarvoor iets dieper ingaan op de regionale situatie. De basis is dat er minder door de Randstad wordt gereden. Dat heeft op die regio effect. Ik kan het niet toelichten aan de hand van een kaart, maar het vervoer van gevaarlijke stoffen wordt op dit moment afgewikkeld via de Randstad over het spoor Oost-Nederland via Apeldoorn, Deventer, Almelo, Hengelo en Oldenzaal, de bovenlijn zeg maar. In het basisnet wordt dit transport beperkt en, lager, verlegd naar Elst, Zutphen, Hengelo en Oldenzaal. Dat betekent dat het vervoer op het laatste genoemde traject toeneemt, met gemiddeld twee treinen per dag. Mensen hebben het idee dat er drie keer per uur een trein voorbijkomt, maar het zijn twee treinen per dag, zonder dat dit leidt tot een overschrijding van de risiconormen. Daar staat tegenover dat over het traject Apeldoorn-Oldenzaal vrijwel geen vervoer meer plaatsvindt. Dat bedoelde ik in eerste termijn toen ik zei dat de veiligheidswinst voor velen tot een toename van de risico's voor enkelen leidt.

Mevrouw Vos heeft ook naar de monitoring gevraagd. Uit het wetsvoorstel volgt dat er elke vijf jaar voldoende informatie moet zijn om te kunnen vaststellen of de risicoplafonds worden of dreigen te worden overschreden. Om dit te bereiken, wordt de omvang van het vervoer van gevaarlijke stoffen

jaarlijks gemonitord. Met het basisnet spoor beschik ik zelfs elk kwartaal over die informatie. Op basis van die informatie wordt niet alleen gekeken hoe het er op dat moment voor staat, maar er wordt ook een doorkijkje in de toekomst gegeven. Op die manier kunnen tijdig maatregelen worden genomen. De heer Van Beek heeft gevraagd of het Basisnet Weg ook vaker moet worden gemonitord. Ik heb gezegd dat ik daar vaker metingen zal uitvoeren.

Mevrouw Vos heeft gevraagd naar de twee kilometer in het licht van de resterende grote overschrijding van risico's. Daar ben ik in de eerste termijn al over begonnen. Die twee kilometer liggen bij Dordrecht. Ik heb daar ontsporingsgeleiding toegezegd. Dat zorgt voor een buffer bij een ontsporing. Op die manier worden de gevolgen beperkt. Het mooie van de samenwerking met de gemeente is dat de gemeente haar bouwplannen heeft aangepast. Daarmee is het risico gedaald. Wij hebben 12 miljoen gereserveerd voor aanvullende maatregelen voor die twee kilometer.

Mevrouw Vos heeft ook gevraagd hoe ik ervoor zorg dat er meer vervoer naar de Betuweroute gaat en hoe het met de handhaving zit. Door heel strak vast te houden aan de risicoplafonds, maar die plafonds ruimte te bieden op de tracés waar je het vervoer naartoe wilt hebben, in dit geval de Betuweroute, wordt het bedrijfsleven als het ware gedwongen om over de Betuweroute te gaan.

Ik kom bij de vragen van de heer Van Boxtel. Eerst iets over de aanwijzing van de route bij ministeriële regeling. De aanwijzing van de routes gaat hand in hand met de vaststelling van de risicoplafonds, per baanvak, wegvak een plafond. Deze elementen zien wij niet los van elkaar. Vanwege de fijnmazigheid van de routes en de plafonds -- ik heb het zojuist toegelicht -- gebeurt een en ander bij ministeriële regeling. Ik heb ook gezegd dat ik de politieke betrokkenheid wel degelijk van belang vind, evenals de betrokkenheid van degenen die niet in de politiek zitten. Daarom is er de mogelijkheid om bij de vaststelling van de regeling bedenkingen in te dienen, want de regeling wordt gepubliceerd in de Staatscourant en de regeling gaat naar de Tweede Kamer. De borging is er op die manier ingebracht. Het is bij wet geregeld dat we de wijzigingen op die manier invoeren.

De heer **Van Boxtel** (D66): Dit is een heel correct antwoord. Ik bedoel het niet flauw, maar welke gewone burger leest de Staatscourant? Niemand. Laten we reëel zijn. De leden van de Tweede Kamer zijn de hele dag bezig met de actualiteit en lezen de Staatscourant ook niet allemaal. Dat is dus een vrij passieve houding. De staatssecretaris zegt dat het komt omdat een en ander aan elkaar is gekoppeld. Dat is eigenlijk een truc. Ik snap de uitleg over de ministeriële regeling als sprake is van heel ingewikkelde dingen die samenhangen met risicoplafonds. Dat is echt ingewikkeld, maar dat geldt toch niet voor routes? Wij moeten nu leven met de gedachte dat, omdat deze kwesties zijn gekoppeld, wij de aanwijzing van routes niet actief ter politieke controle krijgen voorgelegd. Dat vind ik

naar burgers toe een probleem. Vandaar mijn extra lange interventie over wat de staatssecretaris gaat doen om de burgers actief te informeren.

Staatssecretaris **Mansveld**: Ik gaf zojuist aan hoe de formele regeling is vastgelegd, Staatscourant en Tweede Kamer. Ik heb geen oordeel over de stelling van de heer Van Boxtel dat de leden van de Tweede Kamer niet allemaal de Staatscourant lezen. Een AMvB gaat ook niet altijd naar de Tweede Kamer. Ook dat moet specifiek worden geregeld. Dat geldt ook in dit geval, want deze kwestie is specifiek geregeld. Ik heb eerder aangegeven hoe ik kijk naar de communicatie met burgers. Ik vind ten principale dat de overheid de communicatie met de burger zo dicht mogelijk bij de burger moet brengen. Ik zie niet gebeuren dat het ministerie naar postcodegebied zoveel tot zoveel een brief gaat sturen. Ik vind het belangrijk dat de overheid communiceert met de burger als een overheid die dicht bij de burger staat. Ik heb ook al aangegeven dat gemeenten onderdeel van deze afspraken zijn. Ik heb gezegd hoe wij de communicatie met de omgeving hebben gedaan. Ik ben van nature geen luiard. Wat mijn ministerie betreft, zeker als ik kijk naar de vorm en wat er allemaal binnen I en M valt, is waar nodig sprake van actieve communicatie met gemeenten en provincies. Ik vind het ten principale belangrijk dat wij een en ander ook ontsluiten via internet, en dat sprake is van inzage in en transparantie over methodieken. Ik ga actief communiceren met de gemeenten en de burgers, zeker waar deze problematiek en deze wetgeving spelen. Ik ben in het RONA-gebied geweest. Ik heb daar gezien hoe dat gaat en hoe actief de burger is. Ik maak me daar geen zorgen over.

De heer **Van Boxtel** (D66): Ik wil de staatssecretaris graag volgen, maar ik maak me wel zorgen, de praktijk kennend. Ik zie bij mij in de buurt af en toe ook grote infrastructurele besluiten voorbijkomen. Je moet maar het geluk hebben af en toe te kijken in het lokale sufferdje. Daar staan ingewikkelde mededelingen in, maar die ziet niet iedereen. Ik ben hier extra bezorgd over, omdat in deze wet, die ik ga steunen, de samenhang tussen ruimtelijke, vervoertechnische en veiligheidsaspecten in een integraal besluit worden voorgelegd. Als je als burger serieus wilt worden genomen, in het verlengde van Elverding en de Crisis- en herstelwet, moet je als burger de boot aan het begin niet missen. Dat is cruciaal. Ik vraag de staatssecretaris niet om iedereen vanuit het ministerie een brief te sturen, maar ik wil weten hoe zij met de gemeenten gaat afspreken dat burgers kunnen weten wat hen direct gaat raken.

Staatssecretaris **Mansveld**: De heer Van Boxtel daagt mij uit om hier dieper op in te gaan. Ik ben van een leeftijd dat ik nog gewend ben om de krant te lezen, het regionale blad of het stadsblad. Daar haal ik al een deel van de informatie uit. Een heleboel jongeren nemen momenteel op een heel andere manier informatie tot zich. Ik deel de zorg hoe wij gaan communiceren en hoe wij dat digitaal

doen. Ik ben zelf een enorme fan van apps. Hoe kun je het met apps doen? Hoe kun je dit bij mensen onder de aandacht brengen? Ik zeg met alle plezier toe dat ik in het kader van het communicatietraject alle gemeenten een brief zal sturen met de mededeling dat ze zich moeten realiseren dat de inwerkingtreding van de wet een communicatie-element in zich draagt, omdat de burger nu eenmaal naast het spoor woont. Dat kan in een oudere woning zijn die ooit bij het oorspronkelijke spoor stond, maar waar opeens heel ander verkeer overheen gaat, simpelweg om dat Nederland zich ook ontwikkeld heeft vanaf de jaren vijftig. Ik doe die toezegging met groot gemak, omdat ik weet dat dit sowieso gebeurt. De vraag is vervolgens hoe je actief blijft communiceren en hoe je alle gemeenten scherp houdt. Ook ik heb geleerd dat dit soms van verschillende wethouders afhankelijk is, maar ik blijf erop vertrouwen dat, als wij dit communiceren met gemeenten, zij het gaan doen. Ik ben het met de heer Van Boxtel eens, ook gelet op Elverding, dat het van belang is om zo veel mogelijk mensen aan de voorkant mee te nemen. Verderop in het traject kunnen heel veel problemen worden vermeden door transparantie. Ik kan die actieve toezegging doen, maar ik leg wel het dilemma neer wat betreft het vraagstuk hoe je in de toekomst moet communiceren gelet op de rol van de digitalisering en de computers.

De heer Van Boxtel heeft voorts gevraagd hoe wij de burgers informeren. Ik heb gezegd dat het ministerie die informatie zal verschaffen en ik heb vermeld wat mijn vragen daarbij zijn. Ook is gevraagd hoe wij de kennis bij gemeenten over het basisnet bevorderen. Dat betreft het communicatieplan dat eraan gekoppeld is en dat blijft een algemene zorg. Volgens mij heb ik hiermee alle vragen beantwoord.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Wenst een van de leden stemming over het wetsvoorstel. Ik zie dat zulks het geval is.
**

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): De staatssecretaris heeft ons voor volgende week een overzicht toegezegd. Ik vind het prettig om daarop te wachten. Dan kunnen wij volgende week tot afhandeling komen.

De **voorzitter**: Ik zie de staatssecretaris knikken. Gaat dat lukken, zodat wij volgende week over het wetsvoorstel kunnen stemmen?
**

Staatssecretaris **Mansveld**: De informatie is voor de stemming bij de Kamer.

De **voorzitter**: Wij zullen volgende week dinsdag over het wetsvoorstel stemmen.
**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Initiatief-Heijnen wijziging Gemeentewet!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het Voorstel van wet van het lid Heijnen tot wijziging van de Gemeentewet in verband met het terugbrengen van het aantal gemeenteraadsleden tot op het niveau van voor de dualisering van het gemeentebestuur (33084).

De beraadslaging wordt hervat.

*N

De heer **Heijnen**: Voorzitter. Ook vanaf deze plaats gefeliciteerd met uw verkiezing tot voorzitter van de Eerste Kamer.

De **voorzitter**: Dank u wel.
**

De heer **Heijnen**: Ik dank de leden voor het feit dat zij mij in staat stellen dit wetsvoorstel nog voor het reces en voor mijn vertrek uit de Tweede Kamer per 1 september 2013 te behandelen. Ik dank de leden voor de uitgesproken complimenten, maar wijs erop dat een relativering daarbij op zijn plaats is. Dit wetsvoorstel is immers voorbereid door de coalitie van CDA, VVD en D66 in 2005 en ingediend door de coalitie van CDA en VVD in 2006.

Ik ga achtereenvolgens in op een aantal redenen voor dit wetsvoorstel: historisch, politiek, financieel en inhoudelijk. Ik zal vervolgens een aantal aspecten behandelen, zoals de omvang van gemeenteraden door de jaren heen, de lokale democratie, de dualisering, de werkdruk, de decentralisaties en de advisering door de VNG. Ik sluit af met een aantal resterende vragen.

Ik begin met de historie. Ik ontkom niet aan de achtergrond, de oorzaak, de oorsprong van dit voorstel. Die ligt in de dualisering. Het rapport van de commissie-Elzinga "Dualisme en lokale democratie" rept nergens maar dan ook nergens over een beoogd effect van de wetgeving die de dualisering inregelde inzake een stijging van het aantal effectieve raadsleden ten opzichte van de periode daarvoor. Slechts recent heeft de heer Elzinga er blijk van gegeven dat dit een bedoeld effect was. De stukken geven geen enkele aanleiding voor die stelling. Ik stel vast dat de uitbreiding van het aantal effectieve raadsleden een onbedoeld effect is geweest. Ik heb dat ook in de memorie van antwoord geschreven en achtereenvolgende coalities hebben dat eveneens geschreven. Ook bij de behandeling van het wetsvoorstel is dat in de overwegingen van de Tweede en Eerste Kamer niet expliciet aan de orde geweest.

Enige tijd later was er het rapport-De Grave van de gemengde commissie Bestuurlijke Coördinatie in juni 2005. Het is al laat en ik wil niet op de uitnodiging ingaan om bredere opvattingen te geven over dat rapport. Ik kan mij voorstellen dat sommigen anno 2013 zeggen dat dit rapport wel

heel veel gedachten van "small is beautiful" of "less is more" bevatte. Ik schaar mij daar niet achter. Ik beperk mij tot één element uit het rapport, namelijk dat het verstandig zou zijn om het aantal effectieve gemeenteraadsleden weer in overeenstemming te brengen met het aantal van voor 2002. Dat voornemen werd door voormalig minister Pechtold omarmd in een algemeen overleg in de Tweede Kamer op 1 februari 2006. Dit leidde eind 2006 tot het wetsvoorstel van minister Remkes.

Ik hecht eraan om bij de historie nadrukkelijk te vermelden dat bij dat wetsvoorstel de Raad van State geen aanleiding zag om opmerkingen te maken. Men beschouwde het wetsvoorstel als "zonder meer instemmend". Dat was de reactie van de Raad van State in 2006 op nagenoeg hetzelfde wetsvoorstel als waarvan men een aantal jaren later zei dat de inhoudelijke overweging ontbrak. Dat verbaast mij. Ik stel vast dat klaarblijkelijk ook opvattingen van de Raad van State in de tijd kunnen veranderen zonder dat mij duidelijk is wat daarvan de reden is.

Het tweede punt gaat over de politiek. Politieke partijen -- ik moet me beperken tot de Tweede Kamer -- verschillen van opvatting over de gewenste omvang van gemeenteraden. Hiervoor heb ik de situatie tot en met 2006 geschetst. In 2007 behandelden wij het voorstel tot intrekking van de wet die inmiddels was ingediend. Ter gelegenheid daarvan lag er een amendement van collega Van Beek van de VVD, waarin dat werd herroepen. Expliciet is toen door verschillende partijen, waaronder CDA, VVD en Partij van de Arbeid, gezegd dat ze uitsluitend instemden vanwege de onderhandelingen met de fractie van de ChristenUnie, die toen deel uitmaakte van Balkenende IV. Het vorige kabinet van VVD, CDA en PVV was voornemens, de omvang van de gemeenteraden met een kwart terug te dringen.

Dit initiatiefvoorstel beoogt een brug te slaan tussen die uiteenlopende opvattingen van politieke partijen, zoals verwoord door fracties in de Tweede Kamer. Het voorstel beoogt de strijdbijl te begraven. Het voorstel beoogt te zoeken naar de grootste gemene deler en een brede consensus te krijgen op deze relatieve aanpassing van het aantal raadsleden. Nu is er nog een relatie met die aanleiding -- het aantal raadsleden voor 2002, dus voor de dualisering -- maar die herinnering vervaagt in de loop der tijd en zal steeds minder een rol spelen.

De SP en de Partij voor de Dieren vroegen wat er zou gebeuren als dit wetsvoorstel wordt verworpen. Acht de indiener het mogelijk dat die discussie dan opnieuw oplaait en dat er nog rigoureuzere voorstellen van de kant van de Tweede Kamer zouden komen, daar worden besproken en hier worden ingediend? Ik sluit dat niet uit. Ik moet vaststellen dat politieke partijen door de afgelopen jaren heen verschillende opvattingen hebben gehad, waarvan een flink aantal partijen opvattingen die neerkwamen op beperking van het aantal gemeenteraadsleden. Ik kan niet in de toekomst kijken, maar de politieke situatie is redelijk instabiel, de peilingen lopen

uiteen, dus het kan zomaar gebeuren dat er een volgende keer, zelfs binnen deze coalitie, voorstellen komen om veel verdergaande maatregelen te nemen.

Mijn derde punt is financieel. Bij het aantreden van het kabinet van VVD en Partij van de Arbeid is een streep gezet door een omvangrijke financiële taakstelling. Ik meen dat die meer dan 100 miljoen euro was. Die had niet alleen betrekking op het verminderen van het aantal raadsleden met een kwart, maar ook op het verminderen van het aantal leden van de Staten-Generaal met een derde. De coalitie die nu aan de macht is, heeft deze beperkte taakstelling van 18 miljoen, samenhangend met de dualiseringscorrectie, overeind gehouden en de rest van die taakstelling geschrapt. Daarvoor zijn andere maatregelen genomen, en dat in een financieel gezien lastige tijd. Dit voorstel levert een heel kleine bijdrage aan een immense bezuinigingstaakstelling tussen 2010 en 2017 van circa 50 miljard euro. Omdat die bijdrage zo klein is, moeten we het maar niet doen, kan dan worden gezegd. Maar je kunt ook de redenering volgen dat wij, waar we burgers, instellingen, bedrijven en voorzieningen pijn doen, de broekriem laten aanhalen en overal ingrijpen, de plicht hebben om het openbaar bestuur sober en doelmatig in te richten. Dan is dit een zo bescheiden taakstelling dat ik die verantwoord vind, gelet op het belang van onze instituties en onze burgers, van wie we flinke offers vragen.

De opbrengst van dit voorstel kan, zoals ik heb aangegeven, oplopen tot 49 miljoen euro. Dat zou het geval zijn als het maximale aantal wethouders wordt verminderd, en als je een fte ondersteuning per wethouder niet meer nodig hebt, en een fte per vijf raadsleden. Het zal minder zijn dan die 49 miljoen. Tegelijkertijd weet ik dat veel wethouders door meer fte's worden ondersteund dan slechts een. In de behandeling in de Tweede Kamer is minister Plasterk bereid gebleken om met de VNG in overleg te treden om die extra bezuiniging die dit met zich meebrengt, ten goede te laten komen aan onder andere versterking van de kwaliteit van gemeenteraden.

Als vierde punt kom ik op de inhoudelijke redenen. Bestuursorganen en instituties moeten wij in onze democratie hoog houden, koesteren en verdedigen, ook als het tegenzit of als er krachten zijn die daar geweld aan willen doen. Tegelijkertijd hebben wij de dure plicht om onze instituties zo groot te maken als noodzakelijk, en zo klein als mogelijk. Zo groot als noodzakelijk, vanuit het oogpunt van een sterke, goede democratie, en zo klein als mogelijk vanuit het oogpunt van het niet onnodig opzadelen van de burgers met lasten. De vraag is niet of het kleiner moet en waarom, maar de vraag is wat mij betreft: kan het kleiner en waarom niet? Is het verantwoord om met 41 in plaats van met 45 raadsleden een stad te besturen? Is het verantwoord om met 25 in plaats van met 25 raadsleden een gemeente te besturen?

In de eerste plaats kom ik dan op de omvang van de gemeenteraden vanaf 1851. Die is nooit bepaald door de omvang van het

takenpakket, maar altijd en uitsluitend door de omvang van de bevolking. Het takenpakket is in de jaren tien, twintig en dertig van de vorige eeuw substantieel uitgebreid. Voor de liefhebbers mag ik verwijzen naar de biografie van Drees, voormalig wethouder van onder andere sociale zaken in de gemeente Den Haag, die op een fantastische wijze laat zien hoe het takenpakket werd uitgebreid met grondpolitiek, huisvesting, bijstand, het deprivatiseren van energiebedrijven en het oprichten van ov-bedrijven. Dat was in die tijd ten opzichte van de decennia daarvoor een geweldige uitbreiding van het takenpakket van gemeenten en gemeenteraden. Dat leidde op dat moment niet tot uitbreiding van het aantal gemeenteraadsleden.

Het takenpakket is na de Tweede Wereldoorlog, tijdens de opbouw van de verzorgingsstaat, opnieuw uitgebreid. Er was toen geen reden voor uitbreiding van het aantal gemeenteraadsleden. Het takenpakket is vanaf 1980 tot 2010 gekrompen en sterk verminderd. Met senator Duivesteijn deel ik een verleden in de Haagse gemeentepolitiek. We hebben ooit de situatie gehad waarin we begrotingen vaststelden en toezicht hielden op ziekenhuizen, energiebedrijven, apotheken, woningbedrijven, afvalbedrijven, scholen en cultuurinstellingen. Wat is er sindsdien gebeurd? We hebben, naast die pak hem beet 10.000 gemeenteraadsleden 10.000 of meer toezichthouders aangesteld om een aantal onderdelen van de functies van gemeenteraadsleden op zich te nemen, namelijk toe te zien op een goede publieke sector in de sfeer van cultuur, huisvesting en zorg. Zoals gezegd: de grootte van raden is nooit bepaald geweest door fluctuaties in het takenpakket, maar altijd en alleen door de omvang van de bevolking.

Het tweede aspect is de lokale democratie. Dat is meer dan alleen een college van B en W en een gemeenteraad. De afgelopen jaren kenschetsten zich door een toename van betrokkenheid van burgers. Het gebeurt een beetje met vallen en opstaan, inspraak en actie. Tegenwoordig is het consultatie, participatie, vormen van directe democratie en inzet van mensen in buurten. Die ontwikkeling moet worden gestimuleerd. Democratie is meer dan alleen de formele instituties. Democratie is de wijze waarop we burgers iedere dag opnieuw zeggenschap geven over hun omgeving en hun voorzieningen. Dat wordt niet bepaald door het aantal gemeenteraadsleden, maar door het beleid dat je voert, de ruimte die je geeft. Wat mij betreft kunnen we daar niet ver genoeg in gaan en zullen we de medezeggenschap van huurders, patiënten, consumenten, ouders en verzorgers op hun voorzieningen moeten versterken. Dat relativeert discussies over de omvang van gemeenteraden aanzienlijk.

Mijn derde punt is de dualisering. Sindsdien hebben gemeenteraden een geweldig grote uitbreiding gekregen van het aantal instrumenten. Ik herinner mij de situatie dat er met achttien fractieleden een halve tot één secretaresse was. Sinds 2002 hebben fracties van vijf mensen ten minste één beleidsmedewerker en grotere fracties

nog meer. Niet alleen de fracties hebben ondersteuning, maar ook raden als geheel, met een griffie, met een rekenkamerfunctie en met de mogelijkheid om onderzoek te verrichten. Dat zijn allemaal instrumenten die voor 2002 ontbraken. Die instrumenten stellen raden, ook raden met een iets kleinere omvang, in staat om hun werk nog beter te doen, zelfs als er grote taken bij komen. De cultuur en de kwaliteit zijn naar onze smaak veel bepalender voor het effectief opereren van gemeenteraden dan de omvang.

Iemand vroeg naar kaderstelling, controle en representatie. Gaat dat beter of slechter bij aanvaarding van dit wetsvoorstel? Ik wijs erop dat die taken voor alle gemeenteraden gelden, dus ook voor gemeenteraden van 9, 11, 13 leden of zelfs 45 leden. Als in plaats van 45 leden slechts 41 leden of als in plaats van 13 leden slechts 11 leden diezelfde taken verrichten, is er geen reden om ervan uit te gaan dat dat minder goed gestalte zou kunnen krijgen dan thans het geval is.

Ik kom op de werkdruk. Onderzoeken geven aan dat er geen eenduidig beeld is. Laat daar dus geen misverstand over bestaan. Gemeenteraadslid zijn is een zware nevenfunctie. Het is geen hoofdfunctie, maar een nevenfunctie die je namens de bevolking op je neemt naast je professionele baan. Ook uit de onderzoeken blijkt dat de werkdruk minder afhankelijk is van het aantal gemeenteraadsleden, maar veel meer van het aantal fracties en de omvang van een fractie, alsook van de taakopvatting en de politieke cultuur. Nogmaals, het verschil in werkdruk kan dus niet herleid worden tot de omvang van gemeenteraden, want die verschilt al aanzienlijk terwijl de taken hetzelfde zijn. De werkdruk is naar onze smaak ook afhankelijk van de benutting van de ondersteunende instrumenten. Het beeld dat dat nog niet optimaal gebeurt, of het nu gaat om de raadsonderzoeken, de rekenkamer of de ITC, deelt deze initiatiefnemer met degenen die daarover opmerkingen hebben gemaakt.

Ik maak even een kleine zijspgong. Bij mijn verschillende studies naar de werkdruk van gemeenteraden is mij gebleken dat het verschil in bezoldiging geen rechtvaardiging vindt in het verschil in werkdruk. Kleine fracties en kleine gemeenteraden krijgen, bij een betrekkelijk gering verschil in werkdruk, relatief weinig onkostenvergoeding ten opzichte van grote gemeenteraden. Als we naast dit voorstel iets zouden moeten doen ter versterking van de lokale democratie, zou dat het geven van een iets hogere vergoeding aan gemeenteraadsleden in kleinere gemeenten kunnen zijn. Het gaat dan om een vergoeding die iets meer overeenkomt met de werkdruk die min of meer vergelijkbaar is met de werkdruk van raadsleden in grotere gemeenten.

Dan kom ik bij een belangrijk en misschien wel het belangrijkste punt in de discussie. Enkele leden hebben erop gewezen dat er, sinds de geschiedenis waaraan ik heb gerefereerd, sprake is van een belangrijke wijziging, namelijk de uitbreiding van het takenpakket. Dat is juist. Het Gemeentefonds wordt ongeveer verdubbeld. Daarmee is er een toevoeging van een derde van

de totale middelen van gemeenten, want de begroting wordt niet alleen door het Gemeentefonds bepaald. Tegelijkertijd is de vraag aan de orde of het om allemaal nieuwe taken gaat. Mijn stelling is dat die ontwikkeling niet nieuw is, maar dat die voortvloeit uit trajecten die al eerder in gang zijn gezet. De Wet werk en bijstand dateert echt al van wat langer geleden en de Participatiewet is daar een vervolg op. Van de jeugdzorg wordt al sinds de evaluatie van de Wet op de jeugdzorg gezegd dat die naar gemeenten moet in plaats van naar provincies. De begeleiding en de huishoudelijke hulp uit de AWBZ zouden moeten worden toegevoegd aan de Wmo. Dat speelt niet sinds 2012 en ook niet sinds het aantreden van dit kabinet. Het speelt ten minste vanaf 2010, zo niet vanaf de jaren ervoor, jaren waarin enkele partijen, niet in dit huis maar in de Tweede Kamer, het verantwoord vonden om veel verder te gaan in het terugbrengen van het aantal raadsleden. De decentralisaties zijn erop gericht om burgers die cliënt zijn van Jeugdzorg, om burgers die deelnemer zijn aan passend onderwijs, om burgers die aangewezen zijn op maatschappelijke begeleiding, alsook op participatie, niet te benaderen vanuit beleid dat landelijk verkokerd aan gemeenten wordt aangeboden. Ze zijn erop gericht om dat allemaal in samenhang te organiseren. Ik durf de vooronderstelling aan dat het niet alleen een extra taak voor gemeenten betekent, maar ook, als het goed gaat, een ontlasting voor gemeenten. Je bent in zo'n gemeente uit de aard der zaak altijd bezig met het verknopen van vanwege het Rijk verkokerd beleid, maar je wordt nu in staat gesteld om een uniform, integraal kader te maken waarbinnen je burgers gaat voorzien van de voorzieningen waaraan ze behoefte hebben. Dat is in essentie een van de beoogde effecten van de decentralisaties. De stelling dat die decentralisaties zo veel meer werk met zich meebrengen, waag ik dus te betwijfelen. Naast het feit dat er inderdaad meer budget mee is gemoeid, zijn er ook voordelen aan verbonden: minder kokers, minder instrumenten, meer samenhang, één burger, één plan, één gezin, een beperkter aantal hulpverleners. Dat kan met zich meebrengen dat er taakverlichting optreedt in plaats van een taakverzwaring.

De heer **Koole** (PvdA): Begrijp ik goed dat de initiatiefnemer zegt dat door al die decentralisaties, gericht op meer integraal beleid op lokaal niveau, de taakverzwaring op gemeentelijk niveau meevalt? Is dat niet vooral van toepassing op het bestuurlijke niveau? Ik kan me heel goed voorstellen dat je bestuurlijk en in de uitvoering taken integreert, waardoor ze minder kosten en ze uiteindelijk misschien ook beter lopen. Dat betekent echter niet een-twee-drie dat de controle daarop door de gemeenteraad navenant minder wordt. Je moet nog steeds bekijken of de jeugdzorg goed gebeurt en of de beoogde integratie ook werkt. Je moet toch op alle aspecten daarvan letten en je moet bekijken of de kosten beter beheerst worden en of het uiteindelijk ook beter is voor de mensen, de burgers, om wie het gaat. Bestuurlijk kan het dus

leiden tot minder taken, een taakverlichting, en ook tot minder kosten, maar vanuit het oogpunt van controle door de raad hoeft het niet per se minder werk te betekenen. Misschien betekent het eerder meer werk.

De heer **Heijnen**: Hoe het precies zal gaan, is speculeren. Ik kan alleen refereren aan de door mij en mijn fractie in de Tweede Kamer beoogde bedoeling van de decentralisaties: een einde maken aan de situatie dat burgers te maken hebben met verschillende loketten voor verschillenden behoeften. Die verschillende loketten voor verschillende behoeften, voortkomend uit verschillende budgetten, uit verschillende landelijke wet- en regelgeving, brengen heel veel werk met zich mee. Ik zeg dat vanuit mijn ervaring als raadslid, maar ook vanuit mijn ervaring als wethouder. Je ziet al in gemeenten dat dat, op het moment dat de raad een samenhangend integraal plan maakt om mensen die dat nodig hebben een steuntje in de rug te geven, een taakverlichting met zich kan meebrengen, zowel in de controlerende zin als in de kaderstellende en vertegenwoordigende zin. Dat kan overigens ook te maken hebben met begeleiding of het leiden naar werk, met passend onderwijs of wat dies meer zij, of met jeugdzorg. Als het goed is, heb je dan met minder loketten te maken, niet alleen als burger, maar ook als raadslid.

Mevrouw **De Boer** (GroenLinks): Ik wil best geloven dat als die transities over tien jaar allemaal hun beslag hebben gekregen, we een enorme efficiencyslag kunnen maken en dat het voor de gemeenteraden wellicht ook een taakverlichting met zich meebrengt. Ik geloof echter niet dat er in de komende vijf jaar, als de transities vorm moeten krijgen en als juist al die gemeentelijke kaders moeten worden gesteld, sprake is van minder werk voor de gemeenteraden. Juist dan moet het beleid geformuleerd worden en moet er nagedacht worden over indicatiestellingen -- wie krijgt wat? -- en over de vraag of er sprake is van een voorziening of een recht. Alle gemeenten zullen aan dat beleid vorm moeten geven. De raden spelen daarin een belangrijke rol. Het gaat mij er niet zozeer om of de transities op de lange termijn efficiencyverhogend werken, maar juist nu.

De heer **Heijnen**: Ik denk dat er de komende tijd inderdaad sprake zal zijn van meer werk voor gemeenteraden als gevolg van de implementatie van die decentralisaties. Dat was ook het geval bij de Wet werk en bijstand, waarbij kaders moesten worden geformuleerd voor het ontwikkelen van het inkomensondersteunend beleid, het re-integreren van werkzoekenden naar werk en het realiseren van gesubsidieerd werk. Het was ook het geval bij het invoeren van de Wet maatschappelijke ondersteuning. Dat bleek een majeur probleem te zijn, voor heel veel gemeenteraden wat betreft de uitvoering, voor de colleges wat betreft de aanbesteding, als men daartoe overging, en voor de raden wat betreft de controle op de wijze waarop het gestalte kreeg. Ik denk -- dat heb ik

ook al duidelijk gemaakt -- dat dit evenwel geen argument hoeft te zijn om af te zien van een reductie van 45 naar 41 raadsleden of van 13 naar 11 raadsleden. De werkdruk die uit die wijzigingen voortvloeit, wordt daarbij veel meer bepaald door de politieke cultuur, de omvang van de fracties, het aantal fracties in de raad en een aantal andere omstandigheden, waaronder de organisatie van het toezicht op de instellingen die uitvoering geven aan de taken waaraan ik eerder refereerde.

Ik kom op het advies van de VNG. Het komt zelden voor dat er een wetsvoorstel voorligt waarvan de VNG, evenals Raadslid.nu, zegt: dat is een redelijk voorstel. Het is een voorstel dat snijdt in eigen vlees, dat leidt tot vermindering van het aantal raadsleden, en de VNG zegt daarvan: het is een redelijk voorstel. Het is evident dat men niet staat te juichen als dat betekent dat er 18 miljoen uit het Gemeentefonds wordt genomen. Het zou gek zijn als de Vereniging van Nederlandse Gemeenten zou zeggen dat ze dat ook geweldig vindt. Het principiële punt, althans het punt dat bij sommige leden nogal zwaar lijkt te liggen, namelijk het "je komt niet aan het aantal raadsleden", geldt niet voor de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Die heeft gezegd dat het een redelijk voorstel is. Raadslid.nu heeft dat ook gezegd. Ze hebben dat gezegd, zo zeg ik ook in de richting van de vertegenwoordiger van de fractie van GroenLinks, in de context van de decentralisaties. Wat hier een punt van discussie is, namelijk dat de decentralisaties het minder wenselijk maken om in aantal terug te gaan, speelt voor de VNG dus geen rol; het is in haar advies niet aan de orde geweest.

Ik kom op de resterende vragen. Onder andere het CDA had een vraag over de deelgemeenten: er is toch wat veranderd doordat er geen deelgemeenten meer zijn? Dat klopt, niet meer volgens het desbetreffende artikel van de Gemeentewet. Ik was er niet voor, omdat ik oprecht de overtuiging heb dat gemeentebesturen zelf moeten beslissen over hun interne organisatie, ook hun bestuurlijke organisatie, maar de praktijk leert dat zowel in Amsterdam als in Rotterdam nu op een andere manier gestalte wordt gegeven aan binnengemeentelijke deconcentratie/decentralisatie. Men richt bestuurscommissies in, waarin ook weer een aantal mensen komen te zitten. Ik zie niet goed wat dat te maken heeft met dit wetsvoorstel. Sterker nog, het feit dat men dat doet, maakt het verantwoord dan ik het al vind om van 45 naar 41 raadsleden in Amsterdam en Rotterdam te gaan. Ik heb niet gezien dat men juist vanwege het feit dat dat boven de markt hangt en van kracht wordt als de Kamer het wetsvoorstel steunt, de bestuurscommissies weer gaat inrichten. Er zitten echt inhoudelijke overwegingen van doelmatig besturen in die steden achter.

Onder andere de Partij van de Arbeid zei: het totale aantal raadsleden is in de afgelopen jaren al geweldig gedaald, onder andere als gevolg van fusies. Dat zou betekenen dat ik beoog het aantal raadsleden in Nederland terug te brengen. Dat is niet het geval. Ik beoog om per gemeente het noodzakelijke aantal raadsleden te hebben, en dus

ook niet meer dan nodig. Dat laat zich per gemeente tellen, niet voor het totaal aan gemeenten.

Gevraagd werd: waarom nu en niet na de decentralisaties? We worden nu geconfronteerd met de bezuinigingsopgave. Dat financiële argument speelt ook een rol. Nu is de herinnering aan het monisme nog levend. Dat was een situatie waarin iets meer dan de huidige 413 gemeenten niet slechter en ook niet beter werden bestuurd dan nu het geval is. De dualisering heeft een aantal voordelen opgeleverd, maar of je nu kunt zeggen dat de lokale democratie er per saldo beter voorstaat dan toen, waag ik te betwijfelen. Nu is het moment dat je, refererend aan het aantal effectieve raadsleden van voor 2002, kunt zeggen: het aantal maakt niet uit, je kunt het nu doen. Ik denk dat het later alleen maar moeilijker wordt.

De fracties van de ChristenUnie, de SGP en de Partij voor de Dieren hebben erop gewezen dat de representativiteit of de pluriformiteit in het geding komt. Toegegeven, de kiesdrempel wordt wat hoger in gemeenten. Met name in kleinere gemeenten is die procentueel dan best hoog. Tegelijkertijd blijkt uit berekeningen niet dat dit voorstel nadelig is voor de kleine fracties. Het komt in evenredigheid ten laste van alle politieke partijen, niet in het bijzonder van kleine politieke partijen.

De heer Schouwenaar vroeg namens de VVD of deze vermindering leidt tot slechtere kaderstelling, minder controle en minder volksvertegenwoordiging. Als ik ervan overtuigd was dat deze vermindering tot slechtere kaderstelling, minder controle en minder volksvertegenwoordiging zou leiden, dan zou ik hier niet met dit voorstel staan. Ik ben, andersom, ervan overtuigd dat dat niet het geval is.

Het wetsvoorstel zou, zo is door onder anderen de heer Koole namens de Partij van de Arbeid gezegd, een signaal zijn dat uitdrukking geeft aan een minder hechten aan de democratie en de volksvertegenwoordiging op lokaal niveau. Hij maakte die opmerking in een context van de politics bashing waarvan de afgelopen tijd weleens sprake is geweest.

De heer **Koffeman** (PvdD): Ik hoor de heer Heijnen zeggen dat het voorstel niet ten nadele van kleine partijen zou zijn. Maar het is toch nogal een verschil voor kleine partijen of ze één of geen zetel hebben? Het gaat toch ontegenzeggelijk de kiesdrempel wijzigen?

De heer **Heijnen**: Ik heb al gezegd dat het de kiesdrempel wijzigt. Ik bedoel echter te zeggen dat het per saldo, over alle gemeenten genomen, kleine of grote partijen niet onevenredig treft.

De heer **Koffeman** (PvdD): Maar de heer Heijnen geeft dus wel aan dat, als het de kiesdrempel verhoogt, kleine partijen of nieuw komende partijen daarvan zeker de dupe zullen worden.

De heer **Heijnen**: In een gemeenteraad met nu elf raadszetels en na aanneming van het wetsvoorstel

negen is het moeilijker om een kiesdrempel te halen van 11% respectievelijk 9%.

De heer **Koffeman** (PvdD): De heer Heijnen zei eerder: je moet de kosten niet steeds bij de burger neerleggen. In mijn perspectief gaat het bij kosten niet alleen over geld. Je belast de burger dus met een minder evenredige vertegenwoordiging.

De heer **Heijnen**: Dat staat of valt natuurlijk met de opvatting over de wenselijkheid van het aantal politieke partijen dat in een raad aan de orde moet zijn. Het staat of valt met de representatie zoals die in kleinere gemeenten bij in absolute zin heel kleine aantallen kiezers het geval kan zijn, en de representatie in grotere gemeenten, waar je veel meer stemmen nodig hebt om als kleine partij toe te treden tot de lokale democratie.

De heer **Koffeman** (PvdD): Tot slot: beschikt de heer Heijnen over aanwijzingen dat burgers vinden dat er te veel politieke partijen zijn en dat ze daar eigenlijk van af willen?

De heer **Heijnen**: Dat is niet het geval. Ik stel vast dat er zelfs sprake is van een steeds verdergaande versnippering in het politieke landschap. Ik moet dus vaststellen dat de burgers behoefte hebben aan meer pluriformiteit.

De heer **Vliegenthart** (SP): Even voor mijn goede begrip. In de eerste termijn zei collega Schouwenaar dat het wetsvoorstel vooral partijen zou treffen die het college vormen. Als ik de indiener goed beluister, onderschrijft hij die visie in ieder geval niet.

De heer **Heijnen**: Voor 2002 waren er in een stad als Den Haag 37 gemeenteraadsleden en 8 wethouders, die toevallig ook gemeenteraadslid waren. Na 2002 zijn er 45 raadsleden gekomen en zijn de collegepartijen bij dezelfde uitslag aangevuld met extra raadsleden. Dat klopt.

De heer **Vliegenthart** (SP): De vraag was echter: als we het wetsvoorstel aannemen, wat gebeurt er dan? Dan zal er evenredig worden herverdeeld. Dat betekent dat de heer Koffeman en de heer Holdijk wel degelijk gelijk hebben: de kleinere partijen zullen als eerste de rekening betalen. Het zijn dus niet de collegepartijen, zoals collega Schouwenaar suggereerde.

De heer **Heijnen**: Dat klopt. Ik moet er echter op wijzen dat landelijk grote partijen in gemeenten soms ook heel klein kunnen zijn, dus net zo veel moeite kunnen hebben met het halen van de kiesdrempel als de Partij voor de Dieren, als relatief kleine partij, wellicht heeft gehad in een aantal andere gemeenten. Dat geldt voor al onze partijen. Het argument dat het kleine partijen onevenredig zou raken, geldt volgens mij niet. Per saldo raakt het alle partijen evenredig. Er zullen immers ook restzetels zijn, die niet meer ten goede komen aan de grote partijen, maar aan alle partijen die in deze

Kamer vertegenwoordigd zijn, zoals dat nu het geval is.

De heer **Koole** (PvdA): Als politicoloog begint het me nu een beetje te duizelen. De kiesdrempel gaat omhoog door dit voorstel. Natuurlijk werkt dat per gemeente anders uit en is de situatie iedere keer anders. Gemiddeld genomen treft het echter de kleine partijen eerder dan de grote partijen, zeker in de gemeenten waar je het stelsel van het grootste overschot hebt. Dat zijn de kleine gemeenten.

De heer **Heijnen**: De vraag is of het er in absolute zin toe leidt dat de kleine partijen landelijk meer erop achteruitgaan dan de grote partijen. Ik denk dat dit niet het geval is, omdat de grote partijen nu eenmaal meer zetels leveren en er dus meer inleveren bij een geringe reductie van het aantal raadsleden.

De heer **Vliegenthart** (SP): Nu maakt de heer Heijnen er een rare rekensom van door te zeggen dat de partijen die groot zijn op landelijk niveau, op lokaal niveau klein kunnen zijn. Het zijn gemeenteraadsverkiezingen, dus het gaat om de samenstelling van de gemeenteraad. Of een partij nu groot is op nationaal niveau of niet, doet niet ter zake. Het gaat erom hoe de verdeling van de zetels is op gemeenteniveau. We moeten het toch met elkaar eens zijn dat niet alleen de collegepartijen de rekening betalen, maar dat het eerst en vooral een verhoging van de kiesdrempel betekent, waarbij de kleine partijen onevenredig hard getroffen worden. Dan maakt het niet uit of ze op landelijk niveau groot zijn of niet.

De heer **Heijnen**: Dat is juist. Het zijn niet alleen de collegepartijen die last hebben van de vermindering van het aantal raadsleden conform het wetsvoorstel. Bij de behandeling in de Tweede Kamer heeft de CDA-fractie gevraagd of je niet zou moeten werken met een variabel aantal gemeenteraadsleden, afhankelijk van het aantal wethouders. Die vraag had ongeveer dezelfde achtergrond als de vraag van de heer Vliegenthart. Als je dat echter gaat doen, wordt de collegevorming erg beïnvloedbaar door overwegingen die te maken hebben met de samenstelling van de fractie en de opvolging die men daarbij beoogt. Om die reden hebben we dit afgewezen.

Eén nadeel aan het wetsvoorstel is dat het inderdaad een beperkte vermindering van de representativiteit in gemeenteraden met zich meebrengt. Dat erken ik volmondig, en dat heb ik ook in de schriftelijke behandeling gedaan. Ik loop er niet voor weg, maar het moet worden afgewogen tegen de voordelen die ik heb geschetst. Het wetsvoorstel moet niet worden opgevat als een signaal tegen de lokale democratie. Daar hebben we denk ik voldoende over gezegd.

In 1979 ondersteunde ik als vrijwilliger senator Duivesteijn, die toen raadslid was. We voerden een actie om de woontoestanden in de Schilderswijk bloot te leggen door interviews, foto's

en een boekje. In 1986 ben ik lid geworden van de gemeenteraad in Den Haag. In 1989 werd ik fractievoorzitter, wat ik negen jaar heb gedaan, en van 1998 tot 2006 mocht ik wethouder zijn in Den Haag. Ik ben eerst en vooral verbonden aan de lokale politiek: daar ligt mijn hart, meer dan in de Tweede Kamer en dat is logisch, want ik heb dat werk veel langer gedaan.

Het voorstel betekent op geen enkele wijze een verslechtering van de werking van de lokale democratie. Als ik ook maar enige twijfel erover zou hebben, zou ik hier niet met dit wetsvoorstel hebben gestaan. Daarvoor gaat het mij te zeer aan het hart. Het voorstel beoogt een gemeenteraad zo groot te laten zijn als noodzakelijk, en zo klein als mogelijk. Dit staat tegenover de opgaven waarvoor we staan en in een geschiedenis van verandering van het takenpakket, maar geen verandering van het aantal raadsleden. Misschien is er ook een te grote spreiding van het aantal raadsleden op basis van het aantal inwoners. Daarover valt misschien een andere keer te praten, maar deze generieke korting vindt de initiatiefnemer hartstikke verantwoord.

*N

Minister **Plasterk**: Voorzitter. Niet alleen met het oog op het late uur, maar ook met het oog op het doorwrochte betoog van de initiatiefnemer, de heer Heijnen, wilde ik mij bij zijn betoog voegen voor wat betreft de inhoudelijke argumentatie. Ook sluit ik me aan bij zijn beantwoording van de diverse vragen die zowel aan hem als aan mij zijn gesteld. Ik beperk me tot een paar vragen die specifiek aan mij gesteld zijn. De belangrijkste daarvan is wellicht de vraag wat er gebeurt als de Kamer zou besluiten om het wetsvoorstel niet aan te nemen. Deze vraag is gesteld door diverse leden.

Allereerst betekent het dat een voornemen uit het regeerakkoord niet wordt gerealiseerd, voor zover u daar waarde aan hecht. De Partij van de Arbeid en de VVD hebben zich in het regeerakkoord vastgelegd op dit voornemen, zoals ook in het initiatiefwetsvoorstel staat. Ik realiseer me overigens dat het voor de Eerste Kamer geen zelfstandig argument is, maar het is wel een antwoord op de vraag naar de consequenties van het verwerpen van het wetsvoorstel.

De andere consequentie is natuurlijk de financiële. Wat betekent het financieel als het voorstel het niet haalt? De VNG heeft gezegd dat het een redelijk voorstel is en heeft becijferd dat het budget dat zou vrijvallen structureel ongeveer 49 miljoen euro bedraagt. Het bedrag wordt opgebouwd uit 29 miljoen die direct vrijvalt door de vermindering van kosten voor gemeenteraadsleden. Dit getal kan ik bevestigen. Daarnaast is er een schatting geleverd dat het in de ondersteuning leidt tot een zekere vrijval. In het regeerakkoord staat een korting van 18 miljoen ingeboekt op het Gemeentefonds. Het bedrag wordt onderbouwd onder verwijzing naar het voorliggende initiatiefwetsvoorstel van de heer Heijnen. Bij de vorming van het regeerakkoord was het al duidelijk dat de vrijval groter zou zijn. Dit extra bedrag zou

vrijkomen voor de gemeenten om anderszins te besteden. Ik heb op uitnodiging van de Tweede Kamer toegezegd dat ik bij de VNG ervoor zal pleiten dat, indien het wetsvoorstel het haalt, de gemeenten het geld geheel of gedeeltelijk ten goede brengen aan de verdere ondersteuning van het werk van de gemeenteraad. Dit is slechts een inspanningsverplichting mijnerzijds.

Als het voorstel het niet zou halen, zou de vrijval niet ontstaan en zou ik daardoor geen uitvoering kunnen geven aan het voornemen om te bepleiten dat het geld daarvoor besteed kan worden. De uitname uit het Gemeentefonds van 18 miljoen, die onderdeel is van het complete financiële plaatje van het regeerakkoord, kan in dat geval niet langer door de gemeente worden ingevuld. Het zou dan gewoon ten koste komen van het Gemeentefonds. Ik ben daar niet voor en hoop dat u dit in uw afwegingen wil meenemen.

Er werd door diverse leden de indruk gewekt dat het om een verwaarloosbaar bedrag zou gaan. Dat zou ik willen weerspreken. Ik houd hierbij de begroting van BZK voor ogen. Het gaat om een geschat bedrag van 49 miljoen structureel. De totale uitgaven van het BES-fonds zijn 32 miljoen, dus dat is kleiner dan het bedrag waar we nu over praten. Ook de veel besproken korting op de AIVD van 70 miljoen is niet heel veel meer dan de 49 miljoen waarvan hier sprake is. Het is ook binnen de context van anderszins besteedbare gelden bij BZK wel degelijk een significant verschil.

Mevrouw Van Bijsterveld heeft gevraagd of de regering bereid is om te komen tot een evaluatie van de dualisering van het gemeentebestuur. De dualisering is al twee keer geëvalueerd, in 2004 door de commissie-Leemhuis en in 2008. De conclusie was steeds dat het gemeentebestuur per saldo functioneerde zoals beoogd. De evaluaties hebben geleid tot bescheiden wijzigingen, zoals de wijziging die de heer Holdijk noemde en die in 2009 tot wet verheven is, en een wetsvoorstel dat deze week bij de Tweede Kamer zal worden ingediend. Overigens wordt het zo langzamerhand methodologisch ingewikkeld om de herziening te evalueren, omdat het natuurlijk een hele tijd geleden is dat het dualisme in werking is getreden. Ik ben zelf nog gemeenteraadslid geweest in de tijd van het monisme. Ik kan me dus nog herinneren dat fractiegenoten die ook wethouder waren, geen actief raadslid waren in de zin van volksvertegenwoordigers. Vanuit die context kan ik mij de redenering van de initiatiefnemer heel goed voorstellen. Ik denk niet dat het nuttig is om nogmaals de situatie ervoor en erna te evalueren. Dat zou zo langzamerhand ook ingewikkeld worden.

De vraag van de heer Engels over het rekruteren van gemeenteraadsleden resteert nog. Er zouden problemen zijn om gemeenteraadsleden van voldoende kwaliteit te vinden. Ik hoor die geluiden ook uit het land. Het is nog vroeg in het proces, dus ik hoop dat men daar niettemin in zal slagen. Het ministerie van BZK probeert wel te investeren in de kwaliteit van gemeenteraadsleden, onder andere via de Nederlandse Vereniging voor Raadsleden en via het Actieprogramma Lokaal Bestuur. Er ligt natuurlijk ook een

verantwoordelijkheid voor de politieke partijen zelf, die dit overigens voor het overgrote deel buitengewoon serieus oppakken. Het is moeilijk te zeggen of het raadslidmaatschap minder aantrekkelijk is geworden. Ik doe op deze plek daarom nogmaals een beroep op burgers om serieus te overwegen, bij de lokale politiek betrokken te geraken. Ik heb dat zelf als buitengewoon verrijkend ervaren. Ik was toen nog jong en heb er mijn hele leven iets aan gehad dat ik dat een aantal jaren heb gedaan. Ik denk dat het voor eenieder een waardevolle ervaring kan zijn, maar goed, dit is slechts spreken uit ervaring.

Volgens mij heb ik hiermee de specifiek aan mij gestelde vragen beantwoord.

De **voorzitter**: Wij zijn toegekomen aan de tweede termijn van de Kamer. Zes leden willen nog graag het woord voeren. Ieder heeft zich ingeschreven voor drie minuten. Ik vraag de leden der Kamer om zo vriendelijk te zijn om zich daaraan te houden vanwege het toch wat gevorderde uur waarop wij nog aan het vergaderen zijn.

**

*N

De heer **Vliegenthart** (SP): Voorzitter. Het is fijn om meteen te constateren dat u de Kamerleden inderdaad kort houdt. Daar is helemaal niets mis mee. Toen ik voor het eerst in de Kamer kwam, was de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal ook een vrouw. Het is fijn om weer eens een vrouwelijke Voorzitter te mogen hebben.

De **voorzitter**: Dank u wel.

**

De heer **Vliegenthart** (SP): Nu heb ik genoeg complimenten uitgedeeld. Alhoewel, ik wil nu ook de indiener danken en complimenteren met zijn bevlogen betoog. Ik moet er wel bij denken dat het een betere zaak waardig is. Het blijft namelijk een beetje vreemd dat een politicus op het ene niveau pleit om het aantal volksvertegenwoordigers op het andere niveau te verminderen. Mijn fractie blijft zich bovendien afvragen welk probleem wij hiermee oplossen.

De heer Heijnen zegt dat het op lokaal niveau met minder volksvertegenwoordigers kan. Dat zou kunnen, maar daar hebben wij nog geen bewijs van. Ik heb het gevoel dat de meerderheid van deze Kamer denkt dat dit niet kan. Doet dat de indiener niets? Hij heeft vandaag een heleboel argumenten de revue zien passeren. Doet hem dat nou niets? Of sterkt het hem slechts in zijn overtuiging?

Als wij het doen en het misgaat, hebben wij wel een serieus probleem, juist in de fase van transitie waar collega De Boer het over had. Er is geen breed maatschappelijk probleem. Er zijn in dit huis breed gedeelde gevoelens dat dit niet kan, terwijl hier op zichzelf de volstandige afweging gemaakt moet worden. Wat voor consequenties heeft dit nu voor de afwegingen van de indiener vandaag? Ik zou hem daar graag nog eens over

willen horen. Ik heb goed naar de argumentatie geluisterd en heb een hoop argumenten horen langskomen. Er zijn bijvoorbeeld financiële besparingen. Bovendien zou het een zegen zijn voor de lokale democratie, want door de decentralisaties wordt het eenduidiger en is er een efficiëncyslag te maken. Ik moet zeggen dat dat laatste het enige nieuwe argument is dat ik gehoord heb. Ik zeg dit ook tegen collega Koole, want hij was op zoek naar argumenten. Ik ben benieuwd welke nieuwe argumenten de heer Koole gehoord heeft, want ik heb niet zo veel nieuws meer gehoord. Dat maakt onze afweging relatief eenvoudig. Onze aanvankelijke analyse was: als er geen probleem is, moet je er ook niet aan gaan sleutelen. Wij houden die overeind. Daarom zal ik mijn fractie met enige spijt in mijn hart adviseren om tegen het voorliggende wetsvoorstel te stemmen.

*N

De heer **Engels** (D66): Voorzitter. Ik dank de initiatiefnemer en de minister voor hun reacties. Ik geef met name graag mijn complimenten aan de initiatiefnemer die met de nodige inhoud en wat mij betreft ook evenwichtigheid zijn zaak heeft verdedigd. Ik kom tot enkele vaststellingen.

Ten eerste stel ik vast dat ik de nadere reflecties op een aantal punten in dit dossier, waarom ik gevraagd had, heb gekregen van de minister en vooral ook van de initiatiefnemer. Ten tweede stel ik vast dat de overeenkomsten in opvatting van de initiatiefnemer en mijn fractie op dit punt bevestigd zijn. Ten derde stel ik vast dat de verschillen in opvatting, die er wel zijn, ook bevestigd zijn.

Net als de heer Vliegenthart moet ik dus, gelet op de inbreng die ikzelf heb geleverd en de nadere inbreng van de initiatiefnemer, vaststellen dat de verschillen van inzicht zijn gebleven. De crux van het verschil ligt -- ik denk dat dit het kernpunt is, althans in de verhouding tussen de initiatiefnemer en mijn fractie -- in de waardering van de vraag hoe een kleinere raad in de huidige en de komende omstandigheden in staat zal zijn om met kwaliteit en op niveau de sturende, de controlerende en de vertegenwoordigende taken te vervullen. Ik heb het dan over een komend, groeiend takenpakket. Ik heb echter vooral benadrukt dat de lokale opgaven steeds complexer worden. Dat is een heel belangrijk punt. In die context heb ik de vraag naar de rekrutering gesteld.

Ik vat het samen. Ik ben het eens met het pleidooi van de initiatiefnemer om instituties zo groot als nodig en zo klein als mogelijk te maken. De daaraan gekoppelde vragen of het kleiner kan en, zo niet, waarom niet, beantwoord ik echter anders op grond van het verhaal dat ik heb gehouden. Mij rest dezelfde droeve plicht als mijn goede collega Vliegenthart om mijn fractie -- die intussen niet meer aanwezig is, dus ik kan dit voluit zeggen -- te adviseren om dit voorstel niet te aanvaarden. Mijn fractie zal dan ook geen argumenten hebben om dit niet te doen.

*N

De heer **Schouwenaar** (VVD): Voorzitter. Ik dank de heer Heijnen en de minister voor de beantwoording.

Wij hebben een aantal droeve plichten en sombere voorspellingen gehoord: de werkdruk wordt te hoog; de representativiteit gaat omlaag; het democratische gehalte daalt; de kwaliteit vermindert. Mijn fractie begrijpt dat, maar wij delen die sombere verwachtingen niet.

De werkdruk neemt allicht toe, maar die is altijd aanwezig. Wij hebben aan het begin van deze avond een interessante discussie over werkdruk gehoord tussen de initiatiefnemer en de heer Kuiper. Dat is bij alle vertegenwoordigende lichamen zo, omdat die allemaal een enorme ambitie hebben. Daar staat echter heel veel tegenover. De indiener heeft een groot aantal hulpmiddelen genoemd die er in de laatste jaren gekomen zijn om de werkdruk te verminderen. De raadsleden zullen hun aandacht moeten verdelen, maar dat is altijd onvermijdelijk.

Ik ben het wat de democratie betreft eens met de indiener. Niet het aantal raadsleden, maar de politieke cultuur bepaalt in welke mate burgers toegang hebben tot de besluitvorming en tot het gemeentehuis. In de laatste tien jaar is dat aanzienlijk verbeterd. Een college zal er de handen vol aan hebben om aan welke raad dan ook uit te leggen dat daar onvoldoende aan gedaan is. De representativiteit daalt inderdaad. Dat is een bezwaar, maar dat is slechts in beperkte mate zo. Daarom vind mijn fractie dat aanvaardbaar.

Ten slotte kom ik op de kwaliteit. Wij praten daar veel over, maar wij moeten ons ook afvragen wat dat is. Het is namelijk geen eenduidig begrip. Voor de een gaat het daarbij om het lezen van stukken en voor de ander om contacten langs het voetbalveld, voor de een is het besluitvaardigheid, voor de ander terughoudendheid, voor de een zijn het hoofdlijnen, voor de ander details en voor weer een ander is het timing. Dit wordt allemaal verschillend beoordeeld. Wij moeten dit dus niet te gauw als eenduidig argument tegen deze dualiseringscorrectie hanteren.

Dit wetsvoorstel stelt raadsleden inderdaad voor nieuwe keuzes, maar wij gaan ervan uit dat de raadsleden in grote, kleine en middelgrote gemeenten heel wel in staat zijn om de goede keuzes te maken. Dit levert een besparing op van 31 miljoen euro. Die komt ten goede aan de lokale democratie en dat is een positief signaal. Een besparing van 18 miljoen komt ten goede aan de belastingbetaler. Daarmee laten we zien dat we zuinig met belastinggeld kunnen omspringen. Ook dat is een positief signaal. In die sfeer van positiviteit zal ik mijn fractie adviseren.

*N

De heer **Koole** (PvdA): Voorzitter. Dank aan de initiatiefnemer en aan de minister voor de beantwoording van de vragen. Zeker dank aan de initiatiefnemer als dit wellicht een van zijn laatste optredens als Kamerlid is, en zeker in dit huis. Hij is

een Kamerlid met een grote reputatie, ook op het lokale terrein.

In eerste termijn heb ik gezegd dat er nog een heleboel vragen waren en dat er vooral inhoudelijk overtuigende argumenten moesten zijn. Een aantal vragen zijn nog niet weggenomen. Ik wil wel eerst één ding rechtzetten. De initiatiefnemer zei dat ik zou hebben gezegd dat hij met het indienen van zijn wetsvoorstel zou beogen om een signaal af te geven van politics bashing. Dat heb ik niet gezegd, maar misschien heb ik mij verkeerd uitgedrukt. In de vorige periode was het 25% politics bashing. Ik heb uitdrukkelijk gezegd dat ik zoiets niet zie in het initiatief van de initiatiefnemer, maar dat die associatie gemakkelijk zou kunnen worden gelegd omdat het is ontstaan in die context. Mijn vraag was of de initiatiefnemer niet bang is dat dit verkeerde signaal toch in dit wetsvoorstel kan worden gelezen, ook al is het niet zo bedoeld.

Een tweede punt is de omvang. Daarover is heel veel gesproken. Het is niet afhankelijk van de taken, maar van de bevolkingsomvang. Je kunt daar op allerlei manieren tegen aankijken. Het aantal gemeenten is in de loop der jaren van ergens in de 1.000 teruggegaan naar ongeveer 400. Dat betekent toch echt een grote reductie van het aantal raadsleden op een groeiende bevolking. Je zou dus kunnen zeggen dat de representativiteit in die zin afneemt, dus in de zin van de ratio tussen het aantal raadsleden en het bevolkingsaantal. De initiatiefnemer concentreert zich op de individuele gemeenten. Hij zegt dat het optimaal moet zijn per gemeente: zo groot als noodzakelijk, zo klein als mogelijk. Ik stelde in de schriftelijke voorrondes ook al een vraag hierover. Immers, daarvoor moet je toch een idee hebben over wat "noodzakelijk" is? Wanneer is iets nou "noodzakelijk"? Natuurlijk ben ik het in algemene zin helemaal eens met "zo groot als noodzakelijk, zo klein als mogelijk", maar ik heb er nog helemaal geen idee over waar die grens precies ligt. Het voorbeeld werd gegeven van drie minder in Den Haag. De initiatiefnemer zei dat hij ervan overtuigd is dat dit niet slechter is. Ik kan dat niet beoordelen, ik kan ook niet het tegendeel beweren; het wordt dan misschien wel slechter, maar ik weet dat gewoon niet. Zonder die informatie vind ik de conclusie dat het niet slechter zou worden, nogal snel. Het gaat om indrukken. Waar ligt precies de grens? Nog een minder, en dan nog een minder? Wanneer raakt dat wel aan de kwaliteit? Die vragen blijven hangen.

De belangrijkste vraag die is blijven hangen, gaat over de transitie. De decentralisatieprocessen zijn al aan de gang, maar daar komt nog een heleboel bij, vooral in het sociale domein. Inderdaad heeft de initiatiefnemer als nieuwe opmerking naar voren gebracht dat de geïntegreerde aanpak op lokaal niveau kan leiden tot een efficiëntere, doelmatigere manier van werken op lokaal niveau, wat uiteindelijk ook beter is voor de burger. Ik heb de vraag gesteld of dit ook leidt tot minder werk voor de raad. De initiatiefnemer zei van wel, maar zei daar in antwoord op vragen van mevrouw De Boer direct bij dat het in ieder geval in de eerste vijf jaar zou leiden tot extra werk. Dan rijst natuurlijk de vraag

van de timing: waarom dit voorstel nu? Ik vroeg het al in eerste termijn: waarom dat niet eerst afgewacht, alvorens op basis van ervaring met de decentralisatie en transitie te besluiten tot een eventuele reductie? Die vraag blijft bestaan. Inderdaad is het op lokaal niveau complexer geworden. Je moet dus niet zomaar zeggen dat het met wat minder kan. Maar die transitievraag is volgens mij blijven hangen. Die is zeker relevant voor de komende jaren.

Ik kan namens mijn fractie nog geen definitief oordeel geven. Natuurlijk zal ik de antwoorden van de initiatiefnemer in tweede termijn meenemen. Ik moet echter wel zeggen dat het mandje met inhoudelijke argumenten niet echt extra is gevuld. Het zal in de fractie dus een moeilijke afweging worden.

*N

Mevrouw **De Boer** (GroenLinks): Voorzitter. Ook namens de fractie van GroenLinks gefeliciteerd met uw verkiezing.

De **voorzitter**: Dank u wel.

**

Mevrouw **De Boer** (GroenLinks): Ik dank de initiatiefnemer en de minister voor hun antwoorden. Ik constateer dat de initiatiefnemer in zijn antwoorden op twee gedachten lijkt te hinken. Hij blijft aansluiting zoeken bij het argument van de dualiseringscorrectie, als legitimatie voor het voorstel. Blijkbaar ziet hij wel dat dit argument zijn waarde verliest. Het verband zal steeds verder vervagen, zei hij. Misschien is de vervaging van dat verband wel de reden waarom de Raad van State nu kritischer is dan vlak na de dualisering. Maar ook los van de dualiseringscorrectie lijkt de initiatiefnemer nu te pleiten voor de verkleining van gemeenteraden. Het is al eerder genoemd: zo groot als noodzakelijk, zo klein als mogelijk. Dat klinkt heel mooi, maar voor een dergelijke verkleining zal toch eerst een deugdelijke analyse moeten worden gemaakt van wat de optimale grootte is, bijvoorbeeld in relatie tot het aantal inwoners dat wordt vertegenwoordigd, de al dan niet gewijzigde taken van de gemeenteraad en het huidige politieke landschap met zijn relatief grote hoeveelheid partijen. De heer Koole zei het al: deze analyse ontbreekt nu ten enenmale. Wellicht kan de uitgebreide analyse van het openbaar bestuur die wij ingevolge de vandaag aangenomen motie-Vliegenthart van de minister van BZK tegemoet kunnen zien, hierop enig licht schijnen. Nu helpt dat ons echter niet. Vooralsnog zijn wij er, anders dan de initiatiefnemer, niet van overtuigd dat het op dit moment kleiner kan.

Het door de initiatiefnemer genoemde argument dat de herinnering aan het duale stelsel nu wellicht nog warm is, is voor ons geen argument. Wij beschouwen het openbaar bestuur vanuit het hier en nu. Dan zijn het ontbreken van een deugdelijke analyse van de optimale grootte en het ontbreken van een eigenstandige argumentatie voor hoe verkleining precies bijdraagt aan de

verbetering van het openbaar bestuur, onoverkomelijk.

*N

De heer **Koffeman** (PvdD): Voorzitter. Felicitaties aan u. Dank aan de indiener en aan de minister voor de beantwoording van de vragen.

Ik moet vaststellen dat de burgers de prijs gaan betalen wanneer dit wetsvoorstel zou worden aangenomen. Voor een relatief kleine bezuiniging wordt de representatieve vertegenwoordiging ernstig verschaald. De burger heeft volgens de indiener steeds meer behoefte aan diversiteit en nieuwe, frisse politieke geluiden, maar dit wetsvoorstel drukt dat de kop in. Voor kleine partijen betekent dit voorstel het verschil tussen één en geen zetel. De discussie gaat daar eigenlijk veel meer om dan om de restzetels van grotere partijen. Je moet aannemen dat burgers nog verder zullen vervreemden van de politiek dan nu het geval is. We weten allemaal dat dit nu al in hoge mate het geval is. Dat is zeer zorgelijk.

De minister stelt voor om de democratie eerst te verschraken via minder raadsleden, om vervolgens de bezuiniging deels in te zetten als verdediging van de lokale democratie. Om in de terminologie van mijn eigen partij te spreken: mij lijkt dat het paard achter de wagen spannen. Het lijkt mij handiger als die raadsleden gewoon kunnen blijven zitten om hun werk te doen, en dat die ingeboekte bezuiniging niet vervolgens wordt uitgegeven om de aangerichte schade te herstellen.

Gelukkig is hier in dit huis niet veel enthousiasme voor. Dat zeg ik niet omdat ik de indiener geen mooi resultaat zou gunnen. Ik gun hem dat van harte, maar ik ben gewoon niet blij met die verschraking van de democratie. In die zin ben ik dus ook blij dat zo veel collega's kritische geluiden hebben laten horen, inclusief de collega van de Partij van de Arbeid, een partijgenoot van de indiener. Ik ben ook blij dat collega Koole op basis van zijn expertise als politicoloog aangeeft dat met name kleine politieke partijen de dupe zouden worden van dit voorstel en dat dit in de finale afweging van de Partij van de Arbeidfractie een rol speelt. Dat maakt het ook extra interessant. Wij weten allemaal: wie het kleine niet eert, is het grote niet waard. Dit is een volkswijsheid. Je kan het volk maar weer nodig hebben, begin volgend jaar bij de gemeenteraadsverkiezingen. Als het volk ook over de PvdA zou denken "wie het kleine niet eert, is het grote niet waard", ontstaat een groot probleem voor heel veel lokale vertegenwoordigers van die partij.

De heer **Koole** (PvdA): Als de indruk wordt gewekt dat de PvdA geen oog zou hebben voor het kleine en het waardevolle, ook in de politiek, wil ik dat met kracht tegenspreken. Mijn inzet is een politicologische waarheid geweest. De PvdA heeft zeker oog voor de kleine partij, maar ook voor het goed functioneren van de raad. De heer Koffeman moet mij niet trachten onnodig in het kamp van zijn partij te trekken. Ik heb een zelfstandige afweging

gemaakt en die heb ik gemaakt zoals zij is gemaakt.

De heer **Koffeman** (PvdD): Ik ben blij dat collega Koole deze verduidelijking nog even maakt. Ik had hem ook zo begrepen. Ik ben heel blij dat de heer Koole heeft gezegd dat hij de finale afweging nog lang niet heeft gemaakt en dat het voor hem geen vanzelfsprekendheid is het wetsvoorstel te steunen. Ik geef hem in overweging dat het bij de burger een bekende uitdrukking is: wie het kleine niet eert, is het grote niet waard. Ik adviseer hem die overweging mee te nemen in zijn finale afwegingen. Ik heb er alle vertrouwen in, als ik hem zo beluister. Het kan bijna niet zo zijn -- ik citeer collega Nagel -- dat na dit requisitoir het vonnis andersluidend zou zijn.

Onze fracties, de OSF en de PvdD, zullen niet voor het voorstel stemmen en ik hoop en verwacht dat een meerderheid in dit huis dezelfde opvatting zal hebben. Dat stemt ons natuurlijk altijd blij.

*N

De heer **Heijnen**: Voorzitter. Ik dank de leden van de senaat die ook in tweede instantie nog een aantal vragen hebben gesteld en een aantal opmerkingen hebben geplaatst.

De heer Vliegenthart herhaalde eigenlijk de vraag die ook in eerste termijn door een aantal leden is gesteld. Waarom dien ik dit voorstel in? Ik kan alleen maar releveren wat ik in eerste termijn heb gezegd. Ik dien dit voorstel in, omdat dit een einde maakt aan een discussie tussen politieke partijen, zoals tot uitdrukking is gebracht in de Tweede Kamer, over het vraagstuk of wij de dualisering moeten corrigeren op het punt van de omvang van de raden. Het voorstel voldoet aan het uitgangspunt dat ik heb geprobeerd te formuleren dat je sober en doelmatig moet zijn in het openbaar bestuur: zo groot als noodzakelijk en zo klein als mogelijk. De vraag is mij gesteld of het mij niets doet dat er zo veel kritische geluiden klinken in de senaat. Het doet mij veel, want het spijt mij omdat ik oprecht meen dat met aanvaarding van dit wetsvoorstel er voor de komende tien tot twaalf jaar hoogstwaarschijnlijk geen discussie zal ontstaan over de omvang van gemeenteraden. Op dit moment kan deze discussie niet worden uitgesloten en dat schept onzekerheid. Ik betreur het als volgende week zou blijken dat de meerderheid van deze Kamer dit wetsvoorstel afwijst.

De heer Vliegenthart zei al weinig argumenten te hebben gehoord. De heer Koole sprak over een mand met argumenten. Ik heb geprobeerd de ontwikkeling van het toezichthouderschap in de publieke sector als belangrijk element naar voren te brengen. Dat is wat lastiger als je begint om 22.30 uur dan als je rustig om tafel zit. Het is een majeure verandering ten opzichte van de besturing van de publieke sector tot begin jaren negentig, dat wij nu minstens zo veel toezichthouders kennen als wij gemeenteraadsleden hebben, die namens ons --

het volk -- toezien op een goed bestuur van schouwburgen, van ziekenhuizen, van onderwijsinstellingen en van woningcorporaties. Dat gaat niet altijd goed. Er vindt professionalisering plaats. De politiek zit er bovenop en wij doen pogingen om toezichthouders meer aansluiting te laten vinden bij het echte openbaar bestuur. Er kan echter niet worden volgehouden dat er geen ontwikkeling is geweest naar meer controle, meer kaderstelling en meer toezicht, niet gelegitimeerd door verkiezingen, maar op een andere wijze. Wat dat betreft, maken wij de publieke sector niet meer verweesd dan hij al was.

Een ander punt dat ik heb genoemd, is dat lokale democratie toch meer is dan raden en colleges. Het is een element dat ik niet heb meegenomen in mijn memorie van antwoord op de gestelde vragen, maar dat ik vanavond nadrukkelijk wel onder de aandacht van de Kamer heb willen brengen. Ik kreeg het gevoel dat de heer Engels enige appreciatie liet blijken voor het feit dat ik de discussie toch wat breder trok. Wij moeten ruimte bieden en ruimte geven aan mensen die steeds hoger opgeleid zijn, geëmancipeerder zijn of als zij dat niet zijn, meer betrokken zijn bij de publieke zaak. Dat maakt het verantwoord te doen wat ik voorstel. Ik nodig de leden uit even mee te gaan naar de situatie van voor 2002, toen er gemiddeld genomen in al die gemeenteraden -- dat waren er misschien nog 500 -- vier effectieve raadsleden minder zaten dan nu. In Den Haag waren dat er misschien zeven of acht en in kleinere gemeenten met twee of drie wethouders waren dat er misschien twee of drie. Ging het in al die gemeenten toen zo veel slechter dan nu het geval is? Ik beschouw dit even los van de andere instrumenten van dualisering. Dit kan niet worden volgehouden en daarom vind ik het belangrijk en verantwoord zelfs niet geheel terug te keren naar die situatie. In mijn voorstel gaan wij niet naar 37 raadsleden in de grote steden en naar 4 raadsleden minder in gemeenten tot 40.000 inwoners. Nee, wij gaan in de grote steden terug naar 41 raadsleden en wij gaan in de gemeenten kleiner dan 40.000 inwoners de raad met 2 raadszetels terugbrengen. Zelfs na aanvaarding van dit voorstel is het aantal raadszetels groter dan voor 2002. Ik heb het dan over het aantal effectieve raadszetels, die worden ingevuld door raadsleden die gestalte geven aan controle, aan kaderstelling en aan vertegenwoordiging. Zo gezien is dit voorstel niet een vermindering van het aantal raadsleden ten opzichte van de situatie voor 2002, maar een vermeerdering. Ten opzichte van de huidige situatie is het inderdaad een vermindering.

Voorzitter. De heer Engels zei het al, tot mijn spijt: de verschillen zijn gebleven. Hij wees er ook op dat de situatie anno 2013 complexer is dan in het verleden. Dat moet ik toegeven. De situatie is complexer, maar gelukkig staan de lokale democratie ook meer instrumenten ter beschikking. Dat beschouw ik als winst ten opzichte van de situatie van voor 2002. Je zou kunnen zeggen dat je dan met nog minder raadsleden toe kunt, maar dat stel ik niet voor.

Ik hoop de vragen van de heer Koole ook beantwoord te hebben. Hij vroeg mij naar de overwegingen waarom dit verantwoord is. Ik hoop dat dit leidt tot een keuze die mij goed lijkt en die de PvdA-fractie goed lijkt. De heer Koole heeft terecht gewezen op de transitie waar gemeenten voor staan met betrekking tot de decentralisaties. Ook mevrouw De Boer heeft daar nog op gewezen. Ik moet de Kamer toch meenemen naar situaties in het verleden, toen van het ene op het andere moment gemeenten geconfronteerd werden met de taak om geweldig uit te breiden om de kinderopvang te realiseren. Ik moet de Kamer wijzen op de Wet maatschappelijke ondersteuning. Dat was echt een nieuwe taak voor gemeenten. Ik moet de Kamer wijzen op de Wet werk en bijstand, waarbij gemeenten echt een veel zwaardere verantwoordelijkheid kregen dan bij de voorganger daarvan, de Algemene bijstandswet. De situatie veranderde ingrijpend en gemeenten hebben dat allemaal geacommodeerd, voor 2002 en daarna. Er valt niet in te zien waarom gemeenten met de aantallen raadsleden die nu worden voorgesteld, niet in staat zouden zijn om de transitie van de decentralisaties gestalte te geven, ook niet op weg naar de situatie waarin het misschien per saldo een taakverlichting met zich meebrengt.

Ik meen hiermee ook de vragen van de leden De Boer en Koffeman te hebben beantwoord. De heer Koffeman wees terecht op de betekenis van nieuwe, kleine partijen in met name de lokale democratie. Dit voorstel doet daar enige afbreuk aan -- ik geef dat ronduit toe -- maar niet in de mate die hij achter de kathedoor verwoordde. Dat wijs ik echt af. De heer Koffeman zegt dat de burger er de dupe van is. Ik denk dat de burgers helemaal niet zo tegen dit voorstel zullen zijn. Ik heb veel reacties gekregen, maar die waren bijna uitsluitend van gemeenteraadsleden of van mensen die zich op die functie oriënteren. Het is niet zo dat de omvang van gemeenteraden vooropstaat in waar burgers de politiek op aankijken. Burgers hebben echt andere zorgen. Misschien laat dit voorstel hier en daar een bibliotheek of een welzijnsvoorziening open naar de mate waarin in een concrete situatie de bezuinigingen niet in bevordering van de kwaliteit van de raad neerslaan, maar in meer middelen voor gemeenten als gevolg van het kunnen volstaan met minder wethouders en minder ondersteuning. Dat is mij wel wat waard.

De heer **Koffeman** (PvdD): Ik maak bezwaar tegen de opmerking van de heer Heijnen dat het maar een klein beetje zou uitmaken voor kleine politieke partijen. Het is namelijk het verschil tussen een en nul. De computer kent dat verschil. Het is een of geen. Dat is voor nieuwe politieke partijen natuurlijk geen klein verschil; dat is een levensgroot verschil.

De heer **Heijnen**: In de situaties waarover de heer Koffeman spreekt, gaat het over enkele tientallen stemmen die dat bepalen, niet meer en niet minder. Daarmee wordt naar mijn mening niet zo ingrijpend als hij suggereert geweld gedaan aan het prachtige principe in Nederland van een heel

responsieve, representatieve democratie, zeker op lokaal niveau. Wij kennen geen hoge kiesdrempels, wij kennen lage kiesdrempels. Daar ben ik trots op en daar neem ik geen afstand van. Dit voorstel tast dat op geen enkele wijze aan, althans, dat kan de heer Koffeman niet waarmaken. De drempel wordt iets hoger, maar de representativiteit en de pluriformiteit blijven recht overeind.

Ik sluit af. Ik dank de Kamerleden van harte voor hun bijdragen. Het was mij een genoegen om in uw midden, onder leiding van de nieuwe Voorzitter en in de slotdagen van mijn Kamerlidmaatschap, dit wetsvoorstel te verdedigen. Ik zal erbij zijn wanneer over het wetsvoorstel wordt gestemd. Ik hoop op het beste.

De **voorzitter**: Er zijn geen specifieke vragen meer gesteld aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Ik wilde hem vragen of hij nog behoefte heeft om een reactie te geven, maar ik zie hem al het hoofd schudden.

**

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Ik kom tot afhandeling van het wetsvoorstel. Ik heb begrepen dat stemming gewenst is. Er wordt dus volgende week over het wetsvoorstel gestemd.

**

Sluiting 23.50 uur.

!Lijst van besluiten en ingekomen stukken!

*N

Lijst van besluiten:

De Voorzitter heeft na overleg met het College van Senioren besloten om:

a. de stemmingen over het volgende wetsvoorstel en de volgende moties te doen plaatsvinden op 2 juli 2013:

Wijziging van de Kieswet houdende maatregelen om het eenvoudiger te maken voor Nederlanders in het buitenland om hun stem uit te brengen, wijziging van de wijze van inlevering van de kandidatenlijsten, aanpassing van de datum van kandidaatstelling en stemming, alsmede regeling van andere onderwerpen (33268);

Motie van het lid Duthler c.s. over wijziging van het wetsvoorstel (33268, E);

Motie van het lid Ester c.s. over het in beeld brengen van gevolgen van bezuinigingen voor gezinnen met kinderen (33525, F);

b. de plenaire behandeling van de volgende hamerstukken te doen plaatsvinden op 2 juli 2013:

Nieuwe regels voor een basisregistratie personen (Wet basisregistratie personen) (33219);

Wijziging van de Wegenverkeerswet 1994 in verband met het wijzigen van de tellerstand van motorrijtuigen (33424);

c. de derde termijn van de plenaire behandeling van het volgende wetsvoorstel te doen plaatsvinden op 8/9 juli 2013:

Regels betreffende de regulering van prostitutie en betreffende het bestrijden van misstanden in de seksbranche (Wet regulering prostitutie en bestrijding misstanden seksbranche) (32211);

d. het voorbereidend onderzoek van de volgende wetsvoorstellen door de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport te doen plaatsvinden op 9 juli 2013:

Wijziging van de Wet cliëntenrechten zorg en andere wetten in verband met de taken en bevoegdheden op het gebied van de kwaliteit van de zorg (33243);

Wijziging van de Wet marktordening gezondheidszorg, de Wet cliëntenrechten zorg en enkele andere wetten in verband met het tijdig signaleren van risico's voor de continuïteit van zorg alsmede in verband met het aanscherpen van procedures met het oog op de kwaliteit en bereikbaarheid van zorg (33253);

e. het voorbereidend onderzoek van het volgende wetsvoorstel door de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat/Algemene Zaken en Huis van de Koning te doen plaatsvinden op 10 september 2013:

Voorstel van wet van de leden Dijkstra en Schouw tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek en de Algemene wet gelijke behandeling met betrekking tot ambtenaren van de burgerlijke stand die onderscheid maken als bedoeld in de Algemene wet gelijke behandeling (33344).

Lijst van ingekomen stukken, met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1. de volgende door de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangenomen wetsvoorstellen:

Wijziging van de Vreemdelingenwet 2000 in verband met richtlijn 2004/38/EG betreffende het recht van vrij verkeer en verblijf op het grondgebied van de lidstaten voor de burgers van de Unie en hun familieleden (33286);

Regels over de aanleg, het beheer, het gebruik en de veiligheid van lokale spoorwegen (Wet lokaal spoor) (33324);

Wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de uitbreiding van de gronden voor voorlopige hechtenis (33360);

Wijziging van de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden ter uitvoering van Verordening (EU) Nr. 528/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 22 mei 2012 betreffende het op de markt aanbieden en het gebruik van biociden (33490);

Wijziging van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten in verband met de invoering van een adolescentenstrafrecht (33498);

Wijziging van de Postwet 2009 ter invoering van ex ante toezicht op een postvervoerbedrijf met aanmerkelijke marktmacht (33501);

Regels voor subsidiëring van landelijke onderwijsondersteunende activiteiten (Wet subsidiëring landelijke onderwijsondersteunende activiteiten (20..)) (33558);

Wijziging van de Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers in verband met de verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd en de pensioenrichtleeftijd (Wet aanpassing pensioenleeftijd Appa) (33565);

Wijziging van de Wet inkomstenbelasting 2001, de Wet op de loonbelasting 1964, de Pensioenwet, de Wet verplichte beroepspensioenregeling en de Invoerings- en aanpassingswet Pensioenwet in verband met de aanpassing van het fiscale kader voor oudedagsvoorzieningen (Wet verlaging maximumopbouw- en premiepercentages pensioen en maximering pensioengevend inkomen) (33610);

Invoering van pensioen- en lijfrente-excedentregelingen (Wet pensioenaanvullingsregelingen) (33672).

Deze wetsvoorstellen zullen in handen van de desbetreffende commissies worden gesteld;

2. de volgende regeringsmissives:

een, van de minister-president, minister van Algemene Zaken, ten geleide van de Jaarevaluatie 2012 (griffiennr. 153201);

een, van alsvoren, inzake presentatie van een mogelijke begrotingsakkoord (griffiennr. 153198);

een, van de minister van Buitenlandse Zaken en de minister van Defensie, inzake reactie op kennisgevingsbrief EUTM Mali (griffiennr. 152473.01);

een, van de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, inzake afschrift brief gegevensbescherming en administratieve lasten (griffiennr. 153188);

een, van de minister van Veiligheid en Justitie, inzake brief stand van zaken vorming nationale politie (griffiennr. 153189);

een, van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, inzake reactie evaluatierapport Rathenau Instituut (griffiennr. 152482.01);

een, van de minister van Financiën, ten geleide van het verslag van de Eurogroep en ECOFIN Raad van 20 en 21 juni 2013 te Luxemburg (griffiennr. 153060.01);

een, van alsvoren, ten geleide van de Engelstalige kabinetsreactie groenboek Lange termijn financiering (griffiennr. 152956.01);

een, van de minister en staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, inzake reactie op het RVZ advies "Regie aan de Poort" (griffiennr. 153197);

een, van de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, inzake bekostiging ambulancezorg (griffie nr. 153204).

De Voorzitter stelt voor, deze missives voor kennisgeving aan te nemen. De bijlagen zijn neergelegd op de afdeling inhoudelijke ondersteuning ter inzage voor de leden.

3. de volgende missive:

een, van de Algemene Rekenkamer, ten geleide van de Achtergrondstudie Verhandelbare rechten en milieu (griffienr. 153195).

De Voorzitter stelt voor, deze missive voor kennisgeving aan te nemen. De bijlage is neergelegd op de afdeling inhoudelijke ondersteuning ter inzage voor de leden.